

Stamboll 1428/2007

PROGRESI sh.p.k
www.progresibotime.com

Adresa: L: Vasil Shanto Rr: Çajupi

Shkodër / Shqipëri

Tel: +355 22 25 46 33 / Fax: +355 22 25 46 34

Cel: +355 69 20 76768 / +355 67 20 86767

e-mail: botime@progresibotime.com

DESIGN: BLENDAR XAMA

PIKA ELIKSIRI

Nga deti i Mesnevisë

Osman Nuri TOPBASH

Allahu (xh.sh.) thotë:

“...Robërit e Mi të mirë do ta trashëgojnë tokën...”

(Enbija, 105)

**“A nuk janë vërtet Evlijatë (të dashurit) e Allahut
pa frikë e brengosje?”**

(Junus, 62)

“Ata i pret lajmi i mirë në këtë jetë dhe në tjetrën.”

(Junus, 64)

Profeti Muhamed (a.s.) ka thënë:

“Nuk ka dyshim se dijetarët e fesë janë trashëgimtarët e profetëve, të cilët nuk kanë lënë pas tyre as dinar, as dërhëm si pasuri, por diturinë dhe urtësinë. Ai që përfiton nga kjo dituri ka marrë një hise të madhe nga kjo jetë.”

(Tirmidhi, Ebu Davud)

Imam Gazaliu ka thënë:

“Trashëgimtarët e vërtetë të profetëve janë dijetarët e diturive të fshehta (batini) dhe të dukshme (dhahiri)”.

Shprehje nga hirësia Mevlana Xhelaludin Rrumiu:

“Mblidh mendtë e kokës dhe të gjithë jetën tënde të mundshme konsideroje ditën dhe çastin që jeton. Pa shihe mirë se, pas cilave dashurive e ke shpenzuar ditën e sotme.”

Çeli sytë dhe hidh vështrimin në Kuranin, që është fjala e Allahut! Të gjithë ajetet e Kuranit të mësojnë edukatën. Çfarë është besimi? – e pyeta mendjen time dhe ajo i pëshpëriti këto fjalë zemrës sime, - Besimi është edukatë!

Mos u kujdes së tepërmi për paraqitjen e jashtme, sepse ajo është një kurban që do t’i jepet dheut. Kujdesu dhe shiko kultivimin e shpirtit! Vetëm ai do të shkojë lartësive dhe do të nderohet në çdo skaj”.

“Trëndafili e ka fituar atë erë të mirë duke shkuar mirë me gjembin. Dëgjoje edhe prej trëndafilin këtë të vërtetë dhe shiko se ç’thotë:

- Pse u dashka ta mërzis apo ta brengos veten pse jetoj me gjembin? Dhe pikërisht unë që buzëqeshjen e arrita meqë pranova të qëndroja me gjembin që është me ves të keq. Me anë të tij i shpërndava botës erë të mirë dhe të këndshme...”

Bëhu melhem favoresh hyjnore, - i thashë zemrës, - jo gjemb që të shpon dhe të lëndon!

PARATHËNIE

Jurisprudenca islame zotëron dy shtylla mbi të cilat organizon përgjegjësitë e duhura të qetësisë, prehjes dhe paqes shoqërore. Ato janë:

a. Mbështetja në urtësi dhe të dhënit përparësi mendjes në gjykim.

b. Marrja në konsideratë kryesisht nga individët e shtresave më të ulëta të shoqërisë gjatë procesit të përfundimit të normave juridike, pra në urdhëresa dhe në ndalesa. Kjo, si rezultat i drejtësisë dhe mëshirës hyjnore.

Do të ishte në kundërshtim me drejtësinë hyjnore dhe gjithashtu një padrejtësi ndaj saj t'i propozohej një fëmije mbajtja e peshës së një mundësi. Marrja në konsideratë e kapacitetit të tjetrit përbën një mirësi.

Dy shtyllat e mësipërme janë në përshtatje të plotë me drejtësinë dhe harmoninë mes shtresave të ndryshme shoqërore. Por njerëzit me botë më të madhe shpirtërore, për të mbërritur në nivele sa më të larta, duhet t'ua hapin qiejve dyert e shpirtit, pasi aty derdhen pasuritë e brendshme mistike. Përndryshe, ata do të zhyten në terrin e verbërisë, ashtu sikurse ka ndodhur me shumë njerëz të zgjuar dhe të përkushtuar.

Për këtë arsye, në skenën e historisë islame shfaqen në më-

nyrë të herëpashershme grupime mistike, të cilat duke i dhënë më shumë përparësi zemrës, si qendër dashurie dhe besimi, sesa mendjes, nuk lejojnë që një ndërtesë (e cila për t'u mbrojtur nga ndikimet e jashtme ka vetëm muret mbrojtëse) të shembet, por përpiqen ta përforcojnë e ta stolisin atë.

Ato që janë pjesëmarrës në këtë proces dhe, gjithashtu, ndihen të aftë në planin shpirtëror, fitojnë një pjekuri vlerësimi të situatave të ndryshme, si nga thellësia shpirtërore ashtu edhe nga ajo intelektuale. Kështu, përballë pasioneve dhe vështirësive, ata janë më të mbështetur tek Zoti dhe më rezistentë, sepse tasavufi fillimisht kultivon pëlqimin dhe kuptimin e Vullnetit Hyjnor, si dhe dhuron aftësinë perceptuese të detajeve të “Administratorit Suprem”. Ai siguron ngushëllim, plotësim të brendshëm dhe qetësi.

Për këtë arsye, në periudha krizash, grupimet mistike kanë gjetur përkrahje edhe më të fortë. Formula shpirtërore mistike: **“Vështro krijimin nëpërmjet syrit të Krijuesit”** u është bërë dashurindjellëse, strehë dhe prehër i ngrohtë. Ajo ka kultivuar gjerësisht ndjenjën e dhembjes dhe të dialogut ndaj të dobtëve, të dëmtuarve dhe gjithashtu ndaj atyre që u është bërë padrejtësi.

Kjo e vërtetë bëhet me e dukshme kur ne hedhim një vështrim drejt etapave më të vështira të historisë islame, atyre të invazioneve mongole, të cilat shkatërruan botën islame dhe e dobësuan shoqërinë e saj në përmasa të mëdha. Në atë periudhë, tasavufi u bë një qendër joshjeje. Ai u dhuroi njerëzve strehën dhe ilaçin; ju dha atë që u mungonte: ngushëllimin dhe qetësinë shpirtërore...

Në këto kohë të vështira u shfaqën miqtë e Zotit, si Junus Emre dhe Mevlana Xhelaluddin-i Rumi, të cilët shpërndanë shërim dhe begati. Ndikimi i tyre vazhdon akoma edhe në ditët e sotme.

Në periudhat kur tasavufi zbehet dhe ndikimi i tij në shoqëri bie, fillojnë të shfaqen kriza të thella sociale. Që në shekullin e 19-të filluan të shfaqen tendencat e “**devijimit nga islami**”, ndikimi negativ i të cilave vërehet edhe sot. Njeriu i kohëve tona u është dorëzuar tërësisht thirrjeve të epshit. Atij i është dobësuar jeta shpirtërore edhe më shumë sesa në periudhën e invazioneve mongole, sepse ndihet i pafuqishëm të përballojë trysinë e botës materiale. E zhytur në vorbullën e imoralitetit, shoqëria që na rrethon ngjan me një kërcu që gjendet në mesin e vërshimeve të lloj-lloj prurjeve; prandaj dhe destinacioni i kësaj shoqërie është i paparashikueshëm. Për t’i rezistuar këtij mjedisi kaotik dhe shumë të rrezikshëm, lind domosdoshmëria e strehimit në limanin e prehjes dhe të qetësisë së tasavvufit.

Arsyet e mësipërme janë ato që na bëjnë të mendojmë dhe besojmë se në kohët tona, situatat e ndryshme që na servir jeta nuk mund t’i vlerësojmë vetëm me syrin e mendjes – i cili ndjehet i pushtuar tërësisht nga kthetrat e materies - por vlerësimi i tyre me syrin e zemrës e gjithashtu me urtësinë shpirtërore është një domosdoshmëri jetike. Ne duhet t’u përkushtohemi sërish kuptimeve që fshihen tek këshillat plot urtësi dhe shembujt shumë domethënës të miqve të Allahut, si: Bahaeddin Nakshibendi, Mevlana Xhelaluddin Rumi, Abdulkadër Gejlani etj.

Për të përfituar sa më shumë prej këtyre kolosëve të islamit kemi shkruar edhe veprën e njohur “**Një shtambë uji nga kopshti i Mesnevisë**”. Vlera e kësaj vepre qëndron në faktin e ridhënies të të njëjtit mesazh: Njerëzimi që përpëlitet në një-mijë e një kriza të ndryshme, ka nevojë gjithmonë ta marrë në konsideratë tasavvufin si shërues dhe eliksir për qenien. U inkurajua nga fryma e ngrohtë e shëruese e Mesnevisë për të filluar këtë vepër të dytë. Nga ky këndvështrim, vepra që keni

në dorë është si një **“shtambë uji”** e dytë për myslimanët¹, që janë të etur për qetësi dhe ngrohtësi shpirtërore.

Gjej rastin të shpreh konsideratat e mia për veprën e Mesnevisë e cila, me oqeanet e kuptimeve dhe sekreteve që përmban, i ka shërbyer jo vetëm myslimanëve, por mbarë njerëzimit. Kjo vepër është vizatimi me fjalë i shpirtit të njeriut dhe i zbulimit të sekreteve të tij.

Mevlana, në veprën e tij “Mesnevi”, ka arritur të zbresë në thellësitë e shpirtit të njeriut, ka dëshmuar me anë të zbulimit të identitetit të tij të vërtetë thelbin e njeriut dhe ka vënë kujën në kërkim të një shpirti që mund të qante për vuajtjet e tij.

Janë shumë të rralla veprat si “Mesnevi”, të cilat trajtojnë të vërtetat e misticizimit dhe detajet shpirtërore të njeriut me aq thellësi depërtimi. Temat që janë shumë të vështira për t’u rrokur nga mendimi njerëzor, Mevlana i ka bërë më të kuptueshme me shprehje dhe tregime të urta, duke depërtuar shumë thellë në brendësi të shpirtërave të njerëzve të mbërritur.

Zoti ynë bëri të mundur daljen në dritë të këtij libri - të frymëzuar, së pari, nga oqeani shpirtëror plot urtësi i veprës së Mevlanës, si dhe nga përsiatjet tona modeste emocionale. Ne jemi vetëm shkruar dhe do të ndiheshim të turpëruar sikur të pretendonim më shumë se kaq, prandaj edhe i mbështetemi të Madhit Zot për daljen në dritë të këtij libri.

Allahu e begatoftë këtë vepër dhe ndihmesën që dhanë Omer Faruk Demirëshëk së bashku me vëllezërit e tjerë në përpilimin e saj, dhe e konsideroftë këtë si sadaka xharije.

1. Në përgatitjen e kësaj vepre u shfrytëzua punimi i të ndjerit Sefik Can **“Përkthimi i Mesnevisë me koment sipas temave”** dhe në mënyrë që vargjet e Mevlanës të ishin më të kuptueshme për lexuesin disa fjalë kanë pësuar ndryshime të vogla. Edhe pse vepra nuk ka qëllime të mirëfillta akademike për të interesuarit është specifikuar vendi prej ku janë marrë vargjet.

Allahu i pranofte qëllimet tona të singerta dhe përpjekjet për realizimin sa më të përsosur të kësaj vepre - që është letër drejtuar njerëzimit - dhe e bëfte atë dritare shpirtërore, e cila u ofron shpirttrave të lodhur mundësinë e pushimit e të qetësisë. Amin.

Suksesi është vetëm nga Allahu.

Osman Nuri TOPBASH

23 Mars 2005

Tregimi i Nejit

*Tek veprat e Merlanës, neji përfaqëson
"njeriun e përsosur".*

*Të gjitha etapat që kalon një kallam nga gjendja e
tij fillestare e kallamishtes e deri në arritjen e formës
përfundimtare të një neji, simbolizojnë etapat që ndjek
njeriu në procesin e pjekurisë së tij, pra në procesin "e
përpunimit të egos (nefs) dhe pastrimit të zemrës."*

TREGIMI I NEJIT

Tek veprat e Mevlanës, neji² përfaqëson “njeriun e përsosur”.

Të gjitha etapat që kalon një kallam nga gjendja e tij fillestare e kallamishtes e deri në arritjen e formës përfundimtare të një neji, simbolizojnë etapat që ndjek njeriu në procesin e pjekurisë së tij, pra në procesin “e përpunimit të egos (nefs) dhe pastrimit të zemrës.”

Neji që ishte në trajtë kallami, u shkëput nga gjendja e tij fillestare dhe ndarja nga atdheu i tij, kallamishta, u bë shkak hakërrimesh të forta. Edhe tek njeriu i përsosur ndodhi e njëjta gjë: krijimi i tij nga balta, shkëputja e shpirtit nga bota e shpirtrave dhe hyrja në kafazin e mishit, bëri që atij t’i lindë një mall i zjarrtë për botën prej nga erdhi. Ky mall, së bashku me vetëpërmbajtjen, vetkontrollin, meditimin, dashurinë ndaj Hyut dhe mundimeve të jetës, e pjekin atë deri në shkallën e përsosmërisë.

Neji nxirret nga mesi i kallamave të kallamishtes. Ai pritet nga dora e një mjeshtri sipas një metode të caktuar. Pastaj në të bëhen disa vrima, dhe në fillimin e fundin e tij vendosen disa nyje hekuri. Lihet ashtu për pak kohë, pastaj me ndihmën e frymës së nejzenit³ fillon të lëshojë tinguj të bukur, mahnitës dhe plot kuptim, të cilët shijohen sipas stadi⁴

2. Lloj fyelli (Përkthyesi).

3. Quhet mjeshtri i përdorimit të nejit (Përkthyesi).

4. Mevlana ndikimin e nejit në forma apo doza të ndryshme tek njerëzit e shpreh kështu:

“Unë kam rënkuar në çdo shoqëri e vend. Kam qëndruar me të këqinj e të mirë. Secili në bazë të botëkuptimit të tij u dashurua me mua. Por, asnjëri nuk u mor me sekretin që në brendësi kam.”

Mevlana në disa vargje tjera shpreh përpjekjen e tij për të gjetur një njëri të mbë-

shpirtëror të dëgjuesit.⁵

Edhe njeriu kalon po këto etapa plotësimi. Njeriu i mbërritur zgjidhet mes njerëzve të tjerë nëpërmjet disa kriterëve.

E njëjta gjë ndodh edhe me profetët. Një ndër veçoritë e tyre është padyshim të qenurit “të përzgjedhur”.

Me anë të metodave të ndryshme hiqen nga zemra e tij lidhjet e kota dhe frikërat e kësaj bote. Pastaj ai përballet me vështirësi, pasione dhe provime të ndryshme në rrugëtimin shpirtëror, derisa arrin në pjekurinë e ndjekjes së gjurmëve të vahjit apo frymëzimit Hyjnor. Kështu, ai bëhet objekt i shfaqjes së artit, urtësisë dhe forcës së Allahut. Njerëzit e tjerë i binden urtësive të thella që buroj-

rritur me të cilin do të mund të ndante sekretet:

“Po iki me mallin që ndjej për një njeri që do të mund të më kuptojë e të cilit do të mund t’i hapem tërësisht.”

5. Islami nuk i refuzon veçoritë e natyrës njerëzore por ai i përpiqet t’i organizojë në një formë të përsosur ato. Ashtu sikurse shumë arte shpirtërore edhe muzika është një nga manifestimet shpirtërore të njeriut. Prandaj ashtu si edhe veçoritë e tjera të njeriut kjo as nuk refuzohet tërësisht e as nuk pranohet tërësisht. Për muzikën mund të gjykohet duke parë ndikimin e saj tek njeriu dhe formën sesi ajo interpretohet.

Në lidhje me këtë temë Bahaeddin Naksibendi-kuddise sirruhu- muridit të tij Hoxha Misafir i tha:

“- Isha në shërbim të Hoxhës Bahaeddin Naksibendit dhe isha i dhënë shumë pas musikës. Një ditë së bashku me muridët e tjerë vendosëm të gjenim disa vegla muzikore dhe të bënim muzikë në mexhllisin e tij kështu do t’i merrnim edhe mendimin në lidhje me muzikën. Ai nuk na pengoi dhe tha:

«Ne nuk merremi me muzikë, por edhe nuk e mohojmë atë!»

Shah Nakshibendi-kuddise sirruh- ka dashur të vërë theksin e kujdesit në këtë temë e cila mund të bëhet ushqim për nefs, egon. Në ditët tona disa kanë humbur ekuilibrin dhe duke u larguar nga thelbi i mistikës e kanë shndërruar atë në një rrugë artistike manifestimet e së cilës realizohen nëpërmjet interpretimeve muzikore. Kjo e bën edhe më të kuptueshëm dhe më të rëndësishëm kujdesin që duhet shfaqur ndaj muzikës.

Në etapën “u dogja dhe u poqa” në gjendje egzaltimi Mevlanës i kujtonte Allahun çdo tingull madje edhe tingujt që dilnin nga përpunimi i mineraleve të ndryshme të argjendarëve. Kjo gjendje lidhet me ndjeshmërinë e lartë shpirtërore të Mevlanës si dhe me veçorinë e thellësisë dhe sekreteve që ai zotëronte në brendësinë e tij. Por, ai nuk përbën një shembull për t’u ndjekur në përgjithësi.

në nga ai dhe kështu edhe ata fillojnë gjithashtu rrugëtimin drejt Njesisë.

Në burimet mevlevite haset tregimi simbolik i zbulimit të nejit, fati i të cilit është i njëjlojtë me atë të çdo qenieje njerëzore:

Profeti Muhamed (a.s.) i lë amanet Aliut (r.a.), derës së diturisë, një pikë nga deti i diturisë së tij. Pastaj i kërkon atij të mos ua zbulojë të tjerëve.

Aliu (r.a.) nuk mundi ta mbante të gjithë peshën që iu la amanet. Ai u ndie i rënduar vazhdimisht nga ky sekret. U dergj e u derdh ndër shkretëtira dhe një ditë, sekretet që fshihte në thellësinë e shpirtit të tij, i flaku në një pus të humbur e të zi. Me kalimin e kohës ky pus u mbush aq shumë, sa uji filloi të derdhej. Derdhja e ujit zbuti tokën dhe bëri të mundur formimin e një kallamishteje. Një çoban që po kalonte andej, dëgjoi një melodi joshëse që përftohej nga era. Këputi njërin nga kallamat dhe me të bëri një “nej”. Tingujt e nejit ishin kaq të ëmbël dhe prekës, saqë çdonjëri që i dëgjonte, dashurohej marrëzisht pas tyre. Njerëzit filluan të krijonin një raport të shumëllojtë me tingujt: me to qanin, me to qeshnin... Fama e këtij çobani u përhap shumë shpejt në krejt gadishullin arabik. Njerëzit bënë rrugë të gjata për të përjetuar qoftë edhe për pak kohë kënaqësinë e të dëgjuarit të këtyre tingujve. (Ahmed Eflaki, Ariflerin Menkibeleri, II, 440)

Këto melodi të hedhura në fjalë, përbëjnë Mesnevinë e Mevlanës. Ato janë të ëmbla për veshin dhe plot sekrete për shpirtin. Ata që kanë lexuar Mesnevinë dhe janë thelluar në kuptimet e pashtershme të saj, kanë qenë të detyruar ta pranojnë me gojë e me zemër bukurinë, ëmbëlësinë, thellësinë dhe urtësinë e saj.⁶

6. Kur u pyet Hoxha Yaman Dede i cili ishte kthyer nga i krishterë në mysliman duke u udhëzuar nga Mesnevi:

“- Pse na flisni kaq shumë për Mevlanen dhe Mesnevinë?”

Ai tha:

“O biri im! Mevlana më kapi për dore dhe më solli deri tek dera e profetit Muhamed (a.s.) duke u bërë shkak për hyrjen time në fenë Islame. A nuk e meriton

Mevlana arrin të shohë një oqean të thellë vetëm në një pikë. Ai, nëpërmjet vargjeve të Mesnevisë, secili prej të cilëve në dukje është sa një pikë, na ekspozon oqeane të pamata kuptimesh. Mevlana e vuan thellë brengën e paaftësisë së fjalës për të shprehur atë që ai di dhe atë që ai dëshiron të thotë, megjithëse “Mesnevia” konsiderohet e përsosur në shumë aspekte. Njëherë, duke pasur parasysh komunikuesin e parë me Mesnevinë, ai tha:

-Mesnevinë e shkrova për Hysamedinin.

Kurse një herë tjetër, ai tha:

- Unë e kam shkruar Mesnevinë në mënyrë të përmbledhur. Në qoftë se do t'i bëja koment sekreteve dhe urtësive të saj, nuk do të mund ta mbanin as dyzet gomerë.

Një mendimtar i shquar shprehet se shumica e njerëzve nuk janë në gjendje të kuptojnë thellësinë e gjendjeve shpirtërore të Mevlanës. Ai thotë: “Ne i kemi dëgjuar vajtimet e ekzaltimeve të Mevlanës, por nuk kemi mundësi të shohim thellësitë e detit të qetësisë ku ai noton. Arrijmë të shohim vetëm atë çka Mevlana ka arritur të nxjerrë mbi ujë. Ne dëgjojmë jo dashurinë e Mevlanës, por vetëm vajtimet e dashurisë së tij, që mund të shprehen me fjalë. Ajo çka kërkojmë të shpjegojmë e shprehim është pikërisht kjo: vetëm ai u zhyt në detin e qetësisë. Ne na mbetet të shijojmë vetëm stuhitë e ekzaltimeve të tij”.⁷

ta përmend shumë atë i cili më shpëtoi nga zjarri?

7. Nurettin Topçu, Mevlana dhe Tasavvufi, fq. 139

Ofshamat e zemrës së njeriut të mbërritur

Hakërrimat e Nejit

Sipas Mesnevisë

Mesnevi: *Sa mund të marrë një shtambë nga deti i rrishtit? Vetëm aq sa vëllimi i saj lejon... Pra, çdo krijesë merr vetëm pjesën e saj...* (v.1, 20)

Allahu është ai që përcakton rrishtin e çdo krijese. Të bëhesh ambicioz për sigurimin e tij është një përpjekje pothuajse absurde. Profeti ynë i dashur në një hadith thotë: “Njeriu e gjen rrishtin e tij, kudo dhe kurdo, ashtu sikurse vdekja” (Ibn Hibban, Sahih, VIII, 31). Kjo do të thotë se asnjë krijesë nuk i afrohet fundit të jetës pa iu afruar fundit të rrishtit të saj. Allahu (xh.sh.), përcaktimin e rrishtit, ashtu si edhe të gjitha përcaktimet e tjera, i ka lidhur me shkaqet, prandaj përpjekja dhe aktivizimi janë kushte, detyra dhe obligime të prera.

Por edhe kur arrihet siguri i rrishtit, mendimi se burimi ishte

ti, është mosmirënjohje. Shkaqet në përputhje me përshtatshmërinë japin edhe rezultatin. Njeriu i zgjuar nuk mendon se rrishtu vjen nga shkaqet, por prej Krijuesit të shkaqeve, Allahut (xh.sh.), përcaktimi i shkaqeve të të cilit jep edhe rezultatin.

Është Ai që dërgon rrishtun. Ne duhet të vrapojmë drejt Atij, në dorën e të cilit janë çelësat e depove të rrishtit. Në një ajet thuhet: “...Ne nuk të kërkujmë ndonjë ushqim: jemi Ne që të ushqejmë!...” (et-Taha, 132)

Mesnevi: “*Të dashuruarve mbas kësaj bote nuk u ngopet asnjëherë syri. Njeriu nuk zbkurohet së brendshmi me inxhi, pa qenë i aftë të kënaqet me atë që ka dhe pa e çmuar gjënë e vet*”. (v.1, 21)

Ambicia është një ndjenjë që ekziston tek çdo krijesë, por në nivele të ndryshme. Nëse do t’i jepnim të njëjtën lojë dy fëmijëve, do të vërenim se secili do ta kishte zili lojën e shokut - në varësi të dashurisë ndaj saj. Kjo dashuri e kotë mund të mbahet nën kontroll dhe të minimizohet nëpërmjet edukimit të egos. Për këtë arsye, Allahu (xh.sh.) në Kuran thotë: “I shpëtuar është ai që pastrohët” (el-A’la, 14). Kushti i parë i harmonisë dhe lumturisë në jetën shoqërore është të qenurit i kënaqur me atë çka Zoti na ka përcaktuar, sepse ky përcaktim është kaderi i Allahut. Kurse vetë kaderi ngjan me një një oqean sekretesh. Të zotërosh me diturinë tënde brendësinë e urtësive të Tij, është krejt e pamundur. Është kusht i domosdoshëm të jemi të kënaqur me atë çka Zoti ka vendosur për ne dhe të besojmë në urtësinë e këtij përcaktimi. Ata që nuk arrijnë të ngjiten në këtë shkallë shpirtërore, shkatërrohen në vorbullën e kundërthënieve të llojllojshme, që nxisin në brendësinë tonë dëshirat e paplotësuara.

Mesnevi: *“Ai që në sajë të dashurisë hyjnore shpëton nga egoja dhe rroba e epshit, pastrohet tërësisht nga çdo turp dhe papastërti”.* (v.1, 22)

Ata që arrijnë të shijojnë imanin duke u kujdesur për shpirtin e tyre, shpëtojnë nga çdo lloj frike fizike dhe materiale, duke i shndërruar ato në mjete për të arritur kënaqësinë dhe dashurinë e Allahut. Por kjo nuk është një pjekuri që mbërrihet kollaj. Për këtë duhet një përpjekje e vazhdueshme e mbushur me durim, qëndrueshmëri, adhurim, lutje dhe luftë me egon. Edhe toka zbulohet në pranverë, sepse duron vështirësitë e dimrit; edhe sedefi në këtë kohë arrin të bëhet inxhi në gjoks.

Mesnevi: *“Trupi prej balte fitoi shenjtëri, duke u lartësuar deri në qiej në sajë të shpirtit”.* (v.1, 25)

Trupi i njeriut ka prejardhje prej dheut. Duke e parë në këtë këndvështrim, vërtet që nuk ka asnjë ndryshim me dheun. Si çdo gjallesë tjetër, edhe ai është krijuar nga dheu: është krijuar nëpërmjet proceseve të ndryshimeve të dheut, ushqehet nga dheu dhe do të kthehet tek dheu. Kurse veçoria jonë shpirtërore ka përkatësi hyjnore. Në një ajet kuranor thuhet: “Kur t’i jap formën dhe t’i fryj prej Shpirtit tim.” (el- Hixhër, 29; es-Sad, 72). Allahu (xh.sh.) i ka dhuruar robit të tij aftësi dhe prirje për të arritur lartësimin drejt Tij. Ata që mohojnë prirjet negative njerëzore dhe hyjnë në rrugën që të shpie drejt përsosmërisë, fillojnë të hedhin hapat drejt mbërritjes së Zotit.

Mevlana thotë:

“Mos u kujdes së tepërmi për paraqitjen e jashtme, sepse ajo është një kurban që do t’i jepet dheut. Kujdesu dhe shiko kultivimin e shpirtit! Vetëm ai do të shkojë lartësive dhe do të nderohet në çdo skaj”.

“Trupin ushqeje gjithmonë me masë, sepse ai që e ushqen amanetin fizik (pra trupin) më shumë sesa duhet, bie në kthetrat e epshit dhe degradon në pandershmëri”.

“Ushqe shpirtin. Serviri atij mendime të pjekura, vizione të holla dhe ushqime shpirtërore, që kur të shkojë në udhëtimin e përjetësisë, të jetë i fortë”.

Mesnevi: *“Ai që është mësuar të kuptojë vetëm gjuhën e shpirtin e tij dhe i bie rasti të largohet nga njerëzit që kuptojnë të njëjtën gjuhë dhe kanë të njëjtat qëllime, edhe në qoftë se zotëron njëqind gjuhë apo njëqind melodi, do të heshtë e do të mbesë i pajfalë”.* (v.1, 28)

Profeti a.s. ka thënë: *“Foluni njerëzve me gjuhën që kuptojnë”.* (Buhari, Ilm, 49). Çdo fjalë, sado e bukur dhe e lartë që të jetë, kur e kalon nivelin konceptual të bashkëbiseduesit, nuk është e dobishme. Për këtë arsye themi se personi që do të zgjojë manifestimet hyjnore tek një person, duhet të jetë vetë i formuar shpirtërisht. Ata që rrinë me njerëz të fundosur në batakun e mëkatit, verbërohen shpirtërisht dhe fizikisht. Fjalët që konsumojmë me njerëzit budallenj dhe injorantë, u ngjajnë luleve që çelin në anë të kalldrëmeve - të destinuara të shkelen dhe të shtypen me këmbë. Sa keq!

Mevlana ka ndërtuar një vepër madhështore si “Mesnevi”, duke preferuar të ndjekë një rrugë të mesme në stil: të kuptueshëm për popullin dhe të këndshëm për klasën e lartë intelektuale. Megjithatë, ai thotë:

- Do të vdes me mallin e një burri vizionar .

Nga ana tjetër, që ndikimi të arrijë vërtet efektin e duhur, është e domosdoshme prania e dashurisë. Dashuria është një mjet komunikimi kaq i magjishëm, sa që përmes saj mund të hyhet në

marrëdhënie perfekte shpirtërore pa i kërkuar ndihmë aspak fjalës. Prandaj mistikët e kanë përdorur atë në çdo hap të punës së tyre të ndikimit dhe orientimit të njerëzve.

Miqësia e vërtetë për hir të Allahut është të jetuarit me një zemër të dy krijesave. Me fjalë të tjera, miqësia është marrëdhënia e dy qenieve që arrijnë të bëhen si dy duar që ndihmojnë njëra - tjetrën, si Muhaxhirët dhe Ensarët...

Mesnevi: *“Kur trëndafilit i ikën freskia dhe trëndafishtja hyn në stinën e vjeshtës, nuk dëgjoen më meloditë dhe vajtimet e bylbylit”.* (v.1, 29)

Dashuria ndërmjet dy njerëzve, si dhe bisedat e mbushura me ngrohtësi dashurie, i ngjajnë marrëdhënies së trëndafilit me bilbilin. Kur fillojnë shfaqjet e fjalëve dhe mendimeve sipas aftësive dhe kërkesave shpirtërore të bashkëbiseduesve, ajo që flet është zemra, gjuha është vetëm përkthyesja e saj. Shprehjet thuajse janë meloditë melankolike të nejit. Dëgjuesi është ai që me frymën e tij i bie nejit... Nëse ai që i bie nejit është amator, atëherë kuvendi shndërrohet në një trëndafilishte që thahet në stinën e vjeshtës.

Mesnevi: *“Lum si ata që u larguan nga pjesa e vdekshme e qenies, që shpëtuan nga egoja dhe që u lidhën me të pavdekshmit. Të shkretët ata të gjallë që kanë qëndruar me të gjallët, por që në brendësi janë të vdekur”.* (v. 1, 1513)

Allahu (xh.sh.) në Kuran thotë: **“O besimtarë! Frikësojuni Allahut dhe bëhuni me ata që janë të sigurtë.”** (et- Tevbe, 119)

Lumturia e vërtetë arrihet në sajë të komunikimit tonë me gjendjet shpirtërore të njerëzve të mbërritur, si dhe përmes paisjes me moral dhe edukatë të shëndoshë islame. Gjendjet e tyre shpirtërore kalojnë nga njëri shpirt tek tjetri si pasojë e qëndrimit vazhdimisht bashkë. Kështu, njeriu piqet ngadalë dhe pa e kuptuar. Shokët e profetit janë një shembull shumë i bukur i këtij procesi. Ato njerëz që u përkisnin periudhës së injorancës e që ishin barbarë në të kaluarën e tyre, që varrosnin vajzat e tyre të gjalla dhe që nuk njihnin asnjë normë e masë, arritën të bëheshin të moralshëm dhe të preknin kulme lartësie në sajë të dashurisë dhe afrimitetit që kishin me Profetin Muhamed. Edhe miqtë e Allahut kanë funksione të ndryshme sipas gradës së tyre.

Këtë gjë e hasim të shprehur me gjuhën e Mevlanës në këtë mënyrë:

“O mik!... Mos u mërzit për faktin e mosmbërritjes fizike të profetit!... Qëndro afër trashëgimtarëve të tij, besnikëve, dhe përfito të njëjtën mirësi, sipas aftësisë dhe dhuntive të tua”.

Fatkeqësia më e madhe është njësimi me njerëzit që janë skllëvër të dëshirave dhe epsheve të tyre, gjë që bie ndesh me ajetin e Kuranit **“Kur t’i shohësh ata të nënçmojnë shpalljet Tona, largohu prej tyre derisa të kalojnë në bisedë tjetër.”** (el-En’am, 68). Dashuria ndaj këtyre njerëve sjell përcjelljen e energjive negative nga njëra zemër në tjetrën dhe, pas kësaj, vjen ngadalë edhe shkatërrimi total.

Ai që njësohet me vepër-mirët, bëhet i mirë. Ata që qëndrojnë me të këqijtë dhe, për pasojë, njësohen me ta, përkeqësohen edhe vetë, duke u bërë bashkëpunues në ligësi e mëkate. Mevlana, në një strofë tjetër, shprehet:

“Qëndro vazhdimisht me njerëzit e mendjes; nga ato përfito mirësi dhe fuqi shpirtërore, në mënyrë që të mbetesh i ri në dashurinë hyjnore dhe i gjallë mendërisht.”

Shpirti në kafazin e mishit, nëse rri larg kuptimit dhe dashurisë, është si një shpatë druri në këllëf: Kur kjo shpatë druri është në këllëf, nga jashtë duket si gjë me vlerë dhe e aftë për të të mbrojtur, por kur del nga këllëfi ajo s'vlen për tjetër, përveçse për t'u djegur në zjarr.

Në qoftë se ajo është prej druri, shko gjithandej dhe kërko një tjetër. Nëse ajo është prej elmazi, atëherë hidhu përpara pa frikë. Shpata prej elmazi është nga armaturat e velive. Është fat për ju ta keni atë. Është fuqi e madhe shpirtërore.

Edhe po të jesh i ngurtë si gur a si një mermer, nëse mund të arrish tek ndonjë mik i Zotit, bëhesh mineral i vlefshëm: smerald, brilant, diamant. Të mbërriturit ta vendosin dashurinë në zemër. Mos ia jep shpirtin dikujt tjetër përveç arifëve”.

Mesnevi: “Pasi erdhi zëri i dashurisë, shpirtat filluan të lëvizin krahët, kurse të vdekurit filluan të protestonin ndaj varrit të trupit”. (v.4, 840)

Pejgamberët dhe velitë janë ujë jete. Me to gjallërohen shpirtat.

Mesnevi: “O njeri i zhytur në pellgun e dëshirave të përkohshme! Dije mirë se vepra më madhështore e mëshirës hyjnore është shpirti. Të tjerat, përveç tij, janë vetëm hije e kësaj vepre”. (v.4, 1362)

“Ndërmjet pemëve kalon një përrua. Aty shihen reflektimet e dyanshme të pemëve”.

“Reflektimet dhe ajo çka ti sheh në ujë, janë vetëm një kopsht

imagjinat pemësh. Pemët dhe kopshtet që përbëhen prej tyre, janë në shpirtin tënd, sepse shpirti është vendshikimi i Zotit”.

Nuk duhet të harrojmë se zemra është vendshikimi i Zotit (xh. sh.). Sipas disa transmetimeve, Allahu (xh.sh.) thotë: *Mua nuk më zënë dot as toka e as qielli; por më zë vetëm zemra e një besim-tari”.* (Axhluni, Keshfu'l-Hafa, II, 195). Sa bukur e interpreton këtë Junus Emre, kur thotë:

“Zemra është froni i Zotit,
Vendi i vetëm ku Ai hedh shikimin.
Ai që e thyen ndonjëherë zemrën,
Është më fatkeqi në të gjithë njerëzimin”.

Mesnevi: *“Allahu (xh.sh.) u ka dhuruar velive aq forcë të madhe shpirtërore, saqë ata janë të zotë ta kthejnë edhe shigjetën prapa, drejt harkut të saj”.*

“Në qoftë se një veli është i shqetësuar nga zhvillimi i një ngjarjeje, ai, me ndihmën dhe forcën e të madhit Zot, e mbyll dërrën e shkakut që prodhon këtë ngjarje”. (v.1, 1669-1670)

Në një hadith kudsî vlera dhe nderimi që gëzojnë miqtë e Allahut tek Ai, shprehet në këtë formë:

*“Kush u shpall armiqësi velive të Mi, Unë atij i shpall luftë të hapur. Robi im nuk do të mund të më afrohet me diçka tjetër fillimisht, përveçse me zbatimin e detyrimeve (farzeve). Ai vazhdon rrugëtimin e tij drejt Meje me veprat e vullnetshme (nafîle), deri sa unë ta dua. **Pasi unë filloj ta dua, atëherë bëhem gjuha me të cilën ai flet, zemra me të cilën ai mendon, veshi me të cilin ai dëgjon, syri me të cilin sheh, dora me të cilën mban dhe këmba me të cilën ec.** Çfarëdo që ai dëshiron prej meje*

ia jap: kur më kërkon ndihmë, ia dhuroj; nëse më mbështetet, e ruaj...” (Buhari, Rikak, 38)

Në një hadith tjetër, Pejgamberi ynë thotë:

“Në mesin e njerëzve, ka prej tyre, që nuk janë as nebi e as shehid, por që në botën tjetër do të jenë aq afër Allahut, sa ata do t’i kenë zili vetë nebijtë dhe vetë shehidët”.

Shokët e pyetën profetin:

– Kush janë këta dhe çfarë veprash të mira kanë bërë, o resullullah? Na informo që edhe ne t’i duam dhe të rrimë afër tyre!

Profeti tha:

“Ata janë njerëz të tillë që e duan njëri tjetrin vetëm për hir të Allahut, pa pasur asnjë lidhje farefisnore, tregtare, apo pune. Pasha Allahun, fytyrat e tyre janë të nurta dhe janë gjithashtu të ulur në kolltuqe prej drite. Ato nuk frikësohen, edhe kur të gjithë të tjerët i ka kapluar frika; nuk mërzhiten, edhe kur të gjithë të tjerët janë zhytur kokë e këmbë në të”. Pastaj lexoi ajetin:

“Pa dyshim, miqtë e Allahut nuk do të kenë arsye për t’u frikësuar dhe as për t’u dëshpëruar. Të tilla janë ata që besojnë dhe ata që i frikësohen Allahut. Ata i pret lajmi i mirë në këtë jetë dhe në tjetrën.” (Junus, ajeti 62-64) (Hakim, Mustedrek, IV, 170)

Këto rreshta, Mevlana i komenton në këtë formë:

“Allahu (xh.sh.) i ka dërguar nebijtë dhe velitë si mëshirë për botërat. Për këtë arsye ata këshillojnë popullin e tyre pa u mërzhitur asnjëherë. Dhe për ata që nuk ua vënë veshin këshillave të tyre, bëjnë dua vazhdimisht duke thënë: O Zoti ynë! Ji i dhembshur ndaj tyre, mos ua mbyll dyert e mëshirës Tënde .

Vërja gishtin kokës, bëji veshët katër e përqëndrohu ndaj këshillave të velive të Allahut! Dëgjoji që të shpëtosh nga mërzia e frika dhe të arrish sigurinë dhe lumturinë shpirtërore!

Pa e humbur rastin dhe pa rënë në dyshime, lidhu pas një njeriu të mbërritur që është shkëputur nga mashtrimet e kësaj bote të fundme e që i është dorëzuar tërësisht Zotit, dhe kështu përpiqu të shpëtosh nga intrigat e kësaj bote!

Fjalët e velive të Allahut janë të mbushura me ujë jete, të pastër si përrenjtë e kulluar. Sa e ke mundësinë, pi nga uji i tyre deri sa të ngopesh, që në zemrën tënde të çelin lule e trëndafila”.

Mesnevi: “Allahu (xh.sh.) ia mësoi vetë Hazreti Ademit emrat dhe cilësitë e tij, kurse të tjerëve ua mësoi nëpërmjet Ademit (a.s.)”. (v.1, 1943)

“Nëse dëshiron dritën hyjnore, merre nga Allahu, por nëse do mund ta marrësh edhe nga njerëzit e mbërritur. Verën e dashurisë, nëse dëshiron, merre nga qypi, por mund ta marrësh edhe nga shtamba”. (v.1, 1944)

“Ai që sheh një qiri të ndezur nga një tjetër qiri, me të vërtetë ka parë edhe qiriun e parë”.

“Kështu, në qoftë se drita e këtij qiri do të zhvendosej në njëqind qirinj të tjerë, pra nga ai të ndizeshin edhe njëqind qirinj të tjerë, drita e qiriut të fundit do të ishte e njëjtë me dritën e qiriut të parë”.

“Dritën e udhëzimit, dritën e dashurisë, nëse dëshiron, merre nga qiri i fundit; nëse dëshiron merre direkt nga Ai, qiri i shpirtit; ndërmjet tyre nuk ka as edhe një ndryshim esencial”. (v.1; 1947-1949)

Duke marrë shkas nga të vërtetat e thëna më sipër, **“verethetu’l enbija”** (trashëgimtarët e profetëve) quhen ata burra të shpirtit që në rrugën e devotshmërisë dhe të modestisë kanë përsosur të jashtmen dhe të brendshmen me anë të përndritjes shpirtërore

dhe, gjithashtu, kanë arritur të shijojnë ëmbëlsinë e imanit e të kultivojnë përndijimet deri në delikatesë, duke zgjeruar hapësirat e perceptimit dhe të njohjes.

Miqtë e Zotit, të cilët përpiqen me tërë forcat të shkatërrojnë të gjitha pengesat e unit, janë modele aktive dhe konkrete për t'u ndjekur nga të gjithë ata që nuk e kanë parë dhe njohur nga afër profetin dhe shokët e tij të nderuar.

Shembulli i jetës dhe udhërrëfimet e miqve të Hakut janë kulminacionet e manifestimeve të moralit profetik e që kapërcejnë kohërat.

Ata janë burime joshjeje dhe i tërheqin si magnet njerëzit që besojnë dhe që janë të aftë të shohin vërtetësinë e besimit; gjithashtu, janë një prehër mëshire dhe dashurie për të gjitha shtresat e shoqërisë. Allahu (xh.sh.) i bën ata të dashur. Allahu (xh.sh.) në Kuran thotë:

“Në të vërtetë, atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, i Gjithëmëshirshmi do t'u dhurojë dashuri.” (Sure Merjem, ajeti 96)

Dsherëtimat e zemrës së njeriut të mbërritur

Hakërrimat e Hejit

*"Dëgjo nejin si flet dhe gfarë don të thotë..
ai ankohet për ndarjen".*

*"(Thotë): Qëkur më ndanë nga kallamishitja ime,
rënkojnë të gjithë, burra dhe gra".*

Psherëtimat e zemrës së njeriut të mbërritur

HAKËRRIMAT E NEJIT

Njeriu që hidhet në rrugën e cila lidh botën e shpirtave me përjetësinë, qëndron në këtë rrugë me gëzime e rrënqethje. Ai përiqet në mes të aventurave të të kundërtave. Me i vështiri dhe më i rrezikshmi i këtij rrugëtimi është padyshim shtegu i kësaj bote. Aventurat që jetojnë në shtegun saj, janë pjesë e një rrugëtimi plot vuajtje në koridorin e ngushtë mes djepit dhe varrit. Fundi i saj: lumturi pa kufi, ose... humbje dhe mërzi.

Njerëzit në këtë korridor, për shkak të perdeve të indiferencës në sytë e tyre, fillojnë të tregohen të verbër ndaj të vërtetave dhe, ajo çka është më e rëndësishmja, ndaj Krijuesit të gjithësisë. Disa jetojnë pa përcaktuar statusin, detyrat dhe përgjegjësitë e tyre në këtë botë të përkohshme, pa mësuar urtësinë dhe, gjithashtu, duke harruar fundin e rrugëtimin, errësirën e nëndheshme. Ata qëndrojnë larg pyetjeve:

“Kush jam unë? Nga erdha? Ku do të shkoj? Çfarë është push-teti prej dheu? Varka e trupit së shpejti do të notojë në detin e errët e të fundit të qenies, aty ku bashkohen të gjithë lumenjtë e jetës, por cilit port do t’i afrohet?” Ata mendojnë se vdekja është larg dhe kështu fundosen në supozimin e pavdekësisë. Jetojnë duke kundërshtuar përkohshmërinë. Janë të dobët ndaj kërkesave të Ahiretit dhe të papërgatitur ndaj tij. Burgosen në shkëlqimet mashtruese të stolive të kësaj bote.

Pjekuria e njeriut fillon me zgjidhjen e enigmës së varrit. Por, pa u bërë mendja dhe zemra shërbyese të errësirës së tokës, nuk

mund të hyhet në klimën enigmatike të botës së varrit.

Dituria që zgjidh sekretin e vdekjes dhe vizaton hartën e përjetësisë, është vetëm tek Zoti... Pas Tij janë Pejgamberët dhe trashëgimtarët e tyre që bëhen zëri me i sigurtë dhe, gjithashtu, udhërrëfimi më i qartë dhe më i ngrohtë. Pas pejgamberëve, janë miqtë e Hakut që marrin detyrën e zgjimit nga indiferenca të njerëzve të humbur. Ata jetojnë me emocionet dehëse të besimit të fortë dhe gjithashtu bartin përgjegjësitë e rënda që u ngarkohen. Ata ndihmojnë me një mijë mënyra, me urtësi, metafora dhe shembuj të ndryshëm në depërtimin thellë në zemër të sekreteve të Zotit. Mevlana e fillon Mesnevinë me tetëmbëdhjetë strofa, që përmbajnë kuptime të thella dhe shumë sekrete hyjnore. Përshypjet që kanë lënë tek jomyslimanët sekretet e pafundme që përmbajnë këto strofa, shkojnë deri aty sa ata të pranojnë Islamin si të vetmen fe të vërtetë.

Mevlana është një shpirt që digjet nga dashuria në rrugën e Zotit. Atij vetëm i shtohet etja, nuk ngopet; përpëlitet dhe emocionohet nga përmallimi i ribashkimit me të Dashurin e tij. Ai është i dehur, kokë e këmbë i dashuruar. Por në kohën e tij, ata që nuk e kuptonin enigmën e frymës së dashurisë dhe gjendjen e tij të mbushur me urtësi, e përgojnin duke thënë gjëra të pavërteta. Ata që nuk e kuptonin gjendjen e ekstazës së dashurisë të Mevlanës, talleshin me të.

Mevlana vuante shumë nga kjo intolerancë. Psherëtimat e zemrës së njeriut të mbërritur dhe gjendja e tij flasin nëpërmjet gjuhës së nejit.

Ai e ka filluar veprën me fjalët:

“Sekreti im nuk është larg hakërrimave të mia; ai është këtu, në brendësi të tyre”.

Mesazhin e parë të veprës e fillon me foljen **“dëgjo”**.

Ajo çka ne mund të bëjmë, është pikërisht plotësimi i kërkesës

së tij për të dëgjuar me vëmendje vajtimet e tij... Ai, mbreti i dashurisë, shkruan në mënyrë të përmbledhur:

“Dëgjo nejin si flet dhe çfarë don të thotë. Ankohet për ndarjen”:

“(Thotë): Që kur më ndanë nga kallamishtja ime, hakërojnë të gjithë burra dhe gra”.

Neji kërkon të thotë:

“Unë më parë isha në kallamishte. Rrënja dhe shpirti im ishin në ujë e tokë. Atje përkundesha me naze, vallëzoja me erërat. Erdhi një ditë dhe më prenë nga kallamishtja ku unë jetoja. Në lëkurën time u hapën shumë plagë. Pastaj më lanë në dorën e një fryrësi të fortë. Frymët e Tij dashurore e të ngrohta ma përshkuan trupin, ma nxorën me furi jashtë gjithë ç’kisha brenda e që s’lidhej me dashurinë. Tani jam zhytur në rënkime dashurie. Psherëtimat dhe rënkimet e mia janë sekrete të pafundme hyjnore brenda meje. Këndojnë të vërtetat dhe lumturitë që kam arritur. Sekretet e mia janë kthyer në melodi. Ato janë shfaqje metaforike të enigmës sime. Njerëzit që i kanë sytë e mjegulluar dhe veshët të ndryshkur, nuk mund të më shohin e as të më dëgjojnë”.

Mevlana dëshiron që me ofshamat e tij të arrijë lartësimin dhe shenjtërimin ndjesor të atyre që dëgjojnë nejin.

Vendi prej nga u këput neji, kallamishtja, është një simbol. Ajo na kujton botën e para-krijimit, në të cilën ne ishim bashkë me Zotin. Allahu (xh.sh.) në lidhje me njeriun thotë: **“I fryva (një sekret) atij nga Shpirti im”**. Ky ajet zbulon para nesh faktin se bota jonë shpirtërore mbart një sekret të Zotit, prandaj njerëzit e mbërritur, duke qenë të vetëdijshëm për këtë, digjen nga dëshira e madhe për t’u ribashkuar me burimin e tyre.

“Kurani fillon me urdhrin “Ikra” (lexo), kurse Mesnevi fillon me urdhrin “Bishnev” (dëgjo). Interpretuesit e Mevlanës mendojnë se kjo nuk është një rastësi. Mevlana me këtë fjalë ka komentuar edhe fjalën e parë hyjnore që i zbriti profetit Muhammed.

Ata sugjerojnë që pjesa e mësipërme të kuptohet në këtë formë:

“Dëgjo fjalën e të madhit Zot! Dëgjo misteret e tij! Dëgjo të vërtetën e fshehur tek ti!”

Sepse “Mesnevi” është një vesë nga të vërtetat dhe sekretet kuranore, që i serviret burrave të shpirtit.

Gjithashtu, Mevlana, duke përdorur fjalën **“bishnev!”** e cila fillon me **“b”**, në mënyrë indirekte e nis këtë vepër me **“bismilah”**, sepse në kulturën e hershme islame, në fillim të shkrimeve dhe librave, në vend të “bismilah” është përdorur e vetme shkronja “b”. Kjo traditë e të shkruarit është bazuar tek thënia e Aliut:

“Gjithçka që Kurani ka, është përmbledhur tek Fatihaja, kurse e gjithë Fatihaja tek Bismilahi, ndërsa Bismilahi, si e tërë, përmblihet tek shkronja “b”.

Tëtëmbëdhjetë strofat e para të Mesnevisë janë oqean mistresh, që shpalosin para nesh mprehtësinë e mendimit, mjeshtrinë e të shkruarit dhe gjerësinë e kuptimit të Mevlanës. Prandaj këto strofa, që përbëjnë edhe kapitullin hyrës të “Mesnevisë”, janë studiuar varg për varg, fjalë për fjalë, madje edhe shkronjë për shkronjë. Në lidhje me komentin e tyre, kemi vëllime të tëra shumë të pasura. Thënë ndryshe, këto tetëmbëdhjetë vargje, konsiderohen si “Fatihaja”-ja e Mesnevisë, e cila përbëhet nga më shumë se njëzet e gjashtë mijë vargje. Vargjet e para Mevlana i hodhi vetë në letër, ndërsa pjesët tjera ai i recitonte; kurse muridi i tij besnik, Hysamedin Çelebiu, i shkruante.

Mevlana, këtu e trajton nejin si simbol të njeriut të plotësuar, të mbushur me dashuri ndaj Zotit. Zhveshur nga të gjitha dëshirat e egos, ai ka zhdukur unin dhe është bërë i tëri një “hiç”.

Neji rënkon dhe hakërrohet, sepse është larg atdheut të tij, kallamishtes. Gjithashtu, edhe njeriu, për t’u provuar, është dëbuar nga bota e para-krijimit, pra nga dergjahi i të qenurit afër Allahut (xh.sh.). Nga kjo shkëputje prej Allahut (xh.sh.) shpirti është i lënduar. Njeriu, në këtë atdhe kurbeti, do të përpëlitet në vuajtje,

sëmundje dhe fatkeqësi, por do të digjet nga malli i lumturisë dhe qetësisë së botës shpirtërore. Kështu, nëse jo me trup, shpirtërisht jeton si i huaj dhe i syrgjynosur, pa u mashtruar në këtë stacion të përkohshëm; gjatë gjithë jetës ai ndihet i sëkëlldisur dhe hakërryes, me përpjekjen dhe përmallimin e fluturimit drejt botës së ribashkimit ashtu si britmat e nejit...

Njeriu, në këtë botë, është brenda një kafazi të mishtë. Mishi, pra egoja dhe dëshirat fizike, përbëjnë një pengesë në arritjen e të Madhit. Prandaj kafazi i mishit, trupi, tek shpirtrat e mbërritur dhe të dashuruar ka ndezur gjithmonë një zjarr vuajtjeje dhe malli. Me këtë djegie të zjarrit hakërrimat e shpirtit rriten dhe ngjiten deri në qiell. Kjo ngjitje, ashtu si melodia melankolike e nejit, shpjegon ndarjen dhe ribashkimin me të madhin Zot. Ata që dëgjojnë vajtimet e nejit, pra të gjithë ata që dëgjojnë me kujdes misteret e ndarjes e të bashkimit, rënkojnë në të njëjtën mënyrë, vajtojnë pa fund.

Njerëzit e pajisur me ashkun dhe dashurinë ndaj Zotit, janë si peshqit në det; ata nuk mund t'i mashtrojë deti i dashurisë në të cilin janë duke notuar. Ndërsa ata që qëndrojnë larg këtij ashku dhe kësaj dashurie, ngajnë me injorantët e uritur të cilët janë pranë sofrës së stolitur me një mijë e një të mira dhe nuk e vërejnë begatinë me të cilën mund të ngopen. Çdo ditë përpëliten në një jetë të kotë, të vyshkur dhe të errët sa nata. Kështu, shpirtrat e papërpunuar vazhdojnë të mos kuptojnë përjetimet e njerëzve të mbërritur, prandaj edhe qëndrojnë larg arritjeve të tyre shpirtërore; aq larg... sa as fjala e as vepra e mirë nuk i ndikon më.

Në mënyrë të përmbledhur:

Tetëmbëdhjetë strofat e para të veprës madhështore të Mesnevisë që fillojnë me fjalën «**Dëgjo!**» dhe mbarojnë me vargjet kuptimplotë:

**“Të pagdhendurit janë të sëmurë, nuk kuptojnë
Edhe në qofshin fjalët e pakëta e të sakta, nuk
dëgjojnë!...”**,

përfshijnë kuptime të përgjithshme dhe përmbajnë në tërësinë e tyre plot mistere. Mevlana arrin të shohë vetëm në një pikë uji një det të tërë pafundësie. Ai, në çdonjërin nga strofat, na serviri një det, madje një oqean.

Mevlana, duke menduar se nuk mund t'i kuptojë çdokush misteret e shpirtit, por vetëm të dashuruarit që digjen nga zjarri i ribashkimit, thotë:

“Për të folur për vuajtjet e përmallimit, kërkoi një shpirt që është bërë copë-copë nga ndarja!”

Shpjegimin e thënies së mësipërme do ta kërkojmë në një tregim simbolik të vetë Mevlanës:

Ishte natë. Dola nga shtëpia. Po shëtisja ndër fusha. Në çast pashë një burrë që po ecte me një fener në dorë. Menjëherë e pyeta:

- Çfarë po kërkon në errësirën e kësaj nate?

Burri u përgjigj:

- Po kërkoj një njeri.

I thashë:

- Po më vjen keq për ty, i dashur! Po lodhesh kot së koti... Unë kam braktisur vendlindjen time dhe akoma s'e kam gjetur dot. Shko më mirë në shtëpi... Flij. Po kërkon pa pasur as edhe një shpresë. Nuk do ta gjesh... Kurrë.

Burri më pa me vuajtje e më tha:

- Këto që me the, i di edhe unë, o lum' miku, por ndihem mirë kur përpiqem ta gjej atë.

Kjo është përpjekja për të gjetur qenien më të nderuar e më të përsosur, njeriun e mbërritur. Kur përpjekjet bëhen vuajtje deri në përpëlitje, pikërisht në atë çast arrihet edhe qëllimi: gjetja e tij. Në të kundërt, nga përpjekja dhe dituria pa vuajtje e përpëlitje, nuk

vilet asnjë fryt.

Dashuria fillon me vuajtje. Kapërcimi i oqeanit të kësaj jete tokësore dhe përpjekja për të arritur në vetëdijen e dëshirës për ribashkim realizohet vetëm në atmosferën e begatisë e të kënaqësisë së dashurisë e dalldisjes shpirtërore. Zemra e ndryshkur dhe dembele që nuk vuan, është barrë e kotë që mbahet në gjoks. Ajo bëhet barrë në vorbullën e jetës dhe përfundimisht shkatërrohet duke u fundosur thellë në këtë vorbull.

Shpirti i ngjan deteve. Jetëgjatësia e peshqve është e lidhur me çastet e tyre të qëndrimit brenda në det, si dhe me mundësinë e të ushqyerit në të. Në qoftë se njëri nga peshqit del nga deti, atij menjëherë i vjen fundi.

Gjithashtu edhe zemra, nëse largohet nga dhikri, shndërrohet në një peshk të dalë nga deti i dashurisë dhe i ashkut, pra në një genie të vdekur. Ajo kapet nga kthetrat e indiferentizmit e të unit dhe përballë manifestimeve të madhështisë dhe urtësisë hyjnore qëndron e tromaksur dhe e mufatur.

Allahu (xh.sh.) na dhuroftë aftësinë e të dëgjuarit të psherëtimave të zërit plot mistere dhe urtësi të njerëzve të mbërritur dhe gjithashtu dhëntë Zoti që ne, ashtu si neji, me dashuri e entuziazëm në rrugën e Hakut, duke u djegur nga malli për ribashkim, të bëhemi si ato njerëz që kanë arritur lumturinë, duke u shkrirë tek Ai.

Amin!

E vërteta e miqësisë

Sipas Mesnevisë

Mesnevi: “Njeriu përbëhet pothuajse vetëm nga syri, pra nga një perceptim i thellë. Ajo çka mbetet është lëkurë, trup. Ndërsa sy i vërtetë është ai që sheh mikun, pra është ai që e percepton thellë atë. Atë sy që nuk sheh mikun, mos e konsidero kurrë sy!”
(v.1, 1406)

Syri është një dritare e hapur drejt mendimit dhe ndjeshmërisë. Me të vërtetë, çdo gjë që sheh njeriu nëpërmjet syrit, e mirë ose e keqe qoftë ajo, reflekton në zemrën dhe mendjen e tij, ngjall përfytyrime dhe mbresa.

Hapi i parë i meditimit dhe ndijimit është të shikuarit me përpjekjen për të përfituar. Allahu (xh.sh.) nëpërmjet shumë ajeteve të Kuranit i fton njerëzit të shikojnë vëmendshëm, në mënyrë që ngado të nxjerrin mësim:

“A nuk i vështrojnë ata devetë, retë, shiun, malet, bimët që

thahen në dimër për t'u gjallëruar në pranverë, ato që lanë pas popujt e kaluar...”

Kurani, pasi numëron begatitë dhe mirësitë e Allahut ndaj nesh, u drejtohet atyre me “Ja ulul elbab” (يَا أُولُو الْأَبَابِ): **O ju të zot e mendjes, mendimit, shikimit!...** Prej nesh kërkohet që të jemi të vëmendshëm, kur hedhin shikimet tona drejt universit. Në lidhje me këtë, kemi shumë ajete në Kuran, si (أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ ; أَفَلَا يَعْقِلُونَ ; أَفَلَا يَتَفَكَّرُونَ): **“A nuk mendojnë? A nuk arsyetojnë? A nuk shikojnë?”**, ajete të cilat theksojnë faktin se njeriu nuk duhet ta shohë universin në mënyrë indiferente pa arritur të gjejë asnjë kuptim, por me një shikim të thellë e të kujdesshëm.

Ata që e vëzhgojnë krijimin me të gjitha aftësitë e tyre, depërtojnë tek Krijuesi, tek arti i Tij madhështor - aq sa u lejon kapaciteti i tyre njerëzor.

Universi është burimi i kënaqësisë hyjnore. Vetë vepra më madhështore, njeriu, është një shfaqje e kënaqësisë hyjnore. Sytë që vërtet shohin, zemrat që vërtet ndijojnë, nuk shohin dhe përjetojnë asgjë tjetër përveç kënaqësisë hyjnore. Njeriu duhet të vëzhgojë lindjen e diellit, ngjyrat që shfaqen në horizont dhe tablotë e ndryshme të natyrës. Ne që mbetemi të mahnitur para tablosë së një piktori, si mund të qëndrojmë indiferentë dhe të huaj përpara tablove, kryeveprave që vizaton në çdo moment dhe në çdo gjë Kryeartisti, Krijuesi i gjithësisë.

Shiko tulipanin dhe manushaqen! Vallë prej ku erdhën ngjyrat e tyre mahnitëse, prej dheut të zi? Po ai man i kuq? Po e kaltra dhe roza e luleve - ngjyrat e të cilave luajnë dashuri në dritën e diellit... dhe bukuritë e tjera që s'numërohen dot... Për zemrën e paisur me ndjeshmëri të thellë, çdo vend është ekspozitë e të mahnitshmeve mrekulli... Shiko delikatesën e një luleje, vallëzimin e një blete dhe fluturë, rrezatimin e një xixëllonje, cicërimat e bilbilit, si dhe mos harro një shikim drejt vetes. Të gjitha këto, të gjitha bu-

kuritë, janë vetëm shkëlqimi i një rrezeje shëmbëlltyre të bukurisë së bukurive të të Madhit Zot.

Kur zbardh agimi dhe dielli hedh rrezet e para drejt jetës duke na përcjellë selamin e fillimit të ditës, sikur na thotë:

“Zgjohu!”

Ai sikur na fton në një dialog të tillë:

“Shiko, këtë mëngjes fletores tënde të jetës iu dhurua edhe një fletë e re. Si do ta plotësosh atë që do të shfaqet para teje në ditën e kiametit? Çfarë mendon të përgatisësh sot për atë ditë të tmerrshme kur do të të thuhet “Lexo librin tënd, sot të mjafton vetja për të dhënë llogari? ”

Ndërsa në buzëmbremje, kur qielli fillimisht hyn në kuqëlim e pastaj në terrim, nata me gjuhën e saj të errësirës sikur thotë:

- Kaloi edhe një ditë. Edhe një hap tjetër hodhe drejt vdekjes. Nuk është nevoja të ankohesh kot së koti. Sado që të përpiqesh, atë nuk e kthen më prapa. Tani edhe ti do të dorëzohesh në duart e vëllait të vdekjes, gjumit. Çfarë bërë? Çfarë duhet të bëje? Reflektu për ato që ke bërë dhe për ato që nuk ke bërë!... Ndoshta nuk do ta shohësh më në horizont zbardhjen e agimit!...

Ato shpirtra që e mendojnë dhe e përndijojnë në mënyrë të tillë gjithësinë, përfundimisht e gjejnë Allahun si të vetmin meritues të dashurisë dhe miqësisë sonë. Për të arritur në një gjendje të tillë plot urtësi, ndihmëtar i madh i njeriut është kontakti i vazhdueshëm - deri në shkrirje - me shpalljen që udhëzon mendimin dhe ndjeshmërinë dhe, gjithashtu, shoqërimi i vazhdueshëm me punë-mirët që janë miq të të Vërtetit. Pra, ndërtimi i një vëllazërimi shpirtëror me to. Kështu, emërtimi që u bëhet punë-mirëve si “miq” është figurativ. Edhe pse miqësia e vërtetë është dashuria ndaj Allahut dhe drejtimi nga Ai, fillimisht, sa njeriu është pa e mbërritur këtë gjendje, shoqërimi miqësor me njerëzit që janë afër Atij, pra realizimi i dashurisë sublime nëpërmjet dashurive të figur-

shme, është një domosdoshmëri që buron nga dobësia njerëzore.

Lartësimi shpirtëror nuk realizohet menjëherë në një çast, por në mënyrë graduale. Për këtë arsye, themi se në rrugën e arritjes së miqësisë së Allahut, miqësitë njerëzore janë një aksiomë e domosdoshme.

Mevlana, këtë të vërtetë, e shpreh me këto vargje:

“Në qoftë se mbetesh fillikat i vetëm dhe afër teje nuk ka ndonjë njeri të mençur, atëherë mos bjer në pesimizëm, por hyr në hijen e një miku që përçon diellin e të vërtetave.

Vrapo, kërko një njeri që i është bërë mik të Vërtetit; në veprosht kështu, Allahu bëhet miku yt, ndihmëtari yt.

Asketizmi dhe qëndrimi vetëm bëhet ndaj të huajve e jo ndaj mikut. Gëzofi është për dimrin e jo për pranverën.

Një mendje e shëndoshë dhe e pastër kur bashkohet me një mendje tjetër të shëndoshë dhe të pastër, pra me një mendje të edukuar me shpallje, forcohet, përndritet dhe sheh më mirë rrugën e saj.

Ndërsa neftsi, egoja bën të kundërtën. Ai pëlqen të miqësohet me një tjetër neft për të përmbushur dëshirat e shfrenuara të tij; kështu thellohet errësira dhe e vërteta bëhet krejt e padukshme”.

Mesnevi: *“O shpirt! Shko në vendin e përndritjes, atje ku ndodhen njerëzit e pjekur, që t’u bëhen mburojë rreziqeve që mund të të vijnë”.*

“Ata i tolerojnë të këqijat tuaja, i falin dhe ty të dhurojnë një vend në të tyren zemër.” (v.2, 2576-2577)

Me të vërtetë, parandalimi i së keqes duke i dhënë një dënim

keqbërësit, është një rregull i përgjithshëm i jurisprudencës islame. Sheriati ndjek pikërisht këtë rrugë për të arritur lëshimin, braktisjen apo heqjen dorë të individit nga e keqja. Sufitë e pranojnë veprën si të keqe e të papëlqyeshme në aspektin juridik, por për riparimin e së keqes përpiqen të përdorin metodën e të parit të keqbërësit si të dobët përballë joshjes e rënies në mëkat. Ata e shohin atë si një zog krahëthyer; ata përpiqen të gjejnë rrugët e shërimit, para atyre të dënimit. E njëjta gjë përdoret edhe në mjekësi... Asnjë doktor nuk e qorton pacientin e tij duke i thënë:

- Pse nuk u tregove i kujdesshëm në rrugë, por u bërë viktimë e këtij aksidenti, ose pse nuk e ruan veten nga të ftohtit!

Përkundrazi, mjeku e ndien veten përgjegjës për ta shëruar pacientin e tij. Edhe sufitë ndjekin të njëjtën metodë me individët që kanë të meta shpirtërore, të cilat reflektohen edhe në jetën e tyre sociale. Në fund të fundit, një gjë e prishur dërgohet tek riparuesi kompetent. Ndërsa zotësia e mjeshtrit shihet nga shkalla e përsosmërisë së gjësë që riparohet. Vargu i Mevlanës shpreh pikërisht këtë të vërtetë:

“Ata, të këqijat tuaja i tolerojnë, i falin, dhe ty të dhurojnë një vend në të tyren zemër”.

Mesnevi: *“Edhe mendja që percepton dhe kupton çdo gjë, mbetet e çuditur - si shigjetari që i është thyer harku - me ndarjen e mique”.* (v.3, 3693)

Në islam mendja përmendet si “mendja e mangët”. Ky kuptim lidhet me pafuqishmërinë e saj për të arritur tek i Vërteti dhe tek mirësia. Argumenti që bën bindës këtë të vërtetë, është dërgimi i profetëve nga ana e Allahut robërve të Tij - të pajisur me mendje. Mendja është kushti parësor prej ku lind edhe përgjegjshmëria e

individit. Në çdo sistem legjislativ, një person me të meta mendore shkarkohet nga çdo lloj penalizmi, pavarësisht prej krimit që mund të ketë bërë. Këtyre nuk u jepet asnjë lloj dënimi.

Çdo fajtor vuan dënimin e fajit që ka bërë, në qoftë se mendja dhe vetëdija e tij është e rregullt. Kjo tregon gjithashtu se mendja nuk e zotëron atë shkallë përsosmërie sa ta ndalojë njeriun nga rënia në gabime, qofshin ato edhe fatale.

Për këtë mangësi, mendja duhet të përforcohet me llojet e tjera të inteligjencave e që në islam emërtohen me fjalën “selim”, që do të thotë e “shëndoshë”, e aftë të ndajë të vërtetën nga e pavërteta. Shprehja “Një mendje është më lart se një tjetër”, shpreh qartë domosdoshmërinë që për çështje të ndryshme të konsultohemi me njerëzit kompetent. Konsultimi për të ndihmuar zhvillimin dhe progresin në jetën individuale dhe atë sociale, urdhërohet në ajete të ndryshme:

“...për çdo punë konsultoj me ata!..” (Ali Imran, 159)

“...Ata punët e tyre i kryejnë duke u konsultuar...” (esh-Shura, 38)

Mesnevi: “Biri im! Nëse sheh ndonjë person që është në kërkim të Zotit, bëju mik me të, përkulu para tij me respekt!”

“Nëse je fqinj me ato që ditë-natë kërkojnë Allahun, pra me miqtë e Zotit, edhe ti bëhesh njëri prej tyre, prej meritës së tyre edhe ti e fiton luftën me nefsën”. (v.3, 1446-1447)

Një shprehje e vjetër popullore thotë: “Sheh fiku fikun e piqet”. Kjo e vërtetë, në mistikën islame shfaqet me shprehjen “Gjendja kalon nga një person tek tjetri”. Gjendja jote ndikohet nga personat që ti don dhe nga ato persona me të cilët qëndron. Në lidhje me këtë, Allahu (xh.sh.) thotë: “O besimtarë! Frikësojuni Allahut

dhe bëhuni me ata që janë të sinqertë.” (et- Tevbe, 119). Kjo, sepse njeriu merr një pjesë nga personi me të cilin komunikon, tërhiqet nga ai dhe gradualisht bëhet bashkëdhëtar i së njëjtës rrugë me të. Kështu, qëndrimi me punë-mirët bëhet shkak për shtimin e vep-rave të mira.

Mesnevi: “Dije mirë se miqt’ e rrejshëm e të përkohshëm dhe të dashurit fallco do të bëhen armiqtë tuaj. Ata janë armiqtë e vërtetë.

“Kurse ti do t’i lutesh Zotit tënd i vetëm në varr: «O Zoti im, mos më lër vetëm!»

Në këtë jetë shumë njerëz krijojnë marrëdhënie shpirtërore me shumë gjëra, por kur vjen çasti i kalimit për në botën e përtejme, detyrohen t’i braktisin ato, sepse nuk u japin asnjë dobi. Për arsye se majën e dashurisë njerëzore në këtë botë e përbëjnë fëmijët dhe pasuria, Allahu (xh.sh.) në Kuran thekson faktin e padobishmërisë së tyre në botën tjetër, duke thënë: **“Ditën, kur askujt nuk do t’i bëj dobi as pasuria, as fëmijët përveç atij që vjen me zemër të pastër tek Allahu.”** (esh-Shura, 88-89)

Mos pandeh se në ditën “kur asgjë s’do të mund të të japë dobi”

Do të të kërkohet mall, pasuri e fëmijë.

Atje, mik i dashur, kërkohet

veç zemër e mbushur me besim dhe mirësi.

Mesnevi: “Kush ndjen dashuri për një gjë të vdeqshme, atë

dashuri e kultivon për ta bashkuar me një qenie të gjallë, me shpirt. Kështu që dashuria ndaj një qenieje të vdekshme bëhet urë për ta shpënë njeriun në dashurinë hyjnore”. (v.3, 545)

“O udhëtar i së vërtetës! Për t’u bashkuar me një qenie të gjallë, përpiqu dhe puno duke shpresuar, në mënyrë që përpjekja jote për të gjallin të mos vdesë e të mos varroset nën tokë”.

“Mos u bëj viktimë e ndjenjave, mos e zgjidh për mike të afërme një bukuri kalimtare, një fije kashte, sepse dashuria e saj është e përkohshme. Ti kërko dashurinë e përhershme”.

“Sikur ndonjë dashuri - përveçse dashurisë ndaj Allahut - të kishte lidhje të hekurt, atëherë ku është miqësia e më mirënjohëse ndër të afërmit tuaj, nënës dhe babasë? (v.3, 547-549)

“E kur dukja e gjësë me të cilën je dashuruar të njehsohet me thelbin e saj, kur bakri i fshehur nën galvanizim të shfaqet i vërtetë, pra të shëmtohet duke u fanitur përditë përballë syrit tënd, atëherë ti ndjehesh i ngopur prej saj, fillon mos ta pëlqesh më atë, fillon të sillesh krejt indiferent ndaj saj”. (v.3,555)

“Bukuria që ndër qenie kalimtare vërehet, është vetëm shëmbëlltyra e një bukurie të shkëputur nga Bukuria Hyjnore. Ajo dritë që shëmbëllen do të kthehet një ditë tek burimi. Prandaj, o udhëtar, mos u habit pas bukurive kalimtare, kërko thelbin e tyre, atë prej të cilit ka buruar ajo”.

“Shkëqimi që bie në mur kthehet sërish tek dielli. Ti mos shko tek shkëlqimi që bie në mur, por tek ai që e hedh atë, pra tek dielli; ai të meriton ty”.

“Meqë nga ulluku nuk rrodhi asnjë pikë ujë, pra nuk gjete ndershmëri tek të bukurat, kërko dhe gjeje ujin ndër qiej”. (v.3,558-560)

Prirja e njeriut për të dashur është një thesar i çmuar i tij. Keqmenaxhimi dhe keqpërdorimi i saj për gjëra të kota të shpie në humbje. Përveç Allahut, të gjithë miqtë që mund të duhen, janë të

përkohshëm. Prandaj objektivi i dashurisë, besnikërisë dhe miqësisë duhet të jetë vetëm Allahu (xh.sh.). Allahu (xh.sh.) nga njëra anë është aq larg dhe gjithashtu transcendental sa mendja mos ta konceptojë, kurse nga ana tjetër, një mik dhe ndihmëtar që është më afër se damari i qafës.

Nëse njeriu përpiqet t'i afrohet të madhit Zot duke u kujdesur për jetën e tij shpirtërore, atëherë *“Ai do të bëhet syri me të cilin ai sheh, veshi me të cilin ai dëgjon, dora me të cilën ai mban”*. (Zubdetu'l-Buhari, 1107). Në lidhje me këtë, Allahu (xh.sh.) në Kuran thotë: *“Shpërblim kanë edhe ata të cilëve njerëzit u thanë: “Shumë njerëz po mblidhen kundër jush, prandaj frikësohuni!” e kjo gjë ua shtoi atyre besimin dhe thanë: “Neve na mjafton Allahu, Ai është mbrojtës i mrekullueshëm!”* (Al-i Imran, 173)

Por dashuria njerëzore është legjitime, pra përjetimi në mënyrë të përkohshme i një dashurie tjetër përveç asaj ndaj Allahut, është e pranuar dhe madje e pëlqyeshme, sepse kjo shërben si një fazë që të shpie drejt Zotit. Por në qoftë se zemra ndalohet duke u mjaftuar me këtë dashuri, atëherë krijesa e dashuruar kthehet në idhull dhe pengesë për ribashkimin me Hyun. Lum ai njeri që si Mexhnuni, duke mos e parë si stacion përhershëm gjendjen e dashurisë ndaj një qenieje të përkohshme, arrin deri aty sa të thotë: **“Gjeta Mevlanë (Zotin) duke thirrur, duke thirrur me gjithë zemër Lejlanë!”** Thelbësore është *“Bukuria absolute”!* Të bëhesh kërkuesi i Saj, është qëllimi më madhështor në jetë.

Mesnevi: *“Betohem në Atë që nuk ndien asnjë nevojë për asgjë dhe për të cilin kanë të gjithë nevojë, se një gjarpër i keq është më i mirë se një mik i keq!”*

“Një gjarpër i keq e hedh njeriun në vdekje. Kurse një mik i keq e hedh atë në zjarr, e djeg dhe e përvëlon!”

“Njeriu, edhe sikur të mos flasë asnjë fjalë me shokun e tij të keq, fillon të marrë huqet e tij. Shpirti, fshehtazi, përvetëson moralin e tij të keq”.

“Një shok që s’e njej vërtetësinë dhe drejtësinë dhe nuk ka formimin e duhur jetësor, hedh hijen e tij mbi ty dhe të vjedh edhe atë çka ti posedon!” (v.5, 2634-2637)

Siç e kemi thënë edhe më sipër, gjendja ka aftësinë të kalojë nga një individ në tjetrin. Qëndrimi me njerëz të mirë të ndikon për mirë dhe qëndrimi me njerëz të këqij të ndikon për keq. Këtë, pejgamberi ynë e shpjegon me një përngjasim të tillë: *“Shembulli i shokut të mirë me atë të keq i ngjason shembullit të atij që tregton erëra të mira dhe farkëtarit. Ai që tregton erëra të mira ose do të të dhurojë diçka nga ato, ose ti do të blesh prej mallit që ai tregton. Të paktën, sa qëndron përkrah tij, do të nuhasësh një erë të këndshme. Kurse farkëtarit ose do t’i djegë rrobat që ke veshur, ose do të të shqetësojë me erën e keqe që prodhon puna e tij”.* (Buhari, Dhebaih, 31)

Imam Rabbani tregon për përfundimin e atyre që shoqërohen me shokë të këqij: *“Ata që ndajnë në mënyrë të vazhdueshme kohën me kumarxhinjtë, ndoshta nuk lozin asnjëherë kumar. Kështu mendojnë se qëndrojnë larg përlyerjes me këtë ves. Veçse duke qëndruar me to fillojnë ta shohin me pëlqim këtë lojë. Por edhe kjo është shkatërrim shpirtëror”.*

Nëse njeriu, me ose pa dashje, e braktis këtë rufepritëse të nevojshme për ta ruajtur atë nga mëkatet, atëherë rritet mundësia e rënies në gabime e gjynahe. Shoqërimi me të papjekur dhe injorantë pasohet edhe në përngjasimin konceptual mendor. Ky përngjasim shndërrohet në përngjasimin ndjesor dhe kështu gradualisht njeriu shkon drejt shkatërrimit.

Mesnevi: *“E keqja e të shoqëruarit miqësisht me hipokritët i shëmton besimtarët dhe i rebelon ata”.* (v.2, 2892)

Kufiri përfundimtar i moralit të prishur është dyfytërsia. Në fenë islame hipokrizia gjykohet si më e keqe se të qenurit jobesimtar dhe të shpallurit si i tillë, sepse në aspektin e mashtrimit të të tjerëve, dëmi që shkakton një hipokrit është shumë më i madh së dëmi që shkakton një jobesimtar, i cili nuk mundohet t'i bind të tjerët për mosbesim. Prandaj ata që dëmtohen më shumë nga shoqëria, janë ata që kanë pranuar për miq hipokritët, sepse lidhja fillimisht mendore sjell edhe lidhjen shpirtërore ndërmjet tyre. Kjo bëhet shkak për humbjen dhe shkatërrimin e besimtarit. Mevlana, në vargjet e mësipërme, kërkon të theksojë pikërisht këtë fakt.

Mesnevi: *“Meqë në këndvështrimin tonë ka shumë sëmundje, atëherë ik dhe zhduke këndvështrimin tënd në atë të mikut”.*

“Si përballje ndaj botëkuptimit tonë të mund të fitosh botëkuptimin e mikut! Sa përballje e bukur është të marrësh duke përfituar sesa të japësh duke humbur. Në të Tijin botëkuptim ndodhen të gjitha dëshirat.”

Miqtë përpiqen të të thonë të vërtetën, edhe në qoftë ajo e idhët. Një mik nuk zbrapset nga të shprehurit e së vërtetës, sepse për të, një thyerje e përkohshme shpirtërore, është më e mirë se një dëm i përhershëm. Mevlana e shpjegon këtë të vërtetë me një tregim të thurur në vargje, ku personazhi kryesor shpreh pamundësinë e vet për ta ndihmuar dikë që vjen të konsultohet me të:

“Një burrë, për të arritur në një përfundim të prerë dhe të saktë në lidhje me një çështje të koklavitur, vendosi të konsultohet me dikë.

Njeriu prej të cilit kërkoi këshillë, i tha: Të them të drejtën, më

pëlqeu vlerësimi që më bëre duke ardhur tek unë për t'u këshilluar për një çështje kaq të rëndësishme. Por unë nuk jam miku yt! Ti gjej dikë tjetër për të marrë mend mbi këtë temë.

Unë nuk jam miku yt, mos kërko këshillë nga unë! Nuk arrihet suksesi duke vepruar sipas këshillave të jo-miqve!

Shko kërko një mik tëndin! Nuk ka dyshim që miku dëshiron më të mirën e mikut të vet!

Unë nuk jam mik, nuk të vjen asnjë dobi nga një njeri si unë! Unë që ec për vete shtrembër, si mund të të këshilloj ty drejt?!

Ai që shoqërohet duke i bërë miq të mirët, edhe në qoftë se është në zjarr, ndjehet si në trëndafilishte.

Por ai që është në trëndafilishte, kur shoqërohet me miq të këqij ndjehet si në zjarr!

Vëri gishtin kokës dhe mos nënvlerëso mikun e singertë, mos e shqetëso kurr atë!”

Mesnevi: “Shpirti ushqehet nga çdo mik. Shpirti merr nga çdo dituri kënaqësi të brendshme, qetësi dhe një mundësi pastrimi”. (v.2, 1089)

“Ti ushqehesh shpirtërisht nëpërmjet çdo takimi me persona te caktuar. E aq me tepër, diçka merr nga secili takim me një mik të mirë”. (v.2, 1091)

Ashtu siç e kemi shprehur edhe më sipër, ne duhet të jemi shumë të kujdesshëm në përzgjedhjen e miqve. Mevlana, në vargjet e mësipërme, thekson dobitë që do të fitojmë nga një mik i mirë, sepse gjendjet kalojnë nga një person tek një tjetër. Shtegu prej ku gjendjet shpërngulen nga një individ tek tjetri, është pikërisht dashuria. Njeriu ndikohet nga gjendja e një tjetri në raport me dozën

e dashurisë që kultivon për të.

Në qoftë se urrejtja pengon marrëdhënien reciproke të gjendjeve ndërmjet dy individëve, dashuria, në varësi të dozës së saj, e përshpejton dhe e shton atë.

Mesnevi: “Nëse arrin ndonjë burrë me shpirt të madh, edhe në qofsh i ngurtë sa një gur apo copë mermeri, prej tij bëhesh mineral e flori”.

“Instaloje mirë në zembrën tënde dashurinë për njerëzit e mbërritur. Mos u dashuro me asgjë tjetër, përveçse me bisedat me ta”.

“Mos ano nga pesimizmi, shpresa i ka dyert e hapura. Mos shko në zonat e errëta! Dielli po shkëlqen mrekullisht!”

“Shpirti të tërheq drejt të përshpirtshmëve dhe drejt zonës së të diturve, kurse mishi përpiqet të të hedhë në burgun e ujit dhe të dheut”.

“Vëri gishtin kokës dhe ushqeje shpirtin duke biseduar me një njeri të mbërritur”. (v.1, 722-726)

Nefsi e zhvendos njeriun për nga jeta e ulët. Ashtu siç edukohet kali nga i zoti, ashtu edhe nefsi duhet t'i nënshtrohet edukimit të një njeriu të mbërritur, i cili i është përkushtuar diturisë, adhurimit dhe rrugës së Allahut.

Për këtë nevojitet dituria, por ajo nuk është e mjaftueshme. Njerëzit e dijes duhet ta kthejnë diturinë në pjekuri të gjendjes dhe të veprave. Kështu, funksionet e zembrës dhe të mendjes do të punojnë në bashku në mënyrë harmonike. Në të kundërt, dituria e thatë mund ta hedhë njeriun në krenari, egoizëm dhe humbje.

Nefsi ka disa nivele. Nefsi i pa edukuar është nefsi **“emmare”**. Ky nefsi e urdhëron të zotin vazhdimisht për keq, por me edukim

të vazhdueshëm ai ngjitet deri në fazat **“levvame”**, **“mulhime”**, **“mutmainne”**, dhe atëherë ky nefsi i tërbuar - si një kalë i zbutur - i nënshtrohet të zotit, duke e shpënë atë në stacionin e duhur.

Këtu shpaloset edhe robëria e vërtetë. Me ndihmën dhe dëshirën e Zotit, në mënyrë graduale, procesi i përsosmërisë vazhdon me fazat e tjera të nefsit, si **“radije”**, **“merdiye”** dhe **“kamile”**. Një ndër domosdoshmëritë e suksesit të këtij rrugëtimi është, pa diskutim, shoqërimi me miqtë e Allahut, si dhe kultivimi i dashurisë ndaj tyre. Një nefsi i papjekur nuk e dëshiron këtë. Në fillim, ai e shtyn njeriun të qëndrojë me njerëz të ulët. Por, ashtu si kudo, edhe këtu ka lehtësim në vështirësi. Mjafton që të fillohet kjo rrugë. Njeriu arrin të kapërcejë melekët, pikërisht në sajë të edukimit të nefsit. Urdhëri që Allahu u dha melekëve për t'i bërë sexhde Ademit (a.s.), lidhet me atë çka ai kishte në zotërim, pra me nefsin, sepse melekët i drejtohen Allahut pa pasur asnjë pengesë; kurse njeriu, për të qenë i suksesshëm në rrugën e Allahut, duhet të kalojë pengesën e nefsit. Prandaj afrimi me Allahun që njeriu e realizon me ndihmën e Tij - çka nënkupton fitoren e vështirë në luftë me nefsin - vlerësohet dhe shpërblehet.

Mesnevi: *“Sa e rëndon një mik vështirësia e një miku? Vuajtja dhe mërzia janë si brendësia e diçkaje. Ndërsa miqësia i ngjan lëvozhgës. Shfaqja e miqësisë a nuk është kënaqja nga rreziqet, fatkeqësitë dhe vështirësitë? Miku është si ari. Kurse vështirësitë i ngjajnë zjarrit. Ari i vërtetë pastrohet pikërisht në zjarr”.* (v.2, 1459-1461)

Një shprehje e vjetër thotë: *“Njeriu njihet në vështirësi, kurse minerali në zjarr”.* Me të vërtetë, ashtu si gëzimi, kënaqësia dhe mirësia, edhe brenga, mërzia dhe vështirësitë janë për ne. Në të dyja këto raste, njeriut mund t'i shkasë këmba. Të tregohesh i për-

mbajtur dhe i durueshëm përballë vështirësive dhe brengave, duke pasur parasysh se ato vijnë nga Allahu, të sjell përfitime të shumta, ndërsa rebelimi të shpie në humbje.

Edhe e mira nga njëri aspekt është e njëjta gjë. Ne duhet ta dimë se ajo vjen nga i madhi Zot, i Cili duhet falenderuar dhe ky falenderim duhet të bëhet burim kënaqësie e mirënjohjeje; në të kundërt, nëse mendojmë se ajo vjen nga vetë ne dhe bëhemi egoistë e mendjemëdhenj, atëherë sërish na pret shkatërimi.

Miqtë e Allahut janë ata që kanë një shpirt të madh dhe që e kanë edukuar aq shumë perceptimin dhe intiligjencën e tyre me shpalljen hyjnore, sa që jo vetëm e keqja, por as edhe e mira nuk i mashtron dhe nuk i shpie në shkatërim. Për këtë arsye, njerëz të tillë i janë drejtuar të Madhit me shprehjen: **“Edhe e mira që vjen nga Ti, edhe e keqja që vjen po nga ti është e bukur!”** Me ndihmën e Allahut, edhe ne le të përpiqemi të bëhemi të tillë. Përfitimi i plotë nga e keqja dhe nga e mira realizohet jo duke parë shkaqet sipërfaqësore, por duke shkuar tek shkaku-rrënjë, shkaku i shkaqeve dhe duke duruar e shprehur bindje e pëlqim ndaj caktimit të Zotit. Ata që arrijnë ta bëjnë këtë, mbërrijnë në statusin e “pëlqimit” për të cilin Mevlana u shpreh në vargjet e mësipërme.

Mesnevi: *“Era e rreziqeve që vjen drejt nesh, është e fortë, e furishme dhe e pandalshme, ndërsa qiriu i jetës po fiket; të shpejtojmë, të veprojmë shpejt, në mënyrë që nga qiriu ynë i jetës të ndezim një tjetër qiri”.*

“Në qoftë se era do ta shuajë njërin prej tyre, të paktën të vazhdojmë rrugëtimin me tjetrin”. (v.6, 3108-3109)

Mevlana, në vargjet e mësipërme shpalos të njëjtën të vërtetë dhe na këshillon sesi të mos biem asnjëherë në pesimizëm. E rë-

ndësishme është që përballë çdo gjendjeje që na shpie drejt humbjes, të jemi vigjilentë, sepse Allahu (xh.sh.) i ka premtuar falje njeriut deri në momentin e vdekjes; mjafton që të bëhet një pendim i plotë.

Mesnevi: *“Ah, sa dhimbje shkaktajnë miqtë që nuk na ngjajnë në natyrë! Ah, sa plagë të thella që hapin në zemrën tonë! O njerëz të shenjtë, o njerëz të mëdhenj, bëni kujdes në zgjedhjen e miqve! Zgjidhni ata të mirë e të përshtatshëm për ju!”* (v.6, 2950)

“Eja në vete dhe mos u mashtro nga paraqitja, mos adhuro të jashtmen e bukur dhe mos thuaj asnjë fjalë që të shpie drejt saj! Ngjashmërinë mos e kërko në dukje e në formë”. (v.6, 2953)

Miqësia buron nga cilësitë e përbashkëta pozitive dhe negative. Miqësia e vërtetë shfaqet dhe banon vetëm në shpirtat e sinqertë, sepse kjo cilësi shfaqet në katet më të larta të formimit njerëzor. Miqësia jetohet duke përjetuar të njëjtën ndjesi përballë çdo situatë. Miqësia e vërtetë është një shkëmbim reciprok. Nëpërmjet këtij shkëmbimi emocional, ai që do dikë ndikohet nga çdo gjendje e këtij të fundit. Atëherë fillon të gjallërohet deti i dashurisë dhe të ndizen diejt e saj. Ndërsa miqësia dhe vëllazëria e atyre që s’kanë konstrukt të ngjashëm ndjesor, nuk ka të bëjë me miqësinë e vërtetë. Për këtë, Ebu Lehebi, edhe pse qe xhaxhai i profetit, ishte njëri nga më të largëtijt e tij dhe nga më fatkeqët.

E vërteta e miqësisë

Një dashuri e vërtetë, vështirësitë i bën objekt të mëshirës dhe dhembshurisë, prandaj edhe e keqja edhe e mira që na vjen nga të dashurit tonë janë të pëlqeshme për ne. Për ta kuptuar dhe matur dashurinë e ndonjë personi mjafton të shihet se sa ai është rezistent ndaj të keqes që i vjen nga ai që dashuron.

E VËRTETA E MIQËSISË

Dashuria është ndjesia elektrizuese ndërmjet dy zemrave. Të dashuruarit nuk mund të rrinë pa përmendur vazhdimisht atë që dashurojnë. Ato tregohen bujarë me të gjitha mundësitë e tyre ndaj të dashurve dhe përpiqen ta gjejnë lumturinë, duke sakrifikuar çdo gjë për njëri-tjetrin.

Përgjithësisht, miqësia ndërmjet dy ose më shumë individëve buron nga ngjashmëria dhe njëjtësia e cilësive pozitive ose negative të tyre, ndërsa miqësia e vërtetë banon në shpirtrat e sinqertë të personaliteteve. Kulminacioni i miqësisë arrihet atëherë kur dy ose më shumë individë ndiejnë të njëjtin emocion përballë një situatë të caktuar, kur disa trupa funksionojnë si të kishin vetëm një zemër të përbashkët.

Njeriu bëhet si i çmendur pas personit që dashuron. Shpesh, çdo gjendje e një të dashuruarit kalon tek i dashuruarit tjetër. Më pas, deti i dashurisë gjallërohet derisa një e nga një ndizen gjithë diejt e saj. Së fundmi, të dashuruarit braktisin vetveten dhe instiktivisht fillojnë të imitojnë njëri-tjetrin. Kjo është arsyeja që çdo besimtar duhet të dijë ta përdorë mirë eliksirin e dashurisë.

Një dashuri e vërtetë, vështirësitë i bën objekt të mëshirës dhe dhembshurisë, andaj e keqja dhe e mira që na vijnë nga të dashurit tanë janë të pëlqyeshme për ne. Për ta kuptuar dhe matur dashurinë e ndonjë personi, mjafton të shihet se sa rezistent është ai ndaj së keqes që i vjen nga ai që dashuron.

Mevlana e shpjegon mundësinë e lindjes së dashurisë dhe miqësisë së vërtetë, vetëm duke i përballuar me kënaqësi vështirësitë,

bregat dhe vuajtjet që vijnë nga miqtë, me anë të këtij tregimi:

“Një zotëria i erdhën për vizitë disa miq, të cilët si dhuratë i sollën një pjepër. Ai menjëherë thirri mikun e tij të zemrës, shërbëtorin Llukman.

Pasi hyri Llukmani, zotëria preu një rrishtë pjepër dhe ia zgjati. Dukej që Llukmani po hante një rrishtë mjaltë të ëmbël. Po e hante me aq kënaqësi, saqë të tjerëve që ishin aty iu zgjua dëshira për të ngrënë së bashku me të. Zotëria i tij i dha edhe një rrishtë tjetër, sepse u ndie mirë duke parë Llukmanin të hante me aq qejf. Kur mbeti vetëm një rrishtë, zotëria i tha:

- Tani, këtë rrishtë po e ha vetë unë që ta shijoj edhe unë sado pak ëmbëlsinë e tij!

Me ta shtënë në gojë, ndjeu djegien që i dha shija e hidhur e pjepërit. Buza iu fshik dhe fyti iu dogj. U tërbua nga djegia që i shkaktoi hidhëtira dhe menjëherë i tha Llukmanit:

- O i dashuri, shërbëtori im! Si ia dole ta haje gjithë lezet tërë këtë pjepër të hidhët? Si ia dole ta shndërroje këtë vaujtje në kënaqësi? Si munde të jesh kaq i duruar? Kush e di sa vaujtje ke përballuar me durim.. Pse nuk më the asnjë fjalë? Pse nuk më the: «Më fal, por tani s’mund të ha asgjë!»

Llukmani iu përgjigj:

- Zotëria im i dashur, unë jam ushqyer aq mirë shpirtërisht dhe materialisht, saqë pamundësia ime për t’jua kthyer mirësinë po me mirësi më ka bërë të ndihem gjithmonë keq para jush. Kur ju më servirni diçka me duart tuaja, si mund të them: «Sa e keqe qenka, nuk u ngrënka dot»? Pastaj çdo gjë që me vjen nga ju qoftë edhe e hidhur, më duket e ëmbël dhe e shijshme, çdo qelizë e imja është ushqyer me begatitë tuaja.”

Pastaj Llukmani vazhdoi të fliste i emocionuar:

- O Zotëria im! Më mbuloftë dheu, nëse ankohe me kur më jepni

diçka me bujari. A nuk e shuaka bujaria e dorës tuaj, hidhëtinë e shijes së pjeprit? Dashuria ëmbëlson hidhëtitrat dhe dhembjet e bakrin e bën argjend. Batakët pastrohen e bëhen bilur. Me dashuri, gjejnë shërim sëmundjet e pashërueshme. Dashuria ngjall të vdekurit. Nga dashuria padishahët bëhen robër. Dashuria e shndërron burgun në trëndafilishte. Nga dashuria shtëpitë që ndodhen në errësirë, ndriçohen dhe mbushen me nur. Nga dashuria zjarri bëhet dritë e hir. Nga dashuria, edhe e shëmtuara bëhet hyri, pikëllimet dhe brengat kthehen në hare dhe gëzim. Nga dashuria bëhen rehber të mirësisë ato që nga rruga të nxjerrin. Nga dashuria, sëmundja bëhet shëndet e mirësi, mjerimi bëhet mëshirë.

Dashuria është prirje e natyrshme shpirtërore, por niveli i saj duhet të jetë në përputhje të plotë me madhësinë e asaj që dashurohet. Ne e dimë se këtë prirje që bartim që nga lindja, e meriton plotësisht vetëm Allahu. Por që zemra të pajiset me një dashuri të lartë siç është dashuria për Allahun, duhet të bëjë hapa konkretë në ushtrimin e dashurive metaforike që ajo mund të përballojë.

Në goftë se harrohet qëllimi përfundimtar, “Bashkimi me të Vërtetin” dhe stacionohemi në dashuritë e përkohshme, pra në atë të parasë, karrierës, pasurisë, familjes dhe fëmijëve, do të thotë dobësim dhe më pas shkatërrim i botës shpirtërore. Për të shpëtuar nga ky rrezik, është domosdoshmëri të kujtuarit vazhdimisht i faktit se dashuritë e përkohshme janë kalimtare dhe se ato duhen vlerësuar me masë e gjithashtu duhet bërë përpjekje për t’i shndërruar në një mjet për të arritur dashurinë sublime, atë ndaj Allahut. Ato janë etapa shumë të rëndësishme të rrugëtimit shpirtëror drejt dashurisë ndaj të Madhit. Këto dashuri të përkohshme si shkallë të dashurisë sublime ndaj Zotit, duhet të bëhen shkaqe për shtimin e shijes së imanit. Çdo njeri që përpiqet t’i tejkalojë frikërat dhe

vartësitë njerëzore me një iman të plotësuar dhe që mendon për fundin e tij, kupton krejt mirë se qëllimi më i rëndësishëm i jetës është që të vendosë kufij ndaj dashurive të përkoshme, dëshirave të pangopshme dhe t'i orientojë ato drejt qëllimit hyjnorë.

Duke shpëtuar nga dëshirat e egos së qenies së përkohshme, ai i dorëzohet krejtësisht Qenies së Zotit duke takuar pavdekësinë. Kështu, edhe pasi qenia e tij e vdekshme bëhet dhé, ai vazhdon të jetojë. Shembulli më tipik i kësaj për të cilën po flasim, është Mexhnuni, i cili duke kultivuar në botën shpirtërore dashurinë metaforike për Lejlanë, arriti të gjejë dashurinë për Mevlanë (Zotin). Në qoftë se Mexhnuni do të stacionohej përfundimisht tek Lejlaja, do të ishte njëri prej mijërave që u bënë viktime të dashurive të përkohshme dhe nuk do të meritonte të përmendej ndër shekuj, po do të groposej në të kaluarën.

I Vërteti dhe të vërtetat nuk njihen vetëm nëpërmjet leximit të librave, por edhe me anë të dashurisë në zemra. Nëse zemra kapërcen shkallët e dashurive të përkohshme duke u pajisur me dashurinë e Hakut, atëherë në shpirt pasqyrohen të gjitha sekretet, të vërtetat dhe bukuritë. Parë nga ky aspekt, miqësia e vërtetë që e shpie njeriun në shpëtim, është padyshim miqësia me Krijuesin.

Sa bukur e shpalos të vërtetën e miqësisë me Krijuesin, dialogu që zhvillohet ndërmjet pronarit dhe skllavit në tregimin e mëposhtëm:

Një burrë bleu një skllav i cili ishte besimtar i devotshëm. Me të mbërritur në shtëpi, ato këmbyen disa fjalë:

Zotëria: - Me çfarë dëshiron të ushqehesh në shtëpinë time?

Skllavi: - Me çfarëdo që të më servirësh.

Zotëria: - Çfarë rrobash dëshiron të veshësh?

Skllavi: - Ato që do të më japësh ti.

Zotëria: - Në cilën dhomë dëshiron të qëndrosh?

Skllavi: - Në atë që dëshiron ti.

Zotëria: - Çfarë pune dëshiron të bësh në shtëpinë time?

Skllavi: - Ato punë që dëshiron ti që të bëj.

Pas përgjigjes së fundit zotëria u zhyt në mendime dhe duke fshirë lotët, tha:

“- Ah, sikur edhe unë të isha po kaq mik me Zotin tim. Sa i lumtur do të isha...!”

Ndërkohë skllavi vazhdoi të fliste:

“- O zotëria im! A mundet që një skllav të ketë kërkesa dhe preferenca ndaj zotëriut të tij?”

Pas kësaj zotëria tha:

- Do të dhuroj lirinë. Për hir të Allahut je i lirë. Por, dëshiroj që të qëndrosh me mua këtu. Do të të shërbej me jetën dhe pasurinë time...

Ai që e njeh Zotin siç duhet dhe i drejtohet Atij me dashuri, nuk ka as kërkesa e as preferenca ndaj Tij. Ai në këtë gjendje mendon:

“Kush jam unë që paskam të drejtë të kërkoj diçka prej Tij?!”

Një besimtar që dashuron Zotin duhet të jetë i vetëdijshëm se në të vërtetë ai nuk ka asgjë në pronësi të tij, Madje duhet që t'ia dorëzojë çdo gjë të Dashurit. Dashuria kërkon sakrificë, prandaj ajo nuk përzihet asnjëherë me pasurinë. Dashuria sjell lindjen e bujarisë shpirtërore dhe materiale në brendësinë e njeriut. Kjo realizohet në varësi të dozës së dashurisë për të cilën njerëzit paguajnë koston më të lartë. Dhe kjo, manifestohet si sakrificë deri në braktisjen e mirësive të kësaj bote për hir të të Dashurit. Në lidhje me këtë temë, Allahu (xh.sh.) në Kuran thotë:

“Kurrë nuk do të arrini sinqeritetin e plotë me besim (as kënaqësinë e lumtur në Xhennet) derisa të mos jepni më të

më të dashurën **e pasurisë suaj. çdo gjë që jepni** (për Zotin), **All-llahu atë e di.**" (Al-i Imran, 92)

Ai që e dashuron Zotin dhe ai që i qëndron besnik kësaj dashurie ia dorëzon Allahut "egon, të gjitha mundësitë dhe fundin e tij". Dashuria dhe miqësia me Allahun dhe të dërguarin e tij nuk është një stad aq i lehtë për t'u arritur, ashtu siç pretendojnë shumë besimtarë.

Kushti i miqësisë dhe dashurisë së vërtetë është zhdukja e vullnetit personal të të dashëruarit, kur është pranë atij që dashuron. Sa domethënës është shembulli i Ibrahimit që përbën edhe një kulminacion të miqësisë me Zotin:

Kur Nemrudi urdhëroi hedhjen e Hz. Ibrahimit në zjarr erdhën tre melekë për ta ndihmuar mikun e Zotit. Ibrahim i u tha atyre:

"Kush është Ai që e krijoi zjarrin? Ai është i plotdijshëm edhe për çdo situatë e për çdo gjendje timen. Nuk kërkoj asgjë nga ju!"

Si rezultat i dorëzimit absolut të tij tek Allahu (xh.sh.), zjarri i madh u kthye në trëndafilishte.

Më pas Ibrahim i (a.s.) iu lut Allahut që nga pasardhësit e tij të dërgonte profetë. Allahu (xh.sh.) i dhuroi Ibrahimit(a.s) një fëmijë, edhe pse në moshë të thyer. Hz. Ibrahim i donte shumë atë. Ai fëmijë i ëmbël, i njomë e i pafajshëm bëri shpejt një fron në zemrën e profetit. Për të treguar miqësinë e vërtetë dhe për ta provuar atë, duhej që ta flijonte, pra ta bënte kurban për hir të Mikut. Dashuria e thellë që ndjente për birin e tij, bëri që ai të dyshonte për ëndrrën që pa. Por, u bind për vërtetësinë e saj, kur e shikoi atë tre netë radhazi. Ai e gjuajti me gurë shejtanin tek përpiquej ta nxirrte nga rruga e flijimit.

Kështu, Ibrahim i(a.s) shkoi të flijonte një dashuri të përkohshme për hir të Mikut të tij të përhershëm. Miku i tij i përhershëm, pasi vërejti vendosmërinë e tij për ta çuar deri në fund sakrificën, e shpërbleu duke i dërguar një dash dhe duke ia shpëtuar djalin e tij

aq të dashur. Allahu i tha:

“Ne e thirrëm: O Ibrahim! Ti tashmë e zbatove ëndrën! Ne kështu i shpërblejmë të mirët! Vërtet, kjo ishte sprovë e qartë.

Ne e shpaguam atë me një kurban. Dhe ndaj tij Ne lamë përkujtim të mirë ndër popujt e ardhshëm. Selam (shpëtim e paqe) pastë Ibrahim!” (es-Safat, 104-109)

Kështu miqësia e Ibrahimit (a.s.) me Hakun u përfshi në Kuran, dhe u bë e pavdekshme.

Ato që janë miq me Krijuesin, janë miq gjithashtu edhe me krijesat e Tij, sepse fitojnë aftësinë e të shikuarit të gjërave me syrin e Zotit. Kulminacioni i miqësisë, Profeti Muhamed (a.s.) bëri dua për popullin e Taif-it, teksa ato e gjuanin me gurë.

Edhe një nga miqtë e Allahut, i cili u vu në provën e miqësisë, nën ndikimin e shfaqjes së manifestimeve hyjnore, humbi kontrollin e përjetimit të tij dhe u zbuloi të tjerëve disa sekrete të cilat nuk ishin në nivelin e tyre të të kuptuarit. Teksa po goditej me gurë nga populli, i cili s’i kuptonte dot këto përjetime, ai tha: “O Zoti im! Fali këto që po më gjuajnë me gurë, para se të më falësh mua! Ato nuk nuk i dinë përjetimet e mia! Po më dënojnë vetëm për hir të fesë!” Kështu ai tregoi mëshirën dhe faljen që duhet shfaqur ndaj njerëzve si dhe shpalosi një nga shembujt më të përsosur të shikimit të krijesave me syrin e Krijuesit.

Njeriu, vetëm kur të ketë kaluar pengesën e unit, do të mund të jetë i durueshëm ndaj dëshirave pasionante dhe fatkeqësive si dhe do të fitojë aftësinë e të përballuarit me lehtësi të çdo gjëje që i vjen nga Allahu (xh.sh.). Këto janë cilësitë e bukura që dalin në pah gjatë rrugëtimit shpirtëror. Për këtë arsye, shpërblimet dhe

miqësitë e mëdha vijnë si rezultat i shfaqjes së rezistencës, durimit, vendosmërisë dhe përballimit me sukses të situatave që vijnë nga Zoti.

Në këtë stad, gëzimi dhe hidhërimi janë e njëjta gjë në syrin e besimtarit. Për arsye të shkëputjes shpirtërore nga kjo botë, për to nuk ka ndonjë ndryshim esencial ndërmjet gëzimeve dhe hidhërimeve... Çdo gjë e caktuar, qoftë e mirë apo e keqe, vjen nga i Plotfuqishmi, prandaj gjithsesi duhet shprehur mirënjohje.

Sa bukur flasin këto vargje për tërësinë e ndjesive të këtij stadi:

*Çdo gja që prej Teje më vjen,
Asht mahnitëse!
Qoftë gonxhe trëndafili apo gjëmb!
Qoftë ajo një veshje luksi
...apo qefin...
E mira, por edhe e keqja
Janë të bukura
Vetëm kur nga Ti vijnë!*

Hedhja në praktikë e këtyre të vërtetave që lexohen me shumë lehtësi në këtë libër është një gjë e vështirë dhe shumë e rëndësishme. Por, duhet bërë kujdes që këto të vërteta ose të tjera të ngjashme me to, që manifestohen në stadin “radije” të mos bëhen iluzion qenjësor për egon ose nëpërmjet euforisë që sjell imitimi, të mos lindë ndonjë tendencë e pakujdesshme për t’i shprehur. Ato të vërteta që fjalëzohen, përmbajnë dhe përfshijnë pohime gati-gati në nivel premtimi. Kështu, në qoftë se Allahu (xh.sh.) e sprovon sinqeritetin e atij që ngutet të flasë, kam frikë se nuk do ta përballonte me sukses.

Rehatia e vërtetë shpirtërore gjendet në të qenurit i kënaqur me çdo gjë që vjen nga Ai. Në të kundërt, asnjë veprim nuk do të sillte dobi. Sa bukur shprehet Mevlana në këto vargje:

“Nëse nuk kënaqesh me atë çka Allahu (xh.sh.) ka vendosur për ty, ngado që të shkosh me shpresën e shpëtimit, do të përballësh me fatkeqësi, e cila vjen dhe të godet në shenjë.”

“Dije mirë që çdo kënd i kësaj bote të përkohshme është një kurth. Nuk ka shpëtim tjetër përveç gjetjes së Hak-ut në zemër, mbështetjes tek Ai dhe të jetuarit shpirtërisht me Të. Shiko! A nuk bien në prehrin e vdekjes edhe ato që jetojnë në vendet më të sigurta të kësaj bote të përkohshme, së bashku me ato që i mendojmë si më të fortët?”

“Mos u përpiq t’u ikësh kurtheve të së përkohshmes, por përpiqu të hysh në mbrojtjen e Hak-ut. Nëse ai dëshiron, helmin e bën shërim e ujin, helm mund ta bëjë për ty.”

O Zot! Na bëj neve, nevojtarëve të përfitojmë nga atmosfera shpirtërore e miqve të Tu!

Na dhuro edhe neve pjesë nga manifestimet e ajetit

“A nuk janë vërtet Evlijatë (të dashurit) e All-llahut pa frikë e brengosje?” (Junus, 62)

Amin!..

*Dashuria që s'ka fillim
dhe drita e qenies së Profetit*

sipas Mesnevisë

Mesnevi: *Eja o shpirt! Festa e vërtetë është bashkimi me Muhamedin (a.s), pasi drita e gjithësisë ujen nga drita e qenies së tij.* (v. 6, 1861)

Allahu i Lartë, ekzistenca e të cilit është e përjetshme, e ka krijuar këtë botë në mënyrë që njerëzit dhe xhindët ta njohin dhe si rrjedhojë, krijesat të jenë më afër Tij në mënyrë që me adhurimet e bëra të forcojnë karakteret e tyre. E para gjë që zë vend në këtë gjithësi është **“Drita e Muhamedit”**. I Dërguari i Allahut tha:

“Ndërkohë që Ademi ishte mes shpirtit dhe trupit, Unë isha Pejgamber”. (Tirmidhi, Menakib, 1)

Atëherë, Drita Muhamedane që është edhe substanca bazë

e Profetit Muhamed (a.s), përveç se është e para në krijim, është edhe e fundit me dërgimin e tij si mëshirë për gjithë njerëzimin me cilësinë e Profetit dhe të Dërguarit duke iu veshur trupi. Kalandari Pejgamberor fillon me **“Dritën Muhamedane”** si qenia e parë në tokë, dhe është plotësuar me **“Shpirtin Muhamedan”** si fleta e fundit e këtij kalendari.

“Drita Muhamedane” është thelbi dhe maja e **“Besnikërisë Muhamedane”**. Të gjitha qeniet janë të lartësuara përballë **“Dritës Muhamedane”** ashtu si një gjë me vlerë kur dhurohet, mbështillet në një ambalazh. Ata janë krijuar për të ecur në rrugën e Tij. Arsyeja e parë e qenies sonë është bindja ndaj Krijuesit të gjithësisë, ndërsa e dyta është lidhja e ngushtë e qenieve me **“Dritën Muhamedane”**.

Në një hadith tjetër thuhet:

“Ademi (a.s.) kur e bëri veprimin e ndaluar që u bë shkak për nxjerrjen e tij nga xheneti, e kuptoi gabimin dhe tha:

- O Zoti im! Kërkoj falje prej Teje për hir të Muhamedit (a.s.).

Allahu iu përgjigj:

- O Adem! Ku e dije ti për Muhamedin (a.s.) kur akoma nuk e kam krijuar?

Ademi (a.s.) iu përgjigj:

- O Zoti im! Kur Ti më krijove mua dhe më dhe jetë nga shpirti Yt, ngrita kokën dhe sapo pashë të shkruar fjalinë “La ilahe illallah Muhammedun resulullah” (s’ka Zot tjetër përveç Allahut dhe se Muhamedi (a.s.) është rob dhe i Dërguari i Tij), e kuptova që Ti ia atribuon vetes tënde më të dashurin e krijesave!

Allahu Teala tha:

- Ke të drejtë, o Adem! Me të vërtetë, Ai është më i dashuri i gjithësisë. Më bëj Mua dua për hir të Tij. (Meqenëse bëre dua) Edhe unë të fal ty. Sikur Muhamedi (a.s.) mos të kishte qenë, nuk do të kisha krijuar ty. (Hakim, Mustedrek, II, 672, Bejhaki, Delail, V, 488 – 489).

Dashuria është shenja e parë e ekzistencës së zemrës tek njeriu, pasqyrimi i vërtetë i së cilës është pikërisht dashuria që ndiejmë ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij, Muhamedit (a.s.).

Mesnevi: *O biri im! Ta dish se e gjithë bota është e mbushur plot me dije dhe bukuri. Por e di që kjo dije dhe bukuri është një pikë nga lumi i Allahut që është një shfaqje e tij dhe se mos-dukja e tij është e pamundur. Ai ishte një thesar i fshehur që i dha dashuri krijesave të Tij, dhe ai thesar u nda përgjysëm meqë ishte i mbushur plot dhe kështu u bë i dukshëm. Tokën e bëri më të shndritshme se qiejt. Ai u zbulua ndërkohë që ishte një thesar i fshehtë dhe tokën e bëri si një mbret që vesh një rrobë.* (v.1, 2860 – 2863).

Allahu është përtej kohës dhe vendit, është i pagabueshëm. Ai ekziston në një botë pa kohë dhe pa vend, në një formë që i përket vetëm Atij. Kjo qenie e Tij është e plotë, ndërsa ajo e të gjitha qenieve që ka krijuar, është e lidhur me Të.

Allahu i Lartë, i cili është “i pafillimtë” dhe që nuk ka nevojë për një qenie tjetër për ta ndihmuar, kur dëshiroi të njihej nga ana e njerëzve dhe e xhindeve, si dhe të respektohej me adhurimet e vetëdijshme të tyre, krijoi këtë botë që quhet “Alemi Kerret” (Bota e shumicës). Kjo e vërtetë e shprehur me fjalët “Unë isha një thesar i fshehur...” (Ismail Hakki Bursevi, Kenzi Mahfi), është njoftuar me hadithin Kudsi. Ky hadith është ligji më themelor i jetës për të gjithë njerëzimin për të kuptuar arsyen e ekzistencës së botës në të cilën jetojmë, si dhe na ndihmon në realizimin e kësaj urtësie.

Mesnevi: *“Dije se sa i mjerë është njeriu, zemra e të cilit nuk është e mbushur me dashurinë hyjnore, ndoshta ai qëndron edhe më poshtë se kafsha. Edhe qeni i Ashabi Kehf-it e kërkoi të dashu-*

rin dhe e gjeti, arriti një pastërti dhe qetësi shpirtërore duke fituar kështu edhe xhenetin” (v.2, 1425 – 1428).

Ashab-i Kehf që tregohet në Kuran, është një grup i vogël shoqëror i përbërë nga të rinj besimtarë. Këta të rinj u përpoqën të ndiqnin këtë vijë të besimit, duke u larguar nga kufri, shpifja dhe dhuna dhe nuk nguruan asnjëherë të shpjegonin besimet e tyre, por meqenëse në atë shoqëri të dhunshme nuk kishte mbetur asnjë siguri, braktisën vendin e tyre dhe u strehuan në një shpellë. Në rrugë me ta u bashkua edhe një qen, i cili më pas u bëri shoqëri në shpellë, si roje. Mbreti i vendit, Dakjanus, dhe ushtarët e tij që po i ndiqnin këta të rinj besimtarë, mbërritën deri në hyrje të shpellës, por në vend që t'i vrisnin, i lanë të vdisnin ashtu siç ishin, duke ua mbyllur hyrjen e shpellës me gurë të mëdhenj. Kaluan jo pak, por më shumë se treqind vjet që nga ajo kohë dhe të rinjtë që ndodheshin në shpellë - si një dhunti e Allahut - gjatë kësaj periudhe i kishte zënë gjumi, kurse në fund ishin zgjuar.

Mevlana, kur flet për këta të rinj besimtarë për të cilët tregohet në Kuran (el-Kehf 9-22), na tërheq vëmendjen te qeni Kitmir, duke na njoftuar se, fakti që këta besimtarë qëndrojnë së bashku, do të bëjë që të arrijnë në lumturinë e dëshiruar, e cila do t'i bëjë “pjesëtarë të xhenetit”, përfshi këtu edhe qenin. Një situatë e tillë ku përmenden edhe mirësitë e dhuruara një qeni, na shtyn të mendojmë se sa mirësi dhurohen për një njeri që mund të ishte në vend të tij. Kjo na nxit të ecim në këtë rrugë, duke e vënë theksin te begatitë që fitohen kur jemi bashkë me besnikët dhe të devotshmit. Në të vërtetë, duke qenë se Allahu urdhëron në Kuran “**...bashkohuni me besnikët.**” (et-Tevbe 119), kjo çështje, në të njëjtën kohë, është edhe një udhëzim Kuranor.

Pejgamberi ynë, Muhamedi (a.s.), ka njoftuar se disa kafshë e kanë merituar të hyjnë në xhenet për shkak të Kitmirit dhe grupeve të tjera, edhe pse nuk do të ketë kafshë aty.

Mesnevi: *“Dashuria i qartëson dhe i pastron ujrat e ndotur. Dashuria e vërtetë ringjall zemrat e vdekura, edhe mbretërit bile i kthen në robër dhe skllevër”.* (v.2, 1530-1531).

Shprehja “qartëson ujërat e ndotur” që Mevlana përdor për dashurinë, është tregues i rezultateve të frytshme të dashurisë në jetën e njeriut.

Me të vërtetë, kur dashuria mbizotëron, mundimi kthehet në mëshirë dhe si rrjedhojë gjërat e vështira lehtësohen. Ai, i cili për të shmangur vështirësitë me të cilat ndeshet i drejtohet një rruge plot dashuri, fiton në sajë të kësaj dashurie forcë, vullnet dhe kurajo. Puna që bën për njerëzit që do, vështirësitë që hasen edhe në jetën personale të përditshme, asimilohen dhe pakësohen sipas forcës së dashurisë. Kështu ashabët, për arsye të lidhjeve të tyre me fenë Islame dhe për dashurinë që ndienin ndaj Pejgamberit tonë, Muhamedit (a.s.), kanë marrë përsipër udhëtime të vështira në zona të largëta si Kinë, Semerkand dhe Stamboll për të predikuar këtë fe hyjnore, por ata nuk patën asnjë lodhje nga këto udhëtime, pasi reflektimi i dritës së shpalljes në krahërorët e tyre dhe dashuria e besimit i kishte kthyer vuajtjet dhe mundimet e këtyre udhëtimeve të gjata thuajse në një kënaqësi. Kapërcimi i maleve edhe për Ferhatin është lehtësuar në sajë të figurshmërisë dhe dashurisë së përkohshme, prandaj ai me kënaqësi e ka marrë përsipër këtë punë.

Dashuria bëhet më e fortë, kur i drejtohet qenies që ti do. Në këtë këndvështrim, dashuria më e madhe dhe më frytdhënëse është “dashuria e Allahut”, pra dashuria që ndien rob i ndaj Zotit të vet, pasi nuk ka dhe nuk mund të ketë asnjë qenie tjetër që të meritojë një dashuri më të madhe se ajo ndaj Tij, sepse Ai është krijuesi i dashurisë. Në ajetin Kuranor, duke treguar dashurinë e besimtarëve ndaj Allahut, është thënë:

“...dashuria e besimtarëve ndaj Allahut qëndron më përpara dhe është më e fortë se çdo gjë...” (el-Bakare 165).

Njerëzit, çmimin më të madh e paguajnë për shkak të dashurisë. Ferhatit i qe dukur e lehtë të shponte malet për Shirinin, por edhe Mexhnunit i qe dukur e lehtë të jetonte në shkretëtirë për hirë të Lejlasë. Kur mendojmë se dashuri të tilla e që ne i quajmë **“Dashuri metaforike”** mund të të shtyjnë në një altruizëm aq të fortë sa njerëzit të sakrifikojnë jetën e tyre për hir të dashurisë, atëherë sakrifikimi mijëra herë në rrugë të **“dashurisë hyjnore”** edhe i shpirtit bile, është shumë pak. Ai që dëshiron, shtyhet të sakrifikojë në rrugë të dashurisë për atë që do dhe, nganjëherë, edhe të heqë dorë plotësisht nga ato që ka. Prandaj ashabët kanë jetuar duke sakrifikuar shpirtin dhe pasurinë e tyre për hir të Allahut dhe të Dërguarit të Tij dhe për këtë, kanë qenë shumë mirënjohës. Kështu që çfarëdo lloj kërkese, sado të vogël të ketë pasur Pejgamberi ynë, Muhammedi (a.s.), ata i janë përgjigjur:

- Të qofshin falë nëna, babai, pasuria dhe shpirti im, o i Dërguari i Allahut!

Ushtarët e Fatih Sulltan Mehmetit janë përpjekur përherë të nxjerrin në pah dhe të vënë në jetë këtë hadith: “Padyshim që Stambolli do të çlirohet. Sa ushtar i mirë është ai që e çliron atë, sa ushtar i mirë është ai që e çliron atë!...” (Ahmet bin Hanbel, IV 335, Hakim, IV, 468/8300). Ndërkohë që ushtarët po përballëshin me predhat e Rumëve, ata ngjiteshin në muret e Bizantit dhe me një emocion besimi të pakufijshëm thonin:

- Sot ka ardhur koha për të rënë dëshmorë!

Siç kuptohet edhe nga shembujt e mësipërm, nëse kujtohen sakrificat e bëra për dashuritë njerëzore, atëherë duhet llogaritur se në ç'gjendje e çon besimtarin dashuria ndaj Allahut dhe të Dërguarit si shkalla më e lartë te njeriu. Një gjendje e tillë do të thotë konsumi i të përkohshmes, arritja në “robërinë e vërtetë”, duke kuptuar se njeriu nuk është asgjë përpara Allahut.

Dashuritë që marrin ushqim nga burimet hyjnore e shfaqen në

bukuritë shpirtërore, janë si lulet e kopshteve të xhenetit që përhapin aromat kundërmuese me një mijë e një aroma. Ato lule përsëri marrin ushqim dhe gjallërohen me buzëqeshjen e pranverës, edhe pse kohë pas kohe u bien gjethet dhe vryshken; kurse dashuritë që nuk arrijnë të gjejnë frymëzimin e tyre janë shpenzime të tepërta të jetës së përkohshme. Dashuritë që mbesin pre e zilive dhe e interesave të ngushta, janë sikurse lulet që çelin në qoshet e kalldrëmeve: herët a vonë do të shkelen dha shkatërrohen. Sa i pafat dhe i pashpresë është një gur i çmuar i rënë në rrugë! Ç’ dëshitim është të mbetesh pre e një shpirti të pafat!

Mesnevi: *“Është e pamundur të arrish kënaqësinë e dashurisë hyjnore pa u përvëluar shpirtërisht!”* (v.1, 22)

Siç u shprehëm edhe më sipër, përsa kohë që robi t’i drejtohet Krijuesit me dashuri dhe kjo dashuri të arrijë kulmin e saj, qenia e përkohshme dhe si rrjedhojë të gjitha dukuritë që i japin jetë asaj, dështojnë dhe e humbin rëndësinë e tyre. Në mes nuk mbetet as **“unë”** dhe as **“ti”**. Egoja humbet dhe qenia e përkohshme ringjallet në atë që i takon Allahut.

E thënë ndryshe, për sa kohë që nuk e shpëtojmë zemrën nga dashuritë e kësaj bote dhe nga mirësitë që na dhuron kjo botë, kurrë nuk shkreptijnë vetëtimat e dashurisë hyjnore në botën tonë dhe dhuntitë hyjnore mbulohen nga perdet. Përsa kohë që dashuria e Allahut mos ta pastrojë zemrën nga dashuritë e kësaj bote, ajo nuk realizohet plotësisht.

Mevlana ka thënë:

- Mos u bëj si një pikë uji që gjatë rënies frikësohet nga era dhe toka, pasi këto të dyja i shkatërrojnë thërrmijat e vogla. Era e than, ndërsa toka e shtyp; por bëhu sikur ajo pika e ujit që hidhet në det

dhe shpëton edhe nga nxehtësia e diellit, edhe nga era, edhe nga toka... Qenia e dukshme e asaj pike uji tretet në det, por qenia dhe e vërteta e saj mbeten përjetësisht si një pjesë e detit!

Kur një qenie e përkohshme i bashkohet një qenieje të përjetshme bëhet edhe ajo e tillë: e përjetshme dhe e pavdekshme! O njeri që je sa një pikë uji në botën e ekzistencës!... Eja në vete dhe jepja qenien tënde Krijuesit të gjithësisë, në mënyrë që të arrish lumturinë e vërtetë pa u penduar! Jepja detit shpirtin tënd që është si një pikë e vogël uji, dhe bëhu si ai - det i pakufishëm! Eja në vete, sakrifiko qenien tënde për këtë madhështi, hyr në thellësinë e detit dhe shpëto nga shkatërimi e lodhja e madhe në skutat e epshit!

Mesnevi: *“Aspekte të tilla si dashuria dhe miqësia e ngushtë janë të lidhura me besnikërinë dhe përherë kërkojnë besnikët. Ato nuk i afrohen kurrë një shpirti të pabesë”.* (v.5, 1165)

Besnikëria është rezultat i stabilitetit dhe qëndrueshmërisë të njeriu. Nuk arrihet asgjëkund vetëm me dashuri, ashtu sikurse insektet që zhduken në maj. Është njeriu që ka prirje për stabilitet në shpirtin e tij, i cili kur e kupton kënaqësinë që të dhuron dashuria hyjnore, nuk kthehet nga ajo rrugë, por ecën deri sa të heqë dorë nga qenia e tij e përkohshme. Zemra e atyre që nuk e kanë këtë stabilitet, nuk mund ta mbartë për një kohë të gjatë dashurinë për Allahun. Kjo do të thotë se njerëz të tillë e kanë të vështirë t'i konceptojnë mirësitë që u janë dhënë. Nëse konceptimi është i plotë, kënaqësia e shijuar bëhet një cilësi që vazhdon deri në momentin e vdekjes së të zotit.

Kjo do të thotë që, nëse dashuria nuk gjen stabilitet në zemër dhe besnikërinë që është rezultat i saj, ajo nuk mund të strehohet aty. Kurse dashuria për Allahun, nëse nuk e gjen veten në zemra,

nuk rrezaton në atë zemër për shkak të dhunës.

Besnikëria dhe sakrifica janë busullat më të rëndësishme që tregojnë nivelin e zemrës. Shmangia nga sakrifica dhe mungesa e besnikërisë janë një tradhëti ndaj dashurisë dhe miqësisë së ngushtë.

Mesnevi: “Një lum kur derdhet në det, i humbet cilësitë e tij duke u bërë pjesë e detit”. (v.4, 2619)

Buka që hamë tretet në trupin tonë dhe bëhet pjesë e jona. Edhe qenia e atij që do, kur dashuron aq sa forca e dashurisë që ndien, humbet në atë dashuri. (v.1, 3166)

“Sikur të mos kishte qenë dashuria, ku do të kishte qenë qenia? Si mund të ndodhte që buka të të jepej ty, të tretej te ti dhe më pas ajo qenie të ishe ti?

Buka t’u dha ty dhe ti u bërë ai që je! Pse ndodhi kështu? Nga dashuria, nga dëshira! Në të kundërt, dashuria dhe dëshira a do të mundësonin që buka të bëhej pjesë e shpirtit tënd?

Dashuria i dhuron jetë edhe bukës së ndenjtur dhe shpirtin e saj të përkohshëm ta dhuron ty, duke të të bërë të përjetshëm”. (v.5, 2012 – 2014)

Dashuria e bën të njëjtë atë që do me atë që duhet, ose njërin e tret në karakterin e tjetrit.

Me rritjen e dashurisë, çdo gjë që ka lidhje me qenien fillon të bëhet pjesë e saj. Për shembull, ai që do dikë me përkushtim të madh, lidhet shkallë-shkallë me qytetin ku ai ka lindur, me njerëzit e atij qyteti apo me ato njerëz që mbartin të njëjtat halle me ata që i do, me ata që mbartin emrin e tij... Kjo do të thotë që dashuria fiton edhe një **“thellësi vetëdijeje”**. Një nga mendimtarët e njohur të Pakistanit, Muhammed Iqbal, kaq shumë ishte i lidhur me

Mevlanën, sa që kur avioni kaloi mbi tokën turke, nga emocioni e në mënyrë të pavetëdijshme u ngrit në këmbë dhe tha:

- Tani kemi hyrë në vendin e Mevlanës.

Ai që e bëri Jethribin “Medinen e Pejgamberit” dhe që siguroi vendin e tij në shpirta është Pejgamberi i botës, i cili shpalosi dhembshuri kudo. Kur kujtohet Pejgamberi dhe qyteti i tij Medine, në shpirta fryn një aromë kundërmuese. Përsëri ajo që e dallon Uhudin dhe e bën më të dashur nga qindra mijëra male të tjera, është pikërisht dashuria që ka pasur Profeti ynë ndaj tij.

Një dashuri e tillë, kur zgjerohet dhe përfshin në vetvete të gjitha qeniet e tjera, quhet **“Dashuri e vetme”**. Dashuria e vetme me të cilën mund të lidhen të gjitha qeniet e tjera është Allahu i Lartë, sepse që të gjitha kanë **“ekzistuar”** duke marrë një pjesë nga cilësia krijuese e Allahut. Prandaj dhe dashuria e vërtetë e që do të thotë kulm i dashurisë njerëzore, arrihet me orientimin e dashurisë vetëm drejt Allahut. Kjo arrin në atë shkallë ku të gjitha qeniet zënë vend në atë dashuri si rrjedhojë e lidhjes së tyre me Allahun. Me shikimin e Zotit fillon këndvështrimi i dashurisë. Gjarpri nuk tremb më. Duke e parë në këtë këndvështrim, dashuria e vetme është një veprim që i përket vetëm e vetëm Allahut.

Ne, edhe cilësi të tjera që i përkasin Allahut, ia bashkëngjisim genieve të ndryshme dhe veçanërisht njeriut. Për shembull, ne i themi dikujt **“i ditur”** apo **“i drejtë”**, por padyshim që duke thënë kështu, nuk pretendojmë se njeriu është i ditur apo i drejtë në atë shkallë sa edhe Allahu. Nëse do ta kuptonim ndryshe, atëherë do të ishte shirk, sepse duke i përdorur këto cilësi për të tjerë përveç Allahut nuk harrojmë asnjëherë cilësinë hyjnore të Allahut **“muhalefetun lil havadith”**, mospërngjasimi me askënd. Me këto fjalë, ne dëshirojmë të shprehim faktin se një person të cilin e quajmë dijetar apo i drejtë, ka marrë pjesë nga këto cilësi hyjnore aq sa e lejon fuqia dhe kapaciteti njerëzor. Edhe dashuria është pikërisht kështu. Prandaj edhe “ai që dashuron”, edhe “ai që da-

shurohet” është Allahu.

Njeriu i përkohshëm quhet “i dashuruar” pas gjithësisë që ka përqaftuar me mëshirën dhe dashurinë e Allahut, aq sa mund t’i drejtohet si shfaqje e mëshirës dhe e begatisë. Grada e atij që vjen në këtë shkallë është **“fenafillah”**. Pra, kjo do të thotë se unin e tij e ka tjetërsuar te Allahu, është i pastruar nga çdo lloj pretendimi dhe ka arritur në kulmin dhe kënaqësinë e përkohshmërisë. Pika e ujit, në momentin që ka shijuar kënaqësinë e oqeanit, ka marrë një pjesë që i takon nga deti i mëshirës, duke u bashkuar me botën.

Sa bukur e shprehin miqtë e ngushtë të Zotit këtë:

Kur ti del prej aty,
Mbetet Ai që të krijoj ty.

Mesnevi: *“Dashuria, qoftë epshore, qoftë shpirtërore, në fund është një udhëzuese që do të na çojë në të përtejmen”*. (v.1, 111)

“Zgjidhe dashurinë e paudekshme dhe të përjetshme të Allahut. Le të dhurojë shpirt ty dhe të japë jetë”. (v.1, 219)

“Ti zgjedh dashurinë e një qenieje të madhe, atë dashuri në të cilën të gjithë peygamberët gjetën forcë dhe fuqi, duke fituar kështu nderin dhe lumturinë e tyre”. (v.1, 220)

Çdo lloj dashurie legjitime është e vlefshme, përderisa e mëson njeriun të sakrifikojë duke e shpëtuar edhe nga uni; veçanërisht ajo e udhëzon njeriun dhe e lartëson atë.

Nëse pasuria, fëmija dhe bashkëshorti duhen brenda kufijve që ka përcaktuar Allahu dhe për hir të Allahut, ato bëhen si shkallë që na çojnë drejt qëllimeve të mëdha, bëhen forca ushtruese që na çojnë drejt një qëllimi hyjnor, por asnjëherë nuk mund të pranohet

që këtë dashuri që na e dhuroi Allahu ta bëjmë lojë të kënaqësi-ve epshore dhe ta rrisim në zemrën tonë, gati-gati ta kthejmë në idhull. Të marrësh ujin nën anije - atë ujë që ndihmon në ecjen e saj - dhe ta futësh brenda, do të thotë ta përgatisësh anijen për mbytje.

Fakti që zemra ushqen dashuri ndaj diçkaje tjetër përveç Allahut, në atë shkallë sa mund të quhet “dashuri”, nuk shihet e përshtatshme për një besimtar të vërtetë. Këto dashuri artificiale nëse janë një stacion i dashurisë hyjnore janë të pranueshme dhe të pëlqyeshme. Nëse zemra zë një miqësi të tejskajshme me një genie përveç Allahut dhe i afrohet asaj me një dashuri që rrënjoset dhe sistemohet në zemër, atëherë bëhet shirk. Në ajetin Kur'anor thuhet:

“A e ke parë ti atë që i bën për Zot kënaqësinë dhe dëshirat e tij?” (el-Furkan, 43, veçanërisht shihni el-Xhathije, 23)

Duke qenë se në të tilla dashuri metaforike apo në lidhjet e forta që luajnë një rol në formimin e bazës së dashurisë hyjnore dhe zemrën e plotësojnë për dashurinë e Allahut, më shumë përbën rrezik dashuria ndaj pasurisë dhe fëmijëve, në Kuran është thënë: **“Pasuria dhe fëmijët janë fitne (ngatërresë) për ju”**. (el-Enfal/28). Rreziku i fitnes (ngatërresës) është një situatë e tillë që vjen kur teprohet në dashurinë ndaj pasurisë dhe fëmijëve, por dashuria ndaj krijesave është e lejueshme brenda kufijve të përcaktuar, me kusht që kjo dashuri të jetë e përkohshme. Gjithashtu, një dashuri e tillë është lejuar dhe pëlqyer, duke qenë se zemra është një vend ku stërvitet dashuria ndaj Allahut në aspektin e kapacitetit.

Mesnevi: “O mik i ngushtë, jeta e të dashuruarve është duke vdekur. Kur nuk dhuron një zemër, nuk mund ta gjesh atë”. (v.1, 1751)

Sikurse e shprehëm edhe më sipër, i dashuruari është i mbushur plot me dëshirën për të qenë i përkohshëm në dashurinë e tij. Ai merr kënaqësi prej saj. Ashabët sakrifikuan shumë, duke përdorur të gjitha mundësitë e tyre. Dëshirës më të vogël të të dërguarit të Allahut ata i thanë:

- Të qoftë falë shpirti dhe pasuria ime, o i Dërguari i Allahut!

Të forcohesh shpirtërisht në këtë mënyrë, do të thotë të sigurosh një bindje të fortë për dëshirën që i përket dashurisë për Allahun. Fluturat që përjetuan një kënaqësi të tillë, u quajtën “**per-vane**”. Ata vërtetuan dashuritë e tyre duke u djegur dhe duke u bërë hi për shkak të dashurisë ndaj kësaj drite. Sa bukur e shpjegon në një poezi të tij, Muhammed Ikbali:

- Një natë, në bibliotekën time dëgjova tenjën që po i thoshte xixëllonjës:

- U vendosa në mesin e librave të Ibni Sinasë. Pashë veprat e Farabit. U solla mes rreshtave që nuk kishin mbarim dhe mes shkronjave të këtyre rreshtave dhe e shqeva. Eca lagje më lagje dhe rrugë më rrugë në “El-Medinetu’l-fadila” të Farabit, e cila do të thoshte “qyteti i viryeteve”, por asnjëherë nuk arrita ta kuptoj filozofinë e kësaj jete. U bëra një udhëtar që jetoja në ankth, që vrapoja drejt rrugicave të paudha. Nuk kam një diell të më ndriçojë ditët e mia...

Pas kësaj ndodhie të tenjës, xixëllonja tregon krahët e saj të djegur:

- Shiko! Unë për këtë dashuri dogja krahët e mi.

Pastaj vazhdoi:

- Ata që e mbajnë të gjallë jetën, janë sakrificat dhe dashuritë; dhe ajo që i jep krahë jetës është dashuria!

Pra xixëllonja, duke i treguar tenjës krahët e djegura, po i thoshte:

- Ti shpëto veten nga shkatërimi në këto udhëkryqe pa rrugëdalje të kësaj filozofie! Fluturo mes të dashuruarve, duke marrë fryte dhe dashuri në detin kuptimplotë të Mevlanës!

Dashuria fillon me përpjekje. Shmangia e vështirësive të jetës dhe arritja në këtë unitet realizohet përherë mbi bazën e frytshme dhe të begatshme të përpjekjeve të kësaj dashurie.

*Dashuria që nuk ka fillim
dhe drita e qënies së Muhamedit*

Duhet të dihet që burimi i vetëm i dashurisë dhe mëshirës që do të na çojë në detin e dashurisë për Allahun është Muhammedi (a.s.). Dashuria ndaj Pejgamberit është dashuria ndaj Allahut, bindja dhe përkushtimi ndaj Tij është bindje dhe përkushtim edhe ndaj Allahut, kundërshtimi i Tij është kundërshtim ndaj Allahut.

DASHURIA QË NUK KA FILLIM DHE DRITA E QËNIES SË MUHAMEDIT

Në një transmetim të njohur si Hadithi “Kudsi” thuhet:

- Unë isha një thesar i fshehtë, kisha dëshirë të njihesha. Dëshirova që të më njihnin dhe krijova gjithësinë. (Ismail Hakki Bursevi Kenzi Mahfi).

Sipas kësaj, gjithësia dhe të gjitha qeniet janë krijuar me dashurinë hyjnore. Prandaj, ata që arrijnë ta shohin gjithësinë me syrin e zemrës dhe të shpirtit vënë re se të gjitha sendet dhe qeniet janë një shprehje dhe shfaqje e qartë e kësaj dashurie. Ata e kuptojnë se Allahu Teala i ka krijuar të gjitha qeniet si fakte të artit dhe të ekzistencës së Tij. Edhe qenia e njeriut, si një mrekulli arti hyjnor, ka qënë një shfaqje e dukshme dhe e plotë e dashurisë.

Kështu e shpjegon Mevlana në Mesnevinë e tij rëndësinë që ka dashuria për njeriun:

- Dije sesa i mjerë është njeriu, zemra e të cilit nuk është e mbushur me dashurinë hyjnore, ndoshta ai është edhe më poshtë se kafsha. Edhe qeni i Ashab-i Kehfit kërkoi të dashurin dhe e gjeti. Arriti kënaqësinë shpirtërore dhe fitoi xhenetin si i përkohshëm në mesin e robëve.

Gjithashtu, miqtë e ngushtë të Zotit e dinë që gonxhja e dashurisë që nuk ka fillim dhe që është shkak i ekzistencës së qenieve, është Hz. Muhamedi (a.s.), drita e ekzistencës së të cilit, Allahu, i drejtohet duke i thënë: “I Dashuri im! Sikur ti mos të kishe qënë nuk do ti kisha krijuar këto botë”. Prandaj gjithësia është krijuar për Të.

Fleta e parë dhe e fundit e kalendarit të Profetësisë

Pejgamberi (a.s.), duke u shfaqur me dritën e tij para se të vinte Ademi (a.s.) dhe me trupin e tij pas të gjithë pejgamberëve të tjerë, u bë fleta e parë dhe e fundit e Profetësisë. **Si rrjedhojë, Ai është Pejgamberi i parë për nga krijimi dhe i fundit për nga koha.**

Meqenëse shkaku i të gjitha qenieve është **Drita Muhamedane**, Allahu i Lartë e quajti **“I Dashuri im”**. Zoti ynë, duke e edukuar jetën e veçantë të profetit në mënyrën më të mirë të mundshme, si nga paraqitja e jashtme ashtu edhe nga ajo e brendshme, ia ka dhuruar atë gjithë njerëzimit.

Personaliteti dhe biografia e të Dërguarit të Allahut përbën kulmin më të paarrtshëm të sjelljeve, përfshirë këtu edhe shfaqjet apo dukuritë që mund të kuptohen vetëm nga mendja njerëzore. Allahu i Lartë e ka krijuar atë qenie të bekuar si **“usve-i hase-ne”**, pra si shembulli i moralit më të mrekullueshëm. Kjo është edhe arsyeja që Allahu i Lartë e ka përcjellur këtë qenie në të gjitha shkallët e jetës, duke filluar që nga **“fëmijëria jetime”** si faza e parë përse i përket vuajtjeve brenda shoqërisë njerëzore, dhe e ka ngritur atë deri në pikën më të lartë përse i përket fuqisë dhe kompetencës, pra në shkallën e drejtuesit të shtetit dhe të profetit. **Aty ku çdokush, në çfarëdo lloj pozicioni të jetë, të marrë prej Tij shembujt më të mrekullueshëm të sjelljeve dhe të mundohet t’i realizojë ato sipas fuqisë dhe aftësisë së tij.**

Në fakt, Allahu i Lartë na tregon se e ka dërguar Muhamedin si “shembull” për të gjithë njerëzimin deri në Ditën e Gjykimit - që nga momenti i caktimit të Tij me detyrën e Profetësisë.

“I Dërguari i Allahut është për ju një shembull i mirë për ata që shpresojnë të shkojnë drejt Allahut dhe Ditës së

Gjykimit dhe për ata që e përmendin shumë Atë". (el-Ahzab, 21)

Kjo do të thotë se i gjithë njerëzimi është i detyruar që të mësojë me përkushtim jetën dhe veprën e atij njeriu të bekuar, në mënyrë që të sillet sa më mirë sipas normave të besimit dhe etikës, apo e thënë ndryshe, sipas normave mistike. Çdo njeri duhet t'i vërë në praktikë udhëzimet e Tij, dhe kjo arrihet duke u futur në botën e Tij shpirtërore dhe në dashurinë që ndiejmë për Të.

I Dërguari i Allahut edhe para Profetësisë ka jetuar një jetë të rregullt brenda parimeve të Tevhidit. Aq më tepër, në kohën kur iu afrua Profetësia, iu përkushtua më tepër Allahut për t'u bërë një rob i vërtetë, pasi ai qëndroi për një kohë të gjatë në malin Hira, i mbyllur në vetmi, duke u futur në meditime të thella.

Arsyeja e kësaj vetmie ishte vuajtja që pasqyrohej në shpirtin e Tij nga normat ekzistuese, dhuna dhe varfëria, si dhe mëshira e Tij që përfshinte gjithë botët. Ndërsa në të vërtetë, ishte një fazë përgatitjeje që do të mundësonte përcjelljen e Kuranit te i gjithë njerëzimi, si një pishtar i përjetshëm për njerëzimin me anë të zemrës dhe shpirtit të Profetit tonë, Muhammedit (a.s.).

Në Kuran thuhet:

“Thuaj: Kush është armik i Xhebrailit ta dijë që me ndihmën e Allahut, Kuranin e ka zbritur Ai, e ka zbritur Kuranin si një udhëzues për zemrën tënde, si një vërtetues të librave të zbritur më parë dhe si një lajm të mirë për besimtarët”. (el-Bakare, 97)

Me këto shfaqje dhe dukuri, bota e tij shpirtërore arriti të kuptonte shpalljen, duke mbërritur kështu edhe lumturinë e vërtetë. Ajo zemër e bekuar që ishte gati për shpallje, për një kohë gjashtë-mujore arriti të dallonte disa dukuri shpirtërore që duke-shin në formën e **“ëndrrave besnike”**. Kështu që Atij iu hoqën

nga bota shpirtërore perdet e fshehta. Kjo gjendje ishte stina në të cilën dilnin në pah aftësitë dhe mundësitë që kishte - por që kishin qenë të fshehura - për të mbajtur ngarkesa të rënda e që për robërit e thjeshtë ishin të pamundura të imagjinoheshin, për të qenë bashkëbisedues me shpalljen. Njëlloj sikurse kthimi i hekurit në çelik.

Shkurtimisht, Pejgamberi ynë i mblodhi aftësitë dhe mundësitë e të gjithë Pejgamberëve në sjelljet dhe personalitetin e Tij. Fisnikëria e origjinës dhe e etikës arritën në të kulmin e lumturisë dhe të pjekurisë. Ai caktoi gjykimet. **Urdhëroi “pastrimin e zemrës” dhe “pastrimin e epshit” dhe u mësoi përlësinë dhe duanë që duhet bërë për të dalë para Allahut me një zemër të pastër dhe të qetë. Ai u bë shembulli më i mrekullueshëm për njerëzimin, duke jetuar moralin më të mirë.**

Thelbi i mistikës

Mistika në thelb është pastrimi i zemrës, arritja në atë nivel që të marrim pjesë nga **“marifetullah”** (njohja me zemër e Allahut) dhe **“muhabetullah”** (dashuria për Allahun) dhe, si rezultat, arritja e lumturisë dhe e kënaqësisë hyjnore. Edukimi shpirtëror në të cilin kaloi Pejgamberi (a.s.) me pranimin e shpalljes, përbën bazën e pastrimit të zemrës dhe të epshit.

Pejgamberi ynë, i cili, para se t'i vinte shpallja, kishte arritur në një gradë të caktuar shpirtërore, bënte një jetë me moral mjaft të lartë; por kur u kthye nga shpella Hira me një urdhër hyjnor, gjendja e Tij shpirtërore po ia ndryshonte shumë jetën e mëparshme. Kështu, ai kishte arritur në një lidhje të thellë dhe të fortë shpirtërore me Zotin e Tij dhe kishte fituar një qetësi dhe devot-

shmëri në përunjtësi, duke kapërcyer të gjitha detajet e Tevhidit dhe dritës së Allahut. Kjo ishte një gjendje e tillë që, në robërinë dhe adhurimet e bëra gjatë netëve, vazhdonte deri në enjtje të këmbëve, aq sa sytë i mbusheshin me lot; por edhe sikur sytë t'i mbylleshin, zemra e Tij nuk flinte dhe për asnjë moment nuk harronte të përmendte Allahun dhe dashurinë ndaj Tij.

Me këtë pjekuri dhe këtë gjendje shpirtërore që kishte arritur në sajë të dhuntisë së Allahut, vazhdoi predikimin e mesazhit hyjnor si një udhëzim për të gjithë njerëzimin. Vetëdija për të çuar në vend këtë porosi hyjnore që i ishte ngarkuar, e kishte bërë Atë kulmin e kulmeve. Ai refuzoi pa asnjë mëdyshje të gjitha propozimet e kësaj bote që do t'i bëheshin pengesë për realizimin e detyrës së tij, dhe pranoi mbi çdo gjë besnikërinë ndaj Zotit.

Faktikisht, Kurani, i cili fillon me falënderimin ndaj Zotit të botëve dhe përfundon me urdhrin për të pastruar shpirtin dhe zemrën nga të gjitha mendimet, ndjenjat dhe idetë e këqija dhe për t'iu mbështetur pa kushte Zotit - si Krijues i gjithë gjithësisë, ka qenë përherë udhëzuesi i gjithë njerëzimit dhe do të jetë i tillë deri në Ditën e Gjykimit. Ndërsa udhëzuesi në praktikë i njerëzimit ka qenë Pejgamberi ynë, Muhamedi (a.s.) dhe suneti i Tij, të cilin e zbatoi për një jetë të tërë.

Duhet të dihet se burimi i vetëm i dashurisë dhe i mëshirës që do të na çojë në detin e dashurisë ndaj Allahut është Pejgamberi ynë (paqja dhe bekimi i Zotit qoftë mbi Të). **Dashuria ndaj Pejgamberit është dashuria ndaj Allahut, bindja ndaj Tij është bindje ndaj Allahut, lufta kundër Tij është luftë kundër Allahut.** Prandaj, qenia e Muhamedit (a.s.) është një mbështetje për njeriun.

Pra, mistika është lidhje me një dashuri të pjekur, duke u plotësuar me jetën e Profetit si nga paraqitja e jashtme ashtu edhe nga ajo e brendshme, **pasi çdo gjendje e Pejgamberit tonë**

është në vetvete një mistikë.

E thënë ndryshe: **mistika përbëhet nga pika vese të frytshme, që fillojnë me “fryrjen e shpirtit” Ademit (a.s.) të një risku të lartë dhe që pasqyrohen nga momentet e pjekurisë së Pejgamberit të fundit në zemrat e mbushura me dashuri.**

Etika e Pejgamberit

sipas Mesnevisë

Mesnevi: “Unë jam i dashuruar pas një qenieje të tillë së cilës i përket çdo gjë, çdo krijesë; edhe mendja, edhe shpirti im i janë falur dashurisë ndaj Tij”. (v.3, 4136)

Faza kulmore e forcës dhe aftësisë për të dashur është quajtur “dashuri”. Dashuria në fazën kulmore plotësohet dhe piqet vetëm nëse i drejtohet Allahut të Lartë. Rruga e saj kalon shkallë-shkallë nëpërmjet fazave të dashurive njerëzore, që quhen “**dashuri metaforike**”. Në këtë aspekt, më frytdhënësja është “**Dashuria e të Dërguarit të Allahut**”, pasi Allahu Teala, që është Krijuesi i gjithë njerëzimit, e ka dërguar Atë, Muhamedin (a.s.), mëshirë për gjithë botën.

Mevlana, në vargjet e mësipërme, thekson se mund të arrihet në dashurinë ndaj Allahut, duke ia falur mendjen dhe shpirtin të Dërguarit të Allahut, që është edhe “**I dashuri i Allahut**”.

As'habët janë shembulli më i mirë për këtë. Ata i jepnin përgjigje të Dërguarit të Allahut për çdo kërkesë të Tij, sado e vogël të ishte ajo, duke i thënë: **“Të** qofshin falë shpirti dhe pasuria ime, urdhëro merri o i Dërguari i Allahut!...”

Mesnevi: *“O njerëz! Të gjithë ju jeni çobanë të njëri-tjetrit. Ndërsa Pejgamberi është çobani i të gjithëve. Populli është si kopesja. Ndërsa Pejgamberi është ai që e shtyn dhe e çon përpara atë”.*

“Çobani nuk ka frikë të merret me kopenë, por e mbron atë nga të nxehitit dhe të ftohtit”.

“Nëse çobani i bërtet kopesë, ta dish që këtë e bën vetëm nga dashuria që ka për të”. (v.3, 4146 – 4148)

Koncepti i “kopesë” që përdor Mevlana për njerëzit në vargjet e mësipërme, nuk jepet me qëllim për t’i nënçmuar ata. Ajo bëhet për t’u tërhequr vëmendjen njerëzve në nevojën që ata kanë **“për t’u drejtuar”**. Në një hadith thuhet: **“Ju me të vërtetë jeni çobanë dhe jeni përgjegjës për kopenë tuaj”**. (Buhari, Xhuma, 11, Istikrar 20, Muslim, Imare 20). Kjo, në një farë mënyre, tregon se secili posedon cilësinë e një drejtuesi dhe arrin të përcaktojë përgjegjësinë që i lind nga ky drejtim. Shumë herë shohim se çobani e merr në prehër kafshën e sëmurë apo që ka mbetur prapa, duke e afruar me kopenë. Detyra më e rëndësishme e drejtuesit është të jetë i mëshirshëm, i dhembshur dhe i sinqertë, si dhe të mbajë në shpirtin e tij pjesën për të cilën është përgjegjës.

Mesnevi: *“Kurani është gjendja dhe cilësitë e Pejgamberëve. Nëse e lexon dhe e praktikon, mendoje veten sikur je takuar dhe*

ke folur me Pejgamberët dhe miqtë e ngushtë të Zotit!”

“Ç’dobi ka takimi yt me Pejgamberët dhe miqtë e ngushtë të Zotit nëse nuk u bindesh urdhrave që parashtron Kurani dhe nuk e jeton etikën e Tij, megjithëse e lexon atë?”

“Sa herë që i lexon me vëmendje tregimet e Pejgamberit, të rënqethet trupi”. (v.1, 1516 – 1518)

Kurani është dërguar për t’u dhënë lumturinë njerëzve në këtë botë dhe në botën tjetër, si dhe për t’i udhëzuar ata. Ai e bën këtë duke cekur shumë tema në forma të ndryshme për të mundësuar këtë qëllim. Në këto tema, Pejgamberët dhe ngjarjet e tyre zënë një vend me rëndësi. Njerëzit që i lexojnë këto, do të kenë shumë njohuri për mirësitë që kanë bërë të devotshmit, të cilët kanë arritur të takohen me Pejgamberët e të marrin pjesë në shkatërrimin e atyre që dolën kundër Allahut; dhe janë këta njerëz që do ta ndërtojnë jetën e tyre në këtë drejtim.

Për t’i kuptuar këto tregime në lidhje me Pejgamberët e treguar në Kuran, duhet që edhe bota e brendshme e njeriut të jetë e përgatitur. Kështu, Kurani na njofton se të mosmenduarit mbi kuptimet e thella të ajeteve buron nga kyçi që i është vënë zemrave, dhe këtë e shpreh kështu:

“A nuk e mendojnë ata hollë-hollë Kuranin? Apo zemrat e tyre i kanë të kyçura?” (Muhammed, 24)

Sipas përmbajtjes së ajetit, për të kuptuar dhe konceptuar, për të ndierë dhe për t’u bërë pjesë e të fshehtave, është e nevojshme zemra e drejtë dhe pa të meta, sepse Kurani i hap të fshehtën vetëm zemrës së pastër dhe pa gabime. Duke qënë se komentuesi më i madh i Kuranit është Pejgamberi ynë, Muhamedi (a.s.), të gjitha hadithet janë komentim i ajeteve. Ndërsa komentuesit më të mëdhenj dhe të vërtetë mes atyre që vijnë pas Pejgamberit (a.s.), janë ata që vënë në jetë dijen e tyre dhe që jetojnë jetën e Tij shpirtërore.

Mevlana në këtë çështje shprehet kështu:

“Ata që e kuptojnë më mirë Kuranin janë, ata që e jetojnë Atë”.

Zemrat e mbingarkuara dhe të errësuara nuk kanë ç’të marrin nga Kurani. Duke qene se te orientalistët perëndimorë që studiojnë Islamin ekziston shkenca e kësaj bote dhe jo bota shpirtërore, Kurani nuk i udhëzon dhe nuk u hap atyre të fshehtat. Allahu Teala thotë:

“Ata edhe sikur t’i shohin të gjitha mrekullitë nuk besojnë! Edhe sikur të shohin rrugën e drejtë nuk ecin në atë drejtim! Por nëse shohin rrugën e shprehur menjëherë ecin drejt saj! Kjo për shkak se ata i përgënjeshtrojnë ajetet tona dhe janë të pavetëdijshëm”. (el-A’raf, 146)

Qëllimi i leximit të Kur’anit është edukimi me moralin e Tij. Pas vdekjes së Profetit, kur e pyetën Aishen për moralin e Tij, ajo tha:

“Moral i Tij ishte Kurani”. (Muslim, Musafirin, 139, Nesai, Kijamu’l-Lejl, 2)

Kurani përmban rregulla që, në aspektin e moralit, e vënë njeriun mbi melekët. Mevlana në vargjet e përmendura më sipër shprehet se leximi i Kur’anit, duke e kuptuar atë, do të mundësojë edukimin me moralin e Profetit. Etika në Kuran, në gjuhën e Profetit, është quajtur **“etikë hyjnore”**. Dhe ajo qenie e dashur iu drejtua bsashkësisë së vet duke i thënë:

- Edukohuni me etikën e Allahut (Munavi, Tearif, fq. 564)

Shembull i bukur për etikën e Kuranit është edhe tregimi i Ibni Abbas-it. Njëri e fyu rëndë Ibni Abbasin, por ky heshti. Fyesi u çudit dhe e pyeti se pse nuk reagoi.

Ibn-i Abbasi iu përgjigj:

- Unë kam tre vese që nuk më lënë të të jap përgjigje.

Më pas i reshtoi kështu:

- I pari: kur lexohet një ajet i librit të Allahut shpresoj që të gjithë njerëzit ta dinë këtë që kuptoj unë.

- I dyti: gëzohem shumë kur dëgjoj që një gjyqtar mysliman ka vendosur drejtësinë, edhe pse nuk kam asnjë lidhje materiale dhe shpirtërore me të. (Unë gëzohem vetëm se dalin në pah bukuritë e Islamit dhe vendoset drejtësia e duhur).

- I treti: gëzohem shumë kur bie shi në qytetin e myslimanëve, megjithëse nuk kam asnjë kafshë apo tokë në atë vend, pasi gëzimi i vëllezërve të mi myslimanë më mjafton që të ndihem i lumtur.

Ndërkaq ai tha:

- Si mund të lëndoj zemrën e një myslimani duke të dhënë përgjigje ty, ndërkohë që shpirti im është në këtë gjendje! (Hejthemi, Mexhmau'z-Zevaid, IV, fq. 284)

Mesnevi: “Në shpirtrat e Pejgamberëve ka melodi ringjallëse të tilla që u dhurojnë një jetë me vlerë të pallogaritshme atyre që kërkojnë të Drejtin”. (v. 1, 1919)

Vlerësimi i jetës bëhet me ide dhe lëvizje të drejta. Kjo do të thotë të arrish të drejtën dhe të vlefshmen. Prandaj, udhëzues të vetëm dhe të pashoq janë Pejgamberët, pasi Allahu i Lartë i tregon ata dhe veçanërisht Muhammedin (a.s.) si “numune-i imtisal”, pra si shembull për njerëzimin. Mevlana në vargjet e mësipërme e trajton bukur këtë të vërtetë.

Personaliteti shembull i Profetit Muhamed (a.s.) dhe influenca e Tij te njerëzit përfshin gjithë njerëzimin, duke filluar që nga periudha e Tij. Bile edhe ata të cilët nuk i besuan, u detyruan që të dorëzoheshin; ndërsa ata të cilët i dhanë zemrën, u kënduan ndjenjave të brendshme me tinguj përvëlues. Ashabët i deklaruan lidhjet e tyre me Të duke thënë:

- Të qofshin falë Ty pasuria, shpirti dhe e gjithë qenia jonë!”

Karvanet e dashurisë që zgjaten deri në ditën e gjykimit, ecin përpara bashkë me dashurinë dhe gjendjen emocionale të Tij. Bota është ndriçuar me dritën e Tij e cila është më e shndritshme se vetë dielli. Me këtë dritë është arritur edhe kënaqësia e besimit. Të përkohshmit nuk kanë arritur ta përshkruajnë Atë, pasi Ai, me etikën dhe krijimin e Tij, është guri i çmueshëm më i rrallë i gjithësisë. Të dashuruarit, edibët dhe poetët nuk janë ngopur duke i thurur vargje. Ja disa nga vargjet që pasqyrojnë jehonën e dashurisë së këtyre të dashuruarve:

Sa të bukura janë këto rreshta të poetit të kohëve të fundit, Jaman Dede, një besimtar i përbotur dhe një i dashuruar i djegur pas Pejgamberit (a.s.), i cili, në fakt, ishte i krishterë por që e kuptoi Muhamedin (a.s.):

Edhe sikur të mbetem pa ujë, edhe sikur të jap shpirt në shkretëtirat e djegura, dhimbje nuk ndiej.

Në prehrin e vullkaneve që djegin, në oqeanë, lagështirë nuk ndiej.

Sikur zjarri të bjerë nga qielli dhe unë ta prek, gjë nuk ndiej.

Më gëzo me bukurinë tënde se u dogja, o i Dërguar!

Çfarë shteti është ai që me dashuri sy të jep, në shpirt jetë të jep,

A s'mundesh që në vendin e mbretit shpirtin të japësh?

Sytë e mi janë të lehtë kur mbyllen - në prehër shpirt të jap.

Më gëzo me bukurinë tënde se u dogja, o i Dërguar!

Sa bukur e shpreh një nga miqtë e ngushtë e të mëdhenj të Allahut në kohët e fundit, Muhamed Es'ad Erbili, djegien brenda zjarrit përvëlues të dashurisë, që ndiente ndaj Muhamedit (a.s.):

Nga shfaqja e bukurisë sate, i dashuri im, pranvera digjet flakë!

Trëndafil, bilbili, zymbyli, tokë e gjemba digjen flakë!

Rrezet e bukurisë tënde i djegin tërë të dashuruarit;

Gjuha digjet, gjoksi digjet; këta dy sy të lotuar digjen flakë!
 A mund të lahet dëshmori i dashurisë që ka marrë zjarr?
 Kurmi i digjet, qefini i digjet, uji i ëmbël për ta larë digjet flakë!
 Ndërsa Fuzuli e shpreh kështu këtë të vërtetë në **Poemën e ujit**:

O sy! Mos derdh lot nga sytë e tu në zjarrin e përvëlur në shpirt me dashurinë e të Dërguarit të Lartëmadhëruar të Allahut! Nuk është zgjidhje t'u hedhësh ujë zjarreve që janë ndezur me kënaqësinë e dashurisë. Zjarri i kësaj dashurie nuk shuhet! Pika e ujit që hidhet në zjarrin e ndezur, e shton edhe më shumë atë!

Mos të mundohet kopshtari për të vaditur kopshtin e trëndafilave, pasi edhe sikur një mijë kopshte trëndafil të vadisë, o i Dërguari i Allahut, përsëri asnjëherë nuk çel një trëndafil si fytyra Jote!

Përsëri Fuzuli arrin ta përmbledhë në një varg këtë mall të destaneve.

I dashur, është kohë trëndafil kjo; a s'turbullohen ujërat
 Nga lotët e përgjakur që më rrjedhin prej sysh si ujë?

Mesnevi: *“Sikur një person t'i kishte ditur ata që dinte Pejgamberi ynë Muhamedi (a.s.), as nuk do kishte mundur të gjente forcë për t'u lutur, as nuk do t'i kishte mbetur fuqi në trupin e tij për të falur namazin dhe për të agjëruar”.* (v.2, 1913)

Të vërtetat që i janë njoftuar Pejgamberit tonë, përmblihen në tri kategori:

Në kategorinë e parë hyjnë ata të vërteta që kanë mbetur si **“një e fshehtë e përjetshme”** mes Pejgamberit dhe Allahut të Lartë. Pejgamberi ynë Muhamedi (a.s.) asnjë nga këto aspekte nuk

ia ka transmetuar askujt. Si shprehje të saj ka thënë:

- Betohem për Allahun që sikur të dinit atë që di unë, do të qeshnit pak dhe të qanit shumë, nuk do të qëndronit në shtrat me gratë, do të rropateshit rrugëve e shkretëtirave dhe do t'i luteshit Allahut për t'ua larguar belanë. (Ibni Maxhe, Zuhd, 19)

Të vërtetat e përfshira në këtë kategori mund të konceptohen vetëm me **“Dritën e Profetësisë”**. Meqenëse këto pikëpamje janë vetëm në dijeni të Profetit, ato kanë mbetur gjithmonë të panjohura për njerëzimin. Kjo çështje i përket fshehtësisë hyjnore.

Të dhënat që zënë vend në kategorinë e dytë - të vërtetave njoftuar Pejgamberit tonë - u janë transmetuar njerëzve të posaçëm, që kanë mundësi konceptimi. Këto nuk janë për gjithë bashkësinë. Nga këta njerëz të tillë, të aftë dhe të paktë në numër, e dimë që janë Ebu Bekri dhe Aliu. Gjithashtu, dimë që Muhamedi (a.s.) u ka transmetuar disa të fshehta edhe Ebu Hurejres dhe Hudhefetu'l Jeman.

Idetë e kategorisë së dytë janë **“njohuri mistike”** që i përkasin të fshehtave hyjnore, prandaj edhe tarikatet, përsa i përket zinxhirit, përfundojnë ose te Ebu Bekri ose te Aliu. Të dhënat e kësaj kategorie janë për **“të zgjedhurit”**. Këto kanë ardhur duke u transmetuar nga zemra në zemër. Kjo gjendje do të vazhdojë deri në ditën e gjykimit. Një pjesë e tyre që ka kaluar nëpër libra janë sikurse lëkura e një fruti. Thelbi në këtë rast nuk është fjala, por cilësia.

Ndërsa pjesa e tretë e informacioneve që i janë njoftuar Pejgamberit (a.s.) nga ana e Allahut është për popullin. Këto janë të vërteta në lidhje me shariatën dhe i gjithë njerëzimi përballet me këta të vërteta, pasi Pejgamberi ynë nuk i është dërguar vetëm një populli apo një kohe, por është dërguar me shpallje për gjithë njerëzimin. Prandaj e gjithë njerëzia që nga fillimi deri në Ditën e Gjykimit është **“bashkësi muhamedane”**. Edhe këta ndahen në

dy grupe: Ata që kanë pranuar ftesën e tij quhen **“pjesa që i ka besuar Pejgamberit”**, ndërsa ata që e refuzuan quhen **“pjesa që nuk i ka besuar Pejgamberit”**, apo **“pjesa e një grupi që i ka besuar Pejgamberit që u ka zbritur atyre”**. Ftesa është për gjithë njerëzimin.

Edhe Mevlana e thekson këtë të vërtetë në vargjet e mësipërme, duke u shprehur gjithashtu se ata që tregohen në grupin e parë nuk u takojnë njerëzve, ata i tejkalojnë kufijtë e gjykimit të njeriut, duke e lënë atë të pafuqishëm në konceptimin e tij.

Mesnevi: Pejgamberi (a.s.) pati thënë:

“O shokët e mi! O Bashkësia ime! Unë jam më i dhembshur dhe më i mëshirshëm edhe se një baba i juaji”. (v.3, 1934)

Padyshim që dashuria e Pejgamberit ndaj bashkësisë së vet është shumë më e madhe dhe më e fortë, aq sa nuk mund të krahasohet as me dashurinë e babait për fëmijën e vet. Librat e historisë janë të mbushura me shfaqje të këtyre të vërtetave. Ka me mijëra shembuj që mund të përmenden në këtë aspekt. Ai nuk hëngri dhe nuk piu kur bashkësia i tij ishte e uritur, bile ka patur edhe kohë të tilla kur pati vënë edhe gurë në barkun e tij, që ta duronte këtë uri. Nëse dëgjonte një fëmijë duke qarë kur falte namazin, nuk e zgjaste atë por, përkundrazi, lexonte sure të shkurtra dhe kështu e përfundonte. Në kohët më të vështira ishte përpara bashkësisë së vet: ndërkohë që në Uhud apo në Hunejn ushtria ishte duke u shpërndarë, ai i mbrojti ato vende, bile shumë herë pati mbetur pre e kurtheve të armikut. Në disa luftime qëndronte prapa për t’u dhënë ndihmë ushtarëve që të mblidheshin dhe t’i bashkoheshin turmës. Kjo dashuri e tij për bashkësinë theksohet edhe në Kuran:

“Nga mesi juaj ju erdhi një Pejgamber i tillë që vuajtja juaj e mërzit dhe e lëndon Atë. Ai është shumë i dhënë pas jush, ndaj besimtarëve shumë i mëshirshëm dhe për ta uron vetëm mirësi”. (Tevbe 128)

Në këtë ajet Allahu Teala i drejtohet Pejgamberit me dy cilësitë e Tij personale: **“Rauf dhe Rahim / i Mëshirshëm dhe Udhëtregues”**.

Ai ishte njeri i mëshirshëm dhe udhëtregues që me punën, fjalën etikën e jetës të Tij përfshinte në vetvete gjithë njerëzimin. Vuajtjet, mundimet dhe sakrificat më të mëdha në rrugën e udhëzimit ishin mbi shpatullat e Tij. Ai e realizoi detyrën e Tij hyjnore në mënyrën më të mirë të mundshme. Kaq me përkushtim dhe me përpjekje e kryente atë, saqë nganjëherë vinte edhe urdhëresa hyjnore që të bënte kujdes. Kjo etikë e lartë që shfaqti ai për njerëzimin, në Kuran shprehet kështu:

“I Dërguari im! Ti do ta mundosh veten se ata nuk të besojnë!” (Shuara 3)

Etika e Pejgamberit

Kulmi i moralit që paraqiti Islami si fe e fundit dhe personaliteti shembull për gjithë njerëzimin është Pejgamberi ynë, Muhamedi (a.s.). Shfrytëzimi i dhuntive të marra nga jeta shpirtërore e Pejgamberit dhe morali i mrekullueshëm i Tij është siguria e vetme e lumturisë në dy botët.

ETIKA E PEJGAMBERIT

Kushti i vetëm për të jetuar si njerëz është feja dhe morali. Besimi është faza kulmore që Allahu i Lartë i ka dhënë njerëzimit për të jetuar besimin, udhëzimin dhe përkushtimin si detyrat më të rëndësishme të Pejgamberëve pas besimit, si shembull i moralit të lartë dhe të pashoq; ato vlejné që t'i shpëtojnë besimtarët nga tiparet e tyre e pshore dhe t'i ngrejné ata moralisht.

Kulmi i moralit që paraqiti Islami si fe e fundit, dhe personaliteti shembull për gjithë njerëzimin, është Pejgamberi (a.s.). Allahu i Lartë thotë:

“O i Dërguari im! Padyshim që Ti ke një moral të Lartë!...” (el-Kalem 4)

Të përfitosh nga jeta shpirtërore dhe morali i mrekullueshëm i Pejgamberit, do të thotë të sigurosh lumturinë e vetme në dy botët. Për të arritur këtë, kërkohet dashuria ndaj Tij dhe formimi ynë sipas botës së Tij shpirtërore.

Bota është një shfaqje e dashurisë hyjnore, bërthamën themelore të së cilës e përbën Drita Muhamedane. Lumturia e kësaj bote dhe e ahiretit mund të fitohet me dashurinë që kemi për Të. Historia është dëshmitare se, atëherë kur ne jetuam me dashurinë e Tij, kemi qenë populli më i lartësuar dhe më i vlefshëm në botë.

Ne, njerëzit që jemi krijuar me urtësi të paarritshme, bukuri fizike dhe ndjesi të thella të padukshme, mund ta ruajmë vlerën tonë njerëzore vetëm nëse bëhemi robër të denjë të Allahut të Lartë dhe nëse përfitojmë nga sjelljet dhe morali i lartë i Profetit.

Mevlana e tregon bukur tregimin e njeriut, i cili kishte humbur njerëzishmërinë dhe shpirtin duke shkatërruar ndjenjat e tij, por arriti të besonte - i ndikuar nga sjellja e hijshme e Pejgamberit (a.s.):

- Disa mushrikë erdhën në kohën e namazit të darkës në xhami të Muhamedi (a.s.) dhe i thanë:

- O njeri i nderuar që zemrën ia hap çdo mysafiri, njerëzve të kësaj bote! Ne erdhëm te Ti, nuk kemi as për të ngrënë e as për të pirë dhe për më tepër kemi ardhur nga larg. Këtu nuk kemi të njohur. Shfaqe urtësinë tënde, transmeto dritë dhe mirësi te ne dhe na gëzo.

Pejgamberi tha:

- O miqtë e mi! Merrini këto dhe dërgojini në shtëpi, gostisini edhe të tjerët, pasi ju jeni bujarë si Unë, jeni të edukuar me moralin tim.

Secili nga ashabët zgjodhi një mysafir. Në mesin e tyre ishte edhe një person që nuk i gjendej shoku për nga fiziku. Ai ishte trupmadh dhe i shëndetshëm. Askush nuk mori mundimin që ta merrte dhe ta çonte në shtëpi këtë njeri me trup si të elefantit. Ai qëndroi për një çast në mesxhid - sikurse sherbeti i trashë i vendosur në një enë. Atë burrë të trashë të cilin nuk e mori askush, e mori profeti Muhamed (a.s.) në shtëpinë e tij të qetësisë. Pejgamberi (a.s.) kishte shtatë dhi që jepnin qumësht.

Mysafiri që dukej si babai i skamjes, hëngri gjithë bukën e ushqimin dhe piu gjithë qumështin e mjelur nga dhitë. Të gjithë pjestarët e shtëpisë u nervozuan nga kjo sjellje, sepse njeriu i pashpirt kishte ngrënë gjithë ushqimin e planifikuar edhe për pjestarët e tjerë.

Ai njeri i pangopur u fry si daulle, sepse i vetëm hëngri ushqimin e tetë apo dhjetë personave. Kur afroi koha e fjetjes, hyri në dhomë. Vuri re se dera ishte e mbyllur me zinxhirë. Burri u përpoq

me një mijë halle që të hapte derën, por nuk mundi dot. U vu në një pozitë shumë të vështirë. Dhoma filloi t'i dukej e ngushtë dhe u çudit shumë. Nuk po gjente asnjë zgjidhje, nuk rrinte i qetë dhe në moment u shtri që të flinte për të gjetur rrugëdalje dhe për ta harruar telashin. Në ëndërr pa veten në një vend të rrënuar.

Në kujtesën e tij kishte një shtëpi të rrënuar. E njëjta gjë ishte edhe në ëndërr. Kur e pa veten në një vend të tillë, aty ku ishte prishi edhe abdesin. Kur u zgjua dhe vuri re se shtrati dhe vendi ishin ndotur nga një pisllek i madh, prej turpit u bë si i çmendur.

Filloi të priste duke thënë:

- Ah, sikur të kalojë kjo natë dhe të hapet kjo derë.

Ashtu në pritje, ai rrinte gati me qëllim që, me t'u hapur dera, të fluturonte përjashta, që mos ta shihnin në atë gjendje.

Në mëngjes erdhi Pejgamberi (a.s.), i cili hapi derën e dhomës dhe kështu i hapi rrugë këtij burri të paudhë, por Pejgamberi (a.s.) u fsheh që burri të mos turpërohej kur ta shihte në atë gjendje të mjerueshme.

Mysafiri u largua, por njëri nga pjesëtarët e familjes e mori shtratin e tij të pistë dhe e solli tek Profeti, sikur t'i thoshte:

-Shih! Shih, se ç'ka bërë mysafiri!

Pejgamberi ynë, mëshirë e gjithë botëve, buzëqeshi dhe tha:

- Më sill atë enën me ujë, t'i laj vetë të gjitha.

Të pranishmit menjëherë u ngritën në këmbë dhe nga turpi thanë:

- Të qoftë falë shpirti ynë! Jo, jo, e lajmë vetë këtë pisllek. Kjo punë është punë dore dhe jo punë shpirti. Ne jetojmë që të të shërbejmë Ty. Ç'jemi ne, nëse shërben Ti? Pra, për çfarë pune vlejmë?

Pejgamberi (a.s.) vazhdoi:

- Unë e kuptoj dashurinë që keni ndaj Meje, por këtu, në këtë rast, ka një arsye dhe urtësi që ta laj vetë.

Pjestarët e shtëpisë, kur dëgjuan këto fjalë të Profetit, filluan të prisnin që të kuptonin të fshehtën e kësaj pune. Urtësia ishte bindja me shpirt ndaj urdhrave të Allahut, pasi zemra e atij të bekuari thoshte:

- Laji ti këta! Në këtë punë ka urtësi të shumta.

Mysafiri mosbesimtar kishte një hajmalije të vogël që e mbante në trup. Kur e kuptoi se kishte humbur, u kujtua dhe tha me vete:

- Zotin tim me vlerë duhet ta kem lënë në dhomën ku fjeta.

Ai kishte turp nga puna e keqe që kishte bërë, por lidhja që kishte me atë hajmalije të cilën e mbante në trup, ia hoqi turpin. Vrapoi menjëherë për të marrë idhullin e tij. E pa idhullin në dhomën e Profetit. E vuri re, por në të njëjtën kohë i tërhoqi vëmendjen edhe shtrati i ndotur e që e kishte pastruar vetë Muhamedi (a.s.) me dorën e Tij.

Erdhi në vete, e bëri idhullin copë-copë, duke thërrmuar kështu edhe dashurinë që kishte për të dhe kësisoj u përfshi në një vezullim të lartë shpirtëror. E shqeu jakën, i përplasi duart në fytyrë, kokën në mur dhe në derë duke bërtitur:

- O kokë që nuk ke mend!

I binte krahërorit duke bërtitur:

- O krahëror që nuk ke dritë!

Ulej në sexhde duke thënë:

- O i mjerë që s'ke shpirt! O njeri i lartë me nder dhe famë të madhe! Kam turp nga vetja, kur kujtoj mirënisë Tënde.

Ai i bënte thirrje gjithë njerëzisë me këtë shpirt të djetur:

- O tokë e mbushur plot me urtësi! Ti u bindesh urdhrave të Allahut, i përulesh Atij dhe vepron me dashurinë e Tij, ndërsa unë,

duke qenë një rob i pafuqishëm e i ushqyer me mirësitë e Tua, nuk i bëj ballë epsheve. Kam dalë jashtë natyrës. Ti bëhesh i denjë dhe i devotshëm ndaj Allahut dhe dridhesh kur e përmend Atë, ndërsa unë dal kundër urdhrave të Tij. Turp të kem!

Në çdo moment i ngrinte sytë drejt qiellit dhe i përgjerohej Pejgamberit (a.s.):

- O njeri që drejton botën! Nuk kam fytyrë të të dal përpara!

Kur ai i kaloi kufijtë e gjendjes së tij shpirtërore dhe filloi të dridhej, Pejgamberi ynë, Muhamedi (a.s.), e mori pranë dhe e qetësoi, e ringjalli shpirtin e tij të shkatërruar duke iu drejtuar me fjalë të ëmbla dhe kuptimplote.

Ky njeri, që më përpara ishte adhures i pavetëdijshëm i idhujve, u bë një mik i ngushtë i një shpirti shumë delikat dhe të moralshëm e që më parë kishte qënë si i huaj për të. Ai mbeti i habitur nga dhuntitë e atij mbreti, nga pjekuria dhe modestia e tij.

Pejgamberi (a.s.) i tha:

- Eja këtej.

Burri u zgjua sikur të zgjohej nga një gjumë i thellë dhe kaloi nga ajo anë, duke i thënë:

- O dëshmitari i njësisë së Allahut! Më mëso mua shehadetin... Të bashkohem edhe unë me karvanin e atyre që besojnë shehadetin në njësinë e Allahut dhe në të dërguarin e Tij, Muhammedin (a.s.). Tashmë unë jam mërzhitur nga kjo natyrë e ashpër, nga ky shpirt pa ndjenja dhe nga ky trup, prandaj dëshiroj të arrij në hapësirën pa kufi të besimit.

Muhammed Mustafa ia mësoi atij besimin. Shqiptimi i fjalës së shehadetit “La ilahe illallah Muhammedun resulullah” e çliroi edhe më shumë.

Muhammedi (a.s.) tha:

- Bëhu edhe sonte mysafiri im.

Njeriu i lumtur, i cili u bë mysliman, tha:

Betohem në Allah se kudo që të ndodhem dhe kudo që të shkoj, do të jem mysafiri Yt. Unë isha i vdekur dhe ti më ringjalle. Tashmë, unë jam robi yt i lirë, jam rojtari i derës tënde. Në fakt, edhe bota edhe ahireti janë mysafirët e sofrës tënde të ndërmjetësimit.

Atë natë, udhëtari u bë mysafir i Pejgamberit. Edhe pse Pejgamberi insistoi duke i thënë:

“Pi qumësh, ha”, ai mundi të pinte vetëm pak nga qumështi i një dhie të mjelur. Më pas, falënderoi Allahun dhe Pejgamberin për mirësitë e dhëna, dhe u ngrit nga sofrë.

Besimtari i ri u përgjigj:

- Betohem tek Allahu se unë me të vërtetë u ngopa. Këtë nuk e them as për sy e faqe, as se më vjen turp dhe as për dukje. Tashmë për mua mjafton një kafshatë bukë - e gatuar me plot fryte të Tuat. Unë u ngopa më tepër se mbrëmë, kur fryva barkun në tejkalim...

Të gjithë pjesëtarët e familjes, të habitur, pyetën:

- Si është e mundur të mbushet gjithë ky kandil me një pikë vaj ulliri? Si arriti ta ngopte ushqimi i një zogu barkun e një elefanti? E çuditshme! Një njeri me trupin e një elefanti, që ha sa një mushkonjë!

Si përfundim, ky stomak dragoi shpëtoi nga dëshirat e tejskajshme, u ngop me një ushqim sa të milingonës, dhe iku.

Kjo ngjarje e Mevlanës, e treguar me kaq detaje dhe delikatesë, ka shumë aspekte domethënëse. Pikësëpari, paraqet një rregull mjaft të plotë për ata që janë udhëzues në rrugën e Allahut. Pejgamberi (a.s.), si shembulli më i përkryer i këtij rregulli, e çoi në shtëpinë e vet mysafirin të cilin nuk e afroi askush, duke i bërë një shërbim mjaft të vlefshëm dhe, për më tepër, duke i dhënë atij

edhe pjesë nga vetja.... Vetë Pejgamberi (a.s.) ia hoqi turpin që kishte bërë dhe ky njeri i pafe transmetoi sjellje të lartë dhe të admirueshme. Kishte bërë një pastrim që edhe shërbyesit do ta kishin të vështirë ta bënëin. Ai, në këtë kohë, nuk turpëroi askënd, duke transmetuar një shpirt besimtari me një pjekuri të madhe. Si përfundim, ai shpirt i lumtur - ashtu siç ishte bërë shkak që një trup i pangopur dhe një shpirt i errësuar të mbushej me dritën e udhëzimit - kishte bërë të mundur që ta ndryshojë gabimin edhe natyrën e tij të mëparshme, duke e plotësuar me moralin e Pejgamberit (a.s.).

Ja pra, ky është morali i Pejgamberit!

Është ky moral që e ktheu jobesimtarin në besimtar, që e bëri të pangopurin një det mendimesh.

Është ky moral që ktheu sa e sa shpirta epshorë në shpirta bindës, shpirtat e pamëshirshëm i ktheu në oqeane mëshire.

Ky moral e ktheu shoqërinë gjysmë barbare në një popull të shkallës më të lartë të njerëzimit.

Ky moral i ktheu zemrat në dergjahe, i bëri vendstrehim dhe mbështetje për të vuajturit.

Ky moral ka rritur dhe arsimuar njerëz që e kanë parë veten larg të këqijave.

Ky moral ndërtoi njeriun, u bë udhëzues i tij në jetë, duke u bërë shfaqje e dukshme e sa e sa popujve që të shpëtojnë nga konsumimi njerëzor.

Ky moral na mësoi ta ndryshojmë të keqen me të mira dhe mirësi, pasi njerëzit janë të hapur ndaj mirësisë. Sa herë që bëhen mirësitë, aq herë pakësohen armiqësitë dhe ajo që mbetet në mes, është miqësia e ngushtë.

Në ajetin Kuranor thuhet:

“Largoje atë të keqe me virtytin tënd më të mirë!...”

(el-Mu'minin 96, el-Fussilet 34)

Ky moral e ka bërë Pejgamberin (a.s.) mbret të dy botëve.

Si përfundim, ky moral është bërë morali më i lartë që ka fituar kënaqësinë e Allahut dhe si i tillë është përkujtuar me ajetin Kuranor:

“Padyshim që Ti je zotërues i një morali të Lartë”. (el-Kalem 4)

Janë të lumtur ata që marrin pjesë nga ky moral i lartë.

Zoti im! Na e ngrit dhe na e zbukuro moralin tonë me moralin e të Dërguarit të Allahut. Lehtësoja të gjithë besimtarëve praktimin në jetë të sunetit dhe sjelljeve të Tij!

Amin!..

*Të mos lëndosh dhe
të mos lëndohesh*

Sipas Mesnevisë

Mesnevi: “Nëse e dini se kush është në këtë shtëpi të shpirtit, përse e bëni këtë gjë të pahijshme përpara derës?”

“Njerëzit që nuk arsyetojnë, respektojnë mesxhidin për nga natyra njerëzore, por nuk tregohen të kujdesshëm ndaj besimtarëve duke u thyer zemrat”. (v.2, 3108 – 3109)

Shpirti është vendi ku hedh shikimin Allahu. Krimi më i madh i epshit është thyerja e një zemre, prandaj edhe Mevlana në një tjetër varg thotë:

Qabeja është një ndërtesë që e ka ndërtuar i biri i Azerit, Halil Ibrahim, ndërsa shpirti është vendi ku më i Larti i të Lartëve, Allahu, hedh shikimin.

Për këtë arsye, të shembësh shpirtin që është vendshikimi hyjnor, është një dëm shumë i madh, si të shembësh Qaben.

Edhe Junus Emre thekson të njëjtën gjë duke thënë:

*Mësuesi i moshuar mjekërbardhë
Nuk mund t'i dijë sa e sa halle ka
Nuk ka përfitim as nga një haxh,
Nëse shemb një shpirt...*

Njeriu është krijesa më e mrekullueshme, kurse zemra e tij është vendi ku hedh shikimin Zoti. Në një transmetim në Hadithi Kudsî thuhet:

“Mua nuk më nxë toka dhe qielli. Mua më nxë zemra e një robi besimtar”. (Axhluni, Keshfu'l Hafa II 195)

Të gjitha këto shprehin atë se ç'faj i rëndë është t'i thyesh zemrën dikujt, apo kur shpreh pozicionin e dikujt.

Pozicioni dhe vlera e njerëzve me zemër të thyer është e lartë në syrin e Allahut. Ata që dëshirojnë të arrijnë kënaqësinë hyjnore, duhet t'i gëzojnë shpirtat e lënduar. Lidhur me këtë, edhe Hz. Musai një ditë i bëri një dua të tillë Zotit:

- *O Zot! Ku të kërkoj Ty? Allahu Teala iu përgjigj:*

- *Mua më kërko te ata që kanë zemrat e thyera.* (Ebu Nuajm, Hilje, II 364)

Edhe në një hadith Kudsî të transmetuar nga Ebu Hurejre, Pejgamberi (a.s.) ka thënë:

Në ditën e gjykimit Allahu i Lartë do të thotë:

- *O biri i Ademit! Unë u sëmura dhe ti nuk më erdhe të më vizitoje?*

Robi do të përgjigjet:

- O Zoti im! Si mund të të bëj vizitë unë Ty, kur Ti je Zoti i botëve?

Allahu i Lartë do të përgjigjet:

- A nuk e dije ti që filani ishte i sëmurë dhe nuk i shkove për vizitë? A nuk e dije që nëse do ta kishe vizituar atë, do më kishe gjetur edhe Mua pranë tij?

Allahu Teala do të thotë:

- O biri i Ademit! Unë kërkova prej teje për të ngrënë, por ti nuk më dhe!

Robi do të pyesë:

- O Zoti im! Si të të ushqej dhe të të ngop unë Ty, kur Ti je Zoti i botëve?

Allahu i lartë do të përgjigjet:

- Robi im kërkoi ushqim prej teje. Ti nuk ia ofrove. A nuk e dije se, sikur t'i jepje për të ngrënë atij, do të më gjeje edhe Mua aty?

Zoti do të thotë:

- O biri i Ademit! Unë kërkova prej teje ujë dhe ti nuk më dhe!

Robi do të pyesë:

- O Zoti im! Si mund të të jap ujë Ty? Ty që je Zoti i botëve!

Allahu i Lartë do të përgjigjet:

- Një robi im kërkoi ujë prej teje, por ti nuk i dhe. A nuk e di se sikur ti jepje ujë, do më gjeje Mua pranë tij? (Muslim, Birr, 43)

Duaja e një robi që ka zemrën dhe shpirtin e lënduar dhe që ka mbetur i vetmuar, pranohet te Allahut pa parë nëse është besimtar apo jo. Sepse nuk ka perde mes duasë së të përvuajturit dhe Allahut. Kështu i këshillonte Pejgamberi (a.s.) ashabët e tij, që

të kishin kujdes nga duaaja e pranuar e të përvuajturit:

“Bëni kujdes nga duaaja e të përvuajturit. Pasi mes duasë së tij dhe Allahut nuk ka perde”. (Muslim, Iman, 29)

Ka tri kategori personash, duatë e të cilëve Allahu nuk i kthen:

1. *Duaja e agjëruesit - deri sa të bëjë yftar.*
2. *Duaja e të përvuajturit.*
3. *Duaja e kryetarit të shtetit që është i drejtë.* (Tirmidhi, Davud, 48, Ibn-i Maxhe, Dua, 2)

Sa bukur e shpreh ky hadith faktin se Allahu i Lartë nuk është i kënaqur kur nënvlerësohen robërit e Tij:

I dërguari i Allahut tha:

- *Një burrë foli në mënyrë të prerë duke thënë:*
- *Betohem për Allahun se Ai (Allahu) filan person nuk do ta mëshirojë.*

Ndërsa Allahu i Lartë tha:

- *Kush është ai që betohet se filanin nuk do ta fal? Unë atë e mëshirova, ndërsa punën tënde e anullova!* (Muslim, Birr, 137)

Mesnevi: *“Allahu nuk turpëron asnjë popull për sa kohë të mos lëndohet shpirti i një Pejgamberi dhe i një miku të ngushtë të Zotit”.* (v.2, 3112)

Këto rreshta shprehin se njëra nga arsyet kryesore të poshtërimit të popujve është kur lëndohet një Pejgamber apo një mik i ngushtë të Allahut. Një individ apo një popull që nderon dhe vlerëson një rob, shpërblehet sa herë që nderon dhe vlerëson atë.

Në një hadith Kudsi thuhet:

- Kush shpall armiqësi ndaj robit Tim, unë i shpall luftë atij. Robi im nuk mund të më qëndrojë afër më shumë sesa me namazet farz që ia kam urdhëruar. Robi im më afrohet pa ndërprerje më adhurimet nafile (ata që ka bërë përveç farzeve). Unë atë e dua dhe kur ta dua robin Tim, Unë bëhem thuajse veshi, syri, dora dhe këmba e tij. Atij i jap ç'të dëshirojë. Nëse mbështetet tek Unë, e mbroj. (Buhari, Rikak, 39)

Nëse duam të japim shembuj nga historia, për këtë na vlen pikërisht shembulli i Hz Musait me Faraonin: Magjistarët e Faraonit, duke parë fuqinë e Hz Musait, e pyetën atë:

- O Musa, ti do ta hedhësh i pari shkopin tënd, apo po e hedhim ne?

Ata u udhëzuan me begatinë e këtij urimi të bërë mikut të ngushtë të Allahut. Megjithatë, si shpajim për mos-bërjen e kompromisit me një Pejgamber, ata morën dënimin e duhur, një dënim shpirtëror ky. Siç dihet, ata u bënë viktimë e Faraonit dhe më pas atyre iu prenë këmbë e duar, duke arritur kështu gradën e dëshmorit.

Magjistarët, të cilët në të njëjtën ditë arritën në dy pole të kundërta - nga shkalla e mosbesimit, duke dalë në dyluftim me një Pejgamber, dhe nga ana tjetër, duke dalë kundër Faraonit - më në fund arritën një besim të sigurtë kur, përkundrajt dhunës së Faraonit, në vend të kësaj bote të përkohshme, zgjodhën mirësinë e përhershme.

“(Magjistarët) thanë -Nuk mund të të zgjedhim ty në vend të atyre mrekullive tepër të qarta dhe në vend të Atij që na ka krijuar. Prandaj ti bëje atë që dëshiron të bësh! Ti vetëm në këtë botë mund të kuvendosh!” (Taha 72)

Në një ajet tjetër gjithashtu thuhet:

“Thanë: Nuk kemi dëm! Çfarë do që të ndodh një ditë

do të kthehemi tek Zoti ynë.” (Shuara, 50)

Ndërkohë që Faraoni po i dënonte rëndë, duke u prerë këmbë e duar, ata, me ankthin se mos po humbasin besimin e tyre, iu lutën Zotit që t’ua pranonte këtë besim.

“...Zoti ynë! Na dhuro durim të mjaftueshëm dhe na merr shpirtin si myslimanë!” (el-A’raf 126)

Mevlana, kuptimin e këtij hadithi e shpjegon në këtë mënyrë:

Faraoni i pashpirt, duke i kërcënuar me vdekje magjistarët e tij për shkak të besimeve të tyre, u tha:

- Do t’ua pres kryq duart e këmbët dhe më pas do t’ju var!

Faraoni kishte pandehur se magjistarët do të frikësoheshin në atë çast, do të dridheshin dhe do t’i përulëshin nga frika, por ai nuk e dinte se ata kishin shpëtuar tashmë nga frika dhe mëdyshja, ishin pajtuar me të vërtetën dhe me të fshehtat hyjnore.

Edhe sikur të rriheshin njëqind herë dhe të dërmoheshin, tashmë ata ishin treguar të mençur dhe të shkathët për të dalluar goftë edhe hijet e tyre.

*Pra, ata tashmë e kishin kuptuar se e vërteta është shpirti, ndërsa trupi është hije dhe se duke sakrifikuar arrijnë deri në shkallën “**Fenafillah**”.*

O njeri, kjo botë është gjumë dhe ëndërr. Ki kujdes dhe mos u mashtro nga shfaqjet e kësaj bote. Edhe sikur në ëndërr të të priten duart dhe të copëtohet trupi, mos u frikëso!

Pejgamberi (a.s.) tha:

- Kjo botë është veçse një ëndërr.

Mesnevi: “Disa u ngritën të luftonin me Pejgamberët. Ata i

panë trupat e tyre dhe pandehën se janë njerëz të thjeshtë”. (v.2, 3113)

Ata të cilët i kujtojnë Pejgamberët si njerëz të zakonshëm dhe që nuk shohin aty dukuri hyjnore, urtësi apo pjesë të Zotit, nuk mund ta shpëtojnë unin e tyre nga rrënjosja në imoralitet dhe mungesë respekti. Kështu ka ndodhur edhe në histori. Ata të cilët nuk arritën t’i konceptonin Pejgamberët në aspektin e detyrës së tyre hyjnore dhe botës së tyre shpirtërore, nuk kanë arritur bindjen dhe dorëzimin e plotë dhe janë trupëruar për shkak të mungesës së etikës. Ebu Xhehli dhe Ebu Lehebi e menduan Pejgamberin nga ana fizike thjeshtë një kallëp mishi, sikurse ishin vetë, dhe ngaqë nuk e dinin vlerën e tij ata u shkatërruan.

Ashabët, të cilët e njihnin më nga afër Pejgamberin, e admironin shumë. Kurse Ebu Bekri që ishte edhe miku më i ngushtë i tij, duke i qëndruar vazhdimisht pranë mbetej i mahnitur nga ai diell i dy botëve.

Ndërsa kryemuezini i të Dërguarit të Allahut dhe njëkohësisht bilbili i mesxhidit të Profetit, Bilali, ishte shumë më ndryshe. Kur i Dërguari i Allahut u nda nga kjo botë, ai thujse i kishte humbur fare ndjenjat. Çdo gjë në mendjen e tij filloi të mjegullohej.

Halifeja Hz Ebu Bekri iu lut shumë Bilalit, që ai të këndonte ezanin. Bilali, i dashuruari i Pejgamberit, tha:

- O Ebu Bekër! Nëse pyet për dëshirën time unë nuk kam më forcë dhe fuqi të thërras ezanin pas të Dërguarit të Allahut. Mos më detyro, të lutem më lër të qetë!

Por Ebu Bekri kërkoi me insistim të dëgjojë ezanin nga zëri i kumbueshëm i Bilalit, duke thënë:

- Bashkësia Muhamedane mbeti pa të Dërguarin e Allahut, tani duhet të mbesë edhe pa muezinin e Tij?

Bilali nuk arriti t’i bënte ballë insistimeve: edhe pse trup-përlulur dhe me lotë në sy, hipi në minare, por për shkak të një bllokimi të

brendshëm në krahëror nuk arriti të thërriste ezanin, dhe u kthye prapa. Ebu Bekri nuk insistoi më tepër.

Bilali nuk mundi të qëndronte më shumë në Medinën plot me kujtimet e magjishme të Dërguarit të Allahut, dhe menjëherë pas atij namazi të sabahut u nis për rrugë. Shkoi në Damask. Me mallin e madh për të arritur sa më parë tek Pejgamberi (a.s.), merrte pjesë në luftimet në zonat kufitare dhe si domosdoshmëri e përcaktimit hyjnor çdo herë bëhej luftëtar në rrugë të Allahut. Kështu kaluan vite.

Një natë, në ëndërr, pa Pejgamberin (a.s.)

I Dërguari i Allahut po i thoshte:

- O Bilal! Ç'është ky mundim, kjo ndarje? Akoma nuk ke gjetur kohë të më takosh Mua?

Bilali u zgjua i tensionuar. Menjëherë i hipi devesë dhe u nis shkretëtirave. Pas një rruge prej disa ditësh, i vetëm, më në fund arriti në Medinën e ndritshme. Vrapoi menjëherë drejt varrit të Pejgamberit - pa i buzëqeshur askujt në rrugë. Qëndroi aty i vetmuar. Me fytyrën e ngrysur dhe me sy të përplotur tha:

- Erdha o i Dërguari i Allahut, ja ku jam!

Në këtë moment u dukën nipërit e Pejgamberit (a.s.): Hasani dhe Hyseni. Bilali, sapo i vuri re, u ngrit dhe i përqafoi duke thënë:

- Ah! Drita e syve të Pejgamberit!

Hasani pyeti:

- O Bilal, kërkoj diçka prej teje. A e bën dot?

Bilali u përgjigj:

- Thuaje shpirti im, thuaje!

Ndërkohë, Hasani vazhdoi:

- Na ka marrë malli të dëgjojmë ezanin e Pejgamberit që këndove në Mesxhidi Sherif. Duam ta dëgjojmë atë, a mund ta thirrësh?

- Për ju e bëj, tha Bilali.

Në kohën e drekës, Bilali hipi në vendin ku më parë kishte thirrur ezanin në Xhaminë e Pejgamberit.

Me mendime të thella dhe me një zë përvëlues filloi të thërriste ezanin, duke thënë aq fort “Allahu Ekber, Allahu Ekber”, sa që një Medinë e tërë u dridh nga zëri i tij: Malet dhe gurët kumbuan lehtësisht me këtë dashuri të djegur.

Kur tha “Eshhedu en la ilahe illallah”, Medineja u shkund. Ndërsa kur tha “Eshhedu enne muhammeden resulullah”, i gjithë populli doli nëpër rrugë.

Njerëzit pyesnin njëri-tjetrin, qanin dhe thërrisnin duke thënë:

- Ç’ndodhi? Mos vallë Pejgamberi erdhi përsëri në këtë botë?

Kurse Bilali po përpiqej t’u shmangej emocioneve të tij dhe ta përfundonte sa më mirë ezanin, por s’ishte e mundur!... Dukej sikur po mbytej nga këto emocione. Nuk arriti ta mbante veten: ashtu siç ishte, i lodhur e i këputur dhe me lot në sy, u rrëzua përdehe.

Fatime, zonja e Xhenetit, që ishte mërziur shumë nga ndarja e përkohshme e Pejgamberit të mëshirës dhe babait të bekuar, tha:

- Me ndarjen e Profetit nga jeta mua më ndodhi një fatkeqësi e tillë që, edhe sikur të pllakoste mbi errësirën, errësira do të ndryshonte ngjyrë.

Zoti ynë na i ndriçoftë zemrat dhe shpirtrat tanë me dashurinë e të Dërguarit të Allahut, të sahabëve të Tij dhe të gjithë atyre që ecën në rrugën e Tij! Zoti ynë na e mundësoftë ta njohim nga afër Pejgamberin tonë dhe të marrim fryte nga morali dhe personaliteti i Tij! Le të na e bëjë

dashurinë e Tij të lartë një risk për zemrat tona, një risk që nuk konsumohet aspak dhe që shtohet pa ndërprerje!... Amin!

Mesnevi: “Nëse je mërziur shumë, u ke thyer zemrat nje-rëzve dhe u ke dhënë flakën atyre, ai zjarr bëhet thelbi i zjarrit të xhehenemit për ty”.

Zjarri i mllëfit tënd të përcëllon edhe në këtë botë, pra të shka-tërton. Ndërsa zjarri i xhehenemit që lind prej tij si rezultat i kësaj fatkeqësie, ty të përvëlon përjetësisht edhe në ahiret.

Zjarri i zemërimit ka për qëllim të djeg njerëzit. Ndërsa zjarri i xhehenemit që ka lindur si pasojë e këtij qëllimi do të sulmojë ty përjetësisht në ahiret. (v. 3, 3472-3473)

Njeriu i pjekur ka një moral dhe një natyrë aq të mrekullue-shme sa që - me përjashtim për Allahun - nuk mërziyet me askënd dhe nuk fyhet prej askujt. Ai ka arritur deri në një gradë të cak-tuar, siç theksohet edhe në ajetin Kuranor të sures Al-i Imran, ajeti 134:

“Janë pikërisht ata njerëz të devotshëm që si kur janë të pasur ashtu edhe kur janë nevojtarë, përsëri japin sa-dakanë. Nuk mërziyeten dhe i falin njerëzit. Prandaj edhe Allahu i Lartë (në këtë mënyrë të gjitha adhurimet e tyre) i pranon ata që kanë bërë mirësi”.

Sipas transmetimeve, jetonte një herë një skllav i Xhafer-i Sadik. Ai i bënte shërbim atij. Një ditë, ky skllav i kishte sjellë Xhaferit një enë me supë, por atë, pa dashje, ia derdhi në prehër. Xhaferi, i bërë tërë supë, shikoi me dëshpërim fytyrën e skllavit. Pas këtij reagimi, skllavi tha:

- Zotëri! Në Kuran është thënë: “Ata që i mposhtin zemërimet e tyre!”

Xhaferi iu përgjigj:

- Unë e mposhta zemërimin tim!

Sklavi vazhdoi:

- Në Kuran, në të njëjtin vend thuhet: “Ata që i falin gabimet e njerëzve”.

Xhaferi iu përgjigj:

- Eja, se të fala!

Sklavi vazhdoi:

- Në fund thuhet: “Allahu i do ata që bëjnë mirësi”.

Xhaferi iu përgjigj:

- Shko tani, tashmë je i lirë. Për hir të Allahut të liroj, nuk je më skllav!

Çështja e zemërimit përbën një rrezik e tmerrshëm. E vetmja rrugë shpëtimi nga ky rrezik i tmerrshëm është përdorimi i forcës së durimit dhe të vëllazërisë, si dhe qetësia pa prishur ekuilibrin.

Kur Ebu Derda i tha pejgamberit tonë, Muhamedit (a.s.), që më mëso diçka e cila të më çojë në xhenet, Pejgamberi iu përgjigj:

- Mos u zemëro! (Buhari, Edeb, 76, Tirmidhi, Birr, 73)

Përsëri, kur i njëjti person i tha Pejgamberit:

- O i dërguari i Allahut! Shumë gjëra nuk kam mundësi t'i kuptoj! Më thuaj diçka që do të më bëjë të lumtur dhe të gatshëm për lumturinë tënde!

Pejgamberi (a.s.) iu përgjigj:

- Mos u zemëro! (Buhari, Edep, 76, Tirmidhi, Birr, 73)

Në një hadith tjetër:

- Allahu Teala e mbulon turpin e atij që mban zemërimin! (Ihja, III, 372)

“Nuk mund të ketë sevap më të madh sesa të kapërdish zemërimin për të fituar pëlqimin e Allahut”. (Ihja, III, 392)

“Njeriu i fortë dhe i fuqishëm nuk është ai që mundet me ty. Heroi i vërtetë është ai që në momentin e mërzitjes, arrin ta përmbajë veten”. (Buhari, Edep, 102, Muslim, Birr, 106 – 108)

Mesnevi: “Nëse një njeri i dobët dhe i mjerë do të kërkojë ndihmën e Allahut, dëgjohet një zhurmë e ushtrisë së qiellit (engjëjve). (v.1, 1315)

O njeri, të këqijat dhe dhuna që të vijnë prej të tjerëve, janë një pasqyrim i natyrës tënde të keqe. (v.1, 1318)

Në hadith jepet këshillë që të ruhemi nga ofshama e fatkeqit, duke u theksuar edhe fakti se, duke bërë një gjë të tillë, asnjë mallkim i tij nuk do të jetë pengesë për arritjen e hyjnore. Për këtë arsye, duhet të bëjmë kujdes që t’i shmangemi dhunës. Megjithatë, edhe fatkeqi duhet të mendojë se ajo fatkeqësi apo e keqe që i është bërë, ka ardhur si rezultat i një natyre jo pozitive në vetveten e tij. Mevlana, në një tjetër varg, e shpreh kështu qetësinë dhe shqetësimin në botën tonë të brendshme dhe të jashtme:

- Nëse ty të është ngulur një gjemb, dije që e ke ngulur vetë! Nëse je i veshur me copa të buta dhe të mëndafshta, edhe atë copë ti e ke veshur!

- Sikur të zbrisje deri në thellësi të natyrës tënde, do të kishe kuptuar se e keqja dhe ajo që është jo etike, vjen prej teje.

Sikur ti të shihje me syrin e Allahut, a do t’i kishe turpëruar të tjerët? A do t’i kishe vënë re gabimet e të tjerëve? A do të kishe rënë në këtë pavetëdije?

Në të vërtetë, të gjitha pasionet e njeriut nuk janë përherë rezultat i gabimeve të tij. Sikur të ishte kështu, Pejgamberët që janë të

pafajshëm nuk do të ishin ballafaquar me asnjë te keqe. Këto pasione nganjëherë janë pasqyrim i jetës së kësaj bote, që është edhe një botë sprove, nganjëherë janë edhe përpjekje për ta ndihmuar njeriun në botëkuptimin e tij shpirtëror.

Duke gene se një pjesë e të këqijave me të cilat përballemi kryhen nga vetë individi me të cilin komunikohet - si në rastin e mësipërm - ne në raste të tilla duhet ta kontrollojmë egon dhe ta vëmë veten përpara përgjegjesisë. Prandaj dhe, para se të flasim, duhet t'u kushtojmë kujdes shprehjeve që përdorim, sepse qëllimi duhet të jetë t'i fshehim meritë në zemrën tonë dhe jo t'i ngulim gjembat në shpirtrat e tjerë. Edhe sjelljet tona duhet të përforcojnë fjalët që themi, teksa në rrethin tonë duhet të përçojmë vetëm bukurri dhe mirësi, në çfarëdo lloj situatë që të jemi.

Mesnevi: “Njeriu nuk e di se ai që lëndon njerinë ka lënduar Allahun. Ai nuk e di që uji i kësaj kupe është bashkuar me ujin e lumit të Zotit”. (v.1, 2520)

Duhet të kuptohet se një sjellje që e dëmton një krijesë të Allahut, përpara se ta dëmtojë atë krijesë, do të çojë në dhënien e dënimit të Allahut, pasi Allahu i afrohet me dashuri krijesës së Tij. Kjo është edhe arsyeja që Allahu e ka ndaluar përmëndjen e gabimeve të një robi, e ka emërtuar atë me termin “**përfolje pas krahëve (gijbet)**”, duke e cilësuar si njërin nga gjynahet e mëdha të robit.

Allahu i Lartë me thënien e Tij “**...Unë i dhashë shpirt (fuqia ime)**” (el-Hixhr, 29) i ka dhënë njeriut një dhunti që t'i afrohet Atij (Zotit), duke e krijuar atë (njeriun) në mënyrën më të mirë të mundshme dhe në bazë të të fshehtës “**Ahsen-i Takvim**” (Krijesa më e mirë). Prandaj dhe Zoti nuk pëlqen të lëndojë. Transmetohet se Muhjidin Arabi, duke kaluar në një breg deti, shikon një të ri që

po pinte verë. Po ky person po ngacmonte një grua që e kishte aty afër. Muhjedin Arabi mendoi me vete:

- Njeriu duhet ta shohë veten më poshte se krijesat e tjera, duhet të jetë modest, por unë me sa duket jam më lart se ky i ri. As nuk pi verë dhe as nuk bëj ndonjë gjë jo etike.

Në atë çast u dëgjua një e bërtitur, që vinte nga deti:

- Ndhimë, po mbytemi!

I riu, sapo dëgjoi këtë zë, hodhi mënjane kupën e verës dhe u hodh në det të shpëtonte jetën e katër personave që po mbyteshin. Më pas, Ibn-i Arabi, i cili po shikonte më habi ato që po ndodhnin, u gjeti përgjigje mëdyshjeve të mëparshme që kishte sajuar në mendje.

- Ja, ai djalosh i ri që në fillim e nënvlerësove duke e cilësuar dhe gjynahbërës, shpëtoi katër vetë përnjëherë. Po ti ç'bëre? Nuk arrite të shpëtosh dot as edhe një njeri!

Siç kuptohet edhe nga kjo pjesë, tek disa njerëz, ku vëmë re disa sjellje jo të këndshme, mund të shohim edhe xhevahirë të aftësive të tyre. Askush nuk e ka garancinë e frymës së fundit, përveç Pejgamberëve. Mistikët i kanë pranuar robërit e Allahut si krijimi i zemrës.

Mesnevi: “Ti mërzitesh për çdo mundim, zemërohesh dhe ndaj çdo gjëje jo-etike ushqen urrejtje. Mirë, por si mund të bëhesh pasqyrë pa u shndritur?” (v.1, 2980)

Janë përpjekjet dhe mundimet ato që e bëjnë të pjekur dhe të formuar njeriun. Shmangia prej çdo mundimi është një dembelizëm, egoizëm dhe mungesë vullneti. Duhet pasur kujdes nëse ekziston apo jo një ekuilibër mes mundimit dhe rezultatit që do

të merret. Individu që përballet me sjellje jo të hijshme, para se të zemërohet dhe të reagojë, duhet ta vërë veten në llogari duke pyetur nëse është i duhur një reagim i tillë apo jo. Nëse një individ i është bërë një e keqe që ai nuk e ka merituar, durimi i tij përballet saj tregon një shkallë pjekurie, kurse të falënderosh dhe të ndiesh dhembje ndaj kësaj pune jo të hijshme, kjo është shkalla e fundit e lartësimit.

Të ndjesh dhembje ndaj të varfrit dhe të dobëtimit dhe t'u qëndrosh afër atyre, është një shprehje mëshire, pasi duhet të kesh më shumë dhembje ndaj:

“Shpirtit të dhunuesit” që i bën të përvuajturit të vuajnë përherë nën dhunën e tij.

“Shpirtrave të varfër” që i plotësojnë mundësitë dhe gjërat e tyre me dëshira të tejskajshme dhe të përkohshme.

“Shpirtrave të turpëruar egoistë, që janë varfëri e mëshirës” në një sistem ku nuk ekziston drejtësia dhe Zoti, sepse ata do të jenë më të humburit në botën e përtejme.

Ngjarja e Habibi Nexhar, e cituar në ajetet Kuranore 13-27 në fund të faqes së dytë të sures Jasin, është një shembull i bukur e që shpreh këtë lloj heroizmi. Habibi Nexhar ra dëshmor duke u gjuajtur me gurë nga populli për shkak se i këshilloi atij të drejtën. Me shprehjen Kuranore, në momentin e lamtumirës, iu hapën perdet hyjnore dhe tha:

“Ah sikur ta dinte populli im se Zoti më fali dhe më dhuroi shumë mirësi!” (Jasin, 26-27)

Si një tregues i miqësisë së ngushtë të Zotit, ai ndjeu keqardhje ndaj pavetëdijes dhe gjendjes së mjeruar të popullit të tij, që e bëri atë dëshmor.

Mesnevi: *“E rëndësishme është të jesh në natyrën e trëndafil, pra jo të shohësh gjembat, të lëndohesh dhe të bëhesh si ato, por të bëhesh një trëndafil në kopshtin e kësaj bote, duke i përqa-fuar ato me ajrin e pranverës, edhe sikur të jetë dimër”.*

Fakti që njeriu është një trëndafil, do të thotë se ai është plotësuar me mirësi. Njerëz të tillë, edhe gjarprin bile arrijnë ta bindin⁸, pasi miqtë e ngushtë të Zotit nuk e shohin me urrejtje asnjë krijesë të Allahut. (dipnot) Ata janë mjaft të kujdesshëm ndaj atyre që bien në të keqe. Këta quhen **“Të mërzitësh për Allah”**. Por nuk është e lehtë të jesh kaq i ndjeshëm ndaj ngjarjeve që ndodhin në këtë botë, prandaj duhet të ecet akoma përpara duke filluar që nga **“nefs-i emmare” (epshi që të çon te e keqja)**, dhe duke shkuar drejt kulmit **“nefs-i kamile” (epshi i pjekur)**.

Ja si bisedon Mevlana me trëndafilin:

“Trëndafil e ka fituar atë erë të mirë duke shkuar mirë me gjembin. Dëgjoje edhe prej trëndafilin këtë të vërtetë dhe shiko se ç’thotë:

- Pse u dashka ta mërzis apo ta brengos veten pse jetoj me gjembin? Dhe pikërisht unë që buzëqeshjen e arrita meqë pranova të qëndroja me gjembin që është me ves të keq. Me anë të tij i shpërndava botës erë të mirë dhe të këndshme.

8. Një shembull i mirënjohur është ai i rastit të gjarprit që pat sulmuar hirësinë Abdylkadir Gejlani. Një ditë, teksa po kryente adhurimet në xhami, përpara Abdylkadir Gejlani doli befas një gjarpër që u rrotullua majtas-djathtas tij. Njerëzit e tjerë në xhami mendën të largoheshin nga xhamia, ndërsa Abdylkadir Gejlani nuk e prishi aspak terezinë. Dëshmitarët panë nga larg se pasi u përsoll një copë herë të mirë rreth Gejlani, gjarpri u zhduk nga sytë. Një ndodhi e njëjtë pat ngjarë edhe me Mahmut Sami efendinë. Një ditë prej ditësh në banesën e tij në Medine hyri një gjarpër që i kalli datën të pranishmëve në shtëpi, me përjashtim të hirësisë Mahmut Sami i cili, ndërsa ruante qetësinë dhe gjakftohtësinë, iu drejtua të tjerëve duke u thënë se gjarpri nuk kishte ardhur t’u bënte ndonjë të keqe. Me të vërtetë, gjarpri pasi u soll sa andej-këndeje për disa çaste hyri sërish brenda vrimës nga kishte dalë më parë.

Që një besimtar të ndikojë te të tjerët, duhet t'i kushtojë kujdes sjelljeve dhe shprehjeve të tija, në mënyrë që të jetë i vetëdijshëm edhe për gabimet që bëhen. Mistikët, në vend që të nervozohen ndaj gjynaheve të bëra, i kuptojnë ato si krahët e thyer të një zogu, i afrojnë pranë vetes gjynah-bërësit dhe nuk përcjellin te ata urrejtjen që kanë ndaj gjynahut; njëlloj si doktori që e ka për detyrë ta shërojë të sëmurin, duke kërkuar rrugëzgjdhjet e kurimit dhe jo ta mërzisë atë.

Të mos lëndosh dhe të mos lëndohesh

*Të mos lëndosh është diçka relativisht e lehtë,
por të mos lëndohesh nuk është në dorën tonë,
sepse bëhet fjalë për diçka shpirtërore. Ne
arrijmë të mos lëndohemi atëherë kur shigjetat
helmuese që ngulen në zemër nga gjërat e
përkohshme, të mos ndikojnë tek ne. Njo
është në përputhje me nivelin e përsosmërisë të
vetvetes dhe të pastrimit së zemrës.*

TË MOS LËNDOSH dhe TË MOS LËNDOHESH

Abdullah ibn Umri Mektum (r.a.), njëri prej muezinëve të Pejgamberit tonë të Nderuar, shpeshherë shkonte tek i Dërguari i Allahut dhe i lutej:

- O i Dërguari i Allahut! Më mëso edhe mua nga gjërat që të ka mësuar Allahu!

Pejgamberi ynë i Nderuar ia plotësonte dëshirën sahabiut të tij zemërpastër dhe u përgjigjej me ëmbëlsi të gjitha pyetjeve.

Një ditë, disa burra nga paria e Kurejshëve ishin pranë të Dërguarit të Allahut. Pejgamberi shpresonte: “Ndoshta këta burra nga paria e Kurejshëve besojnë dhe në këtë mënyrë besojnë edhe të tjerët, të cilët ata i udhëheqin”. Në ato çaste përsëri erdhi muezini Abdullah ibn Umri Mektum, i cili kishte lindur i verbër dhe për këtë arsye nuk e dinte se kush ishte pranë Pejgamberit, prandaj dhe e përsëriti lutjen e tij të përhershme. Pejgamberi u mërzi dhe u ndje në siklet nga kjo pyetje e pavend që iu parashtrua në prani të të ftuarve. E ktheu kokën mënjane dhe nuk tregoi interes. Për këtë arsye, Abdullah ibn Umri Mektumi u lëndua në shpirt. Nga kjo zbritën dy ajetet e para të sures Abese:

“I Dërguari i Allahut u vrenjt në fytyrë dhe e ktheu kokën mënjane kur tek ai erdhi i verbëri.” (Abese, 1-2)

Pas kësaj ngjarjeje i Dërguari i Allahut i thoshte Abdullah ibn Umri Mektumit sa herë që e shikonte:

- Tungjatjeta o ti për shkak të të cilit Zoti më ka qortuar! (Vahidi, Esbabu nuzuli'l-Kur'an, fq. 471).

Kjo ngjarje është pa dyshim një shembull hyjnor i shfaqur në

personalitetin e Pejgamberit (a.s.) - me qëllim udhëzimin e ume-tit - për t'i treguar të gjithë besimtarëve rrugën e drejtë që duhet të ndjekin në të tilla raste. Kjo është arsyeja përse miqtë e Allahut kanë qenë shumë të kujdesshëm të mos lëndojnë të tjerët dhe i kanë pranuar zemrat si vendshikim i Zotit, domethënë si Qabeja shpirtërore, sepse kush e dëmton Qabenë e zemrës, në të vërtetë ka lënduar zotëruesin e saj. Për këtë arsye thuhet:

“Allahu është me njerëzit që u është thyer zemra”.

Në një hadith thuhet:

Musa (a.s.) në një lutje të tij i tha Zotit:

“- O Zot! Ku të të gjej?”

Allahu i tha:

“- Mua më gjen te njerëzit, të cilëve u është thyer zemra.” (Ebu Nuajm, Hilje, II, 364).

Këtë të vërtetë e pasqyron bukur një tregim i transmetuar nga Mevlana:

“Në një anije ndodhej një dervish. Nuk kishte ngarkesë dhe gjëra të tjera. Falë sjelljes së mirë, trimërisë dhe njerëzisë që kishte, dervishi rrinte krejt i qetë. Ndërsa anija lundronte në ujë, në të humbi një qese me flori. Dervishi në ato çaste po flinte. I kontrolluan të gjithë, por nuk gjetën gjë. Njëri bëri me shenjë nga dervishi dhe tha:

- Ta kontrollojmë këtë të varfër që po fle.

I zoti i floririt, nga halli që kishte, e zgjoi dervishin pa të drejtë, duke iu drejtuar me vështrim akuzues:

- Në këtë anije ka humbur një qese me flori. Të gjithë i kontrolluam, por nuk e gjetëm. Tani e ke radhën ti! Hiqe rrobën dhe zhvishu, që njerëzit mos të dyshojnë.

Dervishi iu lut Allahut duke thënë:

- O Zoti im! Ata janë duke e fajësuar robin Tënd të pafajshëm.

Gjendjen time po ta parashtroj Ty!

Njerëzit në anije e lënduan dervishin, ndërsa Allahu, zotëruesi i asaj zemre të pastër e që nuk u kënaq nga lëndimi i saj, i urdhëroi peshqit, të cilët u shfaqën në çdo anë të detit. Secili prej tyre kishte në gojë nga një perlë të madhe. Por çfarë perle! Secila prej atyre perlave kishte vlerën e thesarit të të ardhurave të një shteti. Ato po dhuroheshin nga Allahu. Askush nuk kishte pjesë në ato perla.

Dervishi mori disa perla nga goja e peshqve dhe i hodhi në mes të anijes. Mandej u ul duke përkulur gjunjët - siç ulet padishahu mbi fron - dhe qëndroi pezull në ajër. Anija lundronte përpara tij. U thirri atyre që ishin në anije dhe u tha:

- Shkoni, anija qoftë e juaja, ndërsa Allahu qoftë me mua! Ai as nuk më akuzon me vjedhje, as nuk më lë në dorën e atyre që i tregojnë gabimet.

Njerëzit që ndodheshin në anije thanë:

- O rob i nderuar! Përse Allahu ta ka dhënë këtë pozitë të lartë?

Dervishi tha:

- Ma ka dhënë sepse i kam respektuar sovranët shpirtëror (arif) dhe nuk kam menduar kurrë keq për të varfërit. Sureja "Abese" ka zbritur për të lartësuar të varfërit e butë dhe të mirë. Varfëria e tyre nuk është për të përfiturar diçka nga kjo botë apo për t'u kapur pas saj, por ata kanë zgjedhur varfërinë meqë në këtë botë nuk kanë asgjë tjetër përveç Allahut.

Këtë sjellje të mrekullueshme poeti e ka shprehur kështu:

*"Kushdo që e prek zemrën e të varfërit,
Zemra e tij prek shigjetën e Allahut".*

Hazreti Mevlana, i cili nxjerr mësim nga kjo histori, thotë:

“Personi që lëndon një njeri, nuk e di që ka lënduar Allahun. Ai nuk e di se uji i këtij qypi është bashkuar me ujin e përroit të Allahut”.

“Ne i poshtërojmë dhe i lëdojmë miqtë e Allahut për shkak të padijes dhe verbërisë sonë”.

“Pasioni është një sëmundje që të shpie në shqetësime. Njeriu që bie në fatkeqësi mëshirohet, kurse mendjetrashësia është një sëmundje që i vret dhe i lëndon edhe të tjerët.”

“Nëse e dini se kush ndodhet brenda kësaj shtëpie shpirtërore (zemre), përse silleni pa edukatë para derës së zotëruesit të kësaj zemre?”

“Allahu nuk e ka poshtëruar kurrë një popull, përderisa ata nuk ia kanë thyer zemrën një profeti apo veliu të Allahut”.

Për këtë arsye tasavvufi (misticizmi islam) mbështetet mbi çështjen e moslëndimit të tjetrit, aq sa edhe mbi atë të moslëndimit nga të tjerët...

Hazretit Sami Efendi, që sapo kishte mbaruar Fakultetin e Drejtësisë në Daru'l-Funun, një mik i Allahut, i cili e pëlqente shumë paraqitjen e bukur dhe zemrën e pastër të tij, i tha:

- Biri im, kjo që ke mbaruar është një shkollë e mirë, por ti përpigu që ta përsosësh mësimin e vërtetë. Po të regjistrojme në shkollën e dijeve shpirtërore, ku do të mësosh dijet rreth shpirtit dhe të fshehtat e ahiretit!...

Pastaj shtoi:

“Biri im, unë nuk e di se si i japin mësimet dhe ç’ të mësojnë në atë shkollë, por di se mësimi i parë i atij edukimi është të mos lëndosh dhe mësimi i fundit është të mos lëndohesh prej të tjerëve...”

Të mos lëndosh është diçka relativisht e lehtë, por të mos lëndohesh nuk është në dorën tonë, sepse është diçka shpirtërore. Ne arrijmë të mos lëndohemi atëherë kur shigjetat helmuese që ngulen në zemër nga gjërat e përkohshme, të mos ndikojnë tek ne. Kjo është në përputhje me nivelin e përsosmërisë të vetes sonë dhe të pastrimit të zemrës. Kur Pejgamberin (a.s.) e gjuajtën me gurë dhe e poshtëruan në Taif, engjëjt i thanë:

- O i Dërguari i Allahut! Nëse do, i përplasim këto dy male me njëri-tjetrin dhe e shkatërrojmë popullin mizor të këtij vendi.

Por Pejgamberi i lartë, i cili ishte dërguar si mëshirë për botërat, nuk e pranoi propozimin e engjëjve, duke shfaqur mëshirë për ata që e kishin poshtëruar. Ai e ktheu fytyrën e tij të bekuar nga Taifi dhe u lut që populli i tij të kthehej në udhë të mbarë. (Shik. Buhari, Bed'u'l-Halk, 7; Muslim, Xhihad, 111).

Edhe Hallaxh el-Mansur, i cili e donte shumë Pejgamberin, kur po e mbysnin duke e gjuajtur me gurë, u lut:

- O Zoti im! Këta nuk dinë. Fali ata më parë se të më falësh mua!

Kjo është ndjenja që i përket zemrës së shëndoshë dhe që mund të fitohet me edukimin e vërtetë, atë shpirtëror.

Kur Ebu'l-Kasim el-Hakimin e pyetën për cilësitë e zemrës së shëndoshë, ai tha:

“Zemra e shëndoshë ka tri cilësi:

E para, është një zemër që nuk lëndon.

E dyta, është një zemër që nuk lëndohet.

E treta, është një zemër që e bën të mirën për hir të Allahut dhe nuk pret shpërblim për të.

Sepse një besimtar vjen përpara Allahut: me devotshmëri, kur nuk mundon ndonjë; me besnikëri, kur zemrën e tij t'ia drejtojë Allahut e të mos lëndohet nga askush; dhe me sinqeritet, kur

veprave të mira që ka bërë nuk u bën shok diçka nga gjërat e përkohëshme...”

Sa bukur e shpreh poeti:

“Në këtë botë këtë pranojnë njerëzit dhe xhindët, o i mençur:

Askush të mos lëndohet nga ti dhe as ti të mos lëndohesh nga askush!...”

Mbulimi i mangësive dhe i gabimeve është njëra nga çështjet më kryesore që lidhet me lëndimin dhe moslëndimin. Për të realizuar këtë moral të bukur, Hazreti Hatem, një nga shehlerët e Belhit, edhe pse dëgjonte, mori pseudonimin “esamm”, domethënë i shurdhër, për shkak të kësaj ngjarjeje:

Një ditë erdhi një grua e mjerë dhe e shqetësuar për t’i treguar diçka. Sapo kishte filluar të tregonte, pa dashjen e saj dhe për shkak gazrave, gruaja nxori një zë të shëmtuar. Ajo u tret si një qiri, pothuajse u shkatërrua. Ndërsa Hazreti Hatem, për të mos e turpëruar dhe vënë në pozitë të vështirë, bëri sikur nuk dëgjoi gjë. Ai e vuri dorën te veshi dhe i tha:

- Motër, nuk dëgjoj mirë nga veshët. Fol me zë të lartë! Nuk të dëgjova...

Në këtë mënyrë, gruaja e shkretë u qetësua, duke menduar se gabimi i saj ngeli i fshehtë dhe pastaj filloi të tregonte me zë të lartë.

Pas kësaj ngjarjeje, Hazreti Hatem u përkujtua si **“Hatemi Esamm”** (Hatemi Shurdh).

Këtë sjellje të shkëlqyer dhe këtë shkallë etike që shprehet në këtë shembull, sigurisht që është e pamundur ta praktikosh në jetë vetëm prej asaj që mëson nga librat. Kjo sjellje e mirë dhe ndjenja për të mos lënduar që ka shfaqur Hazreti Hatem, mund të shpjegohet vetëm me pjesën e cilësisë Rrahman, domethënë mëshirë,

dhe **“Settaru’l-Ujub”**, domethënë “mbulues i gabimeve”, që ai ka marrë nga Allahu dhe e ka kaluar në moral. Sjellje të tilla, veçanërisht në tasavvuf, janë shprehur në formën “Të kesh pjesë nga morali i Allahut”.

Për këtë çështje, thuhet gjithashtu në një hadith fisnik:

“Njeriut i mjafton si mëkat nënçmimi që i bën vëllait të tij musliman...” (Muslim, Birr, 32).

Ndërsa në një tjetër:

“Nuk është virtut t’ia ktheni me të mirë atyre që ju bëjnë mirë dhe me të keqe atyre që ju bëjnë keq, por virtyti i vërtetë është t’u bëni mirë dhe të mos u përgjigjeni në të njëjtën mënyrë atyre që ju bëjnë keq.” (Tirmidhi, Birr, 63)

Allahu Teala thotë:

“Robërit e Zotit janë ata që ecin nëpër tokë të qetë, e kur atyre me fjalë u drejtohen injorantët, ata u thonë: “Paqe!” (el-Furkan, 63).

Këto gjendje të larta janë çështje konceptimi, përndryshe njeriu pa kuptuar thotë shumë fjalë të këqija. Pra në thelb është konceptimi, vetëm konceptimi...

Çfarë është konceptimi?

Konceptimi është një pjesë nga cilësitë e pejgamberëve. Konceptimi është të sjellurit me zgjuarsi sipas shkallës së mendjes së bashkëbiseduesit, sepse një sjellje që mund të gëzojë dikë, dikë tjetër mund ta mërzisë. Për këtë arsye, edukimi i njeriut është zbulimi i gjendjes psikologjike të tij dhe llogaritja e rezultatit që mund të ndodhë pas dy-tri fazash të ngjarjeve.

Thelbi i konceptimit arrihet në përpjekjen për ta zgjidhur të fshehtën e vdekjes, sepse të dish të fshehtat dhe të vërtetat në këtë botë të përkohshme është e mundur vetëm nëse ia del “të vdesësh para se të vdesësh”. Domethënë është e domosdoshme që të hiqet

dorë nga dëshirat vetjake dhe ato të kësaj bote.

Miqtë e Allahut respektojnë këto parime:

Mos harro dy gjëra:

1. Allahun.
2. Vdekjen.

Po ashtu, harroji këto dy gjëra:

1. Të këqiat që të bëhen.
2. Mirësitë dhe veprat e mira që ke bërë.

Harrimi i të këqiave që na bëhen, kur realizohen si falje, është një virtyt më i madh, sepse robi e fiton faljen hyjnore duke falur vetë. Në ajetin fisnik thuhet:

“Ti (Muhammed) fal, urdhëro për mirë dhe largohu prej të paditurve”. (el-A'raf, 199)

“Nëse publikoni ndonjë të mirë ose e fshihni atë, ose i falni ndonjë të keqe (dikujt), padyshim se All-llahu i plot-fuqishëm fal shumë”. (en-Nisa, 149)

“...A nuk doni që Allahu t’ju falë?...” (en-Nur, 22)

Ibn Umeri -radijallahu anhu- tregon:

“Një burrë erdhi te i Dërguari i Allahut - (s.a.v.s.) dhe e pyeti:

- Sa ta fal shërbëtorin?

I Nderuari ynë (a.s.) heshti dhe nuk u përgjigj. Burri përsëri pyeti:

- O i Dërguari i Allahut! Sa ta fal shërbëtorin tim?

Këtë herë Krenaria e gjithësisë, i Nderuari ynë, iu përgjigj:

- **Çdo ditë fale shtatëdhjetë herë!** (Ebu Davud, Edeb, 123-124/5164; Tirmidhi, Birr, 31/1949)

Në çastin e vdekjes nga goja e bekuar e të Dërguarit të nderuar të Allahut dolën edhe këto fjalë:

- *Namazin! Kini kujdes namazin! Keni frikë Allahun për ata që i keni nën mbikqyerje (robërit, gratë dhe fëmijët)!*" (Ebu Davud, Edeb, 123)

Në një hadith tjetër i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) thotë:

"Ishte një njeri bujar që u jepte njerëzve para borxh. Ai i thoshte shërbëtorit të tij:

- Nëse shkon te i varfri që i kemi dhënë borxh (por ai nuk ka mundësi t'i paguajë), lëre dhe falja! Shpresoj që edhe Allahu të na falë ne.

Së fundi, burri ndërroi jetë dhe Allahu e fali atë." (Buhari, Enbija, 54; Muslim, Musakat, 31)

Ja, ky është konceptimi në gjendje të lartë - i ekspozuar ndaj zemrave tona nëpërmjet të Nderuarit të Botërave - në mënyrë që edhe ne të sillemi ashtu. Ata të cilët e arrijnë këtë gjendje, bëhen miq të Allahut. Për këtë arsye, asnjë mik i Allahut nuk është injorant dhe asnjë injorant nuk mund të ngrihet te miqësia e Allahut.

Kur Hazretit Pejgamber (a.s.) ia lavdëruan dikë, ai tha:

- *Si e ka mendjen?*

Allahu Teala në ajetet fisnike shpeshherë thotë:

"A nuk mendojnë? A nuk meditojnë?"

Domethënë se Allahu Teala insiston që robërit e Tij ta përdorin mendjen bashkë me zemrën.

Konceptimi më i mirë është zgjidhja e misterit të së ardhmes. Ai që e zgjidh këtë, nuk lëndohet nga asnjë gjë e përkohëshme, po ashtu edhe nuk lëndon. E kupton vullnetin hyjnor dhe të fshehtën pafillimësi-pafundësi në çdo ngjarje. Tashmë ai vepron sipas kënaqësisë së Allahut.

Hazreti Halid Bagdadi thotë:

"Gjithmonë mbroje edukatën ndaj Zotit! Mos harro se ngjarjet

ndodhin me caktimin e Allahut. Çdo gjë ndërmjetësuese është vetëm nga një shkak”.

Mistikët thonë:

“Ata të cilët e njohin veten e tyre, kanë këto tri cilësi:

1. Janë njerëz që nuk e lëndojnë as edhe erën.
2. Kanë turp të thonë emrin dhe cilësitë e tyre.
3. I shikojnë me mëshirë dhe butësi krijesat e Krijuesit.

Së fundmi, që të mos lëndojë dhe të mos lëndohet, zemra jonë duhet të jetë në një shkallë që ta zbatojë rregullin: “Ai që vjen për të të vrarë, le të ringjallet nga ti”.

Allahu na e mundësoftë të gjithëve që të kemi këtë gjendje të lartë, domethënë një zemër të çiltër, të butë dhe të ndjeshme.

Amin...

Si të huton mendjemadhësia

sipas Mesnevisë

Në **Mesnevi** thuhet: “Toka u dorëzua tek qielli duke i thënë:
Unë jam një rob, ti lësho mbi mua ç’të duash”. (v.3, 452)

“Nëse nga dielli bie zjarr mbi të, toka i dorëzohet atij . Ajo, jo
vetëm që nuk mund të ikë nga ai zjarr, por e lëshon fytyrën e saj
dhe e heshtur i dorëzohet atij”. (v.3, 450)

“O njeri, edhe ti je një pjesë e tokës. Jeton mbi të, prandaj mos
e kundërshtoj urdhërin, kadanë dhe kaderin e Allahut!...”

“E ke dëgjuar ajetin “Ne u kemi krijuar nga toka”. Kjo do të
thotë se Allahu dëshiron që ti të jesh dhe. Mos e kundërshtoj ur-
dhërin hyjnor!..”

“Allahu thotë: “O njeri, shiko me kujdes! Brenda trupit tënd të

krijuar nga dheu, mbolla një farë nga shpirti im dhe kështu të kam lartësuar. Në një kohë që ti ishe pluhuri i kësaj toke, të bëra një krijesë të lartë. Të dhashë mendjen dhe ndjenjën e dashurisë”.

“Ti bëj përpara dhe ji modest. Atëherë unë do të të bëj prijës mbi gjithë krijesat e mia”. (v.3, 435-456)

Mevlana në rreshtat e tij të mësipërm shprehet se modestia është thelbi i njeriut, madje një domosdoshmëri e natyrës njerëzore. Trupi i njeriut e ka origjinën nga dheu, edhe ushqimet me të cilat ai formohet dhe zhvillohet vijnë nga toka. Ndërsa shpirti është një “urdhër” nga urdhërat e Allahut, domethënë është nga Allahu. Shpirti, që ka hyrë në trupin njerëzor si rezultat i frymës hyjnore (nefha), është faktori që i jep atij epërsi mbi të gjithë krijesat e tjera dhe që e bën atë halife (mëkëmbës) të Allahut në tokë. Njeriu është i detyruar që të jetë modest si toka, e cila është origjina e trupit të tij. Veshja e mineralit të trupit me cilësitë e dheut dhe tokës që janë origjina humane, është edhe një domosdoshmëri e natyrës së njeriut. Por këto prirje të natyrës së njeriut, dobësohen dhe prishen si rezultat i përdorimit jo të mirë të dy aftësive që quhen **“mendje”** dhe **“vullnet”**. Pastaj njeriu largohet nga modestia dhe vjen puna të cilësohet si “mendjemadh”, çka është veçori e shejtanit. Si rezultat i saj, ai vepron në kundërshtim me nderin e lartë që zotëron, duke i dhënë kështu lamtumirën natyrës së tij origjinale.

Çdo gjë që bie nga qielli, toka e pranon pa kundërshtim, sepse ajo nuk ka vullnet të lirë. Edhe njeriu duhet t’i dorëzohet përcaktimit hyjnor ashtu si toka, duhet t’i nënshtrohet kaderit në mënyrë absolute ashtu si i nënshtrohet toka qiellit dhe duhet të jetë i kënaqur prej asaj që vjen nga Allahu, në mënyrë që të arrijë kulmin e qëllimit të krijimit. Duke u përsosur kështu, ai do të vijë në stadin në të cilën meritohet cilësia **“halifetullah”** (mëkëmbësi i Allahut), cilësi e cila është përcaktuar për njeriun në tokë.

Mesnevi: “Fara e çdo fruti, së pari, është në tokë. Hyn në tokë, pastaj prej aty hedh shtat dhe lartësohet”.

“Të gjitha mirësitë kanë rënë nga qielli në tokë dhe kanë hyrë brenda saj, për t’u bërë më pas ushqim për shpirtin e pastër”. (v.3, 459-460)

Toka është origjina e anës trupore të të gjithë krijesave. Shndërrimi i tokës nga një formë në tjetrën i sjell krijesat në jetë. Allahu i ka mbuluar me ujë tre të katërtën e rruzullit tokësor dhe vetëm një të katërtën e ka lënë tokë. Edhe në këtë një të katërt të rruzullit, bimët mund të rriten vetëm në një shtresë tridhjetë cm. e një të katërtës së saj. Kjo do të thotë se dheu, që gjendet në masën e një të gjashtëmbëdhjetës së tokës - e marrë në llogaritje si sipërfaqe, është një thesar i pashtershëm për formimin e bimëve, kafshëve dhe të njerëzve, atyre që kanë kaluar dhe atyre që do të vijnë. Allahu e ka lidhur krijimin pas ligjit të ndryshimit të pasosur (istihale) dhe e ka shndërruar atë në kapitalin e vetëm për masën e panumërt të krijesave. Sikur të kishte ardhur në tokë një lloj i veçantë bimësh apo kafshësh, hapësira dhe ushqimi nuk do t’i mjaftonte asaj, qoftë edhe e ndarë nga llojet e tjera.

Këtë, për shembull, mund ta mendoni edhe për një pishë apo elefant. Edhe për njeriun është e njëjta gjë. Sikur të gjithë njerëzit të kishin ardhur në këtë botë njëherësh, nuk do të kishin mundësi as për t’u ushqyer, as vend për të hedhur një hap para. Për këtë arsye, Allahu (xh. sh.) i ka sjellur të gjithë krijesat e Tij në këtë botë me “**radhë**”, duke përdorur “kapitalin”, origjina e të cilit është toka. Për çdo gjallesë, jeta fillon në tokë dhe aty mbaron.

Njeriu ka veçoritë e tokës për shkak se është krijuar prej saj. Toka herë-herë thahet, digjet nga i nxehti dhe përmalohet për ujë. Gjatë një stine duron vuajtjet e dimrit. Vjen koha dhe përsëri ngjallet me shirat e bollshëm të pranverës. Ajo shpalos vërshimin e fuqisë hyjnore me ngjyrat, erërat, harmoninë dhe bukuritë e shumta. Edhe njeriu kështu është. Ai rrotullohet në vorbullat e vazhdimit të

jetës si furtunat e rërës në shkretëtirë, duke e shkatërruar kështu vetveten nën pushtetin e egos. Por ai përsoset kur e kapërcen pengesën e egos së tij. Ai ngjallet duke fituar shfaqjet e begatisë dhe mëshirës, ashtu siç ngjallet toka me shirat e pranverës. Në këtë mënyrë, mirësitë që i vijnë, ai ua shpërndan njerëzve që e rrethojnë për hir të Allahut - siç ngjan në rastin e një toke pjellore të ngopur me bukurinë dhe bollëkun pranveror.

Shembulli i farës që jep Hazreti Mevlana, na mëson se bima që del nga ajo farë, do të kthehet përsëri në tokë qoftë në mënyrë të drejtpërdrejtë, qoftë si rezultat i një periudhe vazhdimësie. Ky ligj është i njëjtë për të gjitha krijesat. Kjo gjendje është një nga shfaqjet e panumërta të madhësisë hyjnore në gjithësi. Lum ata që mendojnë dhe meditojnë!... Në ajetin fisnik thuhet:

“Njeriu le të shikojë me se ushqehet!... Ne lëshuam shi të mjaftueshëm. Pastaj e çamë tokën dhe bëmë që nga ajo të mbijnë drithëra, rrush e perime, ullinj e hurma, kopshite të dendura, pemë e kullota, që të përfitoni prej tyre ju dhe kafshët që mbani”. (Abese, 24-32)

Mesnevi: *Personi fatmirë dhe që është njeri, e di se të jesh inteligjent dhe të bësh si i zgjuar është rruga e shejtanit, ndërsa pasioni dhe të qëniti rob i Zotit është rruga e Ademit”.*

“Ata që janë të zgjuar si djalli u ngajnë njerëzve që notojnë në oqean. Rrallë ka ndodhur të shpëtojë i gjallë një njeri që noton në oqean. Në fund, fundoset dhe mbytet. Ata që i besojnë mendjes së tyre dhe nuk hipin në anijen e sheriatit, në fund do të shkatërrohen”.

“Lëre notin, hiq dorë nga vetëpëlqimi dhe braktise urrejtjen. Uji ku noton nuk është përrua, as lum, por oqean! Ky oqean në të

vërtetë është deti i kadasë dhe kaderit!” (v.4, 1402-1404)

Cilësimi që i bën Mevlana mendjes si një veçori karakteristike e shejtanit, është shprehje e shkallës së egër të mendjes në të cilën ajo gjendet, kur është e paedukuar me shpalljen dhe zbulesën hyjnore. Përndryshe, mendja është kapitali themelor për të arritur tek Allahu dhe tek e mira. Megjithatë, vetëm ky kapital nuk mjafton që ta shpjerë zotëruesin e tij te Allahu. Me fjalë të tjera, ajo është e domosdoshme, por e pamjaftueshme. Kjo është arsyeja që në Islam mendja është cilësuar si **“akl nakis”** e që në shqip do të thotë intelekt i mangët. Perfeksionimi i mendjes arrihet me lidhjen ndaj shpalljes, domethënë me nënshtrimin, i cili do të bëhet shkak për ta kompensuar atë duke e pranuar pamjaftueshmërinë e saj. Mendja është një mirësi e madhe e Allahut për njeriun, e cila ka vlerë vetëm brenda shpalljes, domethënë Kuranit dhe Sunetit. Në të kundërt, mendja e bën poseduesin e saj skllav të egos, duke mos e parandaluar zvarritjen e tij drejt shkatërrimit.

Mevlana e përngjason këtë botë me një oqean, ndërsa njeriun e cilëson si një notar të papërvojë - i destinuar të mbytet në këtë oqean. Të sfidosh kaderin duke i besuar mendjes dhe vullnetit njerëzor, nuk është gjë tjetër përveçse një marrëzi, sepse mendja dhe vullneti njerëzor nuk mund të realizojnë asnjë të mirë, përderisa nuk i dorëzohen plotësisht kaderit, domethënë vullnetit dhe dëshirës hyjnor.

Kaderi është i panjohur për njeriun në kuptimin absolut. Për këtë arsye, rruga e vetme e shpëtimit për njeriun është që t'i nënshtrohet kaderit pasi t'i ketë kryer detyrimet aq sa ka mundësi dhe pasi e ka përdorur vullnetin e tij të lirë.

Siç është marrëzi të presësh që bima të mbijë pa e mbjellur atë, po ashtu nuk është e mjaftueshme të mendosh se mbjellja e farës mjafton që bima të rritet dhe të hedhë shtat. Të hedhësh farën është punë e njeriut, ndërsa t'i japësh jetë bimës është e lidhur me përcaktimin dhe fuqinë e Allahut. Për këtë arsye, njeriu **“duhet**

ti kryej detyrimet” duke e mbjellë farën dhe pastaj duhet **“t’i mbështetet dhe nënshtrohet**” Zotit të Botrave, përcaktuesit të kaderit dhe ndodhive, në lidhje me të gjithë elementët që e kalojnë fuqinë dhe vullnetin e tij të lirë, siç janë era, shiu, koha etj.

Mesnevi: *“Dashuria hyjnore është për besimtarët e zgjedhur si një anije. Ata që hipin në këtë anije, nuk i kap ndonjë fatkeqësi dhe të shumtën e herës dalin të shpëtuar”.*

“O udhëtarë për tek Allahu! Shite mendjen dhe zgjuarsinë për të blerë admirimin! Të jesh i zgjuar dhe inteligjent konsiston në dhënien e një mendimi dhe në rënien në pandehje! Admirim do të thotë të sodisësh bukurinë, fuqinë dhe artin hyjnor të Zotit dhe të mbetesh i shtangur nga ato!”

“Mendjen bëje theror para Muhamed Mustafasë dhe thuaj: “Allahu më mjafton!” (v.4, 1406-1408)

“Mendja dhe inteligjenca të bëjnë mendjemadh dhe krenar”.
(v.4, 1421)

“Mendjen bëje theror në pasionin e mikut, sepse të gjitha mendjet janë në anën ku ndodhet miku! Vendi nga kanë dalë edhe shpirtrat, edhe mendjet është Zoti! Për këtë arsye, mendjen bëje kurban për pasionin tënd ndaj Zotit!”

“Të mençurit i kanë dërguar mendjet atje ku ndodhet miku, në vendet përtej! Mendja që ka ngelur në këtë botë, është një mendje që nuk di ç’është dashuria, nuk dashuron, nuk dashurohet dhe është marrosur!” (v.4, 1424-1425)

Siç jemi shprehur edhe në shpjegimin e rreshtave të mësipërm, përdorimi në mënyrë të drejtë i mendjes është i mundur në masën e përshatshmërisë së saj ndaj “urtësisë” dhe “çështjeve” të urdhrave hyjnorë, domethënë me përvetësimin e konceptimit

të urtësisë brenda përmbajtjes së Kur'anit dhe të Sunnetit. Të pandehësh se mendja ka një fuqi të pakufishme pa bërë më parë atë që sapo thamë, është një marrëzi e ngjashme me pandehjen e milingonës për kalë.

Tek shprehet “Mendjen bëje theror para Muhamed Mustafasë”, Mevlana nënvizon rëndësinë e nënshtrimit ndaj urdhrave hyjnor të komunikuar nëpërmjet tij. Siç ngjan edhe me një kalë të azdisur, përderisa mendjes nuk i vihet freri i “vahjit”, ajo e tërheq të zotin zvarrë drejt pohimeve dhe pretendimeve që nuk njohin kufi dhe drejt fatkeqësive që vijnë si rezultat i tyre.

Në goftë se njeriu e përdor mendjen në udhën e ndjenjave të “mahnitjes” dhe të “admirimit” që do ti mundësojnë atij të dallojë artin dhe vërshimet e fuqisë hyjnore të Allahut në univers, ai edhe do të arrijë ta “përsos besimin”, edhe do ta shoh më qartë pamjaftueshmërinë e mendjes dhe të intelektit.

Ata që përjetojnë një “mbytje” absolute brenda këtij admirimi, ekzaltohen shpirtërisht për shkak se u ikën nga duart **“vendosmëria”** e domosdoshme për jetën e njeriut. Kjo është e refuzuar - megjithë begatitë dhe frymëzimet madhështore që i fal njeriut mahnitja dhe admirimi - sepse formon një dobësi në përmbushjen e nevojave normale të jetës njerëzore. Për këtë arsye, preferohet dhe përzgjidhet që në fe më mirë të jesh **“i joshur”**, se sa të jesh **“joshës”**. Edhe joshësi ka humbur brenda mahnitjes dhe admirimit, ka arritur nivelin shpirtëror ku **“njeriut i mjafton vetëm Allahu”**, por, megjithë këtë, ai ka ruajtur edhe vendosmërinë e tij. Dashuria dhe humbja që ka zgjedhur Mevlana, është pa dyshim pasioni dhe përumbja e mbështjellur me një vendosmëri të tillë.

Mesnevi: *“Lum ai njeri që e konsideron egon e tij të pavlefshme!... Mjerë ai njeri që e sheh veten e ti të lartë sa një mal”.*

“Dije mirë se mendjemadhësia, mburrja dhe të parit e vetes më lart se gjithë të tjerët, është një helm vrasës. Të marrët dehen duke pirë nga vera e këtij helmi”. (v.4, 2746-2747)

Në mënyrë që ta ketë kismet dhe ta fitojë favorin e përparimit në rrugën e pjekurisë, një besimtar duhet - me gjithë virtytet e shumta humane që mund të zotërojë - të kurorëzohet në krye me modestinë dhe ta pranojë veten e tij të pamjaftueshëm, sepse ata që e konsiderojnë veten si të përkryer, nuk mund t'i ndreqin mangësitë e tyre, pasi nuk dëshirojnë ta pranojnë që i kanë ato mangësi. Kjo është punë vetëm për ata që i konceptojnë mangësitë e tyre dhe i ruhen vetëmburrjes. Për këtë arsye, në hadith thuhet:

“Kush shfaq modesti një shkallë për hir të Allahut, Allahu e lartëson atë një gradë shpirtërore. Po ashtu, kush shfaq një shkallë mendjemadhësi ndaj Allahut, Allahu e poshtëron atë një gradë. Më së fundi, e hedh atë në esfelu's-sefilin, më të poshtëmin e më të poshtëmëve.” (Ibn Maxhe, Zuhd, 16)

Robërit modestë, të lavdëruar nga Allahu, përkruhen kështu në ajetin kuranor:

“Robërit e Zotit janë ata që ecin nëpër tokë të qetë e të përkorë dhe kur i sulmojnë me fjalë injorantët, ata u thonë: “Paqe (dhe kalojnë)!” (el-Furkan, 63)

Ndërsa në disa ajete të tjera njeriu urdhërohet të heqë dorë nga mendjemadhësia dhe mburrja:

“Mos ec nëpër tokë duke u mburrur!... Sepse ti as nuk mund ta çash tokën, as nuk mund të arrish lartësinë e maleve”. (el-Isra, 37)

“Mos kthe kokën mënjane prej njerëzve duke i nënçmuar ata dhe mos ec nëpër tokë duke u mburrur, sepse Allahu nuk i do mendjemëdhentë dhe atë që rri duke u krenuar me veten e tij”. (Llukman, 18)

Duhet të tregojmë kujdes që modestia, si një virtyt i lartë njerëzor, të mos bëhet shkak që njeriu t'i numërojë për asgjë mirësitë që i ka dhënë Allahu. Delikatesa shpirtërore në këtë kontekst, përkrah konceptimit të mirësive hyjnore, është edhe urtësia që ta kuptosh se këto mirësi vijnë nga Allahu. Kjo në fe quhet **“tahdisi nimet”**, që do të thotë të konceptosh ekzistencën e mirësive me kusht që ta pranosh se ato, në të vërtetë, i përkasin Allahut dhe ta falënderosh Atë. Kjo nuk është mendjemadhësi. Mendjemadhësi është atëherë kur këto mirësi i pranon si të tuat, domethënë se i ke nga vetja jote. Ky “egoizëm” e tërhoqi drejt shkatërrimit e drejt dallgës së nefsit Karunin, duke u bërë shkak që ai të humbasë në fund të tokës. Prandaj edhe fjalët që ka shprehur Mevlana rreth koncepteve siç janë mendja, vullneti, modestia dhe mendjemadhësia, duhet t'i pranojmë brenda kësaj kornize të mendimit.

Mesnevi: *“Një mbret e mund një mbret tjetër, e vret atë ose e hedh në burg; por i njëjti mbret, kur has një të plagosur të rrëzuar apo ndonjë nevojtar fatkeq, i vendos melhem plagës së tij dhe e ndihmon atë.*

Po të mos ishte helm vetëpëlqimi dhe murrja ngaqë ishte mbret, atëherë përse padishahu fitues do ta vriste mbretin e thyer dhe të zënë rob, megjithëse ai nuk ka bërë faj tjetër përveç kësaj?”

“Përse i bën mirë dhe i dhimbset nevojtari fatkeq, paçka se ai as i ka shërbyer mbretit, as është shpallur rob i tij? Ti mund ta kuptosh se ç’lloj helmi është mendjemadhësia, vetëm duke i marrë në konsideratë këto dy situata”. (v 4, 2750-2754)

Shembulli i përmendur nga Mevlana tregon shfaqjet e vullnetit që dalin në pah tek modestët dhe mendjemëdhenjtë. Me të vërtetë, të gjithë vrapojnë për të ndihmuar një njeri të plagosur pa

e ditur se kush është ai, njeri i mirë apo i keq, sepse gjendja e tij e vështirë provokon ndjenjat e mëshirës dhe të ndihmës së njerëzve që e shohin. Ndjenjat që lindin tek bashkëbiseduesi me një njeri mendjemadh dhe pretendues, janë e kundërta e atyre që thamë më sipër. Ato ndjeshi e shpien në konkurrencë me të tjerët dhe puna kthehet në nevojën e demonstrimit të forcës. Kjo do të thotë se modestia është një mirësi e madhe për zotëruesin e saj sa i përket shërimit të brengave njerëzore dhe rrugëzgjdhjes së situatave pa dalje. Kurse mendjemadhi e shkatërron këtë mirësi menjëherë dhe me duart e veta. Shkurtimisht, modestia dhe paaftësia tërheqin mëshirën; edhe të Allahut, edhe të njeriut..

Mesnevi: *“Hizri –alejhisselam- e shpoi dhe e dëmtoi anijen për ta shpëtuar atë nga disa njerëz të këqinj”.*

“Meqenëse i dobëti, i rëni dhe i mjeri shpëtojnë, edhe ti je i dobët, i rënë dhe i mjerë. Shpëtimi dhe paqja janë në mospasje. Eja edhe ti, shpëto nga egoizmi e kamja dhe shko drejt mospasjes”.

“Mali, minerali i të cilit përmban flori dhe argjend në sasi të pakta, bëhet copë-copë prej goditjeve të kazmave”.

“Shpata ia shkurton kokën atij që e mban kokën përpyetë, ndërsa hija është e shtrirë për tokë. Meqë hija nuk ka as trup e as shtat, është e pamundur ta presësh me shpatë apo ta plagosësh”.

(v.4, 2756-2759)

Me këto thënie, Mevlana shpreh të njëjtën të vërtetë me një mënyrë tjetër. Mendjemëdhenjtë ia rrisin oreksin bashkëbiseduesve të tyre, duke i kthyer ata në armiq, sepse shpallin majtas-djathtas e në mënyrë të ekzagjeruar virtytete e larta që kujtojnë se i kanë. Në një proverb të njohur thuhet:

“Vuajtja e bylbylit është belaja e zërit”. Kjo do të thotë se, sikur

bylbyli të mos kishte zë të bukur, askush nuk do ta fuste atë brenda në kafaz. Me të vërtetë, asnjëherë nuk është parë që në kafaz të kenë futur një sorrë.

Si rezultat i kësaj, duhet të themi se fakti që njerëzit e virtytshëm kanë armiq në këtë botë, është në këtë jetë pothuajse një rregull negativ, edhe nëse ky njeri bën vetëm të mira dhe shpërndan vetëm frymë virtytsh të larta, siç është rasti me pejgamberët... Për të shprehur këtë të vërtetë, poeti thotë:

Njerëzit kundërshtarë bëhen jobesimtarë.
Çdo Ahmedi i gjendet një Ebu Xhehl.

Mesnevi: *“O njeri indiferent që përpëlitesh vetëm pas pasurisë së kësaj bote, të cilën e adhuron!... Morali i keq që kishte Faraoni ndodhet edhe tek ti! Edhe ti je mendjemadh, edhe ty të pëlqen vetja, edhe ti vrapon pas pasurisë dhe epshit! Por kuçedra jote, domethënë egoja jote ka rënë brenda pusit të paaftësisë dhe varfërisë. Është e pafuqishme dhe për këtë arsye nuk mund të sulmojë dhe nuk mund të bëjë asgjë, ashtu siç ngjau edhe me faraonin!”*

“Turp të kesh! Të gjitha këto fjalë që thuhën janë veprimet dhe cilësitë e tua të këqija. Ti ia vesh ato vetëm Faraonit!”

“Kur të flasin për gjendjet dhe cilësitë e tua të këqija, mërzhitesh dhe kjo gjë nuk të pëlqen; por nëse dëgjon të flitet rreth të tjerëve, ty të duket se je duke dëgjuar ndonjë përrallë!” (v.3, 971-973)

Tendencat për “egoizëm” dhe “përsheptshmëri” gjenden së bashku tek çdo njeri, sepse Allahu në Kur’anin fisnik thotë:

“Pasha njeriun dhe Atë që e krijoi! Ai i cili i mësoi njeriut se cilat janë të këqijat dhe të mirat!” (esh-Shems, 7-8)

Mekati dhe devotshmëria i pëshpërijnë gjithmonë njeriut. Për këtë arsye, personaliteti i njeriut i ngjan një fushë-beteje, duke qenë në gjendje antagonizmi ndërmjet përshtetshmërisë dhe hyjnësisë që e tërheq atë drejt së mirës, dhe egoizmit që e shpie drejt së ligës.

Pranohet se njeriu bëhet më i lartë se një engjëll atëherë kur e mposht egon e tij, dhe bie në një shkallë më të ulët se kafsha atëherë kur mposhtet prej egos dhe bëhet i varur prej saj në kuptimin e vërtetë të fjalës. Meritën e “epërsisë ndaj engjëllit” njeriu e meriton, sepse ai arrin të kapërcejë një pengesë aq të madhe që ka përpara - siç është “egoja” - kundrejt engjëllit që nuk ka ndonjë barrierë të tillë në rrugën drejt orientimit për mirë dhe ndaj Zotit. Çdo njeri fsheh në vetvete një tendencë me efekt **“për t’u bërë faraon”**, por meqenëse kushtet dhe mundësitë e të gjithëve nuk janë të njëjta dhe të vetme, kjo tendencë tek disa njerëz gjendet vetëm në fazën e filizave të vegjël, ndërsa kur gjen kushte të favorshme tek njerëzit e tjerë, bëhet e tmerrshme, rritet dhe zhvillohet në gradë anormale.

Duke nënvizuar këtë urtësi, Mevlana kërkon nga personat që kritikojnë faraonin dhe ngrehin shigjetat e qortimit kundër tij, që të mos harrojnë se edhe brenda tyre gjendet një faraon i vogël, i cili ka mbetur i mbyllur brenda lëvores vetëm për shkak se kushtet e tija nuk qenë aq perfekte sa kushtet e Faraonit të njohur në histori. Në të kundërt, sikur edhe ai t’i kishte pasur mundësitë për tu zhvilluar, nuk do të kishte mbetur pas Faraonit historik me mizoritë dhe egoizmin e tij.

Në këtë mënyrë, Mevlana na mëson se personat që kritikojnë njerëzit e tjerë, të shumtën e rasteve mashtrojnë vetveten, duke pandehur se ata vetë janë të pastër në çdo aspekt. Kjo sjellje e tyre buron nga mendjemadhësia.

Në një dyvargësh tjetër Mevlana shprehet:

“Mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi nuk ndalin së kërkuari pozitë, gradë dhe pasuri, sepse oxhaku nxehet me bajgë.

Këto dy “dado”, domethënë pozita dhe pasuria, e dhjamosin dhe e trashin lëkurën, ndërsa nga brenda e mbushin me dhjamë, mish, mendjemadhësi dhe krenari të sëmurë”.

Mesnevi: *“Ai që shkon para dhe të përudh në rrugën e mendjemadhësisë është iblisi, sepse ai që i pari që ra brenda në kurthin e pozitës”.* (v. 5, 1950)

“Kjo sëmundje është sëmundja e iblisit. Iblisin e rrëmbeu ndjesia e egoizmit dhe tha: Unë jam më i mirë se Ademi. Në të vërtetë, kjo sëmundje gjendet brenda çdo krijese dhe vetë njeriut”. (v.1, 3216)

“O njeri i ultë që e fsheh sëmundjen e egoizmit nën perden e modestisë dhe shpirtshmërisë!... Nëse ndokush të zemëron, të emocionon dhe të përzihet në punët tuaja me qëllim që të të masë pulsën dhe të të sprovojë, uji i pistë turbullohet dhe nxjerr në pah ngjyrën e fëlliqësirës që ka”. (v.1, 3218)

Në mesin e krijesave vetëm njerëzit bashkë me xhindët janë të pajisur me “ego”. Edhe shejtani para se ta kundërshtonte Allahun, sipas një pikëpamjeje të njohur, megjithëse që “mësuesi i engjëjve”, zotëronte ego, sepse ai rridhte nga soji i xhindëve. Për këtë arsye, kur engjëjt iu bindën pa shfaqur as më të voglin kundërshtim urdhërit të Allahut për të rënë në sexhde para Ademit, shejtani bëri një krahasim dhe, duke pohuar epërsinë e tij të krijimit nga zjarri ndaj Ademit që qe krijuar nga dheu, nuk ia lejoi vetvetes të binte në sexhde para tij dhe kështu nuk iu bind Allahut. Allahu nuk e pyeti shejtanin:

- Cili nga ju është më i mirë?

Ai i kërkoi shejtanit vetëm që t'i bindej urdhërit për të rënë në sexhde. Ndërsa shejtani, nga ana e tij, e shpërfilli urdhërin e Allahut dhe në vend që t'i bindej bëri një krahasim logjik. Edhe ne do të biem në dëshpërim dhe do të shkatërrohemi ashtu siç ngjau me shejtanin, në qoftë se kërkojmë rrugë për tu shmangur nga kryerja e urdhrave të qartë të Allahut dhe nëqoftëse mbështetemi në zgjidhjet e intelektit tonë të ngratë, me qëllim që të lëmë pa zbatuar këto urdhëra dhe ndalesa vetëm se kështu na e thotë mendja jonë e vockël. Ashtu siç veprojnë njerëzit që merren me kamata dhe pastaj shprehen: “Unë do të bëhem i pasur dhe kështu, me këto para, do të bëj shumë bamirësi dhe vepra të mira”.

Siç u përmend edhe më sipër, meqenëse djalli është shembulli i parë për kundërshtimin e urdhërit hyjnor, sepse ai nuk e kaloi dot pengesën e egos, edhe mendjemadhësia, burimi i të gjithë veprave të këtij lloji, është cilësuar si djallëzore; ndërsa veprat dhe aktet e tilla quhen **“vepra të shejtanit”**. Mevlana, ata që ia kthejnë shpinën urdhërave të Allahu si rezultat i mendjemadhësisë, i ka konsideruar dhe i ka shpallur etbau-shejtan, domethënë ndjekësit e shejtanit. Edhe ata të cilët ecin paralel me këtë veprim të parë të djallit, nuk mund të shpëtojnë nga refuzimi dhe poshtërimi, siç nuk shpëtoi dot edhe vetë ai.

Hutimi i mendjemadhësisë

*Aty ku hyn "egoizmi" dhe "pretendimi", fillon
adhurimi i pozitës dhe i gradës; aty nuk shfaqet
kurrë mëshira, sepse egoizmi dhe pretendimi janë
kanceri i jetës shpirtërore.*

HUTIMI I MENDJEMADHESISE

Një mi i vogël kishte kapur në dorë frerët e një deveje të madhe dhe po shkonte rrugës krenar-krenar. Teksa ecnin rrugës, miu, pa e parë fare vogëlsinë e tij, i mburrej devesë që kishte natyrë të butë:

- Sa trim i fortë qenkam. Qenkam aq trim, sa të tërheq pas vetes edhe devetë!

Ec e ec arritën në breg të një lumi. Kur e pa lumin, miu ngeli i ngrirë dhe i shtangur nga hutimi. E vetëdijshme që miu po sillej duke u krekosur, deveja iu drejtua me këto fjalë kuptimplote:

- O ti që më shoqërove nëpër male dhe fusha! Përse ndalove? Përse mbete kështu i hutuar? Eja dhe hyr në lum si trim. A nuk je ti udhërrëfytyesi dhe prijësi im? A të ka hije ty të hutohesh kështu në mes të rrugës?

I turpëruar, miu u përgjigj duke belbëzuar:

- Shok! Ky ujë është shumë i madh dhe i thellë. Kam frikë se mbytem.

Deveja hyri në ujë dhe i tha:

- O mi i verbër! Uji qenka deri në gju, nuk ke përse të kesh frikë!

Miu, pa rrugëzgjdhje dhe i turpëruar, e vazhdoi kështu rrefimin e tij:

- O deve fisnike! Lumi për ty është si milingonë, ndërsa për

mua është si dragua, sepse ka ndryshim nga gjuri në gju. Vetëm nëse vendosim njëqind gjunjë si gjuri im mbi njëri-tjetrin, bëhen sa gjuri yt.

Pas këtyre fjalëve, deveja e mençur e këshilloi miun kështu:

- Atëherë, mos guxo të sillesh pa edukatë ashtu siç u solle, i mashtruar nga krenaria e sëmurë dhe nga mendjemadhësia. Dije ku e ke kufirin. Mos u llasto me tolerancën dhe mirëkuptimin që tregojnë të tjerët ndaj teje, sepse Allahu nuk i do të llastuarit!... Shko dhe matu me minjtë si ti!

Miu i turpëruar e kuptoi shumë mirë të vërtetën dhe iu lut:

- U pendova dhe u bëra pishman. Për hir të Allahut më kalo në anën tjetër të bregut, të shpëtoj nga ky ujë vrasës dhe mbytës!

Kështu, deveja përsëri e mëshiroi, iu dhimbs dhe i tha:

- Eja! Hidhu dhe hip mbi gungën time! Kalimi nëpër këtë ujë apo ndihma për të tjerët është puna ime, sepse detyra ime është t'u shërbej qindra mijëra të paaftëve si ti.

Pastaj e kaloi miun në anën tjetër të lumit.

Në këtë histori që na rrëfen Mevlana në Mesnevi, miu simbolizon njeriun i cili mendon të bëjë punë të mëdha me mendjen e tij, e konsideron veten më lart se të tjerët dhe rri duke u krekosur, ndërsa deveja është simboli i njeriut durimtar, me përvojë, i aftë dhe i përsosur.

Ajo që synon Hazreti Mevlana me këtë histori, është reflektimi i shumë mendimeve, pikëpamjeve dhe ndjesive mësimdhënëse prej saj. Mevlana, çdo fjali e të cilit i përngjan një deti me kulturë shpirtërore, përsëri i shpreh vetë urtësitë që duhet të nxirren nga ky tregim:

“Iblisi ishte mësuar të respektohej dhe ta shihte veten të lartë në mesin e ëngjëjve. Për shkak të kësaj shprehije të fituar, ai u

llastua dhe nuk e kuptoi madhësitinë dhe lartësinë e urdhërave të Allahut. Ademin – alejhisselam - e shikonte të mjerë dhe më poshtë se vetvetja. Në këtë mënyrë ai u bë më i poshtmi i të poshtmeve...”

“Dije se bakri nuk e di për veten e tij se ç’është pa u bërë flori. Edhe zemra nuk i shikon gabimet e bëra pa arritur pjekurinë shpirtërore dhe nuk e kupton marrëzinë e saj. O zemër! Shpëto nga gropa e mendjemadhësisë dhe vetëmburrjes, bëhu flori duke i shërbyer eliksirit, ashtu siç bën edhe bakri! Shërbeji dashurisë që rrethon zemrat!..”

“Këta të dashur janë ata që kanë shpirt. Siç tërhiqen dhe ndahen dita me natën prej njëra-tjetrës, ashtu edhe ata tërhiqen nga kjo botë dhe ikin...”

Të gjitha këto që u thanë, tregojnë se në vendin ku hyn “egoizmi” dhe “pretendimi”, fillon adhurimi i pozitës dhe gradës. Aty mëshira nuk shfaqet kurrë, sepse egoizmi dhe pretendimi janë kanceri i jetës shpirtërore.

Burimi i egoizmit dhe i pretendimit janë mendjemadhësia dhe krekosja e njeriut ndaj fuqisë hyjnore, që do të thotë konsiderata e lartë për vetveten dhe medjemadhësia duke u mashtruar pas disa mundësive materiale që Allahu na ka dhuruar si mirësi e Tij në këtë jetë, ndërkohë që harrojmë pozitën në këtë botë, e cila nuk është as sa kokrra e rërës brenda një shkretëtire të madhe. Pa dyshim se mendjemadhësia ia mbush mendjen dhe ia tregon veten njeriut më të fortë dhe më të aftë se sa është, por, e gjithë fuqia që kanë krijesat, a nuk është fuqia që u ka falur Allahu atyre? Turp për ata që nuk mund ta konceptojnë këtë të vërtetë! Po ashtu, dihet se mendjemadhësia e Faraonit dhe e Nemrudit që arritën deri aty sa të pohonin se janë zota, së fundi u bë shkak që ata të merrnin hakmarrjen hyjnore.

Për këtë arsye, Allahu gjithmonë i ka urdhëruar të Dërguarit

e Tij (a.s.) dhe shokët e tyre që të tregohen të nënshtruar dhe modestë, veçanërisht pas arritjeve të fitoreve të mëdha, si dhe i ka ndaluar të mburren dhe krekosen me veten. Për fitoren e Bedrit, e cila qe edhe lufta për ekzistencë e Islamit, Allahu u shpall besimtarëve se iu ka dërguar në ndihmë një herë një mijë, pastaj tre mijë dhe pesë mijë engjëj - në përputhje edhe me shkallën e sinqeritetit që treguan ata, duke u zbritur ajetin:

“...(O i Dërguari im!) Kur i gjuaje, nuk i gjuaje ti, por Allahu!..” (el-Enfal, 17)

Si rezultat i këtij edukimi të lartë hyjnor, gjendja e të Dërguarit të Allahut -(s.a.v.s.)- dhe e shokëve të tij të nderuar, formon një shembull të përhershëm për të gjithë ummetin. Përgamberi -(a.s.)-kur çliroi Mekken, kishte ngadhënjyer atë ditë më shumë mbi zemrat e njerëzve, se sa mbi qytetin që mori. Edhe kur hyri brenda atij vendi të bekuar, ai nuk hyri duke treguar shenja fitoreje, por duke falënderuar Zotin dhe duke rënë në sexhde mbi deve.

Ja, të gjitha këto ndjenja të larta të mësojnë parimin:

“Ai që njeh veten, njeh edhe Zotin e tij!..” (Axhluni, Keshfu'l-Hafa, II, 361)

Robi që e di gjendjen dhe pozitën e tij, jeton sipas tyre, domethënë shkon një jetë duke qenë i vetëdijsëm për ekzistencën e Krijuesit të tij dhe të urdhrave të Tij të larta. Llastimi i miut përpara devesë që treguam pak më sipër, tregon se ai nuk e njihte xhuxhërinë e tij. Vetëm atëherë kur e njohu vetveten, ai e kuptoi edhe fuqinë e devesë. Po ashtu, nëse një milingonë guxon të ndeshet me një elefant, kjo ndodh për shkak se ajo nuk e di paaftësinë e saj. Edhe njeriu nëse nuk e adhuron Zotin dhe shëtit në baltovinën e mendjemadhësisë dhe mburrjes, do të thotë se ai nuk e njeh veten dhe sillet si në një lojë fëmijësh - përballë madhështisë hyjnore. Për këtë arsye, çështja më e rëndësishme është ta njohim veten tonë dhe në këtë mënyrë të njohim edhe Zotin...

Ata që e njohin veten e tyre, nuk bien asnjëherë në mendjemadhësi dhe mburrje; përkundrazi, e shtojnë modestinë dhe janë të fshehur.

Sa mësimdhënëse është kjo ngjarje që i ka ndodhur Hazretit Husejn - si shembull i një njeriu që e njeh veten:

Një ditë kur Hazreti Husejn –radijallahu anhu- shkonte rrugës, takoi disa të varfër që po hanin thërrime buke. Të varfërit e ftuan:

“-O rob i Allahut! Urdhëro, eja!..”

Hazreti Husejn, për shkak se nuk ishte vetë njeri mendjemadh dhe nuk i donte aspak mendjemëdhenjtë, zbriti menjëherë nga kali dhe filloi të hante nga ajo që hanin ata. Kur mbaroi ushqimi, nipi i bukur i Pejgamberit të Nderuar tha:

“-Unë e pranova ftesën tuaj. Tani edhe unë po ju ftoj ju. Urdhëroni të shkojmë në shtëpinë time!..” Të gjithë së bashku shkuan në shtëpinë e lumturisë dhe hëngrën ushqimin e atyshëm.

Ata që e njohin veten e tyre, jetojnë vazhdimisht në gjendje falënderimi dhe sexhdeje.

Ata që e njohin veten e tyre, përgatiten për lumturinë e përhershme.

Ata që e njohin veten e tyre, jetojnë si mik ndaj Allahut të lartë, ndaj të Dërguarit të Tij dhe ndaj besimtarëve. Ata bashkohen me karvanin e pafundësisë.

Ndërsa ata që nuk e dinë urtësinë e krijimit të tyre, janë të privuar nga të gjitha këto bukuri. Siç ka thënë Shejh Sadi:

“Ai që pandeh se ka një zemër shumë të mirë, gjithmonë del lëkurë si qepa...”

Të tillëve, Hazreti Mevlana –kuddise sirruh- ua tërheq vërej-tjen me këto fjalë:

“O njeri neglizhent! Meqënëse nuk je pejgamber, nuk mund të marrësh lajme nga Zoti, po ashtu askush nuk të ndjek, atëherë dije cakun tënd, rri në rreshtin tënd dhe mos shko përpara! Edhe në rrugën e vërtetë në të cilën je duke ecur, shko pas ndonjë veliu të madh, në mënyrë që një ditë të dalësh nga pusi i egoizmit dhe të bëhesh sovran shpirtëror si profeti Jusuf”.

“Meqënëse nuk u shkrive me Zotin tënd dhe nuk mund të bëhesh gjuha e Tij, të paktën bëhu vesh! Nëse do të thuash diçka, thuaje në formë pyetjeje në mënyrë që nga fjala jote të kesh mundësi për të mësuar diçka! Fol me padishahun e padishahëve si të varfërit dhe nevojtaret që nuk kanë asgjë!”

“Fillimi i mendjemadhësisë dhe i urrejtjes buron nga çdo lloj dëshire vetjake të tepërt që ke ndaj pasurisë dhe pasioneve të kësaj bote, ashtu siç pati bërë edhe Karuni. Futja dhe rrënjosja në zemër e këtyre ndjenjave të tepruara janë nga zakoni dhe adeti”.

Kur vesi i keq forcohet me zakon, ti zemërohesh dhe e urren atë që të kërkon të heqësh dorë nga ai ves. Edhe idhujtarët, për shkak se u mësuan të adhurojnë idhujt, mblidheshin rreth tyre për t'i adhuruar dhe u bënë armiq të çdokujt që dëshironte t'i largonte nga ajo rrugë...”

Mendjemadhësia, aq sa është një gjendje që urrehet, po aq është edhe një e keqe, për të cilën ndjen mëshirë. Vetë mëshira ka shumë degë, njëra prej të cilave është dhimbsuria ndaj mendjemadhit e të krekosurit dhe gjendjes në të cilën ata kanë rënë. Bile këta mund të të dhimbsen edhe më shumë se i dobëti, i varfëri dhe i mjeri, sepse mendjemadhi është një i mjerë që e ka çuar dëm nderin e adhurimit dhe është miqësuar me iblisin, atëherë kur kthehet në skllavin e egos dhe e shkatërron shpirtin dhe zemrën e tij.

Allahu na ruajt nga hutimi dhe llastimi i mendjemadhësisë dhe i mburrjes! Na bëftë prej të devotshmëve që e njohin veten e tyre dhe që jetojnë një jetë plot adhurim dhe ibadet!..

Amin!..

Fatkeqësia në zemër

Mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi

Mendjemadhësi është nënvlefësimi i të tjerëve dhe poshtërimi i tyre, ndërsa vetëpëlqimi është pëlqimi vetëm i vetes dhe të ndjerit superior ndaj të tjerëve.

Mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi janë dy cilësi të shëmtuara që nuk ndahen nga njëra-tjetra, rezultatet e të cilave janë shfaqjet e mungesës së prehjes shpirtërore në këtë botë dhe ndëshkimi hyjnor në ahiret.

Fatkeqësia në Zemër

MENDJEMADHËSIA DHE VETËPËLQIMI

Allahu Teala e ka krijuar këtë botë si botën e sprovimit, prandaj edhe njeriun e ka pajisur me aftësinë që të anojë sa nga e mira, po aq edhe nga e keqja. Kështu, bota e brendshme e çdo individi është një fushë-betejë ndërmjet së vërtetës dhe gënjeshtërs, ndërmjet së mirës dhe së keqes. Allahu u ka dërguar robërve të Tij udhërrëfyes - në krye të të cilëve vijnë pejgamberët - që njerëzit të dalin fitimtarë nga kjo luftë për të hyrë në xhennet.

Megjithë këtë ndihmë hyjnore, shumë njerëz zënë rrugën që i azdis më shumë dëshirat egoiste e që gjenden në natyrën njerëzore, meqenëse ata nuk arrijnë të asgjesojnë dot neglizhencën që i ka kapluar.

Dy cilësitë më të shëmtuara që mund të vihen re tek këta njerëz janë: **“mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi”**.

Mendjemadhësi është nënvleftësimi i të tjerëve dhe poshtërimi i tyre, ndërsa vetëpëlqimi është pëlqimi vetëm i vetes dhe të ndjerit superior ndaj të tjerëve. Mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi janë dy cilësi të shëmtuara që nuk ndahen nga njëra-tjetra, rezultatet e të cilave janë shfaqjet e mungesës së prehjes shpirtërore në këtë botë dhe ndëshkimi hyjnor në ahiret. Këto shprehi të shëmtuara janë perde fatkeqësie shpirtërore, që varen ndërmjet zemrës së njeriut dhe moralit të bukur.

Mendjemadhi dhe atij që i pëlqen vetja, strehojnë në kraha-

rorët e tyre çdo lloj të keqeje egoiste, si: urrejtja, mllefi, gënjeshtër, shpifja dhe zemërimi pa kufi, ngaqë janë të infektuar nga sëmundja e nënvlerësimit të njerëzve të tjerë dhe në përfundim lëshojnë farmak në zemrat dhe shpirtrat e tyre. Në anën tjetër, ai u thotë lamtumirë të gjithë bukurive njerëzore, të tilla si: **modestia, sinqeriteti, drejtësia dhe mjaftimi me atë që ke dhe atë që je** e që janë të kundërtat e mendjemadhsisë dhe vetëpëlqimit, sepse këto cilësi që të shpien në xhehennem dhe janë pengesë për të hyrë në xhennet, nuk mund të qëndrojnë bashkë me vlerat morale.

Hazreti Xhabir –radijallahu anhu- njëri prej sahabeve të nderuar, thotë:

Një ditë shkova te i Dërguari i Allahut (a.s.) dhe i trokita në derë. I Dërguari i Allahut pyeti:

- *Kush është?*

Unë u përgjigja:

- *Jam unë!*

I Dërguari i Allahut (a.s.) përsëriti fjalët e mia:

- *Jam unë, jam unë! Me sa duket përgjigja ime nuk i pëlqeu.*

(Buhari, Istidhan, 17)⁹

Hazreti Mevlana –kuddise sirruh-, sovran i dijetarëve, i shpjegon kështu me gjuhën shpirtërore urtësitë që merren nga ky hadith fisnik:

Dikush erdhi dhe trokiti në derën e mikut. Miku nga brenda i thirri:

- *O njeri besnik, kush je?*

9. Shpjeguesit e haditheve janë shprehur se, Pejgamberit tonë të nderuar nuk i pëlqeu përgjigja e Xhabirit kur ai tha “unë”, sepse në fjalën “unë” ka egoizëm, mendjemadhësi dhe mburrje.

Kur ai që trokiti tha:

- Jam unë.

Miku iu përgjigj:

- Po qe kështu, atëherë më mirë ik! Për ty akoma nuk ka ardhur koha të hysh brenda. Njeriu i papjekur nuk ka vend në sofrën e begative shpirtërore.

Çfarë mund ta pjekë tjetër njeriun e papjekur përveç zjarrit të ndarjes dhe largësisë? Çfarë mund ta shpëtojë atë nga hipokrizia dhe dyftyrësia? Burri i shkretë u largua nga dera e mikut. Shëtiti plot një vit sa andej-këndej dhe u përcëllua në shpirt nga ndarja me mikun. I pasionuari i djegur në shpirt u kthye pasi u rrah me zjarrin e ndarjes dhe përsëri filloi t'i sillej rreth e rrotull shtëpisë së mikut. Trokiti ngadalë me çekiçin e derës së mikut, me shumë edukatë dhe i shqetësuar që nga goja e tij të mos dilte ndonjë fjalë që mund ta lëndonte mikun e tij të dashur. Miku, nga brenda, pyeti:

- Kush është ai që troket në derë?

Burri u përgjigj:

- O ti që ma ke marrë zemrën! Ti je në derë.

Miku i tha:

- Meqënëse tani “ti” je “unë”, o ti që je “unë”, hyr brenda! Kjo shtëpi është e ngushtë dhe nuk ka vend për të marrë dy “unë”. Nëse peri që do të futet nëpër gjilpërë ndahet në dysh dhe bëhet dy fije peri, domethënë nëse i shpërfillet maja, ai nuk hyn dot nëpër vrimën e gjilpërës. Meqë ti je një, eja dhe kalo nëpër këtë gjilpërë! (v. 1, 3056-3064)

Pa arritur një shkallë të caktuar e për të qënë një me atë që do, i dashuri nuk mund të jetë një mik i vërtetë. Për këtë arsye, burri që mbeti pas dere e arriti pjekurinë e duhur duke iu përgjigjur pyetjes “Kush është?” - që ia bënë nga brenda shtëpisë - me fjalët “Jam unë, i cili nga koka te këmbët është ti!”, përgjigje që tregonte se ai

e kishte fituar gradën e kërkuar për të qenë një me mikun.

Hazreti Mevlana vazhdon:

“O ti njeri që mposht unin e egoizmit! Eja, hyr brenda. Ti tash-më nuk je i kundërti i trëndafililit, ashtu siç janë gjembat që gjenden në kopësht! Ti tani je mbreti i trëndafilave!

Lum ai njeri që e konsideron vetveten të mjerë. Mjerë për atë njeri që e konsideron veten të lartë mbi të tjerët! Dije mirë se mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi janë helme shkatërruese. Mendjetrashët ndiehen të kamur, sepse janë dehur me këtë verë helmuese.

Në qoftë se ndodh që një njeri i pafat pi nga ky lëng helmues, fillon ta lëkundë kokën sa andej-këndeje i dehur nga hareja, por pas disa çastesh i lë lamtumirën njerëzishmërisë dhe turpërohet keq.

O njeri i mençur! Dije mirë se shpata pret qafën e atij që e mban të ngritur atë. Kurse hija është e shtrirë për tokë. Për shkak se nuk ka trup dhe qafë, është e pamundur ta presësh dhe ta plagosësh atë.

O ti që je larguar nga e vërteta! Të hiqesh për mendjemadh, të mbahesh më të madh, të mburresh dhe të të hyjë vetja në qejf, është si t’i hedhësh dru zjarrit. Si ka mundësi që ti shkon te ky zjarr dhe hidhesh vetë në të?

Shiko me vëmendje. A i marrin shigjetat nishan hijet që janë përtokë?

Ndërsa njeriu që ngre kokën lart nga toka, reziston dhe mburret, kthehet në pikë-qitjeje për shigjetat, të cilat e bëjnë vrima-vrima të mjerin dhe e asgjësojnë”.

Në ajetin fisnik thuhet:

“Mos ua kthe shpinën njerëzve duke i nënçmuar ata, dhe mos ec nëpër tokë duke u mburrur, sepse Allahu nuk e do mendjemadhin, as atë që lavdërohet shumë. Ji i ma-

tur në ecjen tënde dhe ule zërin!..” (Llukman, 18-19)

“Mos ec nëpër tokë duke u mburrur, sepse ti as nuk mund ta çash tokën dhe as nuk mund ta arrish lartësinë e maleve”. (el-Isra, 37)

Një ditë i Dërguari i Allahut (a.s.) tha:

- *Asnjë njeri në zemrën e të cilit ka besim sa një kokërr mustarde, nuk do të hyjë në xhehennem. Asnjë njeri në zemrën e të cilit ka mendjemadhësi sa një kokërr mustarde, nuk do të hyjë në xhennet.* (Muslim, Iman, 148-149)

Me të dëgjuar këtë shpallje profetike që theksonte se ç’margaritar i madh është besimi në zemër për të fituar lumturinë e përhershme dhe se ç’fatkeqësi e tmerrshme për ahiretin është mendjemadhësia që helmon shpirtin e njeriut, njëri nga sahabet e pyeti:

- O i Dërguari i Allahut! A ka njeri i cili nuk do që rrobat dhe këpucët t’i ketë të bukura?

I Dërguari i Allahut iu përgjigj:

- *Sigurisht që Allahu është i bukur dhe e do të bukurën. Mendjemadhësi është (të pranosh se mirësitë i ke nga vetja jote) të mohosh të vërtetën dhe të nënçmosh njerëzit e tjerë”.* (Muslim, Iman, 147; Tirmidhi, Birr, 61)

I Dërguari i Allahut (a.s.) na ka sqaruar se edhe njerëzit mendjemëdhenj që shoqërohen me zemërgurët, të pasjellshmit dhe kopracët¹⁰ do të jenë banorë të xhehennemit, dhe në lidhje me këtë ka thënë:

“Allahu nuk e mëshiron personin që e tërheq zvarrë pas vetes rrobën e tij për mendjemadhësi.” (Muslim, Libas, 42)

Edhe në hadithet e tjerë fisnikë e që tregojnë qartë sesa mëkat

10. Buhari, Ejman, 9; Muslim, Xhennet, 46.

i rëndë është mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi, thuhet:

“Ishte një burrë që i pëlqente vetja. Ai kishte veshur rrobën e tij të bukur, kishte krehur flokët dhe ecte duke u mburrur. Allahu Teala e fundosi atë në fund të tokës. Ai njeri deri në kiamet do të vazhdojë të ecë në fund të tokës duke u përplasur fort.” (Buhari, Enbija, 54; Muslim, Libas, 49-50)

Xhenneti dhe xhehenemi debatuan ndërmjet tyre:

Xhehennemi tha:

- Unë kam tiranë dhe mendjemëdhenj.

Xhenneti tha:

- Unë kam të dobët dhe të varfër.

Mbi këtë, Allahu Teala e rregulloi kështu debatin e tyre:

- O xhennet! Ti je mëshira Ime. Me ty mëshiroj atë që dua. O xhehennem! Ti je ndëshkimi Im. Me ty ndëshkoj atë që dua. Unë do t’ju mbush që të dyve.” (Muslim, Xhennet, 34)

“Njeriu do të përfshihet në grupin e mizorëve, nëqoftëse rri vazhdimisht duke u mburrur. Kështu, ndëshkimi që u jepet mizorëve, do t’i jepet edhe atij.” (Tirmidhi, Birr, 61)

Historia e mendjemadhësisë dhe e vetëpëlqimit shpalos përfundimin mësimdhënës për botën të sa e sa mendjetrashëve, duke filluar me iblisin e për të vazhduar me Nemrudin, Faraonin, Karunin

dhe Ebu Xhehlin. Numri i hallkave të zinxhirit të këtyre të mjerëve në shpirt është aq i gjatë, sa që nuk mund të rrumbullakoset me një shifër të prerë.

Në Kur'anin fisnik iblisi tregohet si përfaqësuesi i parë i mendjemadhësisë. Ai u tregua mendjemadh ndaj urdhërit **“bëji sexhde Ademit”**, dhe si përfundim kjo mendjemadhësi e zvarriti atë drejt kufr-it (el-Bakara, 34). Allahu e ka bërë të qartë se mosrënia në sexhde e iblisit nuk ka lidhje me madhëstsinë e vërtetë dhe se ajo buron vetëm nga iluzioni i konsiderimit të vetes për të madh, atëherë kur thotë në Kuran se:

“...A u krekose apo me të vërtetë je aq madhështor sa e mban veten?” (Sad, 75)

Pohimi “unë” është një lloj kanceri i rrugës shpirtërore. Për shkak të egoizmit të tij, Iblisi, në një kohë kur ishte mësuesi i en-gjëjve, ra në humbjen e përhershme.

Edhe Nemrudi, duke u treguar mendjemadh ndaj “thirrjes së njësimi të Zotit” të Hazretit Ibrahim, tha:

“-Unë i shpall luftë Zotit të qiejve për të cilin na flet Ibrahim”. Në këtë mënyrë, ai nuk nxori në shesh fuqinë dhe madhëstsinë e tij, por, përkundrazi, nivelin e tij të ulët në të cilin ra për shkak të mendjetrashësisë, atëherë kur e mbajti veten për të madh dhe u mburr përpara njerëzve që e rrethonin.

Edhe Ebu Xhehli dhe të tjerë si ai, e mohuan për shkak të egoizmit të tyre profetësinë e profetit tonë, megjithëse thellë në ndërgjegjen e tyre e pranonin atë për pejgamber, sepse ata nuk e mposhtën krenarinë e tyre të sëmurë që i pengonte të besonin, duke kujtuar se atëherë ata do të hynin në një grup me njerëzit e dobët dhe skllëvërit, që në vitet e para të thirrjes islame përbënin shumicën e muslimanëve; dhe kështu që shkuan zvarrë - të dhënë pas një kokëfortësie të marrë - aq sa ranë brenda mendjemadhësi-së dhe vetëpëlqimit duke u shprehur:

“...A nuk qe e mundur që Kurani t’i shpallej një njeriu të famshëm dhe me pozitë të njërit prej këtyre dy qyteteve?” (Zuhruf, 31)

Në vend që t’i prisnin me mirënjohje dhe duke e falënderuar udhëzuesin e lumturisë dhe lajmet e së ardhmes që solli Hazreti Pejgamber (a.s.), - për fatin e tyre të trishtuar - këta njerëz, për shkak të mendjemadhësisë dhe krenarisë së sëmurë që kishin, i pritën ata me një kokëfortësi të madhe, me sjellje negative e që ta nxijnë fytyrën, me tallje dhe poshtërime.

Edhe Faraoni ishte marrosur në atë shkallë sa t’i thoshte vezirit të tij, Hamanit:

“Piq tulla dhe më bëj një kullë të lartë, sepse dëshiroj ta kërkoj dhe ta gjej Zotin e Musait”.

Edhe thënia “Unë nuk e kam takuar Zotin në qiell” e astronautit rus Gagarin, përfaqësuesit më të ri në historinë tonë të zinxhirit të të lajthiturve në besim, nuk është gjë tjetër përveçse përsëritje e së njëjtës marrëzi.

Stolisja e zemrave me bukuritë e besimit dhe me virtytet e larta morale është e mundur vetëm kur ato të pastrohen nga mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi. Sa neglizhencë e trishtueshme dhe sa varfëri e frikshme e ahiretit është të ngecësh në baltovinën e mendjemadhësisë, sepse iu del kundër urdhërave të Allahut, i Cili i ka falur njeriut lloj-lloj begatish dhe mundësish, pa menduar vendin nga ke ardhur dhe pa llogaritur vendin se ku do të shkosh. Ne nuk duhet ta harrojmë përfundimin e keq të mendjemadhësisë dhe vetëpëlqimit: kujtoni sesi janë thyer dhe groposur mbretërit mendjemëdhenj Kisra, sesi kanë fluturuar në ajër me anë të furtunave shkatërrimtare perandorët mizorë Kajser dhe sesi faraonët e shijuan pazotësinë dhe paaftësinë më tragjedike, atëherë kur gje-

ndeshin në mes të detit.

Mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi, të cilat e dëmtojnë në këtë shkallë jetën e kësaj bote dhe të ahiretit, mund të neutralizohen - goftë edhe jo në mënyrë absolute - duke u marrë nën kontroll, ashtu siç ngjan edhe me tendencat e tjera negative. Mjafton që të jepemi me shpirt pas zbatimit të urdhrave dhe ndalesave të Allahut, sepse Islami posedon recetat më të përsosura jo vetëm për neutralizimin e mendjemadhësisë dhe vetëpëlqimit, por për të gjitha prirjet negative të ngjashme me to, ashtu siç zotëron receta edhe për zhvillimin e prirjeve pozitive. Për praktikimin e këtyre recetave në jetë, sjelljet dhe gjendjet shembullore model të të Dërguarit të Allahut (a.s.) formojnë një det të pasur me kritere praktike. Për të jetuar një jetë me të cilën Allahu do të jetë i kënaqur, janë kusht mësimi i saktë i urdhërave hyjnorë, përpjekja për të imituar sa të mundemi të Dërguarin e Allahut (a.s.) në lidhje me mënyrën e praktikimit të këtyre urdhrave, dhe veçanërisht përqendrimi i të gjithë forcës dhe mundësive tona drejt fitimit të kënaqësisë së Allahut. Kjo është pjesa e dukshme e punës. Po ashtu kemi edhe anën shpirtërore. Ajo është përpjekja për t'u ruajtur nga haramet, duke qenë gjithmonë në gjendje lutjeje dhe përgjërimi ndaj Allahut, në mënyrë që të kemi një moral të bukur, sepse ushqimi haram dhe sjelljet neglizhuese, me anë të energjive negative që dhurojnë, e kthejnë në opake dritën e konceptimit.

Veçanërisht, duhet të tregojmë kujdes që të qëndrojmë së bashku dhe pranë njerëzve të lartë shpirtërisht, që e kanë arritur atë nivel duke e pastruar shpirtin e tyre, në mënyrë që të përfitojmë nga përsipirtshmëria e tyre.

Nuk ka asnjë negativitet që nuk mund të neutralizohet, në rast se respektohen të gjitha këto masa shpirtërore. Edhe masa për të qëndruar dhe për tu shoqëruar me njerëz të mirë dhe besnikë, është jashtëzakonisht e rëndësishme, sepse gjendjet janë ngjitëse. Njeriut i bie për hise një pjesë pozitive apo negative nga kaderi i

personit me të cilin është i dashuruar. Për këtë arsye, njeriu është i detyruar të ketë kujdes ndaj njerëzve me të cilët miqësohet.

Allahu Teala në ajetin fisnik thotë:

“O ju që keni besuar! Kini frikë Allahun dhe qëndroni me të singertët!” (et-Tevbe, 119), sepse qëndrimi me të singertët siguron një shkëmbim shpirtërore në drejtim të pasurimit me moralin që kanë edhe ata.

Nga ana tjetër, ndjenja e mendjemadhësisë që gjendet si një kapital i natyrshëm te njeriu, mund të përdoret edhe për mirë edhe për keq si - një thikë që pret nga të dy anët. Për këtë arsye, ajo që pranohet, nuk është shkatërrimi absolut i kësaj tendence, por marrja e saj nën kontroll dhe orientimi i saj drejt akteve të mira, sepse krijohen edhe situata kur është e lejuar, madje ndonjëherë e nevojshme, sjellja prej njeriu krenar. Kështu, është transmetuar se: *“Të tregohesh mendjemadh me personin që krekoset është sado-ka”*. (Munavi, Fejdu’l-kadir, IV, fq. 366/5299)

Po ashtu, edhe mburrja që bëhet për të ruajtur madhësitinë dhe vlerën e Islamit kundrejt ateistëve dhe të pafeve që e sulmojnë atë, është e pranueshme, sepse në situata të tilla ky kapital i natyrshëm është përdorur në vendin e duhur, me të drejtë dhe për shkaqe pozitive, aq sa atëherë kësaj cilësie i ndërron edhe emri, sepse tani ajo mund të quhet shumë mirë **“dinjitet”**.

Dinjiteti, ashtu si modestia, përfshihet në moralin e lavdëruar, sepse Allahu, në ajetin ku tregohet reth cilësive të robërve me të cilët Ai është i kënaqur, thotë:

“(Robër të devotshëm janë) Ata të cilët nuk dëshmojnë për gjëra të rreme dhe kur i sulmojnë me fjalë të kota ata e ruajnë dinjitetin e tyre”. (Furkan, 72)

Siç është diçka e shpifur dhe e shëmtuar të mburresh në rastet kur është e nevojshme të tregohesh modest, ashtu është poshtëruese edhe modestia në rastet kur mburrja me qëllim ruajtjen e

dinjitetit është e lejuar apo e detyrueshme.

Ruajtja e të gjitha prirjeve të natyrshme brenda masës së duhur dhe përdorimi i tyre brenda kornizës së kufinjve që ka përvijuar Islami, paraqet domosdoshmëri. Ta jetosh jetën në monotoninë e sjelljeve - siç ngjan për shembull në rastin e mbajtjes së syzeve pa numër - nga aspekti i mësimëve të fesë islame paraqet një situatë sa të papranueshme aq edhe të padëshirueshme, sepse vjen çasti kur edhe helmi bëhet shërim.

Së fundi, është kusht që jetën ta jetojmë nën drejtimin e urdhrave të Allahut, të Gjithëdijshtimit, dhe të tregojmë një saktësi të madhe në konceptimin e këtyre urdhrave - po qe se mund të shprehemi kështu - në mënyrë që të fitojmë lumturinë e përherëshme.

Allahu na e mundësoftë të gjithëve largimin ashtu siç duhet nga cilësitë e shëmtuara që tërheqin me vete hakmarrjen dhe poshtërimin hyjnor. Na bëftë prej atyre robërve që mbajnë nderin dhe dinjitetin e Islamit, prej atyre që e kuptojnë “paaftësinë dhe kufirin e tyre” përballë fuqisë dhe madhësisë hyjnore, prej atyre që largohen nga lavdërimet e kota, dhe prej atyre që marrin pjesë nga ajeti fisnik ku thuhet:

“Robërit e Allahut janë ata të cilët ecin me modesti në tokë...” (el-Furkan, 63)

Amin!..

Shpëtimi nga neglizhenca

Sipas Mesnevisë

Mesnevi: “Në gjithësi çdo gjë është skllav i dashurisë së Tij, edhe rënkimi i qenit është thirrje e hyjnore, domethënë ndodh me tërheqjen e Tij, sepse çdokush që dëshiron ndonjë gjë, do të ketë përballë një pengesë. Detyra e qenit është të ruajë shtëpinë dhe kopenë. Sikur këto punë të mos i pengonin, edhe qentë do të merrnin malet me tërheqjen e Zotit, dhe secili do të bëhej një “i çmendur” pas hyjnore”.

“Ashtu sikurse ngjau me qenin e ashabu’l-kehfit i cili, për shkak të tërheqjes hyjnore, shpëtoi nga ngrënia e fëlliqësirave dhe u ul në krye të sofrës së krye-souvanit”.

“Për shkak se zgjodhi miqësinë e ashabu’l-kehfit dhe i shijoi qëndrimi së bashku me ta, ai qen pi ujin dhe ha ushqimin e mëshirës deri në kiamet - aty në hyrje të shpellës”.

“Qeni ishte struktur në lëkurën e tij, domethënë në pamjen e

jashtme dukej i nënçmuar. Ka shumë njerëz që nuk kanë emër dhe famë, por pas perdes vazhdimisht pijnë nga gota e dashurisë që iu dha qenit të Ashabu'l-Kehfit”.

“Biri im, jepen dhe shpirtin po qe nevoja për ta fituar atë gotë! A fitohet epërsia pa hyrë në luftë me egon dhe duke mos duruar kokëçarjet që ke për të pasur?”

“Të durosh dhe të heqësh keq në mënyrë që në fund të pish nga kupa e dashurisë, nuk llogaritet si vuajtje e padurueshme dhe dhimbje. Edhe ti bëj durim dhe rezistoj dhimbjeve, sepse durimi është çelësi i gëzimit dhe haresë”.

“Askush nuk ka shpëtuar nga pusi i kësaj bote, domethënë nga dëshirat dhe pasionet e trupit të tij, pa duruar, pa u rezistuar dhimbjeve dhe pa vepruar me kujdes, sepse durimi është dora dhe këmba e kujdesit”. (v.3, 207-213)

Pejgamberi ynë i Nderuar ka thënë: “Njeriu është bashkë me atë që do”. (Buhari, Edeb, 96; Muslim, Birr, 165). Dashuria dhe si rezultat i saj bashkimi, të detyrojnë të përjetosh të njëjtën gjendje në të cilën ndodhet personi me të cilin je bashkuar, sepse “gjendja është ngjitëse” dhe **“dashuria”** është mjeti i rrjedhës së saj.

Të vjetrit kanë thënë: “Nga zemra në zemër ka një rrugë”. Kjo rrugë është kanali i dashurisë, që siguron përcjelljen e gjendjes shpirtërore nga zemra në zemër. Po ta shikojmë nga ky aspekt, siç marrin gjendjen e të këqinjëve ata që i duan të mbrapshtët, edhe ata që duan robërit e dashur të Allahut, marrin gjendjen e atyre robërve të dashur. Për ta kuptuar këtë, duhet ta shikojmë me kujdes historinë e ashabu'l-kehfit. Qeni i tyre, Kitmiri, u lartësua vetëm se qëndroi me ata robër të devotshëm dhe u bë kafsha që do të hyjë në xhennet.¹¹ Përderisa qëndrimi me robërit e devotshëm të

11. Hazreti Muhammed Bahaeddin Nakshibendi, kur vizitoi tyrben e Hazretit A - dulkadir Gejlanit, kërkoi që mbi derën e saj të shkruhej kjo strofë:

Nëse dëshiron të jeshë afër Zotit, më mirë të jeshë qen në derën e Hazretit Abdulkadir Gejlanit, se sa të jeshë luan.

Allahut i mundësoi edhe një qeni të bëhej banor i xhennetit, atëherë duhet të mendojmë se çfarë përfitimi të madh mund t'u sjellë njerëzve ky lloj qëndrimi së bashku me njëri-tjetrin.

Sadi Shirazi -k.s.- duke treguar si shembull historinë e ashabu'l-kehfit në suren Kehf, thotë:

- Një qen fitoi besueshmëri vetëm pse ruajti të devotshmit dhe meritoi të përmendej edhe në një shprehje kuranore, ndërsa gratë e profetëve Nuh (a.s.) dhe Lut (a.s.) ranë në kufër dhe u bënë banore të xhehenemit, sepse qëndronin me jobesimtarët dhe i për-krahnin ata”.

Me të vërtetë, nëse njeriu dashurohet pas asaj që e meriton këtë dashuri dhe mban qëndrim armiqësor ndaj asaj rreth së cilës duhet mbajtur një qëndrim i tillë, ai do të ketë prosperitet dhe lumturi materiale e shpirtërore. Po ashtu, në të kundërt, në qoftë se njeriu dashurohet pas asaj që nuk e meriton këtë ndjenjë dhe armiqësohet me atë ndaj të cilit nuk duhet të ushqejë ndjenja të tilla, do të shndërrohet në fatkeqin e kësaj përzgjedhjeje që ka bërë në atë masë sa ai tregohet këmbëngulës në gabim.

Po të kemi parasysh këtë të vërtetë, atëherë del në pah shumë qartë domosdoshmëria dhe rëndësia e kalimit të çasteve të jetës së bashku me robërit e mirë të Allahut dhe të jetuarit brenda rrethit të tyre të ndikimit, në qoftë se besimtari dëshiron të përparojë në nivelin shpirtëror. Vetëm në këtë mënyrë arrihet përfitimi shpirtëror në përputhje me masën e dashurisë që përjetohet ndaj bashkëbiseduesit. Përndryshe, një bashkim i thatë - edhe nëse jep pak a shumë përfitime shpirtërore - nuk mund të japë rezultatin që kërkohet.

Zemrat e sahabëve të nderuar, të cilat u ngjanin tokave djerrë për nga e kaluara e tyre, u mbrujtën me reshjet e mëshirës dhe të bereqetit që u falte klima shpirtërore e përftuar në kuvendet e të Dërguarit të Allahut (a.s.). Për shkak të saj, farërat e virtyteve të

pashoqe dhe të përshpirtshme, të mbuluara një herë e një kohë, gjetën zhvillim dhe përparim. Kështu, në sajë të shitblerjes së dashurisë dhe përshpirtshmërisë që reflektohej nga zemra në zemër, lindën personalitetet e yje. U tret dhe humbi njeriu i pamëshirshëm dhe i pandërgjegjshëm i kohës së injorancës, i cili ishte aq zemërgur sa varroste të gjalla foshnjat vajza, nuk njihte të drejtat e individit dhe nuk dinte ç'ishte drejtësia. Në të njëjtën siluetë njeriu u formua një individ njerëzor, këtë herë me zemër dhe sy për lotur, altruist, i sjellshëm, zemërbutë dhe i ndjeshëm.

Jeta e kësaj bote është pothuajse si një opium për t'i preokupuar krijesat. Domethënë ajo të pengon që t'i drejtohesh Allahut. Të mëdhenjtë, pyetjes se “Çfarë është kjo botë?”, i janë përgjigjur:

- Gjithçka që të pengon për t'u drejtuar nga Allahu! Jeta e kësaj bote është punë me përgjegjësi për çdo krijesë, qëllimi i fundit i së cilës është fitimi i ahiretit. Nga Pejgamberi ynë i Nderuar transmetohet thënia e tij mbi këtë temë, e cila është: “Kjo botë është ara e ahiretit”. (Axhluni, Keshfu'l-Hafa, I, 412). Domethënë që njeriu çfarë të mbjellë në këtë botë, atë do ta korrë në ahiret.

Këtë cilësi të kësaj jete që të preokupon dhe të bën neglizhent, duhet ta ekuilibrosh në peshoren e përpiktë të fesë. E kundërta e neglizhencës është syçeltësia. Jeta e kësaj bote nuk mund të vazhdojë kur neglizhenca të realizohet në mënyrë absolute. Atëherë prishet ekuilibri dhe sjelljet njerëzore dalin jashtë kornizës së mendjes dhe logjikës.

Neglizhenca, siç e ka shprehur edhe Hazreti Mevlana në rreshtat e mësipërm, nëse zhduket plotësisht edhe nga një qen, të cilit mendja nuk i pjell gjë dhe që si krijesë përpara Krijuesit ka pak përgjegjësi, do të marrë malet për shkak të dashurisë hyjnore dhe nuk do ta kryejë punën e rojës që e ka për detyrë. Nëse tek një qen ndodh kështu, duhet ta llogarisim se në çfarë gjendjeje vjen njeriu i zgjuar plotësisht.

Hazreti Aziz Mahmud Hydaji në një poezi të tij e fton kështu njeriun që të kalojë nga neglizhenca në syçeltësi:

Zgjoju nga neglizhenca dhe shiko,
 Nga kjo shije e përkohëshme kalo,
 Pi nga burimi i njësimi,
 Dhe Zotin tënd njëso.

Atëherë duhet ta pastrojmë zemrën dhe veten për të shpëtuar nga neglizhenca, po ashtu është e domosdoshme që ta zbrazim zemrën nga dynjallëku dhe të sodisim po me zemër tabllotë e ndryshme të shfaqjeve të fuqisë, të urtësisë dhe të hijeshisë hyjnore në gjithësi. Dijetarët thonë:

“O udhëtar i dijes! Ti nuk mund të ecësh përderisa të mos e këmbesh mosdurimin me durim, harresën me përkujtim të Zotit, mosmirënjohjen me falënderim, revoltimin me bindje, kopracinë me bujari, dyshimin me dijen e vërtetë, ëndrrën me sinqeritet, këmbënguljen në gabim me pendimin, mashtrimin me të vërtetën dhe neglizhencën me meditimin!...”

Mesnevi: *“Njeriu i shkretë! Nuk e njohu veten ashtu siç duhet. Erdhi nga ana tjetër, nga të lartët, nga bota e pa fillim dhe ra në këtë botë të mangësive, në këtë botë të papastër”.*

“Njeriu e shiti veten lirë. Ai ishte një copë mëndafsh shumë e çmuar dhe me veten e vet arnoi një rrobë”. (v.3, 1000-1001)

Në një hadith fisnik thuhet: “Ai që njeh veten, njeh edhe Zotin”. Kjo deklaratë është shprehje e vështirësisë që do të hasë njeriu për të njohur vetveten dhe për t’ia ditur vlerën asaj.

Me të vërtetë njeriu, nëse mund ta vlerësonte siç duhet vlerën që ka, duke marrë parasysh se është mëkëmbësi i Allahut në

tokë, do ta konceptonte lehtë shëmtinë në lavdërimin e sjelljeve të poshtra dhe, kuptohet, domosdoshmërinë e rëndësinë për tu larguar nga ato. Por shumë njerëz, për shkak se nuk e kuptojnë madhësitinë dhe përsosmërinë që kanë në krijimin e tyre, duke mos u matur sa duhet, nuk mund ta mbrojnë veten e tyre, që të mos bien në veprat më të shëmtuara. Në këtë mënyrë, ata zvarriten poshtë e më poshtë.

Mesnevi: *“Musai u kthye nga shkopi dhe i tha: “Sa gjë e çuditshme! Profetësia jonë për ne është e qartë dhe e shndritshme si dielli, ndërsa për armiqtë e errët si nata...”*

“Vallë, si nuk e shikon ushtria e Faraonit sesi është mbushur kjo botë me diellin e paradites?”

“Si nuk e shikojnë dhe dëgjojnë të vërtetën me sy dhe veshë të hapur, me inteligjencë të ndritshme! E admiroj forcën dhe fuqinë e Allahut sesi ua lidhi atyre sytë!”

“Unë habitem me neglizhencën e tyre. Po ashtu, edhe ata habiten me profetësinë dhe thirrjen time tek Allahu. Ata janë gjembat e një pranvere, ndërsa unë jam bari dhe jasemini i asaj pranvere!”
(v. 3, 1107-1110)

Ata që e nxijnë botën e tyre si një tokë e rrahur nga tymi i mar-sit - duke mos e vlerësuar ashtu siç duhet drejtimin e madhësitisë dhe përgjegjësisë në personalitetin e tyre - nuk e shikojnë dritën e diellit edhe sikur të jetë mbi kokat e tyre, sepse në mes u ka hyrë perdja e errësirës, e cila është formuar nga neglizhenca. Të mos ndikohesh nga e vërteta e Musait -alejhisselam- dhe e pejgamberëve të tjerë si ai, edhe pse ishin si diej përsa i përket ndriçimit, është një rezultat i natyrshëm i neglizhentëve që e kanë varrosur botën e tyre në errësirë për shkak të pengesës së egos së tyre, të

cilës ata i binden. Ata janë si neglizhenti që duke e mbuluar kokën me jorgan, pranon, shfaq dhe pohon se dita është natë. Në fakt, ata nuk dinë gjë për të vërtetën e që sipas tyre nuk do të ndryshojë. Këtë gjendje që Musai -alejhisselam- e dinte nga Allahu, e vlerëson me admirim si zgjuarsi në vënien e një perdeje për ta kuptuar atë genie të lartë.

Por a ka ndonjë gjë që nuk mund ta bëj Ai!... Është një shfaqje fuqie e pakonceptueshme sesi Ai, i cili i ka dhuruar një aftësi të mrekullueshme syrit - që është një copë mishi - për të shikuar, zemrës për të ndjerë, trurit për të medituar; në të njëjtën kohë i ka privuar këto organe nga shikimi dhe dëgjimi.

Ai që është i lirë dhe i fuqishëm, i asgjeson prirjet dhe kërkesat egoiste e të papjekura. Njeriu që mposhtet ndaj të keqes së egos, domethënë ndaj ndëshkimit, urrejtjes dhe lakmisë së saj, është më poshtë sesa njerëzit që janë robër të të tjerëve...

Fatkeqi tradhëtar, i cili e martirizoi dritën e syve të Pejgamberit tonë të Nderuar, Hazreti Husejn -radijallahu anh- në afërsi të qytetit të Bagdatit, shfaqti robërinë dhe pavlefshmërinë e vetes së tij duke thënë:

- Unë sot vrava njeriun më të ndershëm të kësaj bote!

Në shekujt e mëvonshëm, Hulagu bënte përpara në rrugën e tij pasi kishte mbytur në gjak dhe lot çdo vend ku kalonte. Ai masakroi katërqind mijë myslimanë në Bagdad, kryeqytetin e asaj kohe, dhe hodhi në lumin Tigër të gjithë dorëshkrimet e mrekullueshme të shkruara me shumë mund. Ai është një nga të mjerët më fatkeq që ka shënuar historia. Ai, në të vërtetë, nuk ishte një sundimtar, por një skllav i pafuqishëm përballë egos së tij.

Nga ana tjetër, përsëri në Bagdat kur po e gurëzonin, Hallaxh el-Mansuri që i frymëzuar plotësisht kishte zbuluar një të fshehtë intime, e fshehtë e cila u bë shkak që njerëzit ta peshonin gjendjen e tij sipas kritereve të mendjes, u shpreh për ata që po e gurëzonin:

- O Zot! Fali ata që janë duke më gurëzuar, para se të më falësh mua!

Me këto fjalë ai përfaqëson njeriun, i cili i ka kaluar problemet vetjake të egos, e ka liruar veten nga robëria e saj dhe ka arritur fitoren e shpirtit të tij në qetësinë e ndërgjegjes.

Mesnevi: *“O njeri neglizhent! Ti e mendove për bukë riskun dhe jo për urtësi, kur Allahu thotë në Kur’an: Hani nga risku që ju ka dhënë Zoti!”*

“Risku që ka dhënë Allahu është urtësi dhe dije sipas shkallës, kuptimit dhe aftësisë së ndjesisë së njeriut. Ai nuk i ngel në fyt dhe nuk e vret atë që e ha”.

“Nëse e mbyll gojën e trupit, te ti do të hapet një gojë shpirtërore. Me atë gojë ha kafshatat e të fshehtave dhe të dijeve hyjnore”. (v. 3, 3745-3747)

Risku nuk janë vetëm gjërat që hahen dhe pihen, ashtu siç pandehin të gjithë. Këto janë të përcaktuara në një sasi. Domethënë, asnjë njeri nuk ndërron jetë pa e konsumuar atë që i është caktuar dhe pa e plotësuar riskun e tij. Por edhe gjërat e tjera i nështrohen paracaktimit hyjnor. Për shembull, sa do t’i shikojë pamjet e botës së perkohëshme një sy. Sa zë dhe fjalë do të dëgjojë një vesh. Sa mendime do të prodhojë një tru ashtu pa bërë zë, si shkrimi në pjesën e poshtme të ekranit të televizionit, dhe sa ndjenja do të reflektojë një zemër në të njëjtën mënyrë... Këto janë gjëra të ditura nga dija hyjnore dhe të përcaktuara prej saj. Edhe ata si risku janë. Pra, vdekja nuk vjen pa u konsumuar ato.

Kjo do të thotë se edhe pjesët tjera janë të kufizuara dhe të përcaktuara si risku. Ky kufizim dhe përcaktim është caktim hyjnor. Nga ky aspekt, është mangësi të pandehësh se kjo vlen vetëm për

gjërat që hahen dhe pihen. Hazreti Mevlana përsëri thotë:

“Mos u mundo ta ushqesh shumë dhe ta frysh trupin, sepse ai është një kurban që do t’i jepet tokës. Ti, në të vërtetë, mundohu të ushqesh zemrën, sepse ajo do të shkojë në lartësi dhe do të nderohet”.

“Trupit jepi pak gjëra me yndyrë dhe mjaltë, sepse ai që e ushqen tepër atë, bie në dëshirat vetjake dhe së fundi poshtërohet”.

“Shpirtit jepi ushqim shpirtëror dhe shërbeji mendim të pjekur, kuptim të mprehtë e ushqime shpirtërore, në mënyrë që të mbërrijë i fortë në vendin ku do të shkojë”.

Mesnevi: *“O ti që kafshon buzët dhe mahnitesh ndaj bukurisë së pranverës! Pa shiko edhe gjendjen e zverdhur dhe ftohtësinë e vjeshtës!”*

“Kur të shikosh lindjen e diellit të bukur në kohën e lindjes, kujto perëndimin e që do të thotë vdekje për të!”

“Edhe njeriu jeton të njëjtën aventurë. Përsosmëria dhe bukuria e tij janë të detyruara të vdesin”.

“Do të shikosh se një fëmijë i bukur është bërë i dashuri i popullit për shkak të bukurisë së tij. Pas një farë kohe është plakur dhe është poshtëruar ndaj popullit!”

“Nëse je stolisur me trup të artë, kujtohu se ky trup do të kthehet në arë pambuku pasi të plaket!”

“O ti lakmues që ha ushqime me yndyrë dhe mjaltë! Ngrihu dhe shko në tualet, që atje të shohësh të ardhmen e tyre!” (v.4, 1596-1601)

Kjo botë ka ardhur në ekzistencë me bashkimin e shfaqjeve të cilësive të Allahut Teala. Çdo qenie që ekziston, përveç Allahut,

është me bashkimin e shfaqjeve të kësaj cilësie. Në botën tonë nuk ka shfaqje të qenies së Tij, sepse Allahu nuk ka krijuar ndonjë vend që mund t'i rezistojë një shfaqjeje të tillë.

Nga ana tjetër, qeniet që ekzistojnë me bashkimin e shfaqjeve të cilësive, janë të privuara nga cilësia hyjnore **“beka”**. Për këtë arsye, në asnjë qenie nuk ka **“beka”**, domethënë mundësi dhe fuqi pavdekshmërie dhe përjetësie. Ndërsa rezultati i kësaj është se të gjithë krijesat janë të detyruara për t'u vjetëruar dhe shkatërruar. Në ajetin fisnik kjo e vërtetë shprehet kështu:

“Çdo krijesë që gjendet në tokë do të shkatërrohet”.
(er-Rahman, 26)

Edhe cilësitë e krijesave të përkohëshme janë të tilla, domethënë të përkohëshme. Si rezultat i kësaj gjendjeje, të gjithë janë të detyruar gjithmonë që të ndryshojnë dhe të plaken. Asnjë nuk mbet në një gjendje. Por kalimi i përkohshmërisë në çdo qenie realizohet në një shpejtësi dhe mënyrë tjetër. Për këtë arsye është i vërtetë ligji se **“çdo gjendje vjen dhe kalon”**.

Kjo do të thotë se bota jonë, e cila është formuar mbi të kundërtat, nuk do të qëndrojë as mbi bukuri e as mbi shëmtim, as në hajër dhe as në sherr, as mbi qenie e as mbi mosqenie, as mbi përsosmëri dhe as mbi shkatërrim. Ndryshimi i përhershëm është një kader absolut për të gjitha krijesat. Hazreti Mevlana në rreshtat e tij e shpreh bukur këtë të vërtetë. Po ashtu, përmend edhe kalimin e një njeriu nga fëmijëria në pleqëri, dhe ndryshimin që pëson një ushqim.

Një jetë neglizhente përbëhet në fëmijëri nga loja, në rini nga epshi, në moshën e pjekurisë nga neglizhenca, në pleqëri nga mallëngjimi për gjërat që të ikin nga dora dhe nga shumë rënkime e pendime. Atë që nuk e ka dhikrin në buzën dhe zemrën e tij, atë që nuk dëshiron ta dëgjojë dhe ndjejë hallin e të vuajturit, pra të pamëshirshmin, vdekja - nga e cila ikin fatkeqët dhe mendjemëdhenjtë - e pret çdo çast në pusi. Sa përfundim i keq është gjendja

e atyre që janë lodhur deri në ditën e fundit në shijet e përkohshme dhe të cilët janë mashtruar ndaj bukurive dhe fitimit të gëzimeve të kësaj bote pa ahiret!

Kjo botë është një vend sprove. Në shikim të parë, era e saj është e mirë dhe e ëmbël. Vetes sonë i jep freski dhe gjallërim, por është një kurth, një fatkeqësi për ata që nuk e kalojnë pengesën e egos.

Mesnevi: *“O njeri, nga kjo botë vijnë dy zëra që janë të kundërt me njëri-tjetrin. Vallë zemra jote cilin është e aftë të dëgjojë?”*

“Njëri prej atyre zërave është gjendja e atyre që i afrohen Allahut, ndërsa tjetri është gjendja e atyre që mashtrohen”. (v.4, 1622-1623)

“Nëse e pranon njërin prej këtyre dy zërave, tjetrin nuk e dëgjon fare, sepse njeriu që do, pothuajse verbërohet dhe shurdhohet kundrejt gjërave që janë e kundërta e asaj që dëshiron”. (v. 4, 1628)

“O udhëtar! Shiko figurën e fundit në pasqyrë! Mendo shëmtimin e një të bukuri kur të plaket dhe një ndërtesë që do të vijë në gjendje të shkatërruar. Mos u mashtro në gënjeshtren e pasqyrës!” (v. 4, 1628)

Hazreti Mevlana, në rreshtat e tij të mësipërm, shpjegon se kjo botë është krijuar mbi të kundërtën, duke përmendur shembuj të ndryshëm. Shkaku i kësaj sepse Allahu është **“xhamiu’l-ezdad”**, domethënë zotëruesi i cilësive të kundërta. Siç u shpjegua edhe më sipër, e kundërta është baza edhe në botën tonë, e cila ekziston me shfaqjet e cilësive. Ajo nuk mund të zhduket. Në të vërtetë, truri i njeriut nuk mund ta kuptojë diçka që nuk e ka të kundërtën e saj. Ai është kushtëzuar me pamjen e jashtme. Njeriu dhe gjithësia

janë pasqyra e shfaqjeve xhemal e xhelal dhe vazhdimisht shfaqin të kundërtën, sepse konceptimi i njeriut, që është përgjegjësi sipas Islamit, arrin vetëm atë sa mund të konceptojë të kundërtën.

Aq sa të jetë e qartë e kundërta, atëherë është i qartë edhe konceptimi. Nëse mbi një dërrasë të zezë vendosen dy penj, njëri i bardhë dhe tjetri i zi, e bardha që është plotësisht e kundërt me dërrasën e zezë, shikohet më qartë. Ndërsa lepurin e bardhë që ecën në dëborë mund të mos e shikojnë as sytë më të mprehtë.

Edhe Islami e merr parasysh këtë realitet kur shpjegon sistemin që ka formuar dhe mendimin që ka sjellë për këtë botë. Shpjegimet e tij i ndërton mbi të kundërtat, si hajër-sherr, xhennet-xhennem, jetë-vdekje...

Ndërmjet këtyre të kundërtave, edhe në personalitetin e njeriut edhe në gjithësi, ka një epërsi të njëres mbi tjetrën dhe në të njëjtën kohë luftë për ta zhdukur njëra-tjetrën. Si lufta e të keqes me të mirën në botën e brendshme të njeriut... Në këtë luftë është e pamundur që njëra ta shkatërrojë tjetrën, sepse çdo gjë që është e kundërt me njëra-tjetrën, është reflektimi në botën tonë i një cilësie të Krijuesit të vërtetë të gjithësisë. Për shkak se cilësitë e Allahut janë të përherëshme, e kundërta do të vazhdojë deri në kiamet. Ajo që i ka hije njeriut në personalitetin e tij dhe në botën e jashtme, është përpjekja që të sigurojë fitoren e së vërtetës dhe së mirës ndaj së gabuarës dhe së keqes. Për këtë arsye, duhet t'i përkushtohemi së vërtetës dhe së mirës dhe të largohemi nga e gabuara dhe e keqja. Ata që e bëjnë këtë, arrijnë lumturinë. Edhe qëllimi i fesë është që ta shpjerë drejt kësaj fitoreje çdo individ që i thirret njeri. Po ashtu, në ajetin fisnik thuhet: **“Ka shpëtuar ai që pastron veten** (nga papastërtitë materiale dhe shpirtërore). **Po ashtu është shkatërruar ai që e mbulon atë me mëkate”**.

(esh-Shems, 9-10)

Mesnevi: “Mos u jep shumë pas pasurisë dhe pronës në mënyrë që kur të vijë koha, t’i lësh lehtë! Jefe që të shkojë edhe lehtë, edhe të fitosh sevape! Ti kapu pas Atij që të ka shtrënguar fort, sepse Ai është i pari, po ashtu Ai është edhe i fundit. Nëse dëshiron ta gjesh Atë, hidhe çdo siklet vetjak që mund të ta fundosë anijen e shpirtit, në mënyrë që të arrish atë që do”. (v. 3, 128-129)

Më të fuqishmet nga mirësitë e kësaj bote dhe të prirura të hedhin rrënjë thellë në zemër janë **“pasuria”** dhe **“fëmijët”**. Për këtë arsye, Allahu në Kur’anin fisnik këto dy cilësi i ka cilësuar **“fitne”**.

Çdo mundësi si pasuria dhe fëmijët që Allahu ia ka dhënë njeriut, në të vërtetë janë nga një amanet. Të gjitha mirësitë janë nga Ai dhe janë të Atij. Për këtë arsye, ndjenjat e zemrave të ditura kundrejt Allahut gjithmonë janë në drejtimin që shpreh kjo strofë:

*“Ti je ai që merr, Ti je ai që jep, Ti je ai që bën!
Çfarë të japësh ti, është ajo që kemi!”*

Për këtë arsye, miqtë e Allahut e kuptojnë paaftësinë e tyre ashtu si një rob para Allahut, ata janë larguar shumë nga rënia në neglizhencë për t’i fshehur mirësitë që kanë arritur nga Allahu, i cili është zotëruesi i vërtetë i atyre mirësive.

I Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë kështu për fitnen, që do të pësojë ummeti në të ardhmen:

“Çdo ummet e ka një fitne. Ndërsa fitneja e ummetit tim është pasuria”. (Tirmidhi, Zuhd, 26)

Ata të cilët e shpenzojnë pasurinë në mënyrë të gabuar apo ata që e kursejnë aq sa nuk u japin atyre që kanë të drejtë mbi të, i humbin mirësitë që Allahu ua ka dhënë. Allahu e shpreh kështu në ajetin fisnik të ardhmen tragjike të atyre që bien në një neglizhencë të tillë:

“...Ata të cilët e ruajnë arin e argjendin e nuk e japin

në rrugën e Allahut, lajmëroi për një dënim të dhimbshëm. Atë ditë kur ajo (pasuri e deponuar) fërgohet në prushin e xhehennemit e bashkë me të ballet, anët dhe shpinat e tyre (do t'u thuhet): “Kjo është ajo që e depozituar për veten tuaj, pra shijoni atë që e depozitonit!” (et-Teube, 34-35)

Sa mësimdhënëse është kjo vërejtje që u ka bërë Shejh Sadi kopracëve dhe atyre që janë të dhënë shumë pas pasurisë së kësaj bote:

“Mos kujto se do të lartësohesh duke mbledhur para. Uji që nuk ecën, qelbet dhe thahet. Mundohu të falësh dhe ta bësh të rrjedhshëm. Ujin që rrjedh e ndihmon qielli. Lëshon shi, i dërgon rrëke dhe e bën det”.

Për këtë arsye, dija e vërtetë është që ta sjellim zemrën në gjendje deti me bujari, mirësitë që ka dhënë Allahu dhe tregëtinë e kësaj bote ta kthejmë në pasuri të ahiretit. Nga ky aspekt, pasuria më e mirë është ajo që dërgohet në ahiret para Zotit, dhe shpirti më i mirë është ai i cili përdoret në fitimin e kënaqësisë së Allahut.

Ashabët e nderuar, pa pasur frikë nga varfëria, kishin një dëshirë të madhe për tu shpërndarë të varfërve të ardhura materiale dhe për ta shndërruar jetën e kësaj bote në kapitalin e lumturisë së ahiretit. Edhe ne, duke menduar ahiretin tonë, duhet të përfshiemi në entuziazmin për të përfitur nga kjo begati e tyre e lartë.

Në hadithin fisnik thuhet:

“Kush shqetësohet për ahiretin, Allahu e vendos pasurinë në zemrën e tij, ia mbron punët nga prishja dhe kjo botë i paraqitet duke iu bindur. Kush shqetësohet për këtë botë, Allahu ia vendos para syve varfërinë, e varfëron dhe nga kjo botë i vjen vetëm aq sa i është përcaktuar”. (Tirmidhi, Sifatu'l-kijame, 30)

Hazreti Mevlana tregon rrezikun e largimit nga Allahu me rrenjosjen në zemër të dashurisë ndaj pasurisë.

E drejtë është që çdo mirësi ta zotërojmë me logjikën dhe ndjenjën e **“amanetit”**. Nëse veprojme kështu, ndarja nga ajo nuk përbën ndonjë vuajtje të padurueshme.

Zemra është vendi ku shikon Zoti. Nëse aty fut “dashurinë për pasuri” dhe “fëmijë”, ky është një gabim me drejtim shndërrimin e tyre në idhuj. Ashtu siç është një qëndrim në kundërshtim me besimin e vërtetë, ajo në të njëjtën kohë del nga të qenurit ndërmjetësim për të fituar ahiretin dhe vjen në gjendje qëllimi, rezultati i së cilës në këtë botë është robëria, ndërsa në ahiret është humbje, pra fatkeqësi në të dy botët.

Shpëtimi nga indiferentizmi

*Ëndukja e ndjenjës së indiferencës ndaj
përshpirtshmërisë fetare është e mundur vetëm me
anë të kryerjes së dhikrit të vazhdueshëm, prandaj
të mos e harrojmë asnjëherë Allahun (xh.sh.), sepse
momentet në të cilat njeriu bie në mëkat dhe gjynah
janë pikërisht çastet kur ai harron Zotin.*

SHPËTIMI NGA INDIFERENTIZMI SHPIRTËROR.

Allahu e ka krijuar njeriun dhe e ka pajisur atë me aftësinë dhe dhuntinë për të bërë mirë apo keq. Kjo është arsyeja përse njeriu është krijesa e vetme, të cilit iu la amanet përgjegjësia e të qenit rob i Zotit.

Tek individualiteti njerëzor është mbjellë fara e prirjes ndaj të keqes dhe të mirës, prandaj edhe prehja në këtë botë dhe lumturia në botën tjetër varet nga fakti sa arrin njeriu ta shndërrojë botën e tij të brendshme në një “zemër të qashtë”.

Me anë të ajeteve të para të sures Shems, Zoti ua ka shpallur haptazi njerëzve rëndësinë dhe vështirësitë e realizimit të këtij shndërrimi shpirtëror, duke e përforcuar këtë të vërtetë me 11 betime të bëra prej Tij.

Në ajetin kuranor thuhet:

“Betohem në atë që, pasi ta ketë pajisur vetveten (nefs) me aftësi dhe ngjall në të prirjen për devotshmëri e veprime të ulëta (fuxhur) se, ai që e pastron egon (nefs) e tij nga të këqijat ka shpëtuar, kurse ai që e zhyt atë (nefs) në të këqija do të jetë i humbur”.

“Pasha njeriun dhe Atë që e krijoi atë! Dhe ia mësoi se cilat janë të këqijat dhe të mirat e tij. Pra, ka shpëtuar ai që e pastroi vetveten. Ka dështuar ai që e poshtëroi vetveten.” (Shems, 7-10)

Të mëkatosh do të thotë të bëhesh skllav i dëshirave dhe kërkesave epshore, kurse devotshmëri fetare do të thotë zell dhe përpjekje për t’iu afruar Zotit, duke e ruajtur zemrën nga veprimet e

ulëta. Mendja, inteligjenca, perceptimi, pasuria, posti, të afërmit dhe fëmijët janë materiali i njëjtë për këto dy cilësi dhe veçori dalluese, të kundërta me njëra-tjetrën.

Në qoftë se njeriu, për hir të dëshirave epshore dhe egoiste, preferon dhe pranon t'i braktisë këto rrugë të domosdoshme që e afrojnë tek Allahu, atëherë margaritari shpirtëror që ai posedon do të priset, duke e çuar dëm begatinë e kësaj jete, mundësinë e tij të vetme në këtë botë, si dhe do të bjerë viktimë e fatqeësive si në këtë botë ashtu edhe në tjetrën.

Pasi u zbua nga parajsa, djalli i drejtoi një kërkesë Allahut, nëpërmjet së cilës i lutej që deri në ditën e gjykimit të kishte një të drejtë, me anën e së cilës t'i çorientonte njerëzit, duke i shpënë ata drejt së keqes dhe së gabuarës. Allahu e lejoj vetëm në këtë botë iluzore, në të cilën njerëzit vijnë thjesht për t'u sprovuar.

“(Iblisi) tha: **Për shkak se më humbe mua, unë do t'u ulem atyre në rrugën Tënde të drejtë. Mandej, do t'ju silllem atyre para, prapa, nga e djathta dhe nga e majta e tyre, e shumicën e tyre nuk do ta gjesh që të falënderojnë!**” (Araf, 16-17)

Gjithsesi, nuk duhet harruar që nëpërmjet ajetit në vazhdim shprehet qartë fakti se asnjë prej njerëzve që janë të sinqertë në jetën e tyre fetare, nuk ka për të shkuar dëm nga cytjet e shejtanit, i cili, duke zënë pritë anës rrugës së drejtë që të çon tek Allahu, i shtyn njerëzit drejt së keqes dhe ua zbukuron pamjen e mëkateve dhe gjynaheve.

“Përveç robërve të Tu të sinqertë.” (Hixhr, 40)

Allahu (xh.sh.) urdhëron dhe thotë:

“Ndaj robëve të Mi (të sinqertë) nuk ke kurrfarë force, përveç atyre të humburve që vijnë pas teje. (Hixhr, 42)

Ja si na e tërheq vëmendjen Zoti ynë në mënyrë që të mos biem viktimë e mashtrimeve të djallit:

“O ju njerëz, kini frikë ditën kur prindi nuk mund t’i bëjë dobi fëmijës së vet, e as fëmija nuk mund t’i bëjë prindit të vet. Premtimi i All-llahut është i sigurt, pra mos t’u mashtrojë jeta e kësaj bote dhe djalli.” (Lukman, 33)

Me anë të tregimit mësimdhënës në vijim, Mevlana Xhelaledin Rumi rrëfen gjendjen në të cilën bie njeriu i nënshtruar ndaj egos së tij dhe mënyrën sesi atij i shkojnë dëm - i mashtruar nga dredhithë dhe intrigat e shejtanit - adhurimet dhe veprat e kryera:

“Në kohën e profetit Shuajb jetonte një njeri, i cili e kishte bërë zakon të shprehej kështu: “Allahu di dhe ka parë shumë nga mëkatet, gjynahet dhe të metat e mia, por Ai m’i ka falur ato për hir të favorit dhe fisnikërisë së Tij”.

I frymëzuar nga Zoti, profeti Shuajb (a.s.) e këshilloi me këto fjalë paralajmëruese atë:

“Ke filluar të thuash se Allahu për shkak të fisnikërisë së Tij nuk të ka deklaruar përgjegjës dhe nuk të ka dënuar, megjithëse ti ke punuar kaq shumë mëkate dhe gjynahe. O njeri mendjeshkurtër dhe i mjerë që ke lënë rrugën e drejtë për t’u endur shkretëtirave. A nuk e kupton ti se Allahu ta ka dhënë dënimin tënd deri tani sa e sa herë, por ti nuk di gjë për këtë! Të ka ikur largpamësia, sepse je zhytur nga koka te këmbët, nga maja e flokut deri te thoi i këmbës brenda indiferencës ndaj shpirtërores. Ti je kthyer në skllav të dëshirave dhe ndjenjave të tua egoiste, por nuk je i vetëdijshëm për këtë.

O njeri që i ngjan tiganit të nxirë! Je zhytur thellë brenda blazës dhe ndryshkut që ta kanë nxirë botën tënde të brendshme. Zemra dhe shpirti yt janë mbuluar nga shtresa ndryshku, prandaj syri i largpamësisë të është mbyllur dhe ta ka zënë perden e shikimit të enigmave hyjnore, ndërsa zemra të është verbëruar.

Çdo gjë duket më e qartë dhe perceptohet më lehtë kur vendoset përballë asaj që është e kundërt me të. Bloza e pistë nxjerr në

pah më qartë bardhësinë që ka tigani i kallajisur, por nëse tigani zë e nxihet nën efektin e tymit, duket se njolla e zezë që ka përsipër humbet dhe asnjë njeri nuk mund ta shoh atë. Po qe se hekurpunuesi është me ngjyrë të zezë, tymi i punishtes nuk mund ta nxijë më tepër lëkurën e tij, por, po qe se në punishte punon një njeri me lëkurë të bardhë, fytyra e tij do të bëhej e zezë.

Besimtari që e ka zemrën të pastër, e kupton shumë shpejt efektin e mëkatit dhe të gjynahut dhe zë të qajë e të vajtojë me dënësë, duke u lutur: “Aman, më fal o Zot!” Kurse njeriu që vazhdon të kryejë mëkate dhe gjynahe, thujse e mbush me dhe syrin e zemrës, prandaj edhe nuk i koncepton gjynahet që bën dhe nuk ndjen vrasje ndërgjegjeje; madje as që i shkon ndër mend të pendohet. Mëkati dhe gjynahet e kryera i tingëllojnë zemrës së tij si melodi e ëmbël. Kështu, ai e çon dëm besimin e tij pa e ditur se çfarë është duke bërë. Ndjenja e pendesës dhe fjalët përgjëruese “O Zoti im!” zhduken nga zemra dhe gjuha e tij - të nxira dhe të ngurtësuara tashmë - duke bërë që pasqyra e shpirtit t’i mbulohet nga shtresa ndryshku, që zënë ta brejnë atë.

Në qoftë se shkruhen ca rreshta mbi një letër të bardhë, ato lexohen qartë. Po qe se shkruan diçka mbi një letër në të cilën është shkruar tashmë, ato që shkruan së dyti nuk do të kuptohen, sepse ngatërrohen me shkrimin e mëparshëm. Tani është e vështirë t’i kuptosh ato radhë të cilat fillon dhe i lexon gabim, sepse kur boja e re dhe e zezë vihet mbi të vjetrën, të dy shkrimet bëhen të pallexueshme dhe nuk mbetet kuptim në to. Lëre po të përpiqesh të shkruash për të tretën herë në të njëjtën letër, atëherë do ta nxish fare; kështu ndodh edhe me mohuesit e fesë.

Kur është kështu, ç’mund të bësh tjetër përveçse të kërkosh strehën e mbrojtjes së Allahut, që është shërim për çdo situatë?! Lutjuni Zotit tuaj mëshirues që t’ju udhëzojë; kështu ju do të shpëtoni nga derti i pashërueshëm i nxirjes dhe zënies ndryshk të zemrës!”

Personi që kishte gabuar, erdhi në vete pas këtyre fjalëve të

Shuajbit, (a.s.), fjalë që mbanin erë frymëzimi hyjnor dhe ta dridhnin zemrën. Ai, duke dashur të pendohej, i drejtoi këtë pyetje:

- Cila është shenja që më tregon se e kam merituar dënimin hyjnor si pasojë e mëkateve dhe gjynaheve që kam kryer, pa ditur se çfarë po bëja?

Si përgjigje ndaj kësaj pyetjeje, Allahu e frymëzoi Shuajbin (a.s.) t'i thoshte:

- Duke mos ti bërë publike të fshehtat e tua, Unë t'i kam mbuluar gabimet dhe mëkatet. Shenja më e qartë se e ke merituar fatkeqësinë dhe mynxyrën shpirtërore është kjo:

- Njeriu që kryen detyrën e robit ndaj Zotit dhe mban agjërimin, fal namazin, jep zekatin, madje kryen edhe punë të tjera të mira, por nuk shijon asnjë grimë të kënaqësisë shpirtërore nga asnjë prej adhurimeve që bën.

- Adhurimet e tij nga pamja e jashtme janë të sakta dhe sjellja e tij si rob ndaj Zotit është e hijshme, por bota e tij e brendshme shpirtërore është e varfër, prandaj zemra dhe trupi i tij nuk janë në harmoni me njëra-tjetrën. Kokrra e arrës nga jashtë duket e shëndoshë, por nga brenda mund të jetë e zbrazët.

- Nëse dëshiron që ndjenja e besimit dhe adhurimet të lënë tek ti shije të mirë, atëherë zemra është e detyruar të vishet me përshpirtshmëri dhe frymë shpirtërore. Bërthama duhet të jetë e mbushur brenda, që të lëshojë fidan. A ke parë bërthamë të zbrazët që lëshon fidan? A nuk është forma pa jetë asgjë tjetër përveçse një kallëp i derdhur?"

Me këto këshilla shpirtërore ia tërhoqi vërejtjen Shuajbi (a.s.) njeriut indiferent, në zemrën e të cilit, nëpërmjet frymës shpirtërore të profetit, çelën lulet e shpresës. Pasi u lut për falje, ai vendosi me bindje ta drejtonte zemrën e tij drejt Allahut..."

Më i madhi i mëshiruesve, Allahu (xh.sh.), i trajton robërit e tij në përputhje me dy atributet e Tij e që janë butësia (Halim) dhe falja (Gafur), prandaj edhe nuk i dënon ata menjëherë për gabimet dhe mëkatet e tyre, duke e shtyrë çështjen e dënimit deri në një afat tjetër të caktuar; por robi i hutuar tregohet indiferent ndaj kësaj të vërtete, e cila shprehet kështu në një ajet kuranor:

“E sikur Allahu t’i kapte njerëzit sipas veprave (të këqia) të tyre, nuk do ekzistonte asnjëri, por Ai i afatizon deri në momentin e caktuar, e kur të vijë afati i tyre, s’ka dyshim se Allahu i ka parasysh robërit e vet.” (Fatir, 45)

Njerëzit e pafat, të infektuar nga një sëmundje shpirtërore e tillë, jo vetëm që nuk janë të vetëdijshëm për mëkatet dhe gjynahet e kryera, por pandehin se veprimet e tyre janë të sakta dhe të mira dhe se do të përballen në botën tjetër (ahiret) me rezultate të mbara. Ndërkaq, me anë të ajetit kuranor në vijim, Allahu na informon rreth përfundimit të dhimbshëm të personave që janë nën ndikimin e indiferencës:

“Thuaj: A t’ju tregojmë për më të dëshpëruarit në veprat e tyre? Ata janë personat veprat e të cilëve u asgjësuan në jetën e kësaj bote, e megjithatë ata mendojnë se janë duke bërë mirë.” (Kehf, 103-104)

Nga ky aspekt, besimtarët jo vetëm që tregojnë kujdes t’i kryejnë me sinqeritet punët dhe veprimet që bëjnë, por edhe i kap përherë ndjenja e madhe e frikës se mos do t’i çojnë dëm ato, prandaj edhe e konsiderojnë për gjë të madhe edhe gabimin më të vogël që mund të bëjnë. Në të kundërt me ta, indiferentët i vlerësojnë dhe i konsiderojnë të parëndësishme mëkatet që kanë bërë, sado të mëdha të jenë ato.

Abdullah bin Mesud ka thënë:

“Besimtari e konsideron mëkatin si një mal, rrëzë të cilit ulet, por qëndron aty me frikën se mos copa gurësh nga mali do ta

mbulojnë nga çasti në çast. Ndërsa mëkatari i konsideron mëkatet e tij si një mizë që shkon dhe vjen përpara hundës, pavarësisht prej rëndesës së tyre”.

Ibn Mesudi (r.a.), për të demonstruar ato që tha, ngriti dorën dhe bëri sikur po largonte ndonjë mizë nga hunda. (Buhari, Deavat, 4; Muslim, Tevbe, 3, 2744)

Njëherë, i dërguari i Allahut (s.a.v.s.) i tha Aishesë (r.a.):

- O Aishe! Ruaju edhe nga gjynahu e mëkati më i vogël, të cilit mund të mos i tregosh rëndësi. Mos harro se në agorin e Allahut gjendet një engjell që i vëren dhe i shënon ato”. (Ibn Maxhe, Zuhd, 29; Darimi, Rikak, 17)

Një nga veprimet indiferente të njerëzve - më të shpeshta në ditët e sotme - është përbuzja e robërve të Allahut, pra nënvleftësimi i tyre. Përfolja që vjen si pasojë e këtyre paragjytimeve, bën që personit për-folës t’i pëlqejë vetja e tij përkundrejt personit të përfolur që poshtërohet. Në këtë mënyrë, ky njeri e stimulon egoizmin, duke i lëshuar pe mendjemadhësisë dhe dëshirave të egos personale. Nga e gjithë kjo, lind një e drejtë e nëpërkëmbur e personit të pafajshëm, shpagimi për të cilën do të zgjasë deri në ditën e kiametit.

Ndërkaq, Allahu na mëson nëpërmjet ajetit të mëposhtëm se Ai nuk pëlqen aspak që një rob i Tij të nënvleftësohet nga të tjerët dhe e konsideron këtë veprim një nga mëkatet dhe gjynahet më të mëdha:

“Mjerë për secilin që e ofendon e përqesh (njerëzit)”
(Humeze, 1)

Në vazhdim të ajeteve të sures Humeze, Allahu i paralajmëron njerëzit e pafat që sillen në këtë mënyrë, duke i kërcënuar me

hedhje në xhehenemin Hutame, aty ku zjarri djegës shkon deri në zemër.

Një tjetër gjë që i preokupon më shumë zemrat dhe bën që ato të bien në indiferencë, duke i privuar nga frymëzimi shpirtëror i adhurimeve, është makutëria e dashurisë për këtë botë dhe e fitimit të pasurisë së tepërt. Dobësinë e njeriut në këtë aspekt, Allahu (xh.sh.) e sqaron me këtë ajet kuranor:

“E njeriu, kur e sprovon Zoti i tij, e nderon dhe e begaton, ai thotë: Zoti im më ka nderuar! Por, kur për ta sprovuar ia pakëson furnizimin (e varfëron), ai thotë: Zoti im më ka nënçmuar! Jo, nuk është ashtu! Por (punoni edhe më zi) ju nuk e përfillni jetimin. Nuk nxisni njëri-tjetrin për ta ushqyer të varfërin, hani me të madhe trashëgiminë (e padrejtë) dhe pasurinë e doni së tepërmi.” (Fexhr, 15-20)

Llukmani i Urtë e pati këshilluar kështu të birin, në mënyrë që t'i tërhiqte vëmendjen ndaj indiferencës:

“Biri im! Bota është një det pa fund. Dijetarët e pa-kultivuar me kulturë shpirtërore dhe shumë të tjerë janë shkatërruar në këtë jetë, pasi kanë rënë në indiferencë. Le të jetë besimi yt me zemër të bindur ndaj Allahut - anija jote në këtë det, devotshmëria dhe adhurimet - pajisjet e saj; ndërsa mbështetja jote tek Allahu (tevekul) - velat që i mundësojnë të lundrojë nëpër det. Unë shpresoj se vetëm me këtë mënyrë mund të shpëtosh”. (Bejhaki, Kitabu’z-zuhd, 73)

Ja si e përshkruan i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) fëlliqjen dhe nxirjen e zemrës për shkak të mëkateve dhe gjynaheve:

“Kur njeriu kryen një gabim, në zemër i vihët një pikë e zezë. Në qoftë se ai heq dorë nga mëkati, i përgjërohet Zotit për falje dhe pendohet vërtet, zemra e tij pastrohet. Në qoftë se ai vazhdon sërish të bëjë mëkate, pika e zezë do të rritet derisa t’ia mbulojë të gjithë zemrën”. (Tirmidhi, Tefsir, 83; Ibn Maxhe, Zuhd, 29)

Profeti ynë (s.a.v.s.) ka thënë:

- Zemra zë ndryshk, ashtu siç zë ndryshk edhe hekuri.

- O i dërguar i Allahut! Si pastrohet ajo? - e pyetën.

- Leximi i shpeshhtë i librit të Allahut dhe përmendja e shpeshhtë e Zotit, - u përgjigj ai (Ali el-Muttaki, Kenzu'l-ummal, II, 241)

Nëpërmjet ajetit kuranor në vijim, Allahu na mëson se dy nga karakteristikat e robërve të devotshëm që Ai i do dhe me të cilët është shumë i kënaqur, janë pendimi i menjëhershëm pasi të kenë kryer një mëkat e gjynah, dhe mos-këmbëngulja në kryerjen e tyre:

“Edhe ata të cilët kur bëjnë ndonjë (mëkat) të shëmtuar ose i bëjnë zullum vetes së tyre, e përmendin All-llahun dhe kërkojnë falje për mëkatet e tyre - e kush i falë mëkatet përveç All-llahut? - dhe nuk vazhdojnë në ata që kanë punuar (në të keqen).” (Ali Imran, 135)

Zhdukja e ndjenjës së indiferencës ndaj përsëritshmërisë fetare është e mundur vetëm me anë të kryerjes së dhikrit të vazhdueshëm, prandaj duhet të mos e harrojmë asnjëherë Allahun (xh. sh.), sepse momentet në të cilat njeriu bie në mëkat dhe gjynah janë pikërisht çastet kur ai harron Zotin. Mëkatet e kryera, me dije apo pa dije, dhe gabimet që bëhen si pasojë e indiferencës, sjellin shkatërrimin e zemrës, qendrës së jetës shpirtërore, ndryshkjen e saj në aspektin shpirtëror-afektiv, dhe verbimin. Kështu, njeriu fillon të mos e shijojë ëmbëlsinë e adhurimeve. Robi që bie viktimë e një sëmundjeje të tillë, i çon dëm edhe agimet e mëngjeseve, pasi atë e mposht gjumi. Si rezultat i kësaj indiference, ai privohet nga

përgjërimi që duhet të bëjë me duart e drejtuara nga Zoti me fjalët: **“Zoti im, Zoti im!”**, ashtu sikurse humbet edhe ndjeshmërinë e të qenit i vetëdijshëm për gabimet që bën.

Për këtë arsye, Allahu (xh.sh.) e ka urdhëruar profetin tonë Muhamed (a.s.) dhe nëpërmjet tij të gjithë besimtarët myslimanë që të bëjnë përherë dhikr, duke kërkuar prej tyre që të mos ia lejojnë vetes të bien qoftë edhe një çast në harresën e indiferencës.

“Ti përmende Zotin tënd në vete (heshtas), me respekt e me druajtje, jo me shprehje të larta, në mëngjes e në mbrëmje dhe mos u bëj prej atyre që nuk kanë kujdes.”

(el-Araf, 205)

Njeriu mund t'i kurojë menjëherë me ilaçin e pendesës një pjesë të tronditjeve shpirtërore me të cilat përballet në fushëbetejën e jetës, por ai më pas duhet të kapet fort pas sinqeritetit. Allahu (xh.sh.) kërkon prej robërve të tij që veprat dhe aktet e kryera t'i realizojnë me sinqeritet fetar dhe duke dëshiruar vetëm kënaqësinë hyjnore. Kjo është rruga e vetme që të shpie drejt shijimit të ëmbël-sisë shpirtërore të adhurimeve. Në ajetin kuranor thuhet:

“Ne ta shpallëm ty librin për hir të së vërtetës, andaj ti adhuroje All-llahun duke qenë i sinqertë në adhurimin e Tij!” (Zumer, 2)

Në mënyrë që adhurimet e kryera të kenë rezultat në jetën tonë shpirtërore, është e domosdoshme që ato të plotësohen nën ndjesitë e sinqeritetit, prehjes shpirtërore dhe devotshmërisë, pra kur trupi dhe shpirti të jenë në harmoni me njëri-tjetrin. Adhurimet e kryera pa sinqeritet i ngjajnë formave pa shpirt, frutave të krimbura nga brenda dhe farave të kalbura. Kafshatat e gëlltitura nga ushqimi i ndaluar dhe i dyshimtë, fetarisht janë dy ndër shkaqet më të rëndësishme që asgjësojnë kënaqësinë shpirtërore që të fal adhurimi. Hareja e gëzimit të adhurimit në zemrën e besimtarit rritet në atë shkallë, sa ai ruhet dhe distancohet nga kafshatat e tilla. Vetëm atëherë ai do të mund të shijojë vlerën e adhurimeve.

Sa mësimdhënëse është kjo rrëfenjë lidhur me ato që shprehëm deri këtu:

Tregon Ibrahim Ethem:

Një ditë prej ditësh u mbështolla me rrogos dhe rashë të fle në xhaminë e Jerusalemit (Bejtu'l-makdis). Në mes të natës u hap dera e xhamisë dhe hyri brenda një pir (prijës shpirtëror). Pasi fali dy rekatë namaz, u ul në tokë duke u mbështetur pas mihrabit. Aty erdhën edhe dyzet persona të tjerë, njëri prej të cilëve tha:

- Në xhami qenka një person që po fle.

Piri buzëqeshi dhe i tha:

- Ai është Ibrahim Ethem. Ka dyzet ditë që nuk e shijon ëmbëlsinë që të dhuron falja e namazit!

Me të dëgjuar këto fjalë, nuk e përmbajta dot veten, por u ngrita dhe shkova pranë pirit, të cilin e pyeta:

- Për hir të Zotit, cila është arsyeja që kam rënë në këtë gjendje?

Më tha:

- Një ditë ti ke blerë hurma në Basra. Pa e pasur mendjen ti more disa hurma që kishin rënë në tokë, duke menduar se janë të tuat, dhe i vendose në torbë. Ato hurma në të vërtetë ishin të shitësit të hurmave. Kjo është arsyeja që ke humbur pak nga bota jote shpirtërore.

Menjëherë u çova dhe shkova tek shitësi i dyqanit të hurmave, të cilit i kërkova të ma bënte hallall. Shitësi i hurmave u prek së tepërmi dhe pas këtij çasti ai u bë një nga besimtarët që shpenzonin më shumë për bamirësi. (Feridudin Atar, Tedhkiretu'l-evlija, 122-123)

Përkrah ushqimit që ushqen shpirtin, adhurimet kryhen edhe me fuqinë dhe forcën që merr trupi i njeriut nga ushqimet. Ndërsa prej ushqimit hallall përçohet nga trupi përsheptshmëri dhe frymëzim, prej ushqimeve të ndaluara dhe të dyshimta transmetohen

shqetësim dhe indiferencë.

Njeriu duhet ta pastrojë zemrën e tij nga këto lloj shqetësimesh shpirtërore, duke bërë pendesë, duke u lutur për falje mëkatesh dhe duke e përmendur Zotin, në mënyrë të veçantë gjatë kohës së agimit, begatinë e të cilit duhet ta përhapë dhe shtrijë në të gjithë ditën. Ai duhet të shkojë një jetë të frytshme brenda dinamizmit shpirtëror të veshur me shfaqjet e prehjes hyjnore.

Allahu na bëftë të gjithëve nga fatlumturit e kësaj jete, të cilët e përmbushin detyrën e tyre si robër të Zotit në rrugën e sinqeritetit, devotshmërisë e pëlqimit hyjnor, dhe të cilët shijojnë ëmbëlsinë e adhurimeve!... Largoftë nga ne indiferencën, peshën e rëndë e shpërfilljen dhe na i zgjeroftë zemrat tona, duke u falur atyre prehjen.

Amin!..

Zilia

që asgjëson bukurinë e shpirtit,

sipas Mesnevisë

Mesnevi: O ziliqar! Mblidh mendtë e kokës dhe shih të arrish edhe ti pjekurinë, përsosmërinë dhe madhështinë shpirtërore. Në këtë mënyrë, ti do të shpëtosh nga kthetrat e qederit dhe brengës që të kanë mbërthyer, sepse ti ke zili pjekurinë që gëzojnë të tjerët.

Lutju dhe përgjeroju Allahut të të shpëtojë dhe të ta zhdukë ndjenjën e zilisë, në mënyrë që të shpëtosh edhe nga shtati yt, që s'është gjë tjetër veçse huq i smirës.

T'u dhuroftë qetësi e brendshme dhe u preokupofsh vetëm me zemrën tënde, në mënyrë që të heqësh shprehinë për t'u marrë me njerëzit e tjerë dhe me gabimet e fajet e tyre! (v.4, 2680-2682)

I ardhur në këtë botë si një tablo e bukurive hyjnore, njeriu është lënë vetëm për vetëm me prirjet që gjenden të fshehura brenda tij dhe që janë prirja për mëkate e gjynahe dhe prirja për devotshmëri. Bota e brendshme e njeriut nuk është gjë tjetër veçse një fushëbetejë në të cilën përleshën dhe ndeshen ashpër me njëra-tjetrën prirja për të mirë dhe ajo për të keqe. Prirja negative më e mbrapshtë, asgjësimi i së cilës paraqet vështirësi më të madhe në fushëbetejën e botës së brendshme të njeriut, është “zilia”. Zhgulja njëherë e mirë e kësaj prirjeje negative, rrënjët e së cilës shkojnë thellë, është e vështirë, prandaj duhet ta dimë se kur kjo prirje hedh rrënjë dhe vendoset në zemrën e njeriut një herë, ai do të bëhet viktimë e një mungese të vazhdueshme të qetësisë shpirtërore. Synimi final i fesë është ta mbushë jetën e njeriut me prehje shpirtërore së pari në këtë botë dhe më pas edhe në jetën e përtejme. Armiku më i madh i prehjes shpirtërore është “**smira**” dhe rezultati i saj është “**zilia**”.

Ndjenja e zilisë tek njeriu buron nga ambicia i tij për të mbledhur për vete të gjithë të mirat materiale të kësaj jete, pa u mundësuar të tjerëve të përfitojnë prej tyre. Personi i painformuar rreth sëmundjeve të tilla me të cilat e ka të mbushur botën e tij të brendshme, ka rënë viktimë e fatkeqësisë shpirtërore më të dhimbshme. Po qe se njeri do të ishte i vetëdijshëm për mos-sinqeritetin e tij, ndoshta do ta kishte një mundësi për të shpëtuar, por atë e ka hutuar vetë bota e tij e brendshme, pasi armiku i vërtetë që i ka ngritur pusi, është egoja që ndodhet brenda tij.

Shprehjet negative të zilisë tek njerëzit janë të shumëllojta. Zilia paralizon prirjet e shëndosha në natyrën e pastër njerëzore të individit dhe ia dobëson atij forcën e të menduarit. Rrëfëhet se teksa i ngjitej malit të Sinait, Musai (a.s.) u poq udhës me një të moshuar që e siguronte jetesën e tij duke transportuar dru mbi shpatulla prej malit. Ai i tha Musait (a.s.):

- Fqinji im ka një gomar me të cilin bën transportin e druve,

ndërsa unë që jam i moshuar detyrohem t'i mbaj ato mbi shpatulla. Të lutem, lutju Allahut edhe për mua që të ma bëjë të mundur të kem edhe unë një gomar transporti dhe kështu të shpëtoj nga kjo jetë me vuajtje!

Musai (a.s.) nuhati një ndjenjë zilie dhe smire tek kërkesa e plakut që nisi me fjalët “fqinji im ka një gomar”. Prandaj, pasi u kthye nga mali Turi Sina, i dha këtë përgjigje të moshuarit:

- Allahu do t'u mundësojë edhe ty, edhe fqinjit tënd nga një gomar tjetër për transport.

Me të marrë këtë përgjigje, i moshuari zuri të thoshte me zë të lartë:

- Jo, nuk dua! Le të mbes pa gomar, por fqinji im të mos ketë një të dytë.

Janë të shumtë shembujt si kjo rrëfenjë, që na tregojnë sesa prirje negative, shkatërruese dhe e rrënjosur, është zilia.

Trualli në të cilin gjen strehë dhe zhvillohet ndjenja e zilisë është egoizmi. E thënë më saktë, është narcizmi. Një ndër qëllimet themelore të fesë është pastrimi i individit nga individualizmi dhe formimi i ndjenjës së altruizmit tek ai. Realizimi i këtyre të dyjave kërkon t'i drejtohem me kujdes dhe ndjeshmëri të lartë kryerjes së adhurimeve fetare të urdhëruara, me synim ngritjen drejt pikës së përsosjes së besimit. Sikurse dihet, fryti i parë i besimit tek njeriu është “**mëshira**”, e cila i drejtohet të gjithë krijesave me “**dashuri**”. Ndërsa nga njëra anë njeriu mëson shprehinë e respektimit të asaj që do dhe dëshiron në varësi të shkallës së dëshirës ndaj tyre, nga ana tjetër ai fillon dhe ndjen kënaqësinë e gëzimit të realizimit të atyre që dëshiron. Sa më e lartë të jetë kjo ndjenjë kënaqësie tek njeriu, aq më shumë dobësohet dhe shkon drejt zhdukjes prirja e natyrës së tij të pastër njerëzore (fitr).

Lartësimi i besimit drejt perfeksionimit është arsyeja e ekzistencës së dashurisë dhe mëshirës. Njerëzit që kanë një besim të

përkryer, zotërojnë edhe një ndjenje mëshire e cila, duke u zgjeruar gradualisht, përfshin brenda saj të gjitha krijesat; dhe në fund, të gjitha prirjet negative tek njeriu, siç janë: mllëfi, zilia dhe smira, janë të destinuara të asgjësohen. Kjo do të thotë se zilia tek një besimtar është treguesi i mosarritjes së ngritjes në lartësinë që i ka hije ndjenjës së besimit fetar.

E thënë ndryshe, zilia është pakënaqësia e shprehur ndaj pjesës që i takon njeriut në përputhje me caktimin hyjnor. Dihet se krimi i parë njerëzor që kreu Kabili ndaj Habitit qe rezultat i zilisë.

Kur është kështu, ne duhet ta matim veten me kujdes nëse ndiejmë apo jo kënaqësi kundrejt lumturisë dhe sukseseve të të tjerëve, aq sa do të kishim ndjerë për lumturinë dhe sukseset tona, dhe nëse e ndajmë bashkë me ta gëzimin e tyre apo jo. Përkundrazi, ne duhet ta kuptojmë se nuk është e mjaftueshme vetëm ti **“pohojmë”** me gjuhë principet e besimit, por edhe duhet të përpiqemi që ato të lëshojnë rrënjë në zemra. Në ka mbërritur në nivelin që kërkohet apo jo përpjekja në fjalë, ne këtë mund ta kuptojmë duke parë sesa kemi shpëtuar nga kokëçarja e zilisë.

Kurimi i vetëm i ambicies dhe zilisë që janë ndër sëmundjet më të rrezikshme të moralit të shëmtuar, është i mundur vetëm nëpërmjet mbështjelljes brenda frymës qetësuese të ndjenjës së ngopjes dhe kënaqësisë me atë që ke, sepse thesaret hyjnore që i dhuron kjo ndjenjë shpirtit, as kanë të mbaruar, as të sosur. I dërguari i Allahut (s.a.v.s.) ka thënë:

- *Të jesh i kënaqur me atë që je dhe atë që ke, është një thesar që s'ka të mbaruar, as të sosur.* (Dejlemi, Musned, III, 236 No. Hadithit 4699). Kjo është arsyeja që na bën të shprehemi se masa e vërtetë për të peshuar pasurinë, është kënaqja me atë që ke dhe atë që je.

Mesnevi: *Po qe se rrugës drejt Zotit zilia vjen e përplaset me*

ty duke t'u kapur për zverku, dije mirë se në të gjendet hazdisja e shejtanit. (v.1, 783)

“Shejtani e pati për turp t'i bënte sexhde Ademit (a.s.), ngaqë e kishte zili atë. Për shkak të kësaj smire, ai humbi lumturinë personale.

Gjatë rrugës tënde drejt Zotit nuk ka shteg më të vështirë dhe as më të rrezikshëm sesa zilia. Lum ai njeri që në zemrën dhe shpirtin e tij nuk lë vend për zili.

Dije mirë se shtati i njeriut është shtëpia e zilisë. Njerëzit e shtëpisë - pra ndjesitë që i përkasin trupit, siç janë perceptimi, dëgjimi, të parët, vlerësimi etj. - fëlliqen dhe ndyhen për shkak të zilisë.

Po, trupi i njeriut është banesa e zilisë, por Allahu i ka purifikuar dhe i ka bërë dritë të pastër trupat e njerëzve të përkryer në fe”.

Ajeti kuranor “Mbajeni pastër shtëpinë time!” (Bekare, 125) urdhëron pastrimin e trupit dhe të shpirtit. Me të vërtetë trupi i njeriut është krijuar nga dheu, por në fakt ai është një thesar drite”.

Po të kesh zili personin në botën e brendshme të të cilit nuk gjen dot mbeturinë smire, ti je duke bërë dredhi dhe për shkak të kësaj zilie që ndjen, zemra të nxihet dhe të fëlliqet”. (v.1, 430-435)

Duke e filluar shprehjen e tij në dyvargëshit e mësipërm me fjalët “tek shkon udhës së Zotit”, poeti mistik Mevlana na tregon se zilia mund të gjejë vend edhe tek besimtari dhe se ajo nuk zhduket prej tij vetëm nga të shprehurit me gojë: “Unë kam besuar”.

Zilia për të parën herë u shfaq tek shejtani. Sikurse dihet, që “**egoja**” ajo që e shpuri shejtantin drejt mosbindjes, duke e penguar atë të dëgjonte urdhrin hyjnor për të rënë në sexhde përpara Ademit. Ai e mbante veten më superior përballë Ademit të krijuar nga dheu, ngaqë vetë ishte krijuar prej zjarrit, prandaj dhe ngriti krye ndaj urdhërit të Allahut (xh.sh.). Meqenëse nga aspekti i krijimit ka të njëjtën prejardhje me xhindët, edhe shejtani, ashtu siç

ngjan edhe tek njeriu, është i pajisur me “egon”. Kjo do të thotë se tek çdo njeri ekziston një prirje djallëzore, shfaqjet më të tmerrshme të së cilës janë zilia dhe smira.

Trupi i njeriut – ashtu edhe siç e përshkruan Zoti – është si një shtëpi, pastrimi i së cilës është i mundur vetëm në sajë të pastrimit nga ndjenja e zilisë. Shtëpia brenda së cilës strehohet zilia, i përngjan një ambienti në të cilin dikush ka lëshuar gaz helmues. Çdo krijesë që ndodhet brenda atij ambienti, do të preket dhe infektohet nga ky gaz helmues, çka do të thotë se personi që mban zilinë në zemër, me smirën e tij përhap helmin në të gjithë veprat e mira që bën, të cilat pas kësaj humbasin edhe cilësinë e perfeksionimit. Prandaj është kusht që të shpëtojmë nga zilia, me qëllim që të mund të rrisim nivelin e pastrimit njerëzor, gjë për të cilën jemi edhe të urdhëruar. Kjo bëhet e mundur në sajë të përfundimit të formimit të ndjenjës së altruizmit, trualli dhe mjetei i të cilit është dashuria, sepse, ashtu siç u shprehëm edhe më lart, sukseset e çdo krijese tjetër që priten me dashuri, na gëzojnë po aq sa sukseset tona. Prandaj, puna e parë që do të kryhet është gjithë-përfshirja e dashurisë, gjë që është e mundur me rrugëtimin drejt shpirtit dhe thelbit human, duke u zhveshur prej besimit formal dhe sa për dukje. Sa më delikat dhe i hollë të bëhet shpirti, aq më shumë do të zhduket smira ndaj gjërave të kësaj bote dhe shija e besimit do të kthehet në piedestalin e të gjitha shijeve dhe hareve. Kur shpirti shpëton nga zilia dhe zë e fiton nivele të larta, atëherë ndërron edhe perceptimi i pasurisë në zemra. Në këtë mënyrë, ndërsa në shariat thuhet se “Pasuria jote të përket ty, pasuria ime më përket mua”, në tarikat ajo shndërrohet në shprehjen: “Pasuria jote të përket ty, edhe e imja është e jotja”, kurse në hakikat arrin perceptimin: “As ajo që posedon ti nuk është e jotja, as ajo që kam unë nuk është e imja, por të gjitha janë të Allahut”.

Mesnevi: Faraoni më kot uriste foshnje të pafajshme, ndërsa Musai shkante jetë të qetë në sarajet e Faraonit.

Megjithëse Faraoni, duke shkuar pas ndjesive të tij e forconte neftin e vet - armiku më i madh që i ushqente trupin - ai i përngjante njeriut që pandehte me mendimin “Një njeri përjashta është armiku im dhe më ka zili”.

Ai përsëriste shprehjen “Ky njeri është armiku im dhe më ka zili”, ndërsa në të vërtetë armiku i tij i vërtetë ishte trupi që ai e ushqente, pra nefti i tij.

Prania e neftit në trup, bënte që faraonit t’i ngjante edhe trupi i tij si Musai.

Faraoni shëtiste lart e poshtë duke thirrur “Ku është armiku?”, dhe kështu kërkonte të gjente armikun e tij.

Nefsi i njeriut të kthyer në skllav të dëshirave të tija, ushqehet duke bërë naze me begatitë e shumëllojshme brenda trupit. Ai kafshon dorën e tij, duke ushqyer mlllef ndaj të tjerëve.” (vëllimi 2, 771-775)

Ashtu sikurse u shpreh edhe në dyvargëshin e mësipërm, personat që nuk mund ta kuptojnë se armiku i vërtetë i njeriut është nefti i tij, zënë të kërkojnë armiq përjashta tyre, ashtu siç pati vepëruar edhe faraoni. Edhe në qoftë se përjashta ekziston një armik i tij, e keqja që mund të shkaktojë ai është e kufizuar deri në një masë të caktuar, ndërsa fatkeqësitë që përjetohen si pasojë e azdisjes së neftit janë me pasojë të mëdha, të pakrahueshme me atë që mund t’u shkaktojë armiku i jashtëm. Duke e konkretizuar këtë të vërtetë, Mevlana shprehet në këtë mënyrë:

“O udhëtar drejt Zotit! Në qoftë se dëshiron të mësosh të vërtetën, dije se as Musai e as faraoni nuk kanë vdekur, por jetojnë të fshehur brenda teje, brenda qenies tënde, duke vazhduar luftën e tyre në fushëbetë të shpirtit tënd. Kjo është arsyeja përse ti duhet t’i kërkosh brenda vetes tënde këta dy kundërshtarë të përbetuar të njëri-tjetrit”.

Një pjesë e këshillave të hirësisë Edebali (k.s.) ndaj Osman Gazit lidhur në këtë çështje, janë si më poshtë:

“O bir! Fitorja më e madhe është të njohësh vetveten. Armiku yt është vetja jote, pra egoja jote e pangopur. Miku yt është personi që e njeh neftin e tij, pra që e edukon atë, që njeh prirjet e tij negative dhe që i ka hyrë rrugës së asgjësimit të tyre.

Njeriu e ka shumë të vështirë të njohë dhe të perceptojë neftin që mban përbrenda si armik të tijin, pasi ai i shkon pas dëshirave të tij në atë shkallë sa e bën mik. Madje, neftin e pandeh për mik të tijin në atë shkallë sa shkon pas dëshirave të tij. Njohja e armikut jashtë teje dhe marrja e masave ndaj armiqësisë së tij janë më të lehta sesa të kuptuarit e armiqësisë së neftit, sepse, meqë nefti ndodhet përbrenda individualitetit tonë, edhe të këqijat e tij ne i tolerojmë për shkak të afinitetit që krijojmë me të. Kjo që thamë ngjason me një situatë të tillë:

Një njeri e pranon më me vështirësi një sjellje të keqe që sheh tek fëmija i vet - krahasuar me të njëjtën sjellje të keqe që ai sheh tek fëmija i fqinjit të tij. Arsyeja është ndjenja e afërsisë që ai ka ndaj fëmijës së vet. Në të njëjtën mënyrë, arsyetohet edhe për egon tonë ndaj neftëve të njerëzve të tjerë.

Kjo veçori përbën një ndër vështirësitë e luftës sonë me neftin, sepse duke qenë një pjesë e individualitetit tonë, edhe mospranimi i tij si armik është prirje dhe tendencë e natyrshme e qenies njerëzore (fitri). Të veprosh në kundërshtim me natyrën njerëzore (fitr), është e vështirë dhe e rëndë. Ndërsa armiku i jashtëm është një krijesë ndaj të cilit mundemi lehtë të parapërgatitemi, t'i kundërpërgjigjemi dhe nga i cili mund të ruhemi, këto që thamë nuk vlejné kur bëhet fjalë për neftin, sepse ai është armiku më i tërbuar me të cilin duhet të ndeshemi dhe nga i cili duhet të ruhemi, për shkak të balancës dhe bashkëekzistencës së prirjeve dhe tendencave pozitive e negative brenda natyrës njerëzore (fitrat). Gjykimi nëse ia kemi dalë mbanë apo jo që ta mposhtim këtë armik tonin,

është i lidhur vetëm dhe vetëm me asgjësimin e ndjesisë dhe prirjes së zilisë e smirës.

Teksa Sirri Sakati po u shtjellonte nxënësve të tij kuptimin e hadithit “Ai që nuk ndjen në shpirt hallet dhe shqetësimet e besimtarëve të tjerë, nuk është prej tyre” (Hakim, Mustedrek, IV, 352; Hejthemi, Mexhmau’z-zevaid, I, 87), njëri nga rrethi i nxënësve të tij vjen dhe i thotë i tronditur:

- Mësues, mjeshtër! Lagjja juaj është djegur e bërë shkumb. Vetëm shtëpia juaj ka shpëtuar”.

I gëzuar nga ajo që dëgjo, Sirri Sakati falënderoi Zotin “Elhamdulillah”.

Tridhjetë vjet pas kësaj dite ai i rrëfeu një mikut të tij:

- Atë ditë kur thashë “Elhamdulillah”, unë mendova vetëm për veten time duke u distancuar nga vuajtjet e personave që përjetuan atë fatkeqësi, paçka se kjo zgjati vetëm disa çaste. Kam tridhjetë vjet që jam penduar dhe i lutem Zotit të më falë për shkak të gabimit në të cilin rashë atë çast!

Ky shembull na mëson se edhe tek njeriu që është ngritur deri në shkallën shpirtërore të veliut, këto ndjesi mund të vazhdojnë të gjejnë strehë - për të dalë në pah me të gjetur rastin e parë të indiferencës. Shembulli na tregon vështirësinë që haset kur merremi me nefsin tonë dhe dëshirojmë të zhdukim prej tij prirjen më negative që ai ka, zilinë.

Mesnevi: “Shejtani u poshtërua, sepse u turpërua nga të qenit i dyti, pra sepse pandehu që po të binte në sexhde para Ademit dhe ta pranonte atë më superior, atëherë do ta ulte veten e tij dhe kështu ai ra në qindra të këqija të tjera.

Duke pasur zili dhe smirë që Ademi i krijuar nga dheu që mëkëmbësi (halife) hyjnor, shejtani nuk ra në sexhde para tij, duke dëshiruar kështu që ta rriste vlerën e tij. Po ku mbeti madhështia? Nga sytë i rrodhën lot të përgjakur.

Edhe Ebu Xhehli me prejardhje të fisme e pati zili Muhamedin - një jetim pa të ardhura financiare - të ishte i dërguari i Allahut dhe për shkak të smirës së tij u përpoq ta mbante veten më të madh sesa profeti ynë i shenjtë". (vëllim 2, 806-808)

Zilia dhe, si rezultat i saj, dëshira për të gjetur të meta tek gjëja apo personi që ke zili, janë pasojë e pandehmës në çështjen e mbajtjes më të madh të nefsit vetjak dhe nxjerrjes në pah të superioritetit. Një mendim, qëndrim a sjellje e tillë jo vetëm që nuk ia rrit vlerën individit ndaj bashkëbiseduesve të tij, po bëhet shkak që atij t'i bjerë grada në agorën hyjnore. Shembulli më i spikatur i kësaj që thamë është qëndrimi mohues i shejtanit ndaj urdhrit për të rënë në sexhde përpara Ademit.

Një tjetër e vërtetë, është fakti që Allahu i lartësuar nuk ua ka shpërndarë begatitë e Tij të gjithë krijesave në formë të barabartë. Ky diferencim i këtij lloji, veçanërisht në shoqëri, është baza që mundëson jetën sociale. Rëndësi më të madhe sesa përfitimi më pak apo më shumë nga begatitë hyjnore, fiton cilësia dhe mënyra e përgjegjësisë dhe llogarisë hyjnore që ka për të dhënë individit në varësi të begative hyjnore që i dhurohen atij. E vështruar kështu, të gjithë krijesat janë të barabarta në mes tyre nga aspekti i përgjegjësisë. Përgjegjësia e personit që gëzon në këtë jetë shumë begati është më e madhe sesa ajo e personit që gëzon më pak begati në këtë jetë, dhe si rezultat edhe llogaria që ka për të dhënë ky i fundit është më e lehtë. Në ajetin kuranor thuhet:

“Pastaj në atë ditë do të pyeteni për të mirat (e dynjasë).” (Tekathur, 8)

Zilia nënkupton një lloj kundërshtimi ndaj shpërndarjes së be-

gative hyjnore, gjë që në vetvete është paturpësia më e madhe ndaj Allahut. Më shumë se paturpësi, ajo është paaftësia e të kuptuarit të urtësisë hyjnore që shprehet në shpërndarjen e pabarabartë të begative hyjnore. Le të japim shembullin e inteligjencës. Po qe se të gjithë njerëzit do të kishin të njëjtin nivel inteligjence, nuk do të gjendej person që do të pranonte të kryente gjëra të thjeshta dhe të rëndomta për jetën sociale, p.sh. të pastronte rrugët. Po ta përgjithësojmë këtë logjikë tek të gjitha krijesat, atëherë shohim se shpërndarja në mënyrë të ndryshme e këtyre begative është faktori bazë që bën të mundur jetën në këtë botë. Qëllimin e kësaj shpërndarjeje të pabarabartë të mirësive hyjnore, Kurani fisnik e shpjegon kështu:

“A thua ata e përcaktojnë mëshirën e Zotit tënd? Ne kemi përcaktuar ndër ta gjendjen e jetës në këtë botë; Ne kemi dalluar disa në shkallë më të lartë se të tjerët. E mëshira e Zotit tënd është shumë më e dobishme se ajo që ata grumbullojnë.” (Zuhruf, 32)

Zilia dhe smira konsiston në të mos-kuptuarit e urtësisë hyjnore të administrimit të Allahut dhe kundërshtimin paturpësisht të situatës, programuesi dhe zbatuesi i së cilës është vetë Zoti. Ky është qëndrimi më negativ dhe më në kundërshtim me krijimin e lartë të njeriut. Një ndjesi dhe qëndrim i tillë i gabuar, pra zilia ose smira e marrë në vete pas mohimit të Zotit (kufr), është qëndrimi më negativ që e çon njeriun në atë gradë sa të humbë vlerë përpara Allahut.

Mesnevi: *Jusufët fshihen nga zilia dhe smira e të shëmtuarve. Bukuritë jetojnë thuajse brenda zjarrit për shkak të dëmit që mund t'u shkaktojnë armiqtë atyre.*

Jusufët kanë mbetur brenda pusit për arsye të dredhisë së vë-

llezërve, të cilët, prej zilisë që patën, ia dhanë Jusufin ujkut. (v.2, 1405-1406)

(...)

Jakubi, i cili kishte natyrë të butë, dridhej për Jusufin për shkak të ujkut të zilisë dhe smirës.

Në të vërtetë, ujku real nuk u rrotullua rreth e përqark Jusufit, por zilia dhe smira e vëllezërve, me të ligat që bënë dhe me pashpirtshmërinë e tyre, ia kaloi edhe ligësisë së ujkut.

Ujku i zilisë e bëri copë-copë Jusufin, kurse vëllezërit e tij fjalëmbël i kërkuan falje atit të tyre duke i thënë se “ne atë e lamë pranë rrobave dhe u larguam. Kur u kthye e kishte përllarë ujku”.

Këtë dredhi nuk e gjen as tek qindra-mijëra ujqër së bashku. Ujku i zilisë në fund do të asgjësohet”. (v.2, 1408-1411)

Një nga konkluzionet më të rëndësishme që mund të nxjerrim nga tregimi kuranor rreth profetit Jusuf, është e vërteta se, në fund fare, ziliqarët bien në një pozitë të turpshme para personit që e kanë zili, dhe detyrohen të rrëfejnë gabimet e tyre.

Me të vërtetë, vëllezërit e Jusufit në këtë tregim u detyruan të rrëfehen me këto fjalë që vërtetuan fatkeqësinë e zilisë :

“Betohemi tek Zoti se me të vërtetë Allahu të ka bërë ty më të lartë dhe superior mbi ne. Ne kemi bërë një gabim të rëndë.” (Jusuf, 91) Kjo do të thotë se ziliqarët, ashtu sikur nuk do të mund t'i shkaktojnë asnjë dëm personit që e kanë zili, do të detyrohen gjithashtu që të pendohen - pasi të jenë vërtitur sa andej-këndej; por zilia e tyre do të bëhet shkak që ata të poshtërohen.

Nisur nga ky tregim, arrijmë edhe tek një pikë tjetër e që është shërimi i zilisë, i shprehur në këtë rast me keqardhjen që ndjeu Jusufi ndaj vëllezërve të tij, të cilët, për shkak të smirës, kishin arritur në pragun e shkatërrimit shpirtëror. Ai bëri bamirësi dhe i

gostiti vazhdimisht ata, në mënyrë që të mos mbeteshin ngushtë në kohën e zisë. Duke u turpëruar për shkak të zilisë që kishin ushqyer në zemrat e tyre, vëllezërit i thanë atij: - Ti je Jusufi! Duke u munduar që ata të mos ndihen të skllavëruar nga ndjenja e rëndë e turpfit, Jusufi i ngushëlloi duke u thënë:

“Sot nuk ka qortim kundër jush, All-llahu ju faltë juve; Ai është mëshirues i mëshiruesve!” (Jusuf, 92) dhe me këto fjalë ai fshiu dhe largoi tërësisht nga zemrat e tyre sëmundjen e zilisë, që i kishte brejtur ata thellë në shpirt.

Mesnevi: *Të ndjesh keqardhje, të tregosh dhembshuri dhe ta falësh personin që e ka zili diellin e kuptimit dhe që pandeh se ka mbërritur në këtë botë atë që dëshiron.*

A mund t’ua fshehë njeriu syve të tij dritën e diellit? A mundet ai ta vyshkë freskinë e tij përditshme?

Apo, a ka fuqi ai ta pakësojë dritën e tij të pakufi e të pallogaritshme, dhe ta zbresë atë nga lartësia ku gjendet?

Smira e personave që dëshirojnë t’u kundërvihen të mëdhenjve shpirtërorë për shkak të zilisë që ushqejnë ndaj tyre, a nuk është një vdekje e përhershme dhe e pa fund për vetë ziliqarët? Për këtë arsye, kanë thënë se “smira e çdo personi që ushqen zili, i djeg të mirat dhe adhurimin që ai kryen”. (v.5, 11-14)

Një nga faktorët më themelorë për të lartësuar apo denigruar jetën e njeriut është orientimi i ndjenjës së dashurisë dhe armiqësisë drejt synimeve dhe objektivave të sakta. Po t’i drejtohesh me ndjenjën e dashurisë një miku të Allahut, ti e lartëson jetën, ndërsa në të kundërt, armiqësia dhe smira që mund të ushqehet ndaj një personi me pozitë të lartë shpirtërore, bëhet shkak për një degradim të llahtarshëm. Një zili dhe smirë e tillë shkakton pasoja shumë

më të mëdha sesa pasojat e zilisë që mund të ushqehet ndaj një personi të thjeshtë. Zilia dhe smira që ushqehen kundër një njeriu të dashur tek Allahu, bëhet shkak që tek Zoti të lindë një zemëratë të përmasave të mëdha. Lidhur me këtë çështje, sërish Mevlana ka thënë se:

“Shejtanët do të zmbropsen nga qielli për t’u hedhur poshtë në tokë, sepse ata ushqyen smirë dhe zili ndaj robërve të Zotit dhe shpirtërave që fituan pëlqimin e zemrave. “

Duhet pranuar fakti se edhe zilia, ashtu si të gjithë mëkatet dhe gjynahet e tjera, ndahet në kategori në varësi të personit që i drejtohet. Duhet të ndjejmë keqardhje ndaj personit të mbërthyer nën kthetrat e zilisë së pahijshme, sepse ai ende nuk është i vetëdijshëm për gjendjen në të cilën ka rënë, sado që, me duart e tij, e ka ulur veten sa më s’ka. Vetëm se aftësia për të ndjerë keqardhje ndaj një mëkatari me mendimin se “ai nuk ka mundur ta ruajë vetveten prej mëkatit drejt të cilit është hequr zvarrë” dhe ngadhënjimi i kësaj ndjesie mbi zemërimin dhe nervozizmin njerëzor, janë shprehje të një pjekurie shpirtërore dhe kulme të altruizmit, gjë që nuk mund ta arrijë çdokush.

Zilia

që zhdruk bukurinë e shpirtit

Zilia është refuzimi me zemër i begatëve që u takojnë njerëzve të tjerë si rezultat i ndarjes sipas caktimit hyjnor. Ndjenja e smirës që ushqehet në zemër kundër zotëruesve të begatëve hyjnore, është shenja e parë që na tregon se kemi filluar të infektohemi nga sëmundja e zilisë, madje që kjo sëmundje ka përparuar, dhe revoltim ndaj paracaktimit hyjnor (kader) në të njëjtën kohë.

ZILIA QË ZHDUK BUKURITË E SHPIRITIT

Allahu (xh.sh.) e ka krijuar njeriun si ahsenu't-takvim, pra si krijesën më të përsosur dhe më të hijshme dhe e ka ngarkuar atë me detyrën e “të qenurit rob i Zotit” , duke e favorizuar me cilësitë që i mundësojnë realizimin e duhur të kësaj detyre; por për shkak të enigmës së “sprovës” në jetën e kësaj bote, njeriu është mburitur, përveç cilësive me burim hyjnor, edhe me prirje nefs, të cilat i nxjerrin pengesa atij në kryerjen e detyrës së tij. Njeriu që dëshiron të dalë me sukses në këtë provim dhe sprovë hyjnore, është i detyruar t’u mundësojë prirjeve të tij mëshiruese (rahmani) ngadhënjim në të gjithë situatat jetësore, sjelljet dhe veprimet e tij, duke i gjykuar me mos-lëvizshmëri prirjet negative egoiste, si të ishin ato gjarpërinj të mbuluar në akull.

Një nga anët negative më të mallkuara e që duhet t’i shkatërronjë njeriu gjatë provimit dhe sprovës së jetës, janë sëmundjet e zilisë dhe smirës, që i djegin dhe i shkrumbojnë në asgjë të gjitha bukuritë e shpirtit.

Zilia është refuzimi me zemër i begative që u takojnë njerëzve të tjerë si rezultat i ndarjes sipas caktimit hyjnor. Ndjenja e smirës që ushqehet në zemër kundër zotëruesve të begative hyjnore, është shenja e parë që na tregon se kemi filluar të infektohemi nga sëmundja e zilisë, madje që kjo sëmundje ka përparuar, dhe revoltim ndaj paracaktimit hyjnor (kader) në të njëjtën kohë.

Nëse për një moment e zëmë se zilia është një ndërtesë, atëherë materiali më i rëndësishëm për strukturën e saj janë intriga

dhe ngatërresat, ndërsa në themelin e saj qëndrojnë imoralitetet e mëdha: egoizmi, dëshira për të qenë gjithmonë në krye, interesi, ambicia, dëshira për ta nxjerrë veten në pah, mendjemadhësia dhe vetpëlqim.

Meqenëse rrënjët e zilisë janë të fshehura brenda thellësive të botës së brendshme të njeriut, disa njerëz të kthyer në sklevër të egos së tyre (nefs), megjithëse notojnë brenda smirës, pandehin se nuk janë të infektuar nga sëmundja e zilisë, madje nuk janë as të vetëdijshëm se po sillen brenda zgafelles së humnerave.

Dëshira për të ditur se një person tjetër nuk i ka më begatitë e dhuruara dhe të mirat materiale të kësaj jete dhe përjetimi me ndjesi festive dhe zemër të qetësuar e të gëzuar i këtyre fakteve, është shenja e parë dalluese që na tregon se tek njeriu ka shpërthyer sëmundja e zilisë.

Ziliqari dhe smirëziu përpëliten pa ndalim brenda ndjesive të ulëta - të tilla si: mllëfi, tradhtia, dëshira e hakmarrjes, dredhia, nxjerrja në pah e të metave dhe gabimeve - që ushqejnë kundër personit që e kanë zili, duke e çuar kështu dëm jetën e tyre të shkurtër e të përkohshme brenda fantazive, dhe duke përhapur farmak përreth tyre.

Ja sesi e tregon Mevlana këtë cilësi të pështirë dhe shkatërruese të botës së brendshme të njeriut nëpërmjet një shembulli konkret:

Një sulltan bleu dy sklevër. Për të mësuar mbi nivelin shpirtëror të tyre, zuri të bisedonte në fillim me skllavin e parë. Përgjigjet që i jepte skllavi pyetjeve të sulltanit qenë të atilla që njerëzit e tjerë mund t'i kishin dhënë vetëm pasi të ishin menduar gjerë e gjatë. Kur pa se ky shërbyes i tij qe i kuptueshëm, inteligjent dhe gojëmbël, sulltani u gëzua pa masë. Pastaj i çoi fjalë skllavit tjetër që të vinte tek ai. Skllavi i dytë erdhi dhe hyri në audiencën e sulltanit. Për shkak të shqetësimeve shëndetësore, skllavit i vinte erë e keqe

gojës dhe dhëmbët i kishte të zi katran, sepse nuk ishte kujdesur për pastrimin e tyre. Megjithëse nuk i pëlqeu aspak pamja e jash-tme e këtij skllavi, sulltani zuri të bisedonte me të me qëllim që të mësonte cilësitë dhe karakteristikat e panjohura të skllavit dhe të mirë-informohej rreth të fshehtave të tij; prandaj i tha:

- Kështu si je veshur dhe me këtë erë goje që ke, bën mirë të më rrish larg, por jo dhe aq shumë sa të mos dëgjojmë njëri-tjetrin. Para së gjithash, le t'i gjejmë një zgjidhje problemit të erës së gojës tënde. Ti je një person i dashur, ndërsa ne jemi si një doktor me famë, prandaj nuk na takon neve që të të përçmojmë dhe mos të të respektojmë. Pa ulu dhe na trego dy përralla, që ta kuptojmë shkallën e intelektit tënd.

Duke u kthyer nga skllavi i parë me të cilin kishte bashkëbiseduar më përpara, sulltani tha:

- Hë pra! Ti shko në hamam dhe lahu mirë e mirë.

Me qëllim që ta vinte në provë skllavin e dytë, pasi u largua shoku i tij, sulltani iu drejtua duke dashur ta bënte të fliste, dhe i tha:

- Shoku yt, me të cilin unë pak më përpara bëra një bashkëbisedim, më tha gjëra të këqija rreth teje, por unë, me sa po shoh, mendoj se ti nuk je ashtu siç thotë ai. Ai është ziliqar dhe për pak sa nuk na bëri të qëndrojmë ftohtë ndaj teje. Shoku ynë na tha për ty se je hajdut, njeri jo i drejtë, që shoqërohesh me keqberës dhe pa cipë morali. Po ti, ç'thua rreth tij?

Këtyre që tha sulltani, skllavi i dytë iu përgjigj me këto fjalë:

- Nuk mund të them se janë të shtrembëta ato që pohon miku, i cili mendohet mirë dhe thotë vetëm të vërtetën. Përkundrazi, nga fjalët e tij unë përpiqem të kuptoj veten me mendimin se mos kam ndonjë nga të metat që ai ka pohuar rreth meje. Sulltani im! Ndoshta ai ka vënë re tek unë shumë të meta rreth të cilave unë nuk jam i vetëdijshëm se i kam.

Sulltani vazhdoi i tha skllavit:

- Atëherë, ashtu siç na foli ai rreth të metave tuaja, edhe ti na trego se ç'të meta ka ai.

Skllavi u përgjigj:

- Sulltani im! Ai me të vërtetë është një shok dhe mik i mirë i imi, bota e zemrës sime më pengon që unë të flas rreth të metave që ai ka. Prandaj, unë mund t'u them vetëm kaq: e meta e tij nuk është e metë, por virtyt sipas mendimit tim. Ai është modeli i dashurisë, besnikërisë dhe njerzishmërisë. Ai është i drejtë, inteligjent dhe miqësor. Cilësi të tjera të tijat janë: bujaria, përkrahja dhe ndihma ndaj të ngratëve. Ai është aq bujar, saqë e jep edhe jetën e tij po të jetë nevoja. Një tjetër cilësi dalluese e shokut tim të fatit është se atij nuk i pëlqen vetvetja. Ai është i mirë me të gjithë, por shumë i keq ndaj egos së tij.

Përpara kësaj përgjigjeje, sulltani i tha kështu skllavit:

- Mos e kalo cakun duke e lavdëruar mikun tënd, dhe mos u përpiq ta lavdërosh vetveten teksa thua fjalë të mira rreth tij, sepse unë di ta vë edhe atë në sprovë dhe ti pastaj të turpërohesh.

Skllavi ia ktheu me këto fjalë:

- Jo! Nuk e teprova duke e lavdëruar atë. Shprehitë e mira të mikut tim janë më të mëdha se ato që thashë unë. Unë ju tregova vetëm për ato që di rreth cilësive të shokut tim të fatit (kader). O sulltani im fisnik! Në qoftë se ti nuk u beson fjalëve të mia, atëherë ç'mund të bëj unë? Bota ime e brendshme më kushtëzon që të shprehem në këtë mënyrë.

Sulltani urdhëroi që ta thërrisnin skllavin tjetër - që kishte dalë tashmë nga hamami - të shkonte në audiencën mbretërore. Sulltani i tha atij:

- Me shëndet dhe mos të mungofshin të mirat e kësaj bote. Sa mirë do të ishte sikur ti të mos i kishe ato shprehitë e këqija rreth të

cilave na rrëfeu shoku yt. Atëherë çdokush që do të shihte fytyrën tënde të hijshme, do të gëzohej dhe lumturohej. Për të parë ty, ia vlen të shpenzosh të gjithë pasuritë e botës.

Skllavi i tha sulltanit:

- Sulltani im! Të lutem, më trego qoftë edhe disa nga ato ç'u ka treguar ai rreth meje!

Sulltani tha:

- Para së gjithash, na tha se ti je njeri me dy fytyra dhe se në pamje të jashtme dukesh shërim, por në të vërtetë je bela.

Skllavi që dëgjoji nga goja e sulltanit fjalët e liga të shokut të tij për të, u mbush gjithë zemërim, u nxi nga inati dhe u skuq flakë në fytyrë. Vala e zemërimit ndaj skllavit që e kishte shok, e kaloi kufirin. Ai tha:

- Ai qe miku im, por gojën e kishte të keqe. Ka ndodhur shpesh që të ketë ngrënë pislleqe si një qen që e ka zënë zia e bukës.

Me qëllim që ta poshtëronte shokun e vet, skllavi nisi të thoshte ç'i erdhi për goje dhe të nxirrte në shesh të gjithë paturpësitë që ruante në botën e tij të brendshme - pa u munduar të ruante asnjë të fshehtë. Përballë kësaj situatë, sulltani e vuri dorën tek goja si për t'i thënë "tashmë mjaft", dhe duke iu drejtuar atij i tha:

- Falë këtij provimi, unë arrita të shoh dallimin mes ju të dyve. Atij i vinte goja erë vetëm për shkak të një shqetësimi fizik, por ty të kutërbon shpirti! O ti njeri, të cilit i vjen shpirti erë e rëndë, ti rri larg meje. Shoku yt do të jetë përgjegjësi yt, ndërsa ti do të jesh nën urdhrat e tij. Mëso prej tij edukatën, njerëzishmërinë dhe të dish të flasësh. Merr mësim prej viryeteve të tij. Hiq dorë nga smira. Me këtë ndjenjë zilie që ke, ti je një i mjerë që ke lidhur një gur për beli dhe as mund të ecësh e as të notosh me të.

Sikurse shihet, sjelljet dhe qëndrimet luajnë rolin e një pasqyre tek e cila reflektohet bota e brendshme dhe personaliteti i njeriut.

Sjelljet dhe qëndrimet negative drejt të cilave zvarritet njeriu për shkak të garës së interesave, zilisë dhe smirës, shpalosin botën e tij të shpirtit - ashtu siç ndodh me një grafik zemre.

Hirësia e tij, Mevlana, duke dëshiruar që ne të mund të përfitojmë siç e meritojmë nga ky tregim, na këshillon me këto fjalë:

“Uni i vërtetë i njeriut fshihet nën gjuhën e tij, e cila është shprehja e botës së brendshme të njeriut.

Kur era fryn dhe ngre lart perden, shohim se ç’ka shtëpia përbrenda. Pra, kur një njeri që nuk e njihni nga afër flet dy-tre fjalë nga nevoja, perdja që i mbulon shpirtin hapet për të nxjerrë këshutu në pah fytyrën e tij të vërtetë dhe botën e tij të zemrës, si dhe për të shpalosur karakterin dhe personalitetin. A janë zemra dhe shpirti i tij të mbushur me margaritarë apo me gurë? A janë ato trëndafilishte që i dhuron ngazëllim shpirtit, apo vetëm gërmadhë e hedhurinave? A janë ato thesare gurësh të çmuar, apo fole gjarpërinjsh dhe akrepash?

O ti njeri indiferent, që ia ke falur veten kësaj jete dhe e ke çuar dëm botën tënde të brendshme! A nuk di se s’ka për të të rënë ndërmend për asnjë nga këto ndjesi ditën që do të vdesësh? Edhe po të heqësh dorë nga zilia jote në momentin e vdekjes, kjo nuk vlen më asgjë. Sytë do të të mbushen me dhe brenda në varr. Vetëm nëse ti ke një zemër të pastër, shpirti do të jetë i përjetshëm. Prandaj, pa hidhi një vështrim vetvetes! A ke pjesë nga drita që shpërthen në frymëzime shpirtërore, dhe që do të ta ndriçojë varrin dhe sytë e zemrës? Ti përpiqu të shtiesh në dorë margaritarin e shpirtit të pavdekshëm, i cili të është dhuruar. Për këtë arsye, përpiqu me ngulm të pajisesh me virtyte dhe të qëndrosh larg zilisë. Puno vepra të mira dhe bëj sa më shumë bamirësi, në mënyrë që me këto bukuri shpirtërore të shkosh drejt audiencës së Zotit.

Dije mirë se nuk ka asnjë vlerë bashkimi në një vend i fytyrës së hijshme dhe të mirë me shprehitë dhe huqet e mbrapshta. Bota

e brendshme shpirtërore e mbrapshtë nuk fshihet dot nën sjelljet dhe veprimet e shtirura. Ajo mënyrë jete nxjerr në pah të vërtetën që tregon se forma është vetëm një maskë.

Njeriut mos i shiko pamjen e jashtme, por botën e tij shpirtërore, sepse janë shprehitë e mira dhe morali i lartë ato që e ngrenë njeriun lart në pedestal.

Ngulite mirë në kokë se forma lëndore që shihet me sy, pra struktura fizike, do të humbasë në detin e vdekshmërisë dhe bukuria e saj do të zhduket pa nam e nishan, ndërsa bota shpirtërore, ngaqë është e paudekshme, do të mbetet e përhershme dhe do ta vazhdojë ekzistencën e saj në zemra nëpërmjet kujtimeve të bukura të jetës fetare edhe pasi kufoma vdekëtare e njeriut të virtytshëm - e cila e ka edukuar shpirtin e tij - të jetë bërë dhe. Ato kujtime të bukura të jetës fetare nuk mbeten thjesht e kaluara.

O njeri! Huqet e këqija që ua vesh të tjerëve për shkak të zilisë që ke në shpirt, janë në të vërtetë reflektime të huqeve të mbrapshta që ke përbrenda ti. Je ti që ua atribuon atyre që të rrethojnë vetitë që sheh në pasqyrën tënde, prandaj kështu ti flet rreth vetes dhe shkaktën plagë, shigjetëzat e mallkimit ia ngul me duart e tua vetes”.

Zilia dhe smira janë sëmundjet shpirtërore që i shkaktojnë më shumë dëme personit ziliqar sesa personit që ai ka zili, madje ky dëm mund të rezultojë edhe me një fund të dhimbshëm në atë shkallë sa të kenë lidhje me fenë e individit. Karuni, i cili në fillim qe një besimtar i devotshëm dhe i dyti që e këndonte Tevratin më mirë pas Musait, u shndërrua në shembullin më të pastër të kësaj fatkeqësie, atëherë kur në fund të jetës së tij, për shkak të zilisë që nisi të ushqente në zemër, humbi madje edhe besimin. Duke u krenuar me pasurinë që kishte dhe salltanetet në jetën e tij, nisi të llastohej dhe më në fund meritoi hakmarrjen hyjnore për shkak të zilisë që ai ndiente ndaj pozitës prej profeti që gëzonte Musai (a.s.). Ai përfundoi në fund të tokës së bashku me pallatet dhe thesarin,

të cilëve u besonte aq shumë dhe tek të cilët e mbështeti jetën e tij, duke u shndërruar kështu në të varfrin e botës së përjetshme.

Profeti ynë, Muhamedi (a.s.), e shpreh me këto fjalë fundin e hidhur të fatkeqësisë dhe sëmundjes së zilisë dhe smirës:

“Sëmundjet shpirtërore që ju janë transmetuar nga popujt e mëparshëm, janë zilia dhe përcmimi. Të dyja janë asgjësuese. Dijeni se kur them që janë asgjësuese, nuk e kam fjalën se ato ju lënë pa flokë, por ju shkatërrojnë besimin...” (Tirmidhi, Sifatu'l-Kijamet, 57)

Në vazhdim, Mevlana thotë:

“Atë të keqe ti nuk mund ta shohësh brenda shpirtit tënd, sepse në qoftë se do të kishe arritur ta shihje, nuk do të bëheshe me gjithë shpirt armiku i të tjerëve, por armiku i vetvetes.

Në qoftë se do të arrije të shikoje me dritën e Allahut, a do të mundje t'i bëje të tjerët të turpëroheshin për shkak të gabimeve të tyre dhe të bije në vorbullën e indiferencës për të parë dhe hetuar të metat e të tjerëve?

O njeri i mjerë - me zemër të mbushur me trishtim dhe qeder! Afroju dalëngadalë e pak nga pak dritës, në mënyrë që shikimi yt të kthehet prej zjarrit drejt dritës hyjnore, dhe sodit botën tënde të brendshme në vend që të shohësh të metat dhe gabimet e të tjerëve. Ringjalle vetveten në mënyrë që zemra jote të pastrohet nga mbeturinat.”

Historiku i zilisë dhe smirës fillon së bashku me atë të njerëzimit. Sa domethënës është fakti se njerëzit më të vyer kanë qenë objektivi i ziliqarëve gjatë gjithë historisë.

Rasti i parë i zilisë dhe i mendjemadhësisë ndodhi atëherë kur shejtani u tregua egoist ndaj Ademit (a.s.) dhe nuk e zbatoi urdhrin e Allahut. Më pas, rasti i birit të pabindur të Ademit, Kabilit, që vrau vëllanë e tij të devotshëm, Habilin; hedhja në pus e Jusufit nga ana e vëllezërve të tij, gjë që u bë shkak që Jakubi (a.s.) të

derdhte lot të përgjakur, si dhe situata të tjera të ngjashme me to. Të gjitha qenë përherë rezultat i zilisë, që digjej ndër zemra.

Familjet e shkatërruara dhe gërmadhat e shoqërive a shteteve janë të mbushura plot me skena zilie. Smira është shkaku i fatkeqësisë dhe mynxyrës që zë fill tek individi për t'u përhapur më pas shkallë-shkallë në të gjithë shoqërinë dhe që në fund fare i djeg, i shkruan dhe i shfaros që të dy.

Në traditat profetike thuhet:

“Kini kujdes që mos ta keni zili njëri-tjetrin! Smira gëlltit dhe shkatërron të mirat dhe sevapet që keni fituar, ashtu siç e përpin zjarri drurin.” (Ebu Davud, Edeb, 44; Ibn Maxhe, Zuhd, 22)

“Për sa kohë që njerëzit të mos e kenë zili njëri-tjetrin, do t'i rrethojë atmosfera e frymëzimit dhe e begatisë hyjnore”.

“Mos mbani mëri, mos e keni zili, mos ia ktheni shpinën dhe mos i ndërprisni marrëdhëniet me njëri-tjetrin. O robërit e Zotit, jini vëllezër me njëri-tjetrin”. (Buhari, Edeb, 57)

Personi që vuan pasojat e zilisë dhe smirës së të tjerëve, në vend që të mërzitet dhe të nervozohet, nuk duhet t'ua kthejë të keqen që i bëhet me të njëjtën monedhë, por duhet të ndiejë keqardhje për pozitën dhe gjendjen në të cilën kanë rënë ata. Në rast se i kundërpërgjigjet me durim, tolerancë dhe mirëkuptim keqtrajtimit dhe mizorive që i bëhen, atëherë ai mund t'i vlerësojë ato si rast për fitim sevapësh, duke u përpjekur të dalë me një përfitim shpirtëror edhe nga situatat e tilla.

Sa bukur e shpreh Mevlana këtë ide të hollë nëpërmjet kësaj alegorie:

“Trëndafil e fitoi atë aromë të mirë që ka, se arriti të shkojë mirë me gjembat që mban mbi vete. Prandaj dëgjoje këtë të vërtetë edhe prej trëndafilit. Dëgjo se ç'thotë ai:

Pse të brengosem për shkak të faktit se jetoj bashkë me gje-

mbat, pse ta mërzis vetveten? Unë që e fitova aftësinë e buzëqeshjes për shkak të durimit të bashkëjetesës me ata gjemba të prapë, fitova nëpërmjet tyre edhe mundësinë që t'i fal botës hijeshi dhe aromë...”

Allahu na mundësoftë të marrim për shpirtrat tanë pjesë nga sjelljet dhe veprimet e bukura të robërve të Tij me moral të lartë, të cilët, duke u mjaftuar me begatitë që u ka favorizuar Zoti, janë kënaqur me atë që kanë qenë dhe atë që kanë pasur. Na ruajt nga fundi i hidhur i atyre që, duke ia vënë sytë të mirave dhe begative të kësaj jete që i kanë të tjerët, ia kanë falur zemrat dhe shpirtrat e tyre lojërave të gënjeshtërtë të kësaj bote, pasioneve dhe dashurive prej zbaticash, pamjeve të jashtme e të hareshme ngushëlluese, të ardhmes mashtruese dhe dredharake të smirës; gjithashtu, Allahu na ruajt nga smira e ziliqarëve.

Amin!...

Profeti Musa dhe Faraoni

sipas Mesnevisë

Thellësinë e tej pamësisë së Musait dhe mënyrën sesi u marros Faraoni brenda jetës së tij prej egoisti, Mevlana e shpalos me këto fjalë, duke e konkretizuar rrëfimin me një gjuhë që arrin ta perceptojë mendja e njeriut:

“Musai sillej me përkorësi dhe thjeshtësi teksa e ftonte faraonin drejt Zotit, sepse Allahu e kishte urdhëruar Musanë që të shkonte te faraoni për t’i kumtuar atij mesazhin hyjnor dhe këtë kumt ta shprehte me gjuhën “lejjin”, pra me fjalë të buta dhe të ëmbla. Kur faraoni i pati drejtuar Musasë pyetjet se kush ishte, nga qe me prejardhje dhe sesi e kishte pasur emrin e mëparshëm, ai i qe përgjigjur kështu:

“Unë jam i dërguari i Allahut për të shpëtuar njerëzit nga per-

versitetet në besim! Prejardhja ime është prej argjilës. Toka do të jetë sërish vendi ku do të përfundojë ky trup i krijuar nga dheu - pasi të jetë përsjellë nëpër botë. Allahu i fali jetë argjilit duke i dhuruar shpirtin. Emri im i vërtetë është Musa, rob i pafuqishëm i Allahut, bir i një njeriu, rob të Allahut!”

Këtë herë faraoni i tha: “Ti duhet të jesh rob i faraonit, sepse trupi yt është ushqyer dhe zhvilluar me të mirat dhe begatitë e faraonit. Por ti na del se qenke një rob që nuk e njeh të drejtën dhe meqë më refuzon mua, je një femohues dhe mosmirënjohës i vërtetë”.

Si përgjigje, Musai tha:

“Mos e dhëntë Zotit! Zoti është vetëm një. Ai nuk ka të barabartë me të. Njerëzit nuk janë nën zotërimin e askujt tjetër përveç Tij. Me përjashtim të personit që do të shkatërrohet, askush tjetër nuk hyn në garën e ortakërisë me Të. Besimi në njësinë e Zotit nuk e duron ortakërinë në zemër.

O faraon! Ti nuk ke fuqi të krijosh vetullën time, madje as edhe një krah mushkonje, atëherë me ç’llogjikë më thua se ti je ai që më ka krijuar? Ti je një person shumë mizor! Ti je duke i bërë shirk Allahut! Në qoftë se thua që unë kam urarë gabimisht një kopt, atë unë nuk e urava për llogarinë time. Unë thjesht e godita me grusht. Ai njeri i mjerë e që thjesht merrte frymë, në të cilin nuk kishte pjesë nga shpirti hyjnor dhe që ishte një kufomë e zhveshur nga e vërteta, dha shpirt menjëherë.

Kur faraoni i tha se “nuk ka dyshim se unë kam të drejtat e mia mbi ty, por a është e drejtë që ti të më ulësh mua përpara popullit, të dalësh kundër hyjnësisë sime dhe ta shndërrosh ditën e ndriçimit të shpirtit tim në një ditë të errët?”, Musai iu përgjigj:

“Në qoftë se nuk ma vë veshin që të besosh në fenë e drejtë dhe të braktisësh të keqen për të punuar të mirën, gjendja jote në kiamet ka për të qenë shumë më e keqe sesa je tani.

Në pamje të jashtme ty të dukem se jam duke synuar vetëm të

hedh poshtë pretendimin për origjinën tënde hyjnore, por në të vërtetë unë tani po përpiqem ta shndërroj në trëndafil një gjemb si ti”.

Faraoni tha:

“Me të vërtetë që qenke një magjistar profesionist. Ti e ndave më dysh popullin e Egjiptit, shpirti i të cilit më përket vetëm mua”.

Musai tha:

“Baza e magjisë është mohimi i Zotit dhe indiferenca, ndërsa unë jam i rrethuar nga shpallja hyjnore. Shpirti im është një pishtar feje! Edhe vetë Mesihu ma ka zili egon time (nefs). Edhe vetë librat marrin dritë nga shpirti im.

Ti je i zhytur në pandehma. A nuk është fakti që Zoti im më dërgoi tek ti, argument i asaj se ekziston një dërgues i mirë-informuar për çdo gjë? Mrekullia ime është ilaçi më me efekt për të përmirësuar dhe mjekuar plagën e mosbesimit tënd në një Zot.

Ca kohë më parë ti ke parë disa ëndrra. Ti e di shumë mirë që unë do të marr në dorë shkopin, dhe se nga dora ime do të shpërthejë një dritë e fortë që do ta thyejë zverkun tënd të paturpshëm. Astrologët dhe të urtët që e dëgjuan prej teje atë ëndërr, e kuptuan të vërtetën, ndërsa ti vetë nuk e ke rrokur dhe kuptuar atë.

Mbreti që sundon një popull duhet të jetë i pajisur me cilësitë e moralit hyjnor, ndërsa ti e ke kthyer shpirtin tënd në banesë djalli, duke e shndërruar epshin në kiblen tënde.

Ti dhe mbështetësit tuaj, që jetoni në këtë botë vetëm me trupat tuaj të skllavëruar ndaj egos (nefs), sulmoni dhe atakoni përherë kështjellat e fesë dhe të besimit të njerëzve që jetojnë një jetë të pasur shpirtërore. O ti faraon që ke shprehi të mbrapshta dhe je mosbesimtar! Besimtarët, të cilët janë ngadhënyesit e së fshehtës hyjnore, nuk ju kanë sulmuar juve vetëm për shkak të natyrës së butë që kanë.

Si guxon ti të mbyllësh shtegun që Allahu hapi për prodhimin dhe shumimin e brezave njerëzorë, pra mitrën e nënës? Ti je ekze-

kutori i mijëra njerëzve të pafajshëm, duke u bërë mizori më fatkeq nga të gjithë. Ti, me qëllim kyçe shtigjet e botës së të fshehtave hyjnore, por doli një burrë trim për të të verbuar! Ja pra. Ai trimosh jam unë. Unë do ta thyej dhe shpartalloj atë që ti dëshiron, dhe do ta fshij për fare famën dhe emrin që ke!

O njeri armik! Dije se ekziston një qenie e plotfuqishme, e in-formuar rreth çdo gjëje, që i dhuron çdokujt atë që meriton. Kur ka ndodhur që të dërgosh një të mirë drejt qiellit, pra drejt Allahut, e të mos të ta ketë kthyer atë veprim me një të mirë në këtë botë?!

Kokëçarjet vijnë e përplasen në ty për shkak të marrëzisë dhe mendje-trashësisë tënde. Në qoftë se shpirti të turbullohet dhe të nxihet nga të këqijat, kuptoje se ky është fillimi i dënimit hyjnor! Pendohu dhe kërko falje për politeizmin, mizoritë dhe gjynahet që ke bërë. Po që se ende deri tani nuk të ka prekur shigjeta e dënimit të mëkatit dhe gjynahut, kjo vjen për shkak të favorit, fisnikërisë dhe tolerimit që të ka bërë Allahu!

Duke vazhduar, Musai i tha faraonit:

“Dëgjo prej meje këtë këshillë dhe vepro në përputhje me të, sepse prej saj do të fitosh katër virtyte dhe shprehi të mira!”

Faraoni e pyeti: O Musa! Cilat na qenkan këto këshilla? Ç’me ofron në këmbim të besimit që do të pranoj? Tregoma që të lirohet laku i mosbesimit tim për shkak të premtimeve!

Musai u përgjigj: Këshilla ime është kjo: Prano haptazi njësinë e Zotit duke pohuar se nuk ka të adhuruar përveç Allahut. Allahu, që është i vetëm dhe me të cilin nuk ka të barabartë, është krijuesi i qiejve, i yjeve në to, i njerëzve në rruzullin tokësor, si dhe i djajve, perive, xhindëve dhe zogjve. Ai është gjithashtu krijuesi i detit, lëndinës, fushës, malit dhe shkretëtirës. Pasuria e tij nuk njeh kufi dhe nuk ka të ngjashëm me Të.

Katër virtytet dhe favoret që do të marrësh në këmbim të këtij besimi janë:

E para, trupi dhe kurmi yt do të jenë të shëndetshëm në formë

dhe të zhytur brenda botës shpirtërore dhe frymëzimit hyjnor.

E dyta, do të gëzosh një jetë aq të gjatë, sa edhe momenti i vdekjes do të ketë ndroitje prej jetëgjatësisë tënde dhe nuk do të të afrohet. Ti do ta kërkosh vetë vdekjen, sepse do të arrish të shohësh thesarin e fshehur nën rrënojat e banesës së trupit tënd. Duke arritur pasionin hyjnor, do të kërkosh të mbërrish tek Zoti pra tek “E mira absolute”, sepse do të kuptosh se trupi është pengesë për përzjerjen mes tyre të qindra kuptimeve shpirtërore.

Ke për ta shembur atë copë trup me qëllim që të arrish begatinë e përjetshme. Kështu, do të ndjekësh veprimet dhe aktet që kryejnë njerëzit e Zotit dhe do të shpëtosh nga trupi. Do të mbetesh i gjallë në përjetësi, edhe pasi trupi yt të jetë shndërruar në dhe.

E treta, do të jetosh si në këtë botë ashtu edhe në tjetrën nën sigurinë që të fal nënshtrimi ndaj Zotit.

Allahu që është fisnik, të ka dhuruar mirësi pavarësisht prej mizorisë tënde. Atëherë bëji llogaritë vetë sesi do të kujdeset dhe do të trajtojë ty për sa kohë që ti do të jesh besnik i Tij.

Së katërti, do të mbetesh gjithmonë i ri për nga shpirti. Flokët tuaj do të mbeten të zinj korb, ndërsa fytyra do të marrë ngjyrën rozë - si lofatë - për shkak të dritës që do të fitojë. Zemra dhe shpirti yt do të jenë përherë në prehje me anë të përmendjes së Zotit (dhikr).

Pasi dëgjoi rreth kaniskut hyjnor që do të përfitonte në rast se pranonte besimin, Faraoni tha:

“O Musa. Më lejo që të këshillohem me një mikun tim në lidhje me këto që më the!”

Fjalët e Musait faraoni ia tregoi bashkëshortes së tij, Asijes, e cila në fund i tha:

“O njeri që të është nxirë zemra! Pranoji me gjithë shpirt këto premtime që të janë bërë. I lumi ti, dielli do të të bëhet kurorë mbi krye!

A e di se ç'premtime dhe ç'favore që të bëhen janë këto?! Allahu fisnik të thërret drejt një favorit të tillë, që të bën të shtangesh nga habia?! Me të vërtetë, çudi si nuk t'u shkri zemra nga hareja dhe gëzimi?!

Një urtësi fshihet edhe në rastin e verbërimit shpirtëror që shkakton indiferenca. Por sa do të zgjasë kjo? Indiferenca, e shndërruar në një sëmundje të pashërueshme, aq sa është helm për shpirtin dhe mendjen, aq edhe nuk është.

Po të dhurohen qindra kopshte dhe kallinj përkundrejt një kokrre; qindra miniera ari në këmbim të një monedhe të vetme floriri.

Në hadithin “Kush është në krah të Allahut, edhe Allahu do të jetë në krah të tij” (Axhluni, Keshfu'l-Hafa, II, 272) pjesa “Kush është me Allahun” do të thotë të hedhësh farën, ndërsa pjesa “Allahu do të jetë me të” do të thotë të marrësh frytin e saj!

Kur një krijesë vdekëtare ia dorëzon veten një krijese të përjetshme, edhe ajo mbetet e përjetshme dhe bëhet e paudekshme!

Pika që frikësohet nga era dhe toka mund të asgjësohet për shkak të këtyre të dyjave, por, po qe se arrin të hidhet në det, në vendin e origjinës së vet, shpëton si nga nxehtësia përvëluese e diellit ashtu edhe nga përthithja e tokës. Ekzistenca e dukshme e asaj pike shkrihet brenda detit, por vetvetja dhe individualiteti i saj fitojnë përjetësi si pjesë e përhershme e ujit.

Kjo shit-blerje i përngjan ngritjes në qiellin e shtatë të një krijese të rëndomtë dhe do të thotë favor brenda favorit. Madje, me anë të këtij favorit të dytë edhe vetë favorit i parë humbet dhe zhduket.

Pas kësaj nxitjeje nga ana e Asijes, faraoni tha: *Le ta diskutoj këtë çështje edhe me Hamanin dhe të marr mend prej tij, sepse sovrani duhet të marrë edhe opinionin e vezirëve të vet*”.

Hamani, për nga natyra, ishte i llojit dhe karakterit të faraonit. Kur pa se Hamani kishte mbetur vetëm, faraoni i tregoi atij një për një fjalët që i kishte thënë Musai.

Hamani, i privuar nga e Vërteta hyjnore dhe i përzënë nga mëshira hyjnore, me të dëgjuar ato që i tha faraoni, vuri kujën dhe zuri të qante. E përplasi për tokë çallmën që kishte mbi kokë dhe tha:

- O Sovrani im i madh! Deri më sot ti ke qenë i adhuruari i çdo njeriu dhe çdokush të bënte sexhde vetëm ty. A dëshiron që pas kësaj dite të bëhesh njeriu më i pavlefshëm dhe më i poshtëruar?

- Deri tani nuk është parë një gjë e tillë dhe mos u paftë edhe pas kësaj dite! – i thoshte.

Ndërsa kafshata e shtetit dhe e lumturisë i erdhi faraonit tek goja, Hamani i doli përpara dhe me anë të këtyre fjalëve të mbrapshta dhe perverse i preu atij udhën e besimit dhe të vërtetës hyjnore, duke e lënë faraonin të privuar nga pranimi i besimit të vërtetë. Asnjë sovran mos e pastë një vezir të tillë të urryer!

Musai i tha: “Unë të bëra favore dhe u tregova bujar me ty, por Allahu nuk i paska bërë fat për ty këto gjëra!

Të drejtën për mbretërim që ta ka dhuruar populli, ai ta merr sërish mbrapsht - siç ngjan me paratë e marra hua. O mendjetrashë! Jepja Allahut, që është zoti i vërtetë i pasurisë, mbretërimit e pëshitirë dhe të përkohshëm të kësaj bote, në mënyrë që Ai të të dhurojë mbretërimin e vërtetë. Le të bëhesh miku dhe ruajtësi i të fshehtave!

Profeti Musa dhe Faraoni

*"O udhëtar drejt Zotit! Në qoftë se dëshiron të
mësosh të vërtetën, dije se as Musai e as faraoni
nuk kanë vdekur, por jetojnë të fshehur brenda teje,
brenda qenies tënde, duke vazhduar luftën e tyre
në fushëbetejën e shpirtit tënd. Njo është arsyeja
përse ti duhet t'i kërkosh brenda vetes tënde këta dy
kundërshtarë të përbetuar të njëri-tjetrit".*

PROFETI MUSA DHE FARAONI

Në suren Shems, Allahu (xh.sh.), pasi betohet shtatë herë, na bën të ditur se në botën e brendshme të njeriut janë frymëzuar mëkati dhe devocioni fetar (takva), se ata njerëz që do të asgjësojnë mëkatin që kanë përbrenda tyre dhe do të mbërrijnë devocionin fetar, kanë arritur shpëtimin e vërtetë dhe se të tjerët, ata që jepen pas dëshirave të ulëta duke e nxirë botën e tyre të brendshme me gjynahet që bëjnë, janë nga të humburit.

E parë nga ky këndvështrim, zbulohen dy orientimet e zemrës së njeriut. Dy prijet e kundërta mes tyre që gjenden brenda njeriut - siç janë e mira dhe e keqja - ndodhen përherë përballë në gjendje lufte të përhershme, me qëllim asgjësimin e njëra-tjetrës. Këtë kompleksitet të botës së brendshme të njeriut Mevlana e poetizon me këto vargje:

“Bota e brendshme e njeriut i ngjan një pylli ku jetojnë të gjithë llojet e kafshëve: që nga më të egrat dhe mishngrënëset deri tek ato të butat. Në qoftë se ke dijeni rreth ajetit “...I fryva prej shpirtit tim” (Hixhr, 29) dhe frymëzohesh nga kjo frymëmarrje hyjnore, atëherë hidh vështrimin dhe shiko drejt botës tënde të brendshme - të koklavitur dhe të çuditshme.

Në qenien e njeriut gjenden ujqër, derra të pafund, si dhe shprehi e huqe të pastra, të fëlliqta, të hijshme, të shëmtuara, të dashura, të ngrohta dhe të ftohta...

Personaliteti njerëzor merr formë sipas atyre shprehive që mbizotërojnë mbi të tjerat. Po qe se në një përzierje minerali përqindja e arit është më e madhe sesa ajo e bakrit, atëherë ajo për-

zierje emërtohet si ar.

Me atë shprehi që është mbizotëruese në qenien tënde, me atë do të ringjallesh në formën e kafshës që ka karakteristike atë huq, sepse ndjenjat dhe ndjesitë janë në gjendje beraberliku me krijesat.

Njeriu ka momente që bëhet ujk, vjen një moment e bëhet engjëll dhe fytyra e tij merr pamjen e bukur të fytyrës si hënë të Jusufit.

Si të mirat ashtu edhe të këqijat transmetohen nga shpirti në shpirt nëpërmjet rrugësh të fshehta.

Kali i azdisur zë të vrapojë me revan. Ariu heq valle, ndërsa keci përshëndet.

Ndjeshmëria transmetohet edhe nga njeriu tek kafsha dhe si rezultat, falë kësaj ndjesie dhe edukimi që ka marrë, qeni për she-mbull, o gjuan gjahun, o bëhet qen çobani dhe ruan dhentë. Ai është në dispozicion të njeriut.

Tek qeni që qëndronte bashkë me djemtë e shpellës (ashabu'l-kehf), të cilët ishin besimtarë të devotshëm dhe në kërkim të Zotit, kaloi një huq dhe shprehi e tillë me të cilën ai shkoi e erdhi, dhe kështu mori kuptim përmendja e tij në Kuran.

Në zemrën dhe shpirtin e njeriut nxjerrin krye hera-herës prirje të ndryshme. Nëse një jetë e përshpirtshme e kthen njeriun thuajse në engjëll, vobulla e egoizmit e shndërron atë në shejtan dhe e bën përbindësh. Ai nuk e njeh më Zotin.

Në atë pyll të vërtetash ekziston një rrugë e fshehtë që shkon drejt kurthit të shpirtrave, të cilën e njohin dhe e dinë shumë mirë njohësit e urtësive shpirtërore, pra velitë. Me anë të asgjësimit të kurtheve që i njohin shumë mirë, velijtë i shpien shpirtrat e tyre tek Allahu, duke i shpëtuar ato prej të këqijave dhe shqetësimeve të egos (nefs).

O ti njeri me botë të brendshme shpirtërore më të ulët sesa të një qeni. Mos bjer në pesimizëm për shkak të gjendjes shpirtërore në të cilën je! Në qoftë se dëshiron që edhe ti të shijosh ëmbëlsinë shpirtërore të pyllit të të vërtetave, hyr në rrugën e zemrës dhe kije fat të marrësh pjesë nga përshpirtshmëria e njerëzve me kulturë shpirtërore (arif), pra prej margaritarëve të kulturës së tyre shpirtërore (irfan).

Por, meqë ti je i paullerë, atëherë të paktën kije fatin të marrësh prej atyre margaritarëve të vyer, me qëllim që, nëse ke për të mbajtur diçka mbi shpatulla, të paktën mbarte atë ngarkesë të bekuar.

Ashtu sikurse u tha edhe në këto vargje, njeriu është pothuajse një model i zvogëluar në miniaturë i gjithësisë. Brenda botës së brendshme të njeriut ngjan përherë një shfaqje e të gjitha të vërtetave që gjenden në botën e jashtme përreth tij. Mund të thuhet se tek njeriu janë të fshehura në masën e thelbit dhe esencës të gjitha të vërtetat e kësaj gjithësie, ashtu sikurse brenda një fare janë të fshehur pema dhe të gjitha veçoritë e pyllit. Kurani është zëdhënësi më i përkryer dhe më i drejtë i ligjeve dhe normave themelore të njeriut dhe të gjithësisë. Ai është një begati e lartë dhe e madhe, vlerën e të cilit nuk mund ta përshkruash me fjalë. Zemrat e besimtarëve që njësohen me Kuranin, janë vendi i gjithësisë për shfaqjen e Krijuesit.

Cilësitë dhe veçoritë e sa e sa mique të Zotit nëpër faqet e historisë apo të të kundërtve me ta, domethënë të privuarve nga kuptimi i të vërtetës, jetojnë në të vërtetë ende në botën tonë të brendshme duke u përleshur. Pala që del fitimtare në këtë dyluftim bëhet zotëruese edhe në sjelljet dhe veprimet e njeriut. Ja sesi e evokon Mevlana këtë veçori para syve tanë nëpërmjet shembullit të Musait dhe faraonit:

“O udhëtar drejt Zotit! Në qoftë se dëshiron të mësosh të vërtetën, dije se as Musai e as faraoni nuk kanë vdekur, por jetojnë të fshehur brenda teje, brenda qenies tënde, duke vazhduar luftën e

tyre në fushëbetejën e shpirtit tënd. Kjo është arsyeja përse ti duhet t'i kërkosh këta dy kundërshtarë të përбетuar të njëri-tjetrit brenda genies tënde”.

Në lidhje me të njëjtën pikë, Muhidin Arabiu ka thënë:

“Musai është shpirti im, Haruni është mendja ime. Egoja ime është faraoni, ndërsa prirja e egos sime është ministri i faraonit i quajtur Haman”.

Meqenëse në botën e brendshme të njeriut gjenden edhe profeti Musa, edhe faraoni, atëherë do të qe me vlerë të sjellim ndër mend ngjarjet e vërteta historike me këta dy përfaqësues - respektivisht të së mirës dhe të së keqes - me qëllim që ta njohim më mirë veten.

Sikurse dihet, i shndërruar në skllav të një egoizmi (nefsanijet) intensiv, faraoni e kishte shpallur veten hyjni dhe vazhdonte të sundonte me anë të mizorive dhe dhunës.

Mizori do të thotë t'i shkaktosh një personi tjetër dhimbje shpirtërore apo fizike me dashje, ose pa dashje. Burimi i mizorisë, e cila gjen vend në zemrat e privuara prej mëshirës, janë prirjet e ulëta shtazarake, si: lakmia, zilia, mllefi dhe interesi vetjak - kur ai vihet mbi gjithçka. Historia e njerëzimit është e mbushur me mijëra tablo të masakrave rrëqethëse të kryera nga njerëzit mizorë.

I frikësuar se do të përbysej nga froni, nisur nga një ëndërr që kishte parë, Faraoni i pafat e që kishte vrarë ndërgjegjen e tij me mizori dhe barbarizëm, urdhëroi masakrimin e të gjithë foshnjave meshkuj të porsalindur të hebrenjve. Kjo shkaktoi një mizori shumë të rëndë dhe u kthye në kasaphanë. Ja sesi e rrëfen këtë situatë Muhidin Arabiu në veprën e tij Fususu'l-hikem:

“Faraoni pati masakruar 980.000 mijë foshnje me qëllim që

të zhdukte Musanë e porsalindur. Të gjithë këto foshnje, në të vërtetë, vriteshin si ndihmës për jetën e Musait dhe për forcimin e frymës së tij shpirtërore. Edhe pse këtë të vërtetë nuk e njihnin ende as faraoni, as familja e tij dhe as Musai, Allahu e dinte atë. Çdo jetë që i merrej secilës foshnje, do t'i takonte Musait, sepse ai qe objektivi”.

Ndërsa faraoni gjendej në majën e mizorisë njerëzore duke masakruar foshnjat e porsalindura e të pafajshme, Allahu i kishte mundësuar Musait të rritej me pekule si një fidan në sarajin e faraonit.

Që në moshë të vogël, Musai u rrit në pallatet luksoze të faraonit nën mbrojtjen e Allahut. Pasi u rrit dhe shkoi në moshën e rinisë, një ditë prej ditësh, teksa po përpiquej të shpëtonte një hebre prej duarve të një kopti - furrтари i faraonit dhe njeri mizor - u bë pa dashje shkaktar për vdekjen e këtij të fundit. I frikësuar nga pasoja që mund të kishte, ai u largua nga Egjipti. Rrugës së arratisë mbërriti në Medjen ku u takua dhe u prezantua me profetin Shuajb. U martua me njërën prej bijave të profetit Shuajb dhe për mehrin e saj pranoi t'i shërbente për tetë vjet Shuajbit. Pas këtyre tetë viteve, Musai u nis rrugës së kthimit sërish në Egjipt. Gjatë udhëtimit, pikërisht në luginën e shenjtë Tuva, iu komunikua caktimi i tij si profet dhe u urdhërua që të shkonte dhe të ftonte faraonin në besimin monoteist.

Teksa rrëfëhet ftesa që do t'i bënte Musai faraonit për të besuar në një Zot të vetëm, në Kuran tregohet edhe rreth metodës së shpalljes që duhej ta ndiqte, të cilën ia mësoi atij Allahu:

“Atij i thuani fjalë të buta, ndoshta ai mendohet a frikësohet.” (Taha, 44)

Kështu, thuhet se duhet të përdoret një gjuhë e ëmbël dhe e butë me personin me të cilin komunikohet “kavlu'l-lejjin”, edhe në goftë se ai është një mohues i përbetuar i fesë.

Po të kemi parasysh se Allahu, me këtë rast, i urdhëroi Musanë dhe Harunin - të cilët ishin që të dy profetë - ta përmendnin atë sa më shumë, atëherë bëhet e qartë edhe për ne sesa rëndësi paraqet ky urdhër hyjnor. Edukimi shpirtëror është i domosdoshëm për çdo besimtar. Zemra është jo vetëm qendra e margaritarit të besimit, por edhe e përmendjes së Allahut. Gjendja shpirtërore e prehjes dhe qetësisë arrihet vetëm atëherë kur dhikri gjen vend në zemra. Në ajetin kuranor thuhet:

“...dijeni mirë se zemrat qetësohen vetëm duke e përmendur Allahun”. (Rad, 28)

Zoti ynë! Tek Ti strehohemi që të mos kthehemi në skllëvër të nefsit tonë, qoftë edhe për një çast, sa hap e mbyll sytë. Na bëj nga robërit e tu që gjejnë qetësi shpirtërore duke të përmendur Ty, në zemrat e të cilëve ka zënë vend devocioni i përshpirtshëm dhe që distancohen nga kryerja e mëkateve dhe gjynaheve. Zoti ynë, duke e asgjësuar me anë të fuqisë dhe mëshirës Tënde faraonin që gjendet brenda nesh, bëj që shpirtat tanë të jenë të pastër nga fëlliqësitë e mëkatit dhe gjynahut.

Amin!..

PËRMBAJTJA

Parathënie	7
Tregimi i Nejit	13
Ofshamat e zemrës së njeriut të mbërritur:	
HakërrimateNejitsipasMesnevisë	19
Psherëtimat e zemrës së njeriut të mbërritur:	
Hakërrimat e Nejit	31
E vërteta e miqësisë sipas Mesnevisë	40
E vërteta e miqësisë	57
Dashuria që s'ka fillim dhe drita e qenies së Profetit sipas Mesnevisë ...	68
Dashuria që nuk ka fillim dhe drita e qenies së Muhamedit	83
Etika e Pejgamberit sipas Mesnevisë	91
Etika e Pejgamberit	101
Të mos lëndosh dhe të mos lëndohesh sipas Mesnevisë	111
Të mos lëndosh dhe të mos lëndohesh	129
Si të huton mendjemadhësia sipas Mesnevisë	141
Hutimi i mendjemadhësisë	155
Fatkeqësia në zemër: Mendjemadhësia dhe vetëpëlqimi	165
Shpëtimi nga neglizhenca sipas Mesnevisë	178
Shpëtimi nga indiferentizmi	193
Zilia që asgjëson bukuritë e shpirtit sipas Mesnevisë	207
Zilia që zhduk bukuritë e shpirtit	221
Profeti Musa dhe Faraoni sipas Mesnevisë	233
Profeti Musa dhe Faraoni	241

